T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİRİNCİ ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ YAPI TİPOLOJİLERİ VE KONYA'DAKİ EĞİTİM YAPILARININ ANALİZİ

Özge PARLAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Ocak-2018
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Özge PARLAK tarafından hazırlanan "Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapı Tipolojileri ve Konya'daki Eğitim Yapılarının Analizi" adlı tez çalışması 26/01/2018 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	**İmza**
Başkan Prof. Dr. Dicle AYDIN	……..
Danışman Yrd. Doç. Dr. Esra YALDIZ	……..
Üye Prof. Dr. Dicle AYDIN	……..
Üye Yrd. Doç. Dr. Süheyla SIRAMKAYA	……..

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Özge PARLAK

26.01.2018

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİRİNCİ ULUSAL MİMARLIK DÖNEMİ YAPI TİPOLOJİLERİ VE KONYA'DAKİ EĞİTİM YAPILARININ ANALİZİ

Özge PARLAK

Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Esra YALDIZ

2018, 209 Sayfa

Jüri
Yrd. Doç. Dr. Esra YALDIZ
Prof. Dr. Dicle AYDIN
Yrd. Doç. Dr. Süheyla SIRAMKAYA

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş döneminde, Batı'nın üstünlüğünün kabul edilmesi ile birlikte Avrupa'ya duyulan ilgi artmış; Avrupa'nın kültür ve yaşam tarzı benimsenmeye başlanmıştır. Avrupa'nın etkisindeki ilk düzenlemeler askeri alanda gerçekleştirilmiştir. Bu askeri reformları eğitim, ekonomi gibi alanlar takip etmiş ve bu gelişmeler mimari anlamda da yeni yapı ihtiyacının doğmasına sebep olmuştur. Çok uluslu bir millet için, ortak tarih, kültür ve dil mirası olması düşüncesi ile 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte yeni bir dönem başlamıştır. II. Meşrutiyet'in ilanıyla başlayan ve 1930'larda sona eren, hem siyasi, hem sosyo-kültürel hem de mimariyi ilgilendiren bu süreç, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi olarak adlandırılmaktadır.

Osmanlının son dönemlerinden Türkiye Cumhuriyet'inin kuruluşunun ilk yıllarına kadar devam eden, yeni rejimin başlangıcı olarak nitelendirilen I.Ulusal Mimarlık Dönemi çağdaşlaşma yolundaki her türlü faaliyetin başlangıcını ifade etmektedir. 1930'lara kadar özellikle imar faaliyetlerinin yoğunlaştığı bu süreçte, başta eğitim ile ilgili binalar olmak üzere kamuya ait binaların, yeni devlet politikası paralelinde inşa edilmeye başlandığı görülmektedir. Bu dönemde inşa edilen kamusal binalar ve özellikle eğitim yapıları; Osmanlı Neo klasik üslubunun çizgilerinin, o günün ihtiyaçları ile birlikte yeniden yorumlandığı Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi ya da Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı olarak adlandırılan mimari üslubu yansıtmaktadırlar. Bu üslup, Osmanlı mimarisinden alınan mimari ögeleri Batı'nın tasarım ilkeleri ve inşaat teknikleri ile birlikte kullanan yeni bir mimari olarak nitelendirilmektedir.

Bu bağlamda ele alınan çalışma Konya kent merkezinde yer alan 1917-1927 tarih aralığında inşa edilmiş Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarından olan eğitim yapılarına odaklanmaktadır. Bu kapsamda öncelikle tüm Türkiye'de Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde inşa edilen yapıların mimari özellikleri tipolojik olarak sınıflandırılmış; bu tipoloji içerisinde eğitim yapılarının yeri tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında Konya kent merkezinde bulunan, mimari özellikleri ile Birinci Ulusal Mimarlık döneminin karakteristiklerini yansıtan erkek öğretmen okulu Dar-ül Muallimin, kız öğretmen okulu Dar-ül Muallimat ile Gazi Mustafa Kemal, Hakimiyet-i Milliye ve İsmetpaşa İlkokulları ele alınmış; mimari özellikleri ile oluşturulan tipoloji içerisinde değerlendirilmiştir. Bu yapılardan Dar-ül Mualliat ve Dar-ül Muallimin Okulları daha büyük ölçekli ve yatılı olarak, diğer yapılar ise daha küçük ölçekli ve ilköğretim yapısı olarak tasarlanmıştır. Lise olarak tasarlanan yapıların daha çok katlı ve cephelerinin detaylı ve bezemeli olduğu, ilkokul olarak tasarlanan yapıların ise daha küçük ölçekte az katlı ve cephelerinin daha sade olduğu tespit edilmiş ve bu özellikleri ile tip proje kapsamında değerlendirilebileceği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, Eğitim, Eğitim Yapıları, İlkokul, Konya

ABSTRACT

MASTER OF SCIENCE

THE BUILDING TYPOLOGY OF FIRST NATIONAL ARCHITECTURAL PERIOD AND THE ANALYSIS OF THE EDUCATION BUILDINGS IN KONYA

Özge PARLAK

THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF NECMETTİN ERBAKAN UNIVERSITY
THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE IN ARCHITECTURE

Advisor: Asst. Prof. Esra YALDIZ

2018, 209 Pages

Jury
Asst. Prof. Esra YALDIZ
Prof. Dr. Dicle AYDIN
Asst. Prof. Süheyla SIRAMKAYA

In the collapse period of Ottoman Empire, the attention paid to Europe increased with the acceptance of West superiority and the culture and life style of Europe started to be adopted. Europe operation started to correct the inadequacies in military area and deterioration in state governance and the first arrangements are realized in military area. The areas like education and economy followed the reforms in military area and these development caused new building requirements. With the thought of common history, culture and language heritage for a multi-national country, a new period started in 1908 with the declaration of II. Constitutionalism. This process – started with the declaration of II. Constitutionalism and ended in 1930's – concerning both socio – culture and architecture is called First National Architectural Period.

This 20 years of First National Architectural Period witnessed the collapse of the Ottoman Empire of 500 years and the birth of Turkish Republic. I. National Architectural Period - continued from the last periods of Ottoman to the first years of Turkish Republic and characterized as the beginning of the new regime – expressed the beginning of all activities for modernization. Until 1930's, it is seen that the public buildings especially the education buildings started to be built as parallel to the new government policy. These buildings reflected the architectural style named as First National Architectural Period or Early Republic Period Architecture where the lines of Neo-classic style were reinterpreted together with the requirements of those days. This style formed a new architecture by using the components of Ottoman architecture together with the Western design principles and construction techniques.

In this context this study is focused on the education buildings among the First National Architectural Period buildings built in Konya city center between the years of 1917-1927. In this scope, first the characteristics of the buildings constructed in First National Architectural Period in Anatolia are classified typologically and the space of education buildings in this typology is determined. In the scope of the study, men teaching school Dar-ül Muallimin, women teaching school Dar-ül Maullimat, Gazi Mustafa Kemal Primary School, Hakimiyet-i Milliye Primary School and İsmetpaşa Primary School in Konya city center are handled as they reflect the characteristics of First National Architectural Period and cooperate the city identity and they are evaluated in the formed typology with their architectural features. While Dar-üm Muallimin and Dar-ül Muallimat were designed in large scale as boarding high schools, the others were designed as small scale primary schools. It is determined that the façade characteristics of high schools were more detailed and ornamented and the façades of primary schools were more modest and these features can be evaluated in the scope of typical project.

Keywords: Education, Education Buildings, First National Architectural Period, Konya, Primary School

ÖNSÖZ

"Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapı Tipolojileri ve Konya'daki Eğitim Yapılarının Analizi" başlıklı bu çalışma, Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalına Yüksek Lisans çalışması olarak hazırlanmıştır.

Tez çalışması boyunca, yardımlarını benden esirgemeyen ve beni yönlendiren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Esra YALDIZ'a teşekkür ederim. Çalışmalarım sırasında bana destek ve yardımcı olan babam Mehmet Hilmi ERCAN'a, annem Nesrin ERCAN'a ve eşim Mehmet Galip PARLAK'a minnet ve teşekkürlerimi sunarım. Tezi yazdığım süreç içerisinde dünyaya gelen ve üzülerek zamanından çaldığım biricik kızım Çağıl PARLAK'a da teşekkür etmek isterim.

Özge PARLAK
KONYA-2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ..... **ii**
ÖNSÖZ ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **iv**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **v**
RESİMLER DİZİNİ ..... **ix**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **xiv**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Amaç 3
1.2. Kapsam 4
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI **5**
3. MATERYAL VE YÖNTEM **8**
4. KURAMSAL TEMELLER / KAVRAMSAL ÇERÇEVE **9**
4.1. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi 9
4.1.1. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi mimarları 15
4.1.2. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları ve mimari özellikleri 21
4.1.3. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarının mimari özellikler açısından değerlendirilmesi 68
4.2. Birinci Ulusal Mimarlık Döneminde Eğitim Ve Eğitim Yapıları 71
4.2.1. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapıları mimari özellikleri 76
4.2.2. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapılarının mimari özellikleri açısından değerlendirilmesi 110
5. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA **112**
5.1. Konya'nın Tarihçesi 112
5.2. Konya'da Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'ne Ait Eğitim ve Eğitim Yapıları 116
5.2.1. Dar-ül Muallimin Mektebi (Konya Lisesi) 119
5.2.2. Dar-ül Muallimat Mektebi (Selçuk Üniversitesi Mimarlık Fakültesi) 131
5.2.3. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu 143
5.2.4. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu (İl Milli Eğitim Müdürlüğü) 153
5.2.5. İsmetpaşa İlkokulu 162
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER **171**
KAYNAKLAR **186**
EKLER **191**
ÖZGEÇMİŞ **209**

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. II. TBMM Binası Planı 23
Şekil 4.2. Hariciye Vekaleti Binası Zemin Kat Planı 24
Şekil 4.3. Ankara Adliye Binası Birinci Kat Planı 24
Şekil 4.4. Ankara Türk Ocağı Zemin Kat 25
Şekil 4.5. Ankara Gazi Çiftliği İstasyonu Zemin Kat Planı 26
Şekil 4.6. Tekel Başmüdürlük Zemin Kat Planı 26
Şekil 4.7. Ankara Etnografya Müzesi Kat Planı 27
Şekil 4.8. Konya PTT Binası Kat Planı 28
Şekil 4.9. Ankara Palas Zemin Kat Planı 29
Şekil 4.10. Eskişehir Turing Otel Kat Planı 30
Şekil 4.11. Ankara Ziraat Bankası İdare Binası Zemin Kat Planı 31
Şekil 4.12. İzmir Roma Bankası Zemin Kat Planı 32
Şekil 4.13. Ankara İş Bankası İdare Merkezi Zemin Kat Planı 33
Şekil 4.14. Vakıf Evleri Kat Planı 35
Şekil 4.15. İstanbul Dündar Sokakta Bir Konut Kat Planı 35
Şekil 4.16. II. TBMM Binası Giriş Cephesi 38
Şekil 4. 17. Hariciye Vekaleti Binası Giriş Cephesi 39
Şekil 4.18. Ankara Adliye Binası Giriş Cephesi 41
Şekil 4.19. Ankara Türk Ocağı Giriş Cephesi 43
Şekil 4.20. Konya PTT Binası Giriş Cephesi 44
Şekil 4.21. Tekel Başmüdürlük Giriş Cephesi 44
Şekil 4.22. Ankara Etnografya Müzesi Giriş Cephesi 45
Şekil 4.23. Ankara Gazi Çiftliği İstasyonu Giriş Cephesi 48
Şekil 4.24. Ankara Palas Giriş Cephesi 50
Şekil 4.25. Eskişehir Turing Otel Giriş Cephesi 52
Şekil 4.26. Ankara Ziraat Bankası İdare Binası Giriş Cephesi 53
Şekil 4.27. Ankara İş Bankası İdare Merkezi Giriş Cephesi 54
Şekil 4.28. İzmir Roma Bankası Giriş Cephesi 58
Şekil 4.29. Vakıf Evleri Giriş Cephesi 59
Şekil 4.30. İstanbul Dündar Sokakta Bir Konut Giriş Cephesi 59
Şekil 4.31. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Kat Planı 81
Şekil 4.32. Bursa Atatürk İlkokulu Kat Planı 81

Şekil 4.33. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu Kat Planı 82
Şekil 4.34. Mimar Kemal İlkokulu Kat Planı 83
Şekil 4.35. Tip İlkokul Yapısı Zemin Kat Plan Şeması 84
Şekil 4.36. Sivas Lisesi Birinci Kat 86
Şekil 4.37. Konya Sanayi Mektebi Kat Planı 88
Şekil 4.38. Kayseri Develi Lisesi Kat Planı 88
Şekil 4.39. Eskişehir Atatürk Lisesi Kat Planı 89
Şekil 4.40. Ankara Gazi Öğretmen Okulu Kat Planı 90
Şekil 4.41. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Giriş Cephesi 92
Şekil 4.42. Bursa Atatürk İlkokulu Cephesi 93
Şekil 4.43. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu Giriş Cephesi 94
Şekil 4.44. Mimar Kemal İlkokulu Giriş Cephesi 95
Şekil 4.45. Sivas Lisesi Giriş Cephesi 98
Şekil 4.46. Konya Sanayi Mektebi Giriş Cephesi 99
Şekil 4.47. Kayseri Develi Lisesi Giriş Cephesi 100
Şekil 4.48. Eskişehir Atatürk Lisesi Giriş Cephesi 102
Şekil 4.49. Ankara Gazi Öğretmen Okulu Giriş Cephesi 102
Şekil 5.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Konya Kent Gelişimi 114
Şekil 5.2. 1922 Konya Kent Haritası ve İncelenen Yapıların Konumları 118
Şekil 5.3. Dar-ül Muallimin Mektebi Plan Şeması 122
Şekil 5.4. Dar-ül Muallimin Zemin Kat Planı 123
Şekil 5.5. Dar-ül Muallimin Birinci Kat Planı 123
Şekil 5.6. Dar-ül Muallimin İkinci Kat Planı 124
Şekil 5.7. Dar-ül Muallimin Bodrum Kat Planı 125
Şekil 5.8. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapılarının Plan Analizine Göre Dar-ül Muallimin Mektebi 126
Şekil 5.9. Dar-ül Muallimin Mektebi Güney-doğu Cephesi 127
Şekil 5.10. Dar-ül Muallimin Mektebi Kuzey-doğu Cephesi 128
Şekil 5.11. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapılarının Cephe Analizine Göre Dar-ül Muallimin Mektebi 129
Şekil 5.12. Dar-ül Muallimin Mektebi A-A Kesiti 129
Şekil 5.13. Dar-ül Muallimat Mektebi Plan Şeması 134
Şekil 5.14. Dar-ülMuallimat Mektebi Zemin Kat Planı 135
Şekil 5.15. Dar-ülMuallimat Mektebi Birinci Kat Planı 136

Şekil 5.16. Dar-ül Muallimat Mektebi Bodrum Kat Planı 136
Şekil 5.17. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapılarının Plan Analizine Göre Dar-ül Muallimat Mektebi 137
Şekil 5.18. Dar-ül Muallimat Mektebi Doğu Cephesi 138
Şekil 5.19. Dar-ü lMuallimat Mektebi Güney Cephesi 139
Şekil 5.20. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapılarının Cephe Analizine Göre Dar-ül Muallimat Mektebi 140
Şekil 5.21. Dar-ül Muallimat Mektebi A-A Kesiti 140
Şekil 5.22. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Plan Şeması 146
Şekil 5.23. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Zemin Kat Planı 147
Şekil 5.24. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Birinci Kat Planı 148
Şekil 5.25. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Bodrum Kat Planı 148
Şekil 5.26. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Plan Analizine Göre Gazi Mustafa Kemal İlkokulu 149
Şekil 5.27. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Doğu Cephesi 150
Şekil 5.28. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Giriş Detayı 150
Şekil 5.29. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Güney Cephesi 151
Şekil 5.30. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Cephe Analizine Göre Gazi Mustafa Kemal İlkokulu 151
Şekil 5.31. Gazi Mustafa Kemal İlkokul A-A Kesiti 152
Şekil 5.32. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Plan Şeması 156
Şekil 5.33. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Zemin Kat Planı 157
Şekil 5.34. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Birinci Kat Planı 157
Şekil 5.35. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Bodrum Kat Planı 158
Şekil 5.36. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Plan Analizine Göre Hakimiyet-i Milliye İlkokulu 158
Şekil 5.37. Hakimiyet-i Milliye Doğu Cephesi 159
Şekil 5.38. Hakimiyet-i Milliye Güney Cephesi 159
Şekil 5.39. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Cephe Analizine Göre Hakimiyet-i Milliye İlkokulu 160
Şekil 5.40. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu A-A Kesiti 161
Şekil 5.41. İsmetpaşa İlkokulu Plan Şeması 164
Şekil 5.42. İsmetpaşa İlkokulu Zemin Kat Planı 165
Şekil 5.43. İsmetpaşa İlkokulu Birinci Kat Planı 165

Şekil 5.44. İsmetpaşa İlkokulu Bodrum Kat Planı 166
Şekil 5.45. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Plan Analizine Göre İsmetpaşa İlkokulu 167
Şekil 5.46. İsmetpaşa İlkokulu Doğu Cephesi 167
Şekil 5.47. İsmetpaşa İlkokulu Güney Cephesi 167
Şekil 5.48. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Cephe Analizine Göre İsmetpaşa İlkokulu 169
Şekil 5.49. İsmetpaşa İlkokulu A-A Kesiti 169

RESİMLER DİZİNİ

Resim 4.1. İlk TBMM Binası (Kurtuluş Savaşı Müzesi) (Mimarı İsmail Hasif Bey) ... 12
Resim 4.2. Ankara Gazi Öğretmen Okulu (Mimarı Kemalettin Bey) ... 14
Resim 4.3. Mimar Kemalettin Bey ... 16
Resim 4.4. Bebek Cami (1913) (Mimarı Kemalettin Bey) ... 16
Resim 4.5. Mimar Vedat Tek ... 17
Resim 4.6. İstanbul Sultanahmet Tapu ve Kadastro Binası ... 17
Resim 4.7. Mimar Muzaffer Bey ... 18
Resim 4.8. Ankara Ziraat Bankası (Mimarı Giulio Mongeri) ... 19
Resim 4.9. Türk Ocağı Binası (Mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu) ... 20
Resim 4.10. Ankara Gümrük ve Tekel Bakanlığı (Mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu) ... 20
Resim 4.11. Konya Kız Öğretmen Okulu (Mimarı Falih Ülkü-Muzaffer Bey) ... 20
Resim 4.12. İzmir Türk Ocağı (Necmettin Emre) ... 20
Resim 4.13. Konya İsmetpaşa İlkokulu (Alman LENC Firması) ... 23
Resim 4.14. II. TBMM Binası (Mimarı Vedat Tek) ... 23
Resim 4.15. Hariciye Vekaleti Binası (Mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu) ... 24
Resim 4.16. Ankara Adliye Binası (Mimarı Tahsin Bey) ... 24
Resim 4.17. Ankara Türk Ocağı (Mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu) ... 25
Resim 4.18. Ankara Gazi Çiftliği İstasyonu (Mimarı A. Burhaneddin Tamcı) ... 26
Resim 4.19. Tekel Başmüdürlük Binası (Mimarı Giulio Mongeri) ... 26
Resim 4.20. Ankara Etnografya Müzesi (Mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu) ... 27
Resim 4.21. Konya PTT Binası (Mimarı Falih Ülkü) ... 28
Resim 4.22. Ankara Palas ... 29
Resim 4.23. Eskişehir Turing Otel ... 30
Resim 4.24. Ankara Ziraat Bankası İdare Binası (Mimarı Giulio Mongeri) ... 31
Resim 4.25. İzmir Roma Bankası (Mimarı Ahmet Kemal) ... 32
Resim 4.26. İzmir Osmanlı Bankası Galeri (Mimarı Giulio Mongeri) ... 32
Resim 4.27. Ankara İş Bankası İdare Merkezi ... 33
Resim 4.28. Vakıf Evleri (Mimarı Mimar Kemalettin-Arif Hikmet Koyunoğlu) ... 35
Resim 4.29. İstanbul Dündar Sokakta Bir Konut ... 35
Resim 4.30. Ankara İş Bankası Yan Cephesi ... 38
Resim 4.31. II. TBMM Binası ... 38
Resim 4.32. Hariciye Vekaleti Binası ... 39

Resim 4.33. İlk TBMM Binası (Mimarı İsmail Hasif Bey) 40
Resim 4.34. Maliye Vekaleti Binası (Maliye Bakanlığı) (Mimarı Yahya Ahmet-İrfan Bey) 40
Resim 4.35. Ankara Adliye Sarayı (Mimarı Tahsin Bey) 41
Resim 4.36. Ankara Türk Ocağı (Mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu) 43
Resim 4.37. Konya PTT Binası (Mimarı Falih Ülkü) 44
Resim 4.38. Ankara Tekel Baş Müdürlük Binası 44
Resim 4.39. Etnografya Müzesi 45
Resim 4.40. İzmir Büyük Kardiçalı Han (Mimarı Mehmet Fesçi) 46
Resim 4.41. İzmir Büyük Kardiçalı Han 46
Resim 4.42. İzmir Milli Kütüphanesi ve Milli Sineması (Mimarı Tahsin Sermet-Galip Bey) 47
Resim 4.43. Ankara Gazi Çiftliği İstasyonu 48
Resim 4.44. Ankara Palas 50
Resim 4.45. Ankara Büyük Otel 51
Resim 4.46. Eskişehir Turing Otel 52
Resim 4.47. Ankara Ziraat Bankası İdare Binası 53
Resim 4.48. Ankara İş Bankası Giriş Detayı 54
Resim 4.49. Ankara Osmanlı Bankası (Mimarı Giulio Mongeri) 55
Resim 4.50. İzmir Osmanlı Bankası 56
Resim 4.51. İzmir Borsa Sarayı (Mimarı Tahsin Sermet ve Hüseyin Mazlum) 57
Resim 4.52. İzmir Roma Bankası 57
Resim 4.53. Vakıf Evleri 59
Resim 4.54. İstanbul Dündar Sokakta Bir Konut 59
Resim 4.55. II. TBMM Binası İç Mekan Aydınlatması 61
Resim 4.56. Ankara Palas 62
Resim 4.57. Eskişehir Turing Otel 62
Resim 4.58. İzmir Milli Kütüphane ve Milli Sinema 63
Resim 4.59. Ziraat Bankası İdare Binası Galeri Boşluğu Aydınlatması 64
Resim 4.60. Banka Yapılarındaki Galeri Boşlukları 64
Resim 4.61. Ankara Türk Ocağı İç Mekan 65
Resim 4.62. II. TBMM Salon Süslemesi 66
Resim 4.63. Ankara Gazi Çiftliği İstasyon Binası 67
Resim 4.64. İstanbul Pertev Apartmanı (Mühendis Nihat Vedat) 68

Resim 4.65. Mühendishane-i Bahr-i Hümayun 77
Resim 4.66. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu 81
Resim 4.67. Bursa Atatürk İlkokulu 81
Resim 4.68. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu 82
Resim 4.69. Ankara İsmet Paşa İlkokulu 83
Resim 4.70. Mimar Kemal İlkokulu (Mimar Kemalettin) 83
Resim 4.71. Ankara Gazi ve Latife Okulları (Mimarı Mukbil Kemal Taş) 84
Resim 4.72. Sivas Lisesi 87
Resim 4.73. Konya Sanayi Mektebi (Mimarı İzzetli Şefik Bey) 88
Resim 4.74. Kayseri Develi Lisesi (Süleyman Unutulmaz) 88
Resim 4.75. Eskişehir Atatürk Lisesi 89
Resim 4.76. Ankara Gazi Öğretmen Okulu (Mimar Kemalettin) 90
Resim 4.77. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu 92
Resim 4.78. Bursa Atatürk İlkokulu 93
Resim 4.79. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu 94
Resim 4.80. Ankara İsmet Paşa İlkokulu 95
Resim 4.81. Mimar Kemal İlkokulu Giriş Detayı 95
Resim 4.82. Gazi ve Latife Okulları 96
Resim 4.83. Sivas Lisesi 98
Resim 4.84. Konya Sanayi Mektebi 99
Resim 4.85. Kayseri Develi Lisesi 100
Resim 4.86. Eskişehir Atatürk Lisesi 101
Resim 4.87. Ankara Gazi Öğretmen Okulu 102
Resim 4.88. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu 104
Resim 4.89. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu 105
Resim 4.90. Mimar Kemal İlkokulu (Mimarı Kemalettin Bey) 106
Resim 4.91. Sivas Lisesi 107
Resim 4.92. Konya Sanayi Mektebi 108
Resim 4.93. Kayseri Develi Lisesi 108
Resim 4.94. Eskişehir Atatürk Lisesi 109
Resim 4.95. Ankara Gazi Öğretmen Okulu Merdiven Detayı 109
Resim 5.1. Konya Çatalhöyük 112
Resim 5.2. Konya Genel 113
Resim 5.3. Konya Sanayi Mektebi 116

Resim 5.4. İncelenen Yapıların Mevcut Konumları 118
Resim 5.5. Dar-ül Muallimin Genel Görünüm 119
Resim 5.6. 1920 Yılında Dar-ül Muallimin Mektebi 120
Resim 5.7. Dar-ül Muallimin Mektebi 120
Resim 5.8. Zemin Kat Bekleme Bölümü 124
Resim 5.9. Sınıflarda Oluşan Ölü Alanlar 124
Resim 5.10. Çatı Arasına Çıkan Merdiven 124
Resim 5.11. Bodrum Kat Koridor 124
Resim 5.12. Dar-ül Muallimin Mektebi Güney-doğu Cephesi 127
Resim 5.13. Dar-ül Muallimin Mektebi Kuzey-doğu Cephesi 128
Resim 5.14. Dar-ül Muallimin Mektebi Kuzey-batı Cephesi 128
Resim 5.15. Dar-ül Muallimin mektebi İç Mekan 130
Resim 5.16. Dar-ül Muallimin Mektebi İç Mekan 130
Resim 5.17. Dar-ül Muallimat Mektebi Genel Görünüm 132
Resim 5.18. Konya Dar-ülMuallimat Mektebi 133
Resim 5.19. Ek Bina ile Arasına Yapılan Çay Ocağı 135
Resim 5.20. Servis Merdiveni 136
Resim 5.21. Bodrum Kata Güney Cephesinden Giriş 136
Resim 5.22. Dar-ü l Muallimat Mektebi (Doğu Cephesi) 138
Resim 5.23. Dar-ül Muallimat Mektebi Cepheleri 139
Resim 5.24. Dar-ül Muallimat Mektebi İç Mekan 141
Resim 5.25. Dar-ül Muallimat Mektebi İç Mekan 141
Resim 5.26. Dar-ül Muallimat Mektebi Tavan Kaplama 142
Resim 5.27. Sonradan Yapılan Betonarme Döşemeler 143
Resim 5.28. Gazi Mustafa kemal İlkokulu Genel Görünüm 144
Resim 5.29. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu 145
Resim 5.30. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu 146
Resim 5.31. Zemin Kat Koridorunda Bulunan Çay Ocağı 147
Resim 5.32. Birinci Kat Merdivenin Pencere Detayı 148
Resim 5.33. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Bodrum Kat Koridora Yapılan Bölme 148
Resim 5.34. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Doğu Cephesi 149
Resim 5.35. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Batı Cephesi 150
Resim 5.36. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Çatı Detayı 151
Resim 5.37. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu İç Mekan 152

Resim 5.38. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu İç Mekan Detay 153
Resim 5.39. Yapının Döşemelerde Kullanılan Betonarme Detayı 153
Resim 5.40. Hakimiyet-i Milliye Genel Görünüm 154
Resim 5.41. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu 155
Resim 5.42. Zemin Kat Koridor 157
Resim 5.43. Birinci Kat Bölünmüş Ofis 157
Resim 5.44. Bodrum Kata İniş 158
Resim 5.45. Hakimiye-i Milliye Cephe 160
Resim 5.46. Hakimiyet-i Milliye İç Mekan 161
Resim 5.47. Hakimiyet-i Milliye Döşeme Detayı 161
Resim 5.48. İsmetpaşa İlkokulu Genel Görünüm 162
Resim 5.49. İsmetpaşa İlkokulu Ek Binaları 163
Resim 5.50. İsmetpaşa İlkokulu Eski Hali 163
Resim 5.51. Zemin Kat Koridor 165
Resim 5.52. Birinci Kat Doğu Aksında Yapılan Bölme 165
Resim 5.53. Doğu Cephesinden Bodrum Girişi 166
Resim 5.54. İsmetpaşa İlkokulu Cephe 168
Resim 5.55. Zemin Kat Koridor Pencereleri 169
Resim 5.56. İsmetpaşa İlkokulu İç Mekan 170

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 4.1. Çalışma Kapsamında Tipoloji Oluşturmak için İncelenen Yapılar 22
Tablo 4.2. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Bakanlık Yapıları Plan Analizi 25
Tablo 4.3. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Yapıları Plan Analizi 28
Tablo 4.4. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Otel Yapıları Plan Analizi 30
Tablo 4.5. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Banka Yapıları Plan Analizi 34
Tablo 4.6. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konut Yapıları Plan Analizi 36
Tablo 4.7. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Bakanlık Yapıları Cephe Analizi 42
Tablo 4.8. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Yapıları Cephe Analizi 49
Tablo 4.9. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Otel Yapıları Cephe Analizi 52
Tablo 4.10. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Banka Yapıları Cephe Analizi 58
Tablo 4.11. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konut Yapıları Cephe Analizi 60
Tablo 4.12. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi İlkokul Yapıları Plan Analizi 85
Tablo 4.13. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Lise Yapıları Plan Analizi 91
Tablo 4.14. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi İlkokul Yapıları Cephe Analizi 97
Tablo 4.15. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Lise Yapıları Cephe Analizi 103
Tablo 6.1. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Yapıldığı Dönemlerine Göre Konumlarının Değerlendirilmesi 176
Tablo 6.2. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Yapıldığı Dönemlerine Göre Konumlarının Değerlendirilmesi 177
Tablo 6.3. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Plan Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi 178
Tablo 6.4. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Plan Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi 179
Tablo 6.5. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Cephe Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi 180
Tablo 6.6. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Cephe Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi 181
Tablo 6.7. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Cephe Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi 182
Tablo 6.8. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Cephe Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi 183

Tablo 6.9. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının İç Mekan Süsleme ve Bezeme Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi 184
Tablo 6.10. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının İç Mekan Süsleme ve Bezeme Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi 185

1. GİRİŞ

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin etkileri, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi olarak adlandırılan, 18. yüzyıldan itibaren oluşmaya başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş döneminde, Batı üstünlüğünün kabul edilmesi ve Avrupa' ya duyulan ilginin artmasıyla birlikte Avrupa'nın kültür ve yaşam tarzı Osmanlı İmparatorluk sınırlarına girmiştir. Avrupa etkinlikleri, devlet yönetimindeki bozulmaları ve askeri alandaki yetersizlikleri düzeltmek için başlamış ve ilk düzenlemeler askeri alanda gerçekleştirilmiştir. Askeri alanda yapılan yenilikleri eğitim, ekonomi gibi alanlar takip etmiş ve bu yenilikler mimari anlamda yeni yapı ihtiyacının doğmasına sebep olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu' nu etkileyen en önemli yenilik eğitim alanında olmuştur. Bu yenilikler ile eğitimde kayda değer oluşumlar meydana gelmiştir. Eğitimdeki ilk yenilik, III. Mustafa zamanında orduda başlamış, bu yenilikler III. Selim dönemine kadar devam etmiştir. Daha sonraları tahta geçen II. Mahmut da eğitime önem veren ve bu yönde çalışma yapan bir Osmanlı Padişahı olmuştur. II. Mahmut tüm çocukların okuması gerektiğini düşünerek, ilköğretimi İstanbul'da zorunlu hale getirmiştir. Ayrıca bu dönemlerde bazı meslek dallarının kendine özgü eğitim veren okullarının olması düşüncesiyle mesleğe yönelik okullar açılmaya başlamıştır. Eğitim alanındaki yenilikler II. Abdülhamit'e kadar çok hızlı olmasa da devam etmiştir. II. Abdülhamit tahta geçtiği zaman yapmak istediği en önemli şey ise eğitim sistemindeki yenileşme çabası olmuştur. II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle uygulanmaya koyulan eğitim alanındaki değişimler, Cumhuriyet döneminin eğitim alanındaki değişimlerine geçiş sağlamıştır. Yeni Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce, bu yeni kurulacak ülkeyi bir an evvel gelişmiş ülkeler seviyesine taşıyabilmek için, Atatürk'ün de en önem verdiği konu eğitim olmuştur. Osmanlı'dan itibaren yenilenmeye başlayan eğitimin gelişmesiyle yeni mekanlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu dönemde ülkenin içerisinde bulunduğu değişim sürecini yansıtan, geçmişin çizgilerinin o günün ihtiyaçları ile birleştirilip yorumlandığı Birinci Ulusal Mimarlık dönemi de başlamıştır. Yeni doğan ihtiyaçları karşılamak üzere yapılan binaların birçoğu bu dönemin özelliklerini yansıtmaktadır (Alpagut, 2005).

Böylelikle, 1908'de II. Meşrutiyet' in ilanıyla başlayıp, 1930'larda sona eren dönem, 1970'lerden sonra tarihimizde Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi olarak tanımlanmaktadır (Url 5; Yavuz, 2009). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin etkin

olduğu bu yirmi yıl, beş yüz yıllık Osmanlı İmparatorluğu'nun çökmesine ve Türkiye Cumhuriyet'inin doğmasına tanık olmuştur.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin yaygınlaştığı süreç, Osmanlı İmparatorluğu'nun direniş olarak mimariden faydalandığı, daha sonra yeni kurulan ulusun da çağdaş bir siluete bürünmek için yine mimariyi kullandığı bir dönem olmuştur. Öncelikli karar, oluşturulan ulusun tüm mekanlarının yeniden düzenlenmesidir ki bu durum Osmanlı'nın son dönemlerinde ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sırasında devlet ideolojisi ile doğrudan örtüşmüştür. Büyük Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş zamanlarında kurtuluş, Avrupa'yı rol model almak olmuştur. Fakat beraberinde de Milliyetçi düşünceler ortaya çıkmış ve bu Milliyetçi fikirler Cumhuriyet'in ilk yıllarında oldukça etkili olmuştur. Böylece Avrupa'dan etkilenen Barok, Rokoko tarzında ama milliyetçiliği savunan bir mimari ortaya çıkmıştır. Birinci Ulusal Mimarlık dönemi yapıları yaşanan tüm gelişmelerin bir göstergesi, sembolü haline gelmiştir (Acer, 2016).

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin öncüleri Mimar Kemalettin Bey ve Mimar Vedat Bey olmuştur. Mimar Muzaffer, Guilio Mongeri, Ernst Egli, Clemens Holzmeister, Arif Hikmet Koyunoğlu, Falih Ülkü, Necmettin Emre, Ahmet Burhanettin Tamcı, Ali Talat, Tahsin Sermet, Ekrem Hakkı Ayverdi gibi mimarlar da Birinci Ulusal Mimarlığı benimseyen önemli mimarlardan olmuşlarıdır.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları Avrupa'nın yapım tekniğini almıştır. Cephede kullanılan bezeme öğelerini Osmanlı ve Selçuklu bezeme öğeleri ile yer değiştirerek 19. yüzyıla ait eklektik mimariyi kullanan bir üslup oluşturmuştur. Bir süre desteklenen, daha sonra eleştirilen ve en sonunda bırakılan bir akım olan Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin eserlerini Ankara, İstanbul, Konya, Kayseri, Yozgat, İzmir, Eskişehir gibi illerde görmek mümkündür (Acer, 2016). Aslında Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, Neo-Barok akımının eklektikliğini, Art Neuveau'nun özellikleri ile birleştiren bir akım haline gelmiştir (Sıkıçakar, 1991).

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde genellikle simetrik plan şemaları ve simetrik cepheler kullanılmıştır. Yapı girişleri taç kapı niteliğinde tasarlanmıştır. Ana cepheler daha özenli tasarlanırken diğer cepheler daha sade tutulmuştur. Tasarımda, cephenin arkasındaki mekan, mekanların kullanıcı ve fonksiyonları göz ardı edilmiştir (Aslanoğlu, 2010). Cepheler tümüyle kemer, tonoz, kubbe gibi Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinin formları benimsenmiştir. Genellikle yığma yapım tekniği kullanılmıştır (Dostoğlu, 2009).

Bu dönem eğitim yapılarında ise Birinci Ulusal Mimarlık akımının tüm izlerini görmek mümkündür. 1920'li yıllarda hem eğitimli mimar sayısının az olması hem de tüm illerde mimar bulunmaması sonucunda okul projeleri tip proje olarak uygulanmıştır. Bu nedenle tip proje olarak yapılan okul binaları bazı farklılıklar dışında genelde aynı özellikleri taşımaktadırlar. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde inşa edilen eğitim yapılarının birçoğu dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Genellikle giriş aksları yapının merkezinde olup köşe aksları yükseltilmiş simetrik binalar olmuştur. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerini taşıyan eğitim yapılarının her katta cephe karakteri farklıdır. Plan şemalarında farklılıklar olabilen yapılar en fazla dört katlı olarak tasarlanmışlardır (Bozdoğan, 2015). Eğitim yapılarında da ana cepheler daha anıtsal iken diğer cepheler daha sade tutulmuştur.

Yeni kurulacak olan Türkiye Cumhuriyet'inde yukarıda bahsedilen gelişmeler yaşanırken, yerleşimi M.Ö. 8000'lere kadar uzanan, Selçuklu Devleti'ne başkentlik yapmış, Osmanlı İmparatorluğu zamanında ticari yollar üzerinde bulunması ile önemi büyük olan Konya kentinde de Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin etkileri görülmüştür. Özellikle 1900'lerden sonra inşa edilen yapılar Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin karakteristik tüm özelliklerini taşımaktadırlar. Ulusun yeniden inşasının söz konusu olduğu bu dönemde tüm Türkiye'de olduğu gibi Konya kentinde de kamu binaları, eğitim yapıları ve banka binalarının inşa edildiği görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecini kapsayan Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi olarak adlandırdığımız süreçte Konya kentinde inşa edilmiş olan eğitim yapıları bu tez çalışmasının konusunu oluşturmaktadır.

1.1. Amaç

Çalışmada Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde inşa edilen yapıların plan şemaları, cephe karakteristikleri ve yapı girişlerinin tipolojik olarak sınıflandırılmasının yapılması, bu tipoloji içerisinde eğitim yapılarının yerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu tez çalışmasında Konya kenti içerisinde inşa edilen, Birinci Ulusal Mimarlık dönemi eğitim yapılarının tespiti, var olan bilgilerinin yeniden taranması ve değerlendirilmesi ile plan özellikleri, cephe özellikleri ve iç mekan süsleme/bezeme özelliklerinin incelenmesi, oluşturulan tüm tipoloji içerisindeki yerinin tespit edilmesi hedeflenmektedir.

1.2. Kapsam

Çalışma kapsamında, öncelikle Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi genel özellikleri, mimarları ve yapıları incelenmiştir. Bu dönem inşa edilen yapılar öncelikle kullanım amacına göre sınıflandırılmış, plan ve cephe özelliklerine göre her yapı türü için tipolojiler oluşturulmuştur. Oluşturulan tipolojiye içerisinde daha detaylı olarak eğitim yapıları incelenmiştir. Alan çalışmasında ise Konya kent merkezinde 1917-1927 yılları arasında inşa edilmiş, çizgisiyle Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin mimari karakterini yansıtan ve kentin kimliğine katkıda bulunan eğitim yapılarının analizi yer almaktadır. Bu yapıların, plan ve cephe tipolojisine göre Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları içerisinde ki yeri tespit edilmiş ve genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Türkiye'de bulunan Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları ile ilgili bugüne kadar bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar genellikle tespit çalışmalarıdır. Çalışma konumuzla ilgisi açısından yapılan bu çalışmalar; o dönemdeki, kamu yapıları ve eğitim yapılarını, konu edinmişlerdir. Konya tarihi ile ilgili olanlar, tarihi süreç olarak sınıflandırmamız mümkündür. Araştırmamızı yönlendiren ve çalışmamıza ışık tutan kaynaklar hakkında kısa bilgiler aşağıda verilmiştir.

Akyüz'ün 1982, *"Türk Eğitim Tarihi"* adlı eserinde, eğitimin tanımlamasını yapmış, bilinen ilk Türk toplumlarından Cumhuriyet'e kadar olan dönemde eğitimin gelişmesini ve yapılan uygulamaları incelemiş, eğitimin temel ilkelerine ışık tutmuştur.

Alpagut'un 2005, *"Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Ankara'da ki Eğitim Yapıları"* başlıklı doktora tezinde, Erken Cumhuriyet Dönemi'nin siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmeleri incelenmiş, Ankara'nın başkent kimliği kazanmasında önemli göreve sahip olan eğitim yapılarının tespiti ve günümüzdeki durumları hakkında bilgi ve belgeler verilmiştir.

Aslanoğlu'nun 2010, *"Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı"* adlı eserinde, on beş yıllık bir dönem olan 1923 ile 1938 yılları arasında Türkiye'de izlenen ekonomi politikası incelenmiş, bu süre içerisinde de gelişmekte olan mimarlık, ekonomik ve sosyo-kültürel ilerlemeler doğrultusunda incelenmiştir. On beş yıllık süreç içerisinde, Türkiye'de oluşan ve gelişen mimarlık üslupları ile kamu ve konut yapılarının genel nitelikleri konu edilmiştir.

Bozdoğan'ın 2015, *"Modernizm ve Ulusun İnşası"* adlı eserinde, 1908 Meşrutiyet' in ilanından, 1950 tek parti iktidarının sona erişine kadar olan zaman diliminde, Türk mimarisinin geçirdiği değişimleri incelemiş, mimarinin Avrupa modernizmiyle bağlantıları hakkında bilgi vermiştir. Türk mimarisinde modernlik kavramı birçok açıdan eleştirel bir üslupla değerlendirilmiştir.

Dostoğlu'nun 2009, *"Bursa Örnekleri Üzerinden Cumhuriyet Mirasının Değerlendirilmesi"* adlı çalışmasında, Bursa'nın 20. yüzyıllarda bulunduğu durum, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, Rasyonalizm-İşlevsellik, İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi, Modernizm'de çoğulculuk, Postmodernizm ve 21. yüzyılda Bursa hakkında bilgi vermiş ve değerlendirilmesini yapmıştır.

Egli'nin 2015, *"Atatürk'ün Mimarının Anıları, Genç Türkiye İnşa Edilirken"* isimli eserinde Türkiye'de bulunduğu dönemde yaşadığı anılarını anlatmış, bu süreçte gelişimini tamamlamış ve son dönem örnekleri inşa edilen Birinci Ulusal Mimarlık dönemini, Atatürk'ün bu dönem yapıları ve mimarları hakkındaki düşüncelerini ve kendisinin tasarımında ve yapımında bulunduğu mimari eserleri aktarmıştır.

Erdoğan'ın 2009, *"Konya'da Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı ve Kamu Binaları"* adlı çalışmasında, 1908 II. Meşrutiyet ile birlikte başlayan ve 1930 yıllarına kadar gelen süreçte Türkiye' nin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal değişimin Konya kentine etkisi incelenmiş, kent içerisinde oluşan yeni kamu binalarından bazıları ele alınmış, mimari özellikleri ve dönemleri hakkında bilgi verilmiştir.

Hasol'un 2017, "20. yüzyıl Türkiye Mimarlığı" adlı eserinde, 20. yüzyılda dünyanın bir çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de yaşanan siyasal, ekonomik ve toplumsal değişimi ifade etmiş, bu değişimin mimariye nasıl yansıdığını incelemiştir. 20. yüzyılda bu değişim içerisinde yapılmış olan yapıların çizimlerini yapmış ve arşivleme çalışması niteliğinde bir eser oluşturmuştur.

Hesapçıoğlu'nun 2009, *"Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Eğitim Politikası ve Felsefesi"* isimli çalışmasında, Cumhuriyet döneminde gelişen ve oluşan eğitim politika ve felsefesini incelemiş, bu oluşumu sosyo-psikolojik bileşenleriyle ele almış ve Türk Eğitim Sistemi'nin oluşumunun karakteristik değerlendirilmesini yapmıştır.

Karakaya'nın 2009, *"Osmanlı Eğitim Sisteminde Darülmuallimatlar ve Konya Örneği"* adlı çalışmasında, dar-ül muallimatların tarihi gelişimi hakkında bilgi verilmiş, bu eğitim alanının ülke içerisindeki gelişimi değerlendirilmiştir. Da-rül muallimatların Konya kentine gelişi ve uygulanışı, mimari olarak genel özellikleri incelenmiş ve aktarılmıştır.

Kul'un 2011, *"Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Binaları"* isimli makalesi doktora tezine dayanmakta olup, Erken Cumhuriyet Dönemi'nin ilkokul politikalarının sadece politika olmadığını, tüm halka okuma-yazma öğretmenin dışında Cumhuriyet'in daha hızlı bir şekilde benimsenmesinin de öncelikli amaç olduğu hakkında çalışılmış ve bu dönemde yapılmaya başlanmış olan ilkokul binalarının çeşitleri hakkında analizler yapılmıştır.

Sıkıçakar'ın 1991, *"Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Giriş Cepheleri Analizi"* isimli yüksek lisans tezinde, Birinci Ulusal Mimarlık dönemi yapılarının cephe karakteristiklerinin neler olduğu bulmaya çalışılmış, bu dönemde inşa edilen yapıların cephe karakteristiklerini iki farklı analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Sözen'in 1984, "Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı" isimli eserinde, Birinci Ulusal Mimarlık dönemini, mimarlarını anlatmış, bu dönem içerisinde inşa edilmiş olan yapıları gerek çizimlerle gerekse fotoğraflayarak arşivleme çalışması yapmıştır.

Sürgevil ve ark'nın 2013, *"Değişim Sürecinde Türkiye"* adlı eserinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş süreci ile Türkiye Cumhuriyeti' nin doğuş süreci arasında bulunan zaman diliminde yaşanan siyasi, askeri, iktisadi, sosyal ve kültürel açıdan yaşananlar anlatılmıştır. Eserde Türkiye'nin yakın geçmişinin karmaşıklığına ışık tutulmuştur.

Yenice'nin 2005, *"Kentsel Planlama Sürecinde Konya Kent Formunun Gelişimi Üzerine Bir Araştırma"* isimli yüksek lisans tezinde, Konya kentinin tarihini incelemiş, kent formunun tarihi süreç içerisinde değişim sürecini, kentsel planlama süreci içerisinde irdelemiştir. Kent için yapılan planlama çalışmalarının, kentsel gelişme ve kent siluetinin üzerindeki etkisi belirlenmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışma kapsamında incelenen tüm yapılar, literatür araştırması, kurumlardan elde edilen belgeler ve yerinde yapılan incelemeler üzerinden tipolojik olarak sınıflandırılmış, Konya kenti içerisinde incelenen eğitim yapıları ise bu tipolojiye göre değerlendirilmiştir.

Araştırma ile ilgili çalışmalarda niteliksel ve niceliksel verilerden faydalanılmıştır. Öncelikle Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi ve yapılarının incelendiği tezler, kitaplar ve makalelerden yararlanılmıştır. Araştırmacıların yaptıkları örnek çalışmalar, gözlemler ve yorumlar incelenmiştir.

Çalışmada kullanılacak olan materyaller; konu edinilen yapılara ilişkin yazılı kaynaklar, teknik çizimler ve fotoğraflardır. Araştırma; literatür araştırmasını, tarama betimleme yolu ile yapıların tanıtımını, yerinde inceleme ve gözlem yolu ile yapıların analizini, Yerel Yönetimlerden ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Konya Bölge Müdürlüğünden elde edilen belgeleri ve yerinde alınan rölöveler ile elde edilen plan, kesit ve görünüşleri içermektedir. Yapıların teknik çizimleri Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin mimari karakterini anlatacak biçimde şematik olarak ifade edilmiştir.

Konya Koyunoğlu Müzesi, Konya Büyükşehir Belediyesi ve Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'ndan, Konya ve çalışma kapsamına giren yapılarla ilgili belgelere, bilgilere ulaşılmıştır. Konya Koyunoğlu Müzesi ve Konya Büyükşehir Belediyesi'nden ve diğer arşiv kayıtlarından elde edilen eski fotoğraflara ulaşılması ve sözlü tarih araştırmaları ile yapılar, yapım süreçleri ve kullanım süreçleri ile ilgili bilgiler bir araya getirilmiş ve bir sonuca ulaşılmıştır. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya eğitim yapılarının eski eğitimcileri ve mezun öğrencileri ile yapılan sözlü görüşmelerden yapıların özgün özellikleri hakkında bilgiler alınmıştır.

Ayrıca Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden ve Necmettin Erbakan Üniversitesi Mimarlık Ana Bilim Dalı'ndan alınan izinler ile seçilen yapılar incelenmiş, yerinde ölçüleri alınıp, çizimleri yapılmıştır. İncelenen yapılarla ilgili bilgi ve belgeler toplanmış ve fotoğraflama yapılmıştır. Yapıların mevcut kullanıcıları ile görüşülmüş ve yapıların günümüzdeki durumları hakkında görüşleri alınmıştır. İncelenen yapılar, Birinci Ulusal Mimarlık yapıları içerisinde eğitim yapıları ile karşılaştırılmış, tipolojik olarak değerlendirilmiştir.

4. KURAMSAL TEMELLER / KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde genel özellikleri ile Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, dönemde yaşanan toplumsal ve sosyo-kültürel değişimler ve bu dönemde hizmet vermiş olan mimarlar ele alınmıştır. Ardından Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde inşa edilmiş yapılar kullanım amacına göre incelenmiş, incelenen yapıların plan ve cephe özelliklerine göre tipolojileri oluşturulmuştur. Daha sonra bu tipoloji içerisinde yer alan eğitim yapıları değişen eğitim sistemi paralelinde incelenmiştir. Bu yapıların oluşturulan tipoloji içerisindeki yeri tespit edilmiş ve değerlendirilmiştir.

4.1. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu, 16. yüzyıl sonunda gelişmesini tamamlamış ve ilk defa Avrupa'ya ekonomik olarak ödün vermeye başlamıştır. Bu durum İmparatorluğun ileriki dönemlerde dışa bağımlı olmasına ve ekonomik anlamda gelişiminin önlemesine sebep olmuştur (Aslanoğlu, 2010). Aslında, Avrupa'ya ödün vermesinin sebebi, Avrupa'da Sanayi Devrimi ile meydana gelen gelişmelere yetişmeye çalışması olmuştur. Çünkü Sanayi Devrimi ile makineleşme başlamış, üretim hızlanmış, dış ticaret artmış ve böylece Osmanlı sanayisi geride kalmıştır (Sıkıçakar, 1991). Kısacası, Osmanlı İmparatorluğu gelişimini tamamlamışken, Batı'lı devletler yeni gelişmelere kalkışınca, Osmanlı geride kalmıştır. Osmanlı yönetimi bu durumdan kurtulmak için 1720 yılında seksen kişilik bir bilirkişi heyeti oluşturarak Avrupa'ya göndermiştir. Oradaki gelişen her durumu yerinde tespit edip, ülkeye taşımak için giden heyet çok etkilenerek geri dönmüşlerdir (Hasol, 2017). Ayrıca Osmanlı yine Batı'lı devletlerden geri kalmamak için onlarla ticari anlaşmalar yapmaya başlamıştır. Bir süre sonra Osmanlı ticareti büyük ölçekte yabancılar tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Küçük esnaf, bu duruma ayak uyduramamış ve Osmanlı dış ülkelere borçlanmaya başlamıştır. Aslında Osmanlı Batı'ya aşırı bir özentilik yaşamamış, Batı'ya mecbur bırakılmıştır (Sıkıçakar, 1991).

Daha sonra toplum içerisinde Sanayi ve Fransız Devrimleri'nin de etkisi ile sınıf çatışmaları başlamış, bu olayların etkisinde çok uluslu olan Osmanlı İmparatorluğu'nda bölünmeler meydana gelmiştir (Yavuz, 1976). Özellikle askeri konularda Batı üstünlüğünün kabul edilmesiyle birlikte Avrupa'ya duyulan ilgi, 20. yüzyıla kadar daha çok kuvvetlenmiş, Avrupa kültür ve yaşam tarzı Osmanlı Kültürü'nde yozlaşmalara sebep olmuştur (Yavuz, 2009). Dolayısıyla, 20. yüzyıla gelinceye kadar Osmanlı ve

Türkiye'de de ilerleme, değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. 20. yüzyıla kadar geçen süre içerisinde tüm dünyada ve Türkiye'de toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişimler oldukça fazla olmuştur.

Osmanlı'nın son dönemlerinde Avrupa etkinlikleri, devlet yönetimindeki bozulmalar ve askeri alandaki yetersizlikleri düzeltmek için başlamış ve ilk düzenlemeler askeri alanda gerçekleştirilmiştir. Avrupa'daki askeri düzenin örnek alınması I. Mahmut, I. Abdülhamit ve III. Selim dönemlerinde yoğunlaşmıştır (Alpagut, 2005). I. Mahmut döneminde yapılan binalarda Batıdan esinlenen Barok tarzı bir mimari dil meydana gelmiştir. Değişen mimari III. Selim döneminde ise Türk kültürüyle bağlantısı olmayan bir hal almıştır (Hasol, 2017).

Askeri alanda yapılan reformlar mimarlık alanında yeni yapı ihtiyacının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Böylece yapılan her ıslahat ulusun mimari yüzünü de değiştirmeye başlamıştır. Değişen mimarlık ilk başlarda Selçuklu sanatından etkilenmiştir (Hasol, 2017). Bu zamana kadar Hassa Mimarları Ocağı'nda yetişen ustalar tarafından yürütülen mimarlık faaliyetleri yeni ortaya çıkan ihtiyaçlar karşısında yetersiz kalmıştır. Özellikle askeri alanda ortaya çıkan yapı ihtiyacını karşılamak için yabancı mimarlardan destek alınmıştır. Yabancı mimarlar tarafından inşa edilen ilk yapılar, Neo-klasik tarzda olup, genellikle askeri kuruluşlar, kışlalar ve askeri okullar gibi büyük ölçekli yapılardır (Yavuz, 2009). Daha sonra 1839 yılında gerçekleşen Tanzimat fermanıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda yenilenme ve reformlar hız kazanmıştır. Bu süreç içerisinde mimari alanlar dışında, Türk müziğine piyano, Türk edebiyatına roman türü de Batı'dan gelen yenilikler arasında sayılmaktadır. Tanzimat Fermanı ile gerçekleşen Batılılaşma hareketleri inşaat alanında fazla hareketlenmeye sebep olmuştur (Şenyurt, 2011). Daha sonra Kırım Savaşı'yla, ekonomik çöküntünün en yüksek seviyeye ulaşması ile birlikte tüm alanlarda bir gerileme dönemi yaşanmıştır (Yavuz, 2009).

Tanzimat ile alınan Batılılaşma kararları, II. Abdülhamit'in tahta çıkması ve I. Meşrutiyet'in ilan edilmesi ile desteklenmiş ve ilk kez yönetim sisteminde değişiklik olmuştur. Tanzimat'tan sonra oluşan Cumhuriyetçilik düşüncesinin savunucuları bir yandan ülkenin ulusal olarak büyümesini isterken bir yandan da Avrupa'da yaşanan gelişmelere de ayak uydurması yönünde çalışmalar yapmışlardır (Kasaba, 2014). Ayrıca bu dönemde yabancı mimarlara duyulan ilgi artmıştır. Yabancı mimarlar saraya daha yakınlaşmış, böylece inşaat sektöründe Osmanlı kültüründen farklı bir mimari beğeni oluşmaya başlamıştır (Şenyurt, 2011). Daha sonra 1908 yılında II. Meşrutiyet'in

ilanından sonra Osmanlı aydınları İmparatorluğu bu durumdan kurtarmak için bazı girişimlerde bulunarak İttihat ve Terakki Partisini kurmuştur. Bu topluluk, Müslüman Türk Ulusçuluğu düşüncesini savunmakla beraber siyasal, toplumsal, ekonomik, kültürel girişimleri dışında mimarlık alanında da kendilerini göstermiştir (Url 1). İttihat ve Terakki Partisi çalışmaları ile 1913'te, İslam'ın yerini "Türklük" almış, çok uluslu olan millet için, ortak din yerine, ortak tarih, kültür ve dil mirası üzerinde durulmuştur (Alpagut, 2005). Ortak tarih, kültür ve dil, ortak bir mimari üslubun oluşması desteklenmiştir. İttihat ve Terakki Partisi ayrıca, bürokratik kadrolarda Türk mimar ve mühendislerin çalışma alanları içinde çalışmalar yapmış, onların istihdamı için oldukça fazla çaba harcamıştır (Şenyurt, 2011). Bu çalışmaların sonucu ile ülkenin içerisinde bulunduğu değişim sürecini yansıtan, geçmişin çizgilerinin o günün ihtiyaçları ile birleştirilip yorumlandığı Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi de başlamıştır.

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanıyla başlayıp, 1930'larda sona eren dönem, 1970'lerden sonra tarihimizde Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi olarak tanımlanmaktadır (Url 5 ; Yavuz, 2009). 1910 yılında benimsenmeye başlanan akım, Cumhuriyet kurulduktan sonra hemen etkisini yitirmemiştir. Aksine yeni kurulan ülke ve yetiştirilmeye çalışılan ulus ortamı içerisinde kullanım alanları oldukça artmış ve büyük bir gelişme göstermiştir. Ayrıca yaşanan yoksulluktan dolayı dış gelişmelere kapalı olan bir ülkede, bu akım ile mimari anlamda ulusal bir bilincin oluşmasına olanak sağlanmıştır (Sözen, 1984).

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin etkin olduğu bu yirmi yıl, beş yüz yıllık Osmanlı İmparatorluğunun çökmesine ve Türkiye Cumhuriyeti'nin doğmasına tanık olmuştur. Bu zaman dilimi içerisinde Türk Ulusçuluğu düşüncesi başlamış ve etkinleşmiştir (Yavuz, 2009). Kısa bir süre sonra Milli Mimari, Milli Mimari Üslubu, Neo-Klasik Üslup olarak da kabul edilmiştir (Sözen,1984). Aynı zamanda Milli Mimari Rönesans olarak da adlandırılmakta ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yeniden canlandırılması düşüncesini savunmaktadır (Bozdoğan, 2015). Bu sebeple Batı'ya yönelik tasarlanmış yapılarda, İslam ve Osmanlı'nın direk etkileri yerine daha çok Selçuklu ve Osmanlı mimari özellikleri kullanılmıştır (Sözen, 1984).

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin en önemli isimleri Mimar Kemalettin Bey ve Mimar Vedat Bey olmuştur. Tasarladıkları yapıtlarıyla ve kendileriyle aynı yönde gidecek birçok öğrencileriyle dönemin önemli isimleri olarak nitelendirilmişlerdir. Osmanlı aydınları olan ve eğitimlerini Avrupa'da tamamlayan bu mimarlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu karışıklığa, Türklük'ün çözüm olacağını

düşünerek, mimarlık alanında da yeni yapıları yabancı mimarların tasarımlarından sıyırmayı amaç edinmişlerdir (Aslanoğlu, 2010). Batı'da yabancı mimarlardan eğitim alan bu iki mimarın çizgilerinde Batı etkisini bulmak olasıdır fakat, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi mimarlarının amacı, Türklük akımının coşkusuyla tasarım yapmak ve Osmanlı kudretine duyulan özlemi gidermek olmuştur (Yavuz, 2009). Bu döneme ve bu üsluba Guilio Mongeri, Alessandro Valeri ve Mihran Azaryan gibi gayrimüslim mimarlar da dikkate değer tasarımlar üreterek katkıda bulunmuşlardır (Bozdoğan, 2015).Bu akımın, Cumhuriyet'in ilk yıllarında, mimarlık eğitimi alan az sayıdaki mimarlar tarafından da çok çabuk benimsenmesinin sebepleri, mimarların eğitim aldığı kurumlardan kazandıkları anlayış, diğer mimarların yurt dışında eğitim almış olması, yönetimin bu mimari tarzı destekliyor olması ve toplumun dışa kapalı olması şeklinde ifade edilebilmektedir (Url 1). Ayrıca, Kurtuluş Savaşı sonrasında harap olmuş şehirlerde, farklı fonksiyonlarda bir çok yapıya ihtiyaç duyulmuştur. Maddi olanakların kısıtlı olması sebebi ile de yeni yapı ihtiyacının hızlı bir şekilde karşılanması gerekmiştir. Bu sebeple, yeni yapılan binalar benimsenmiş olan üslup ile tasarlanmıştır (Sözen, 1984). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarının en önemli özelliği, Osmanlı mimarisinden alınan unsurlar ile Batı'nın tasarım ilkeleri ve inşaat teknikleriyle birleştirilmesi olmuştur (Bozdoğan, 2015) (Resim 4.1).

Resim 4.1. İlk TBMM Binası (Kurtuluş Savaşı Müzesi) (Mimarı İsmail Hasif Bey)

Ulusal Dönem 1920'lere kadar devam etmiş, fakat 1920'lerden sonra, üslup bir Osmanlı canlandırmacılığına dönüştüğü için eleştiri almaya başlamıştır. Gereğinden fazla tarihe dönük çizgiler taşıyan bu üslup yeni bir ulus oluşturma ve değişim çabalarına ters düşmeye başlamıştır (Yavuz, 2009). Osmanlı'yı yaşatan yapılar oluşturmaya yönelik olan bu akım, geçmişle bağların koparılmasını sağlayan ve modern bir devlet olmak için yapılan devrimlerle zıtlık oluşturmuştur (Alpagut, 2005). Ulusal

akım Cumhuriyet'in getirdiği yenilikçi hareketler ile uyumlu olmamaya başlamıştır (Hasol, 2017). Bu dönemde yurtdışına eğitime gönderilen mimarlar dönmeye, Türkiye'ye de yabancı mimarlar davet edilmeye başlamıştır. Diğer ülkelerde oluşan yeni bir mimarlık akımının haberleri de bu şekilde gelmiş ve dünyadaki mimarlık değişimlerinin etkileri duyulmaya başlamıştır (Sözen, 1984). Bu yeni akımın ülkede yapılan devrimler ile paralel giden ve olması gereken yeniliği anlatması adına bir fırsat olduğu düşünülmüştür. Böylece yeni Cumhuriyet dönemi bu kez Alman ve Orta Avrupa'da baş gösteren yeni modernizmin Türkiye'ye gelmesi gerektiğini savunmaya başlamıştır (Güngör, 2010). Özellikle eğitim, toplum, hukuk, mimari, müzik, giyim, sanat gibi alanlarda Avrupa standartlarının uygun biçimde uygulanmış olması, Modernizm'in Müslüman bir toplumda bile uygulanabilecek bir kavram olduğunu göstermiştir (Bozdoğan ve Kasaba, 2014).

1920'lerden sonra Türkiye'ye giren bu yeni akımın başını bir grup yabancı mimar çekmiş ve Türkiye'de yeni bir yapılanma dönemi başlatmışlardır (Bozdoğan, 2015). 1927 yılında Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi öncüsü olan Kemalettin Bey' in ani ölümü, yine akımın öncülerinden olan Vedat Bey' in ve Guilio Mongeri' nin yerine yeni yabancı mimarların eğitim kurumlarına devam etmeye başlaması ve böylece mimarlık eğitiminin de yeni mimarlık akımı doğrultusunda yapılmaya başlanması ve modern dünyaya yetişme isteği yeni yapılanma dönemine büyük katkı sağlamıştır (Sözen, 1984). Yabancı mimarlar ise 1927 yılında oluşturulan Teşvik-i Sanayi Yasası ile mimari anlamda söz hakkına sahip olmuşlardır. Bu yasaya ile yabancıların Türkiye'de çalışma olanağının olması ve bu yolla yabancı mimarların da ülkeye gelmesi sağlanmıştır. Ayrıca genç Türk mimarlar da Batı'daki gelişmelerden haberdar olmuş ve bu yeni akımı desteklemeye başlamıştır (Aslanoğlu, 2009). 1930 yılına gelindiği zaman Atatürk'ün isteği ile Güzel Sanatlar Akademisi'nde de ıslahatlar yapılmıştır. Egli'nin yaptığı bu reform hareketleri ile yeni yetişecek olan mimarların çağdaş, yetenekli ve yenilikçi bir şekilde eğitilmesi planlanmıştır (Egli, 2015). Bu süreçte ülkede iki farklı düşünce oluşmaya başlamıştır. Bir grup mimar Ulusal akımı savunup bu yönde tasarım yaparken, bir diğer grup ise modernleşmeyi savunmaya başlamıştır.

Bu sebeple 1920'lerin sonlarından 1930'a kadar yapılan binalar farklı üslupları temsil etmektedir. Yapıyı tasarlayan mimar hangi görüşte ise ona göre tasarım biçimlenmiştir. Bu dönemde yapılmış binalar içinde bir tarafta Birinci Ulusal üslup varken bir tarafta Modernizm üslubunda yapılar görmek mümkündür. Çünkü Birinci Ulusal Dönem eski değerlerin sürdürülmeye çalışmasını savunurken, Modernizm yeni

değerlerin uygulanması gerekliliğini savunmuş ve bir süre bu iki akım beraber yaşamıştır (Sözen, 1984). Bu durum Cumhuriyet'in ilk on yılı boyunca kültürel ve politik olarak ülkenin içinde bulunduğu karmaşık yapıyı göstermektedir (Bozdoğan, 2015). Çünkü, askeri yönetim her türlü seçimi eski yada yeni olarak net bir çizgi şeklinde nitelendirmiştir. Fakat halk, her türlü eski alışkanlıktan kopmak istememiştir. Atatürk ve etrafında bulunan kadro ise yavaş yavaş Osmanlı tarihinden kopmanın zamanının geldiğini savunmakta ve yeni yapılan ve uygulanan her şeyin eski olarak bilinen her şeyden daha üstün ve iyi olması gerektiğini düşünmüştür (Kasaba, 2014). Bu nedenle yönetim artık daha Batı'ya dönük, Batı ile aynı yapım tekniği ve tasarım kriterlerinde yapılar görmek istediği için Birinci Ulusal Mimarlık dönemi kısa sürmüştür (Bozdoğan, 2015). Bu dönemin son yapısı olarak bilinen yapı ise, Kemalettin Bey'in ölmeden önce tasarımını yaptığı, Ankara'daki Gazi Öğretmen Okulu olmuştur (1926-1930) (Resim 4.2). Mimar Kemalettin Bey' in tasarladığı yapıya daha sonra Atatürk'ün daha modern bir yapı istemesi doğrultusunda Ernst Egli devam etmiştir (Egli, 2015). Zaten bu yapının inşaatından sonra Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yerini Modernizm'e bırakmıştır (Bozdoğan, 2015).

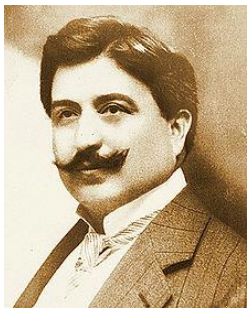
Resim 4.2. Ankara Gazi Öğretmen Okulu (Mimarı Kemalettin Bey)
(Kaynak: http://www.ankara.bbs.tr/index.php/tr/ads/56b44478d4713/%C3%9Cniversiteler/Gazi-%C3%9Cniversitesi (Son Erişim: 14.07.2016))

Özetle, Türkiye'de erken Cumhuriyet döneminin mimarlık tarihi, Osmanlı canlandırmacılığı olan Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi ile başlamış, sonra Yeni Mimari adı altında Modern Mimarlık Dönemi etkili olmuştur. Bu zaman zarfı içinde devletin kültür siyasetindeki değişmelerin her biri bir öncekini eleştiren farklı mimarlık dönemlerinin oluşmasını sağlamıştır (Bozdoğan, 2015). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi olarak adlandırılan süreçte, değişen devlet düzeni sebebi ile özellikle kamusal yapılara önem verildiği görülmektedir.

4.1.1. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi mimarları

1920'li yıllarda yeni Türkiye Cumhuriyet'inde çok fazla mimarlık eğitimi alan Türk mimar olmamıştır. Bu mimarlar da genellikle ulusal üslubu desteklemişlerdir. Bunun sebebi ise hem devlet tarafından destek görmesi hem de dışarıya kapalı bir politika izleniyor olmasıdır. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin en büyük ve önemli öncüleri Mimar Kemalettin Bey ve Mimar Vedat Bey olmuştur. Diğer öncü mimarlar ise Mimar Muzaffer, Arif Hikmet Koyunoğlu, Ahmet Kemal, Tahsin Sermet, Ali Talat, Falih Ülkü, Hafi, Necmeddin Emre ve İtalyan Giulio Mongeri'dir (Aslanoğlu, 2010). Ayrıca, Mehmet Nihat, Vasfi Egeli, Mukbil Kemal, Y. Terziyan, Nafilyan, Ahmet Burhanettin Tamcı, Alaettin Özaktaş, Aram Hanciyan, Cemil, Ekrem Hakkı Ayverdi, Galip, İbrahim Beykozoğlu, İrfan, J. D'Armi, Kavafyan, Küçük Kemal, Kemal Altan, Leon Güreğyan, M. D. Çurvidas, Mehmet Fesçi, Mesut Özok, Nesim Sisa, Nuri Nafiz, Rafael Rus, Şefik, Tanaş Yamas, Taşçıyan, U. Ferrari, Yahya Ahmet, Yorgiadis, Ziya, Zühtü Başar gibi mimarlar da bu dönemde eser vermişlerdir (Kızıldere, 2005; Sözen, 1984). Başka kaynaklarda Ahmet Kemalettin, Denari, Hafi, Kiryakidis, Pappa, Peçilas ve Vangel gibi mimarlardan da bahsedilmektedir (Sözen, 1984).

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi için en önemli isim, Mimar Kemalettin Bey'dir (Resim 4.3). 1870 yılında İstanbul'da doğan Mimar Kemalettin 1891'de Hendese-i Mülkiye'den mezun olmuş, Jachmund'un yanında asistan olarak işe başlamış, aynı zamanda da kendisine bir büro açmıştır. Bu dönemde oldukça fazla ahşap konut üzerinde çalışma yapmıştır (Url 5; Sözen, 1996). 1895 yılında mimarlık eğitimini pekiştirmek için Berlin'e gitmiştir. İki yıl "Charlottenburg Technische Hochschule" de eğitim görmüştür. 1900 yılında yurda dönmüş ve Hendese-i Mülkiye'de ders vermeye başlamıştır (Yavuz, 1981). Bu dönem Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin yeni oluşmaya başladığı yıllardır. Mimar Kemalettin Bey de okuttuğu öğrencilerini bu akım yönünde eğitmiştir. Daha sonra İttihat ve Terakki Fırkası'na katılmış ve bu süreç içerisinde birçok yapı üretmiştir. 1909 yılında İnşaat ve Tamirat Müdürü olmuş, müdürlüğü sayesinde ülkenin birçok yerinde Ulusal Dönemi yansıtan örnekler üretme şansı yakalamıştır (Url 5).

Resim 4.3. Mimar Kemalettin Bey

(Kaynak:https://tr.wikipedia.org/wiki/Mimar_Kemaleddin (Son Erişim: 14.07.2016))

Resim 4.4. Bebek Cami (1913) (Mimarı Kemalettin Bey)
(Kaynak:http://howtoistanbul.com/tr/the-bebek-mosque/2456#prettyPhoto (Son Erişim: 14.07.2016))

Mimar Kemalettin ve yardımcısı Ali Talat Bey 1926 yılında "Fenn-i Mimari" ile "Fenn-i Mimari Şekilleri" adlı iki adet kitap yayınlamışlardır. Ayrıca bu dönemde "Kemalettin Okulu" denilen bir büro oluşmuştur. Bu büroda birçok mimar ve mühendis yetişmiş ve bu yetişen mimarların ve mühendislerin tasarımları Birinci Ulusal Mimarlık akımının odak noktası olmuştur (Arık, 2006).

Mimar Kemalettin Bey'in mimarlık adına en önemli düşüncesi, yeni malzeme ve teknikler kullanılarak yeni yaşam tarzına göre, bölgenin ve kültürün karakterini yansıtmak olmuştur (Alpagut, 2005). Kemalettin Bey'in İstanbul'da yaptığı camilerden Bebek Cami (1913), Osmanlı mimarisine duyduğu sevgiyi gösteren yapıtlardan biridir (Bozdoğan, 2015) (Resim 4.4).

Bu dönemin bir diğer önemli ismi ise Mimar Vedat Tek'tir. 1873 doğumlu olan Vedat Bey, 1889 yılında başladığı Galatasaray Lisesi'ni bırakarak Paris'e gitmiştir. Paris'te Ecole Monge'yi bitirmiş ve Academie Julien'de resim bölümünde okumuş ve Ecole Centrale' de de mühendislik eğitimi almıştır. Paris'te 9 yıl kaldıktan sonra yurda dönmüş ve Sirkeci tarafında bir iş hanında ofis açtıktan sonra mimarlık hayatına başlamıştır (Seçkin ve Sönmezer, 2002) (Resim 4.5).

Resim 4.5. Mimar Vedat Tek

(Kaynak: http://www.mimardernegi.com/vedat-tek-kimdir/ (Son Erişim: 14.07.2016))

Resim 4.6. İstanbul Sultanahmet Tapu ve Kadastro Binası

(Kaynak:http://plumtheblog.blogspot.com.tr/2013_02_01_archive.html#.V405-9KLS70 (Son Erişim: 18.07.2016))

1899 yılında Şehremaneti Mimarlığı'na, 1905 yılında Posta Telgraf Nezareti Mimarlığı görevine, 1908 yılında Sultan tarafından baş mimarlığa ve Birinci Dünya Savaşı sırasında da Harbiye Nezareti baş mimarlığına atanmıştır. Ayrıca bu yıllar içinde Sanayi-i Nefise Mektebi'nde ve Mühendis Mekteb-i Ali'sinde ders vermiştir (Url 5; Sözen, 1996). Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşaat işiyle uğraşan kişilerin başı, baş mimar unvanını almıştır. Bir üst yönetici olarak, inşaat ile uğraşan kişiler ile devlet yönetimi arasındaki düzeni sağlayan kişilere de baş mimar denilmiştir (Şenyurt, 2011).

Vedat Bey, Birinci Ulusal Dönem mimarlarından biraz farklıdır. Eserlerinde Birinci Ulusal Dönem unsurlarını kullanmış ve savunmuştur. Genellikle yapıtlarında modernlik göze çarpmıştır (Resim 4.6). Aslında Vedat Bey bu yönüyle Türk mimarisini farklı bir üslupla modernize etmiştir (Url 5; Emre, 1942). Ayrıca bu dönemde, bu akımı daha fazla öğrenci mimarlara anlatabilmek ve onların daha iyi bir eğitim alabilmesi için kendi yaptığı binalarda öğrencilerin staj yapmasına imkan vermiştir. Mimar Vedat Bey'in bu şekilde eğittiği mimarlardan biri Mimar Muzaffer Bey'dir (Resim 4.7). Mimar Muzaffer Bey Mühendishane-i Berri Hümayun'dan ve Hendese-i Mülkiye Mektebi'nden mezun olmuştur. Vedat Bey'in kardeşi Yusuf Razi Demirbel Bey'in dikkatini çekmiş ve Vedat Bey'e gönderilmiştir (Url 5; Ertuğrul, 2007).

Resim 4.7. Mimar Muzaffer Bey
(Kaynak: http://www.konyalife.com.tr/2065/konya-resimleri/mimar-muzaffer-bey.html (Son Erişim: 14.07.2016))

Muzaffer Bey mezun olduktan sonra Vedat Bey ile birçok projede beraber çalışmışlardır. Vedat Bey'in yanından ayrıldıktan sonra Muzaffer Bey bir dönem Kadastro Fen Heyeti'nde çalışmış, aynı zamanda Hendese-i Mülkiye Mektebi'nde ders vermiştir. Daha sonra Vedat Bey tarafından Posta ve Telgraf Nezareti Mimarlığı'na tayin edilmiştir. Bu yıllarda Londra'da bastırılacak olan posta pullarının resimlerinin hazırlanması görevinde de bulunmuştur (Url 5; Sözen, 1996). Mimar Muzaffer, adını, 31 Mart Olayı'nda yaşamını yitirenler için yapılacak olan anıtta duyurmuştur. Bu anıt için yarışma düzenlenmiş ve Abide-i Hürriyet Anıt projesiyle birincilik kazanmıştır. Daha sonra, 1914 yılında, Konya valisi tarafından Konya'ya çağırılmış ve vilayet baş mimarı olmuştur (Url 5; Sözen, 1996). Bu tarihten yaşamının sonuna kadar Konya'da çalışarak günümüze eşsiz eserler bırakmıştır.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde tasarım genellikle cephe ağırlıklı olup mekanların hangi fonksiyona cevap vereceği düşünülmemiştir. Fakat Mimar Muzaffer bu şekilde tasarım yapmamıştır. Cephe içindeki fonksiyona göre tasarım yapmıştır. Mimar Muzaffer Bey bu yönüyle diğer mimarlardan ayrılmıştır (Eroğlu, 2008).

1896 yılında Milano Brera Akademisi'nden mezun olan ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'ne emek vermiş olan bir diğer mimar ise Giulio Mongeri'dir. Mezun olduktan sonra İstanbul'a ailesinin yanına dönmüş ve bir süre ofis açarak serbest olarak çalışmıştır (Çinici, 2015; Can, 1995). 1907 yılında İtalyan Büyükelçiliği mimarı olarak görev yapmış ve daha sonra Milano Güzel Sanatlar Akademisi'nin muhabir üyesi olmuştur (Çinici, 2015; Tanyeli, 2007). 1909 yılında tekrar İstanbul'a gelmiştir ve Sanayi-i Nefise Mektebi'nde atölye dersleri vermeye başlamıştır (Arık, 2006). 1911 yılında Osmanlı Bankası baş mimarı olmuştur (Çinici, 2015; Tanyeli, 2007). Yaptığı binalar dışında, mimari olarak etkin olacak birçok mimar yetiştirmiştir. Arif Hikmet

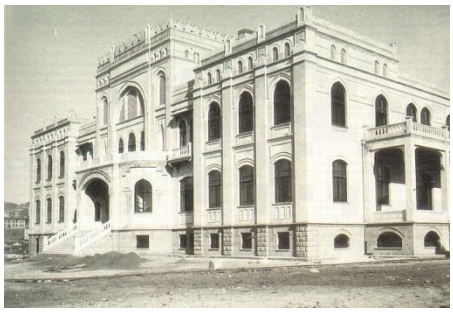
Koyunoğlu, Sedad Hakkı Eldem, Hüsnü Tümer gibi önemli mimarların üzerinde emeği vardır (Arık, 2006).

Mongeri' nin tasarladığı binalarda Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özellikleri fazlasıyla görülmektedir. Genelde İtalyan halkı için tasarımlar yapmış olsa da, birçok banka, hastane, han, otel gibi tasarımları da mevcuttur. Örneğin; Bulgur Palas, Nurettin Bey Pavyonu, Güzelbahçe Kliniği, Katırcıoğlu Han bilinen önemli eserlerinden olmuştur (Arık, 2006). Mongeri Ankara, Bursa gibi farklı illerde de tasarımlarda bulunmuştur. Örneğin; Ankara'daki ilk yapısı olan, Ziraat Bankası binası Birinci Ulusal Mimarlık döneminin farklı çizgisiyle ön plana çıkan yapılarından birisidir (Çinici, 2015) (Resim 4.8).

Resim 4.8. Ankara Ziraat Bankası (Mimarı Giulio Mongeri)

Küçük yaşlardan beri resme merak salarak büyüyen ve en sonunda Sanayi-i Nefise Mektebi'ni bitiren, önemli mimarlardan biri de Arif Hikmet Koyunoğlu'dur. Guilio Mongeri'nin öğrencisi olup, O'nun yaptığı Beyoğlu Saint Antoine Kilisesi yapımında çalışmıştır. Sanayi-i Nefise Mektebi'nden mezun olduktan sonra Evkaf Vekaleti Fen Heyeti'nde görev yapmıştır. Buradan ayrıldıktan sonra serbest olarak çalışma kararı alıp kendi ofisini açmıştır. 1925 yılında kutsal eşyalar ve bir camide saklanan tarihi eserlerin saklanması, korunması ve insanlara sunulması için Maarif Vekaletine "Etnografya Müzesi"ni yapmıştır. Bilinen en önemli tasarımı, Ankara Türk Ocağı binasıdır (Gündüz, 1982) (Resim 4.9).

Resim 4.9. Türk Ocağı Binası (Mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu)
(Kaynak: http://www.arkitera.com/haber/1530/turk-ocaklamri-erkez-binasindan-ankara-devlet-resim-ve-heykel-muzesine (Son Erişim: 18.07.2016)

Resim 4.10. Ankara Gümrük ve Tekel Bakanlığı (Mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu)

Arif Hikmet Bey, tasarladığı binalar ile Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin en önemli mimarlarından biri olmuştur. Yapılarında bulunan, dengeli düzenleme, ince süslemeler Cumhuriyet tarihinin önemli bir dönemini vurgulayan özellikler olmuştur. Yapıları, en ince detayına kadar işlenen, sanat ürünleridir (Url 3) (Resim 4.10).

Mimar Falih Ülkü de bu dönemin mimarlarından olup Mimar Muzaffer Bey ile beraber uzun yıllar çalışmıştır. Muzaffer bey ile beraber özellikle Konya'da çalışmalar yapmıştır. Muzaffer Bey sağlık sorunları nedeniyle bazı tasarlamış olduğu binaları tamamlamakta güçlük çekmiş ve bu binaların yapımıyla Falih Ülkü ilgilenmiştir (Sözen ve Dülgerler, 1978; Sözen ve Tapan, 1973). Falih Ülkü'nün en önemli yapısı Muzaffer Bey'in ölümüyle yarım kalan Konya'daki Kız Öğretmen Okulu olmuştur (Resim 4.11). Bu okulun tamamlanması ve 1924 yılında öğretime açılması Falih Ülkü sayesinde gerçekleşmiştir (Sözen ve Dülgerler, 1978).

Resim 4.11. Konya Kız Öğretmen Okulu (Mimarı Falih Ülkü-Muzaffer Bey)

Resim 4.12. İzmir Türk Ocağı (Necmettin Emre)
(Kaynak: http://www.erolsasmaz.com/?oku=746
(Son Erişim: 18.07.2016)

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin geliştiği yıllarda Sanayi-i Nefise Mektebi'nden mezun olan bir diğer önemli mimar ise Necmettin Emre Bey'dir. İzmir'de Ulusal Dönem'in ilk örneği olan Türk Ocağı binası tasarımı Necmettin Bey tarafından yapılmıştır (Eyüce, 2009) (Resim 4.12).

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde gayrimüslim mimarlar ile Müslüman mimarlar arasında oldukça fazla anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Fakat bu anlaşmazlıklar sadece onlar arasında değil dönemin önemli iki mimarı olan Kemalettin Bey ile Vedat Bey arasında da gerçekleşmiştir. Vedat Tek'in oğlunun yazdığı bir mektupta, Kemalettin Bey'in sadece Harikzedegan Apartmanı'nı kendi başına yaptığını, diğer tüm yapılarda başka mimarlardan yardım aldığını yazmıştır. Ayrıca, Kemalettin Bey'in, İttihat ve Terakki Partisi ile olan yakınlığı ile Vedat Bey'in baş mimarlığına taş koyduğunu da belirtmektedir (Şenyurt, 2011). Fakat bu bilgilerin doğruluğu tartışılmaktadır.

4.1.2. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları ve mimari özellikleri

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin başlaması Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilk yıllarına rastlamaktadır. 1. Dünya Savaşından yeni çıkıldığı, Kurtuluş Savaşı'nın güçlükle kazanıldığı ve yeni bir ulusun kurulma döneminde, ülke, her alanda olduğu gibi mimarlık alanında da kendini ifade etmek için özgün olanı bulmaya çalışmıştır. Özgün olanı ararken de Osmanlı Devleti'ni devam ettirmek değil, onun görkemini kullanarak yenileşmeye, Batılı devletler gibi modern olmaya çalışılmıştır. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi de bu arayışın mimari alandaki oluşumunu ifade etmektedir.

Birinci Ulusal Mimarlık hareketi, ulusal bilinci oluşturma isteği sonunda, geçmişin motif ve süslemelerini kullanarak, Batı'nın ise plan şeması ve yapım tekniğini alarak eklektik bir mimari olarak biçimlenmiştir (Url 1). Bu üslubun temelinde, Osmanlı ve Selçuklu yapılarının özelliklerini, çağdaş mimarlıkla harmanlayarak, mimaride bir Türk kimliği oluşturmak yatmaktadır. Dönemin Neo-klasik mimari özelliklerinin, Türk üslubuna uyarlanmasıyla oluştuğu için Türk Neo-klasiği görünümü de sergilemiştir (Alpagut, 2005; Alsaç, 1976). Özellikle dış cephelerde, Osmanlı süslemelerinin kullanılması, ulusal duyguların canlı kalmasını sağlamıştır (Aslanoğlu, 2010). Yine Türk halkı üzerinde etkisini ve coşkusunu yüksek tutmak için çoğunlukla büyük, kamusal binaların mimari biçimlemesinde kullanılan bir üslup olmuştur (Url 2).

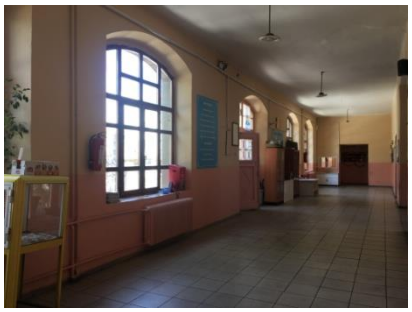
Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi üslubu içerisinde özellikle kamusal yapılar inşa edilmiştir. İnşa edilen yapıları kendi içerisinde konutlar, banka binaları, kamu yapıları, oteller, bakanlık binaları ve eğitim yapıları olarak gruplandırmak mümkündür. Çalışma kapsamında kullanılan gruplama ile plan ve cephe özellikleri ile incelenen örnek yapılar aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Tablo 4.1).

Tablo 4. 1. Çalışma Kapsamında Tipoloji Oluşturmak için İncelenen Yapılar

Konut		Vakıf Evleri
		İstanbul Dündar Sokak'ta Konut
Banka Yapıları		Ankara İş Bankası
		İzmir Roma Bankası
		Ankara Ziraat Bankası
Kamu Yapıları		Gazi Çiftliği İstasyonu
		Konya Ptt
		Ankara Türk Ocağı
		Ankara Etnografya Müzesi
		Ankara Tekel Başmüdürlük
Otel Yapıları		Ankara Palas
		Eskişehir Turing
Bakanlık Yapıları		II. TBMM
		Adliye Sarayı
		Hariciye Vekaleti
Eğitim Yapıları	İlkokul	Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu
		Bursa Atatürk İlkokulu
		Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu
		Mimar Kemal İlkokulu
		Tip Proje (Gazi ve Latife İlkokulu)
	Lise	Sivas Erkek Lisesi
		Konya Sanayi Mektebi
		Kayseri Develi Lisesi
		Eskişehir Atatürk Lisesi
		Ankara Gazi Öğretmen Okulu

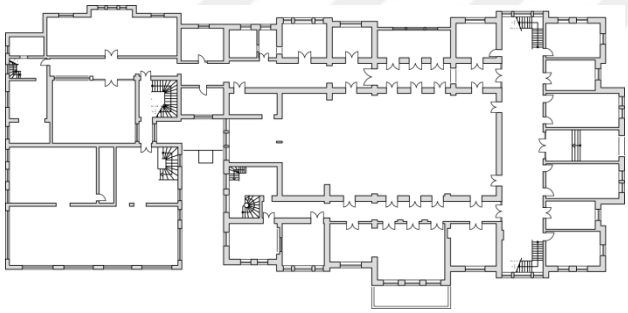
Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Plan Özellikleri

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları, bakanlık, kamu, otel, konut ve eğitim yapıları olarak gruplandırılmış ve plan özellikleri bakımından bu bölümde değerlendirilmiştir. Birinci Ulusal Mimarlık dönemi yapılarının plan özellikleri incelendiği zaman, bir çoğunun tek bir dil ile tasarlandığı görülür. Genel olarak, mekan fonksiyonları önemsenmeksizin plan tasarımı yapılan dikdörtgen plan şemasına sahip olup çoğu simetrik olarak tasarlanmıştır. Doğal aydınlatmaya önem verilmiştir. Bu yapılara en güzel örnek olarak daha sonra alan çalışmasında detaylı olarak incelenecek olan Konya İsmetpaşa İlkokulu verilebilir (Resim 4.13). Yapı girişleri genellikle merkezden ve görkemli girişler olarak tasarlanmıştır.

Resim 4.13. Konya İsmetpaşa İlkokulu (Alman LENC Firması)

Mimar Vedat Tek'in 1924 yılında tasarladığı II. TBMM binası avlulu, koridor etrafında mekanların sıralanmasına önemli bir örnek olmuştur (Şekil 4.1). Orta kısım avlu şeklinde tasarlanmış ve mekanlar bu avlu etrafında sıralanmıştır (Aslanoğlu, 2010). Dikdörtgen plan şemasına sahip yapıda cephede simetriklik sağlamak için mekanlar farklı ölçülerde tasarlanmıştır (Resim 4.14). Yapının çekirdeği girişin doğu ve batı yönlerinde olmak üzere iki yönünde tasarlanmıştır. Servis merdivenleri yapının arka kısımlarında konumlanmıştır.

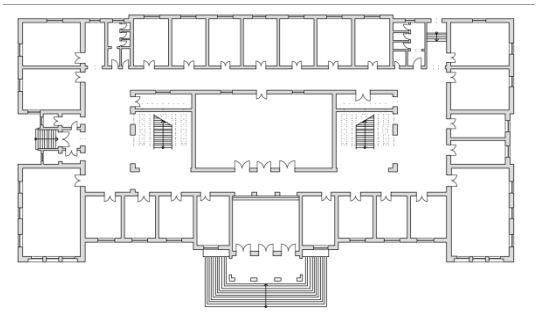
Şekil 4.1. II. TBMM Binası Planı
(Kaynak: Aslanoğlu, 2010'dan Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.14. II. TBMM Binası (Mimarı Vedat Tek)

1927'de Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından tasarlanan Hariciye Vekaleti Binası Birinci Ulusal Dönem'in tüm özelliklerini yansıtmaktadır. Simetrik bir plan şemasına sahip olan yapı, dörtgen planlıdır ve merkezinde yer alan büyük bir salonu çevreleyen koridorun etrafında mekanların sıralanması ile biçimlenmiştir (Aslanoğlu, 2010) (Şekil 4.2). Bu yapıda merdivenler avlunun sağında ve solunda yer almaktadır (Resim 4.15). Ankara'da bulunan, 1925'de Tahsin Bey tarafından tasarlanan Adliye Binası da Hariciye Vekaleti Binasına plan anlamında yakınlık göstermektedir (Resim 4.16) (Şekil 4.3). U biçiminde tasarlanan koridorun tam merkezinde ışıklık ile aydınlanan ve bu

sayede iç mekana anıtsal özellik kazandıran üç kollu merdivenler bulunmaktadır (Aslanoğlu, 2010) (Tablo 4.2).

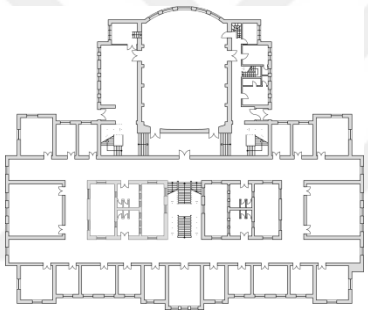

Şekil 4.2. Hariciye Vekaleti Binası Zemin Kat Planı

(Kaynak: Aslanoğlu, 2010'dan Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.15. Hariciye Vekaleti Binası (Mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu) (Kaynak:http://www.mimarlikmuzesi.org/Collection/Detail_hariciye-vekaleti-binasi-t-ckultur-bakanligi_10045.aspx (Son Erişim:14.07.2016))

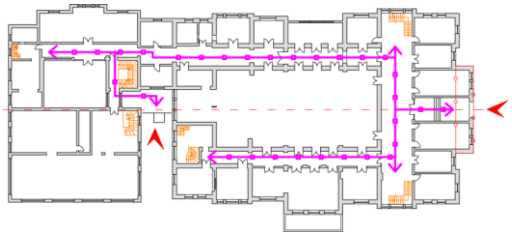
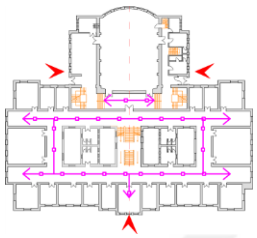
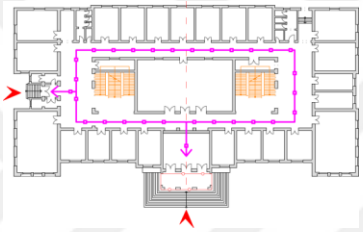
Şekil 4.3. Ankara Adliye Binası Birinci Kat Planı

(Kaynak: Aslanoğlu, 2010'dan Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

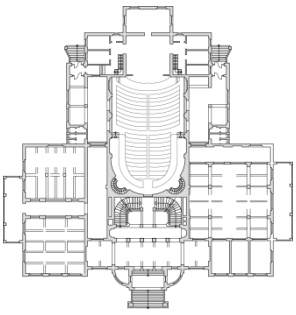

Resim 4.16. Ankara Adliye Binası (Mimarı Tahsin Bey) (Kaynak:http://www.panoramio.com/photo/21812891 (Son Erişim: 14.07.2016))

Tablo 4. 2. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Bakanlık Yapıları Plan Analizi

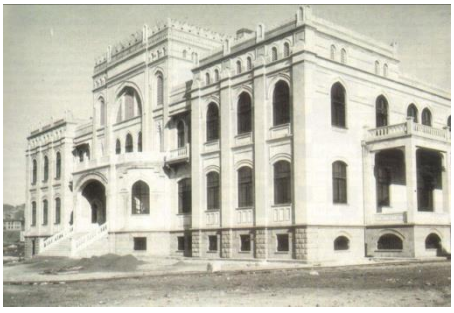
II. TBMM		-Genellikle dikdörtgen plan şemasına sahip oldukları görülmektedir. -Simetrik olarak tasarlanmışlardır. Yapılan ekler ile simetrikliğin bozulduğu yapılar da vardır. -Yapı girişlerinin genellikle simetri aksından sağlanmıştır. -Giriş aksının vurgusunun artması adına üst katlarda, balkon gibi mimari öğelerin bulunmaktadır. -Yatay sirkülasyonun simetri aksına dik olarak tasarlandığı görülmektedir. -Düşey sirkülasyonun ise simetrik olarak yatay sirkülasyonun bitişlerinde konumlandığı tespit edilmiştir.
Adliye Sarayı		
Hariciye Vekaleti		

1927 yılında yapılan mimari tasarım yarışmasını kazanarak Ankara Türk Ocağı Binasını tasarlayan Arif Hikmet Koyunoğlu, bu binada da U koridor sistemini kullanmıştır (Şekil 4.4). Mekanlara ulaşım bu koridorlar ile sağlanmıştır. Yapının orta bölümünde büyük bir salon ve düşey sirkülasyonu sağlayan merdivenler bulunmaktadır (Resim 4.17).

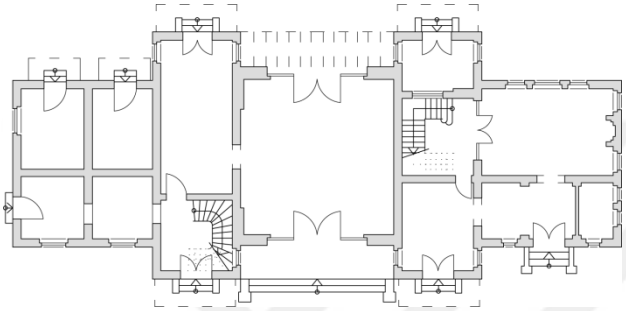
Şekil 4.4. Ankara Türk Ocağı Zemin Kat

(Kaynak: Aslanoğlu, 2010'dan Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.17. Ankara Türk Ocağı (Mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu) (Kaynak:http://www.arkitera.com/haber/1530/turk-ocaklari-merkez-binasindan-ankara-devlet-resim-ve-heykel-muzesine (Son Erişim: 14.07.2016))

İlk Ulusal Mimarlık Dönemi yapısı olarak kabul edilen, 1926 yılında A. Burhaneddin Tamcı tarafından tasarlanan Gazi Çiftliği İstasyon Binası da Birinci Ulusal dönemin özelliği olan simetrik ve dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir (Şekil 4.5). Ön cephesinde üç adet giriş kapısı yan yana bulunmaktadır. Orta aks kare biçimli bekleme salonuna açılmaktadır. Bekleme salonunun hemen yanında merdiven bulunmaktadır. Üst kat lojman olarak kullanıldığı için merdivenler mekan olarak ayrılmıştır. Yapının köşe aksları tek kat olarak tasarlanmıştır (Yavuz, 1973). Sadece köşe akslarda mekanlar farklı bölünmüştür (Resim 4.18).

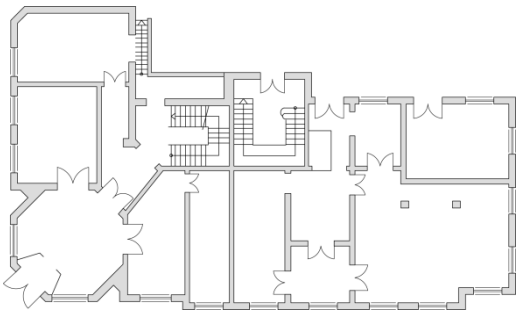

Şekil 4.5. Ankara Gazi Çiftliği İstasyonu Zemin Kat Planı
(Kaynak: Aslanoğlu, 2010'dan Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.18. Ankara Gazi Çiftliği İstasyonu (Mimarı A. Burhaneddin Tamcı)
(Kaynak://kentvedemiryolu/icerik.php?id=418 (Son Erişim: 14.07.2016))

Giulio Mongeri'nin 1928'de tasarladığı Ankara Tekel Başmüdürlük Binası köşe parselde bulunduğu için bu dönemin L tipi plan şemasına sahip yapılar grubuna girmektedir (Şekil 4.6). Giriş sekizgen olarak tasarlanmış köşe aksında bulunmaktadır. Merdiven yine dönem özelliğine uyumlu olarak iç tarafta konumlanmış olup, çekirdeğin olduğu bölüm doğal aydınlatmaya sahiptir (Resim 4.19).

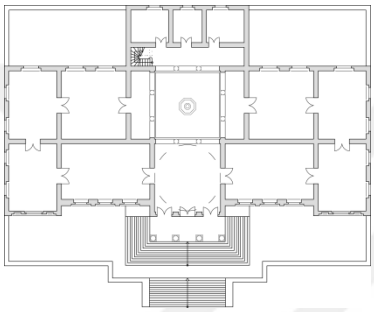

Şekil 4.6. Tekel Başmüdürlük Zemin Kat Planı
(Kaynak: Aslanoğlu, 2010'dan Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.19. Tekel Başmüdürlük Binası (Mimarı Giulio Mongeri)

Plan şeması diğer yapılardan oldukça farklı olan ancak Birinci Ulusal Mimarlık dönemi genel özelliklerini taşıyan bir diğer yapı 1925'te Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından tasarlanmış olan Ankara Etnografya Müzesi olmuştur (Şekil 4.7). Osmanlı dini mimarisini anımsatan yapı, dikdörtgen ve simetrik bir plan şemasına sahiptir. Giriş aksı merdiven ile yerden yükseltilmiş ve sütunlu sivri kemerler ile son cemaat mahallini anımsatan tarzda tasarlanmıştır. Yine bu dönemin özelliklerinden olan giriş aksı yani simetri aksı geniş tutulmuş ve üzeri kubbe ile örtülmüştür. Simetri aksı ana dağılımı sağlayan büyük bir avlu şeklinde tasarlanmıştır. Ayrıca bu yapı Anıtkabir yapılana kadar Atatürk'ün naşını barındırması ile de büyük önem taşımaktadır (Resim 4.20).

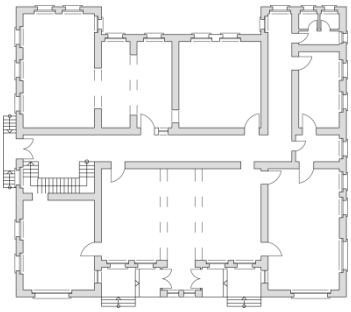

Şekil 4.7. Ankara Etnografya Müzesi Kat Planı
(Kaynak: Sözen, 1984'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.20. Ankara Etnografya Müzesi (Mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu)
(Kaynak:http://www.tamsanat.net/sanatcilar/eserleri.php?sanatci=76&album=31 (Son Erişim: 19.07.2016))

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin Konya'da bulunan ilk örneklerinden birisi PTT binası olmuştur. 1926 yılında Falih Ülkü tarafından tasarlanan yapı günümüzde hala eski fonksiyonunu korumaktadır. Dikdörtgen plan şemasına sahiptir (Şekil 4.8). Plan olarak simetrik olmasa da plan şeması simetriktir. Yapıya giriş simetri aksından sağlanmaktadır. Giriş kısmı daha önceki tadilatlarda kapatılmış olsa da daha sonra tekrar açılarak özgünlüğü korunmuştur (Resim 4.21). Fonksiyon olarak yapının zemin katı kamusal kullanım için, üst katı ise idari merkezi için tasarlandığından, düşey sirkülasyon yapının yan girişinden sağlanmış, herkesin göremeyeceği bir yere konumlanmıştır. Kamu yapısı olmasından dolayı yatay sirkülasyon simetri aksına dik olarak tasarlanmamıştır (Tablo 4.3).

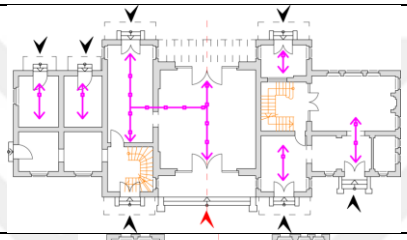
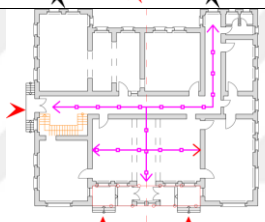
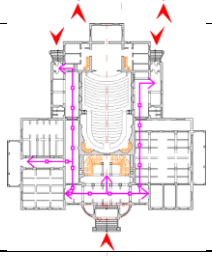
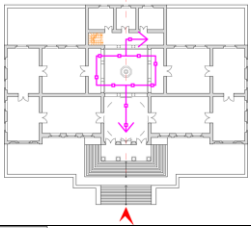
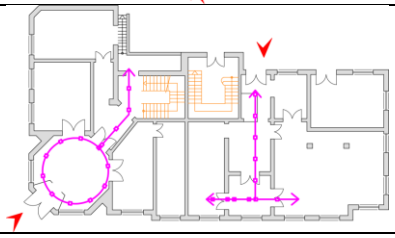
Şekil 4.8. Konya PTT Binası Kat Planı

(Kaynak: Aslanoğlu, 2010'dan Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

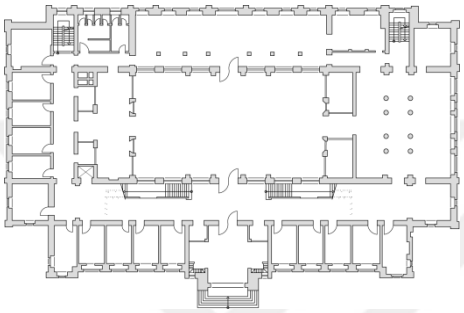
Resim 4.21. Konya PTT Binası (Mimarı Falih Ülkü)

Tablo 4. 3. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Yapıları Plan Analizi

Gazi Çiftliği İstasyonu		-Plan şemalarının çeşitlilik gösterdiği görülmüştür. Bu yapılar daha büyük ölçekli yapılar olup yine simetrik özelliğe sahiptir. -Köşe parsellerde konumlanmış kamusal yapılarda görmek mümkündür. -Simetrik olarak tasarlanan yapılarda yapı girişlerinin genellikle simetri aksından sağlanmış olduğu görülmektedir. -Giriş aksının vurgusunun artması adına üst katlarda, balkon, çıkma gibi mimari öğelerin bulunduğu, -Yatay ve düşey sirkülasyon fonksiyona göre tasarlanmıştır.
Konya Ptt		
Ankara Türk Ocağı		
Etnografya Müzesi		
Tekel Baş Müdürlük		

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin şüphesiz en önemli otel yapısı Ankara Palas'tır. 1924 yılında Vedat Tek tarafından tasarlanan ve daha sonra mimar Kemalettin

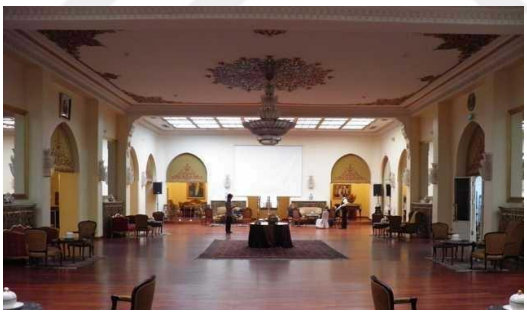
Bey'e devredilen yapı bodrum üzeri iki kata sahip olup, cephesi ve plan şeması simetriktir. Ancak köşe akslarda yer alan mekânlarda farklılıklar bulunmaktadır (Şekil 4.9). Birinci Ulusal Mimarlık dönemi plan özelliklerini en iyi şekilde yansıtan bu yapının girişi oldukça büyük ve ihtişamlıdır. Merdiven büyük salonun doğu ve batı yönlerinde konumlandırılmıştır. Servis merdivenleri ise yapının arka tarafında tasarlanmıştır (Resim 4.22a). Yapının tam ortasında, çevresindeki koridorlar ile ulaşılan büyük balo salonu bulunmaktadır. Balo salonu üstten renkli camlar ile ışık alabilen geniş bir bölümdür (Resim 4.22b).

Şekil 4.9. Ankara Palas Zemin Kat Planı (Kaynak: Yavuz, 1973'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

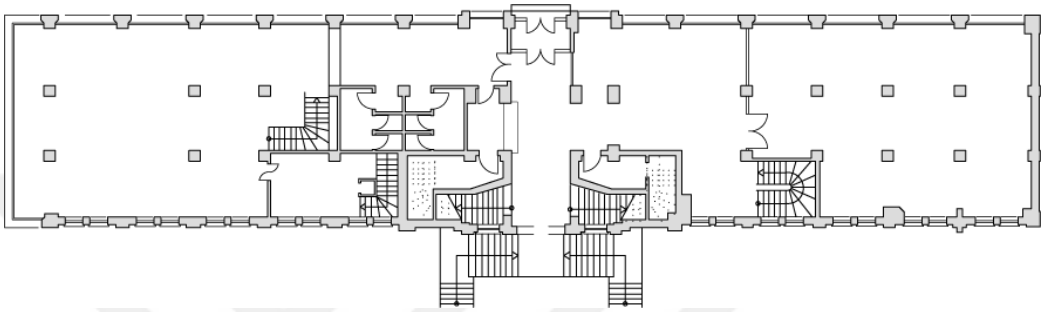
a. Ankara Palas (Mimarı Vedat Tek-Kemalettin Bey)

b. Ankara Palas Büyük Salon
(Kaynak: http://www.ergir.com/2012/Ankara_Palas.htm (Son Erişim: 14.07.2016))
Resim 4. 22. Ankara Palas

Birinci Ulusal Dönemi önemli bir diğer otel yapısı Eskişehir Turing (Porsuk) Otel'dir. Cumhuriyet'in kurulmasından sonra, kavşak noktasında bulunan Eskişehir'e Atatürk'ün de desteğiyle yatırım yapılmaya başlanmıştır. Bu yatırımlarla oluşan gelişme ile şehre gelen misafirlerin konaklaması için mekan ihtiyacı doğmuştur (Resim 4.23). Turing Otel 1927 yılında bu sebeple yapılmıştır (Yengin ve Yılmaz, 2015). 1988 yılında tescillenen yapı bir dönem Belediye Binası olarak kullanılmıştır. Günümüzde halen otel olarak kullanılmaktadır (Url 14). Dikdörtgen plan şemasına sahip olan otel binası, genel

hatlarıyla simetriklik göstermektedir. Simetri aksının iki tarafından yapıya girişler sağlanmıştır (Şekil 4.10). Yapının ana merdivenleri yine girişin iki yanında konumlanmıştır. Yapının fonksiyonu doğrultusunda ihtiyaç duyulan merdivenler, yapının çeşitli kısımlarında tasarlanmıştır. Yatak katlarında yatay sirkülasyon, simetri aksını dik bir şekilde keserek I koridor sistemi oluşturulmuştur. Plan şemasında görülen bu özellikleri ile Turing Otel, Eskişehir'de bulunan önemli bir Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi örneği olmuştur (Tablo 4.4).

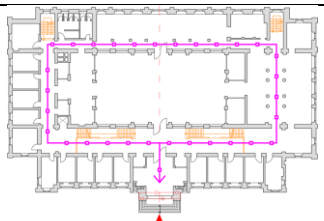
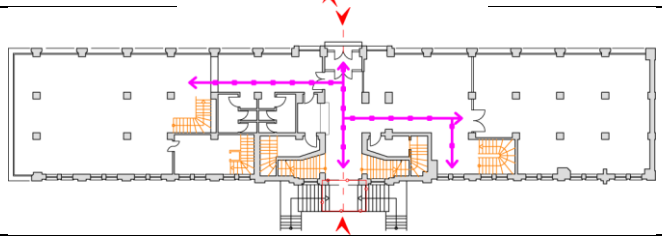

Şekil 4.10. Eskişehir Turing Otel Kat Planı
(Kaynak: http://www.oturanel.com/proje_detay.asp?proje=39 (Son Erişim: 08.12.2017) dan Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

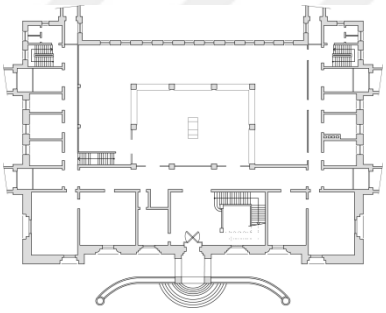

Resim 4.23. Eskişehir Turing Otel

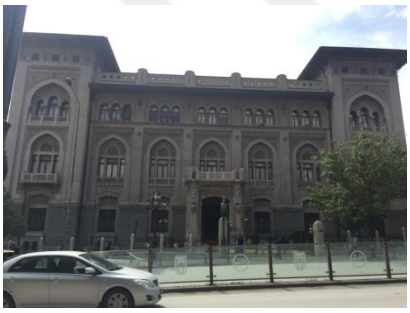
Tablo 4. 4. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Otel Yapıları Plan Analizi

Ankara Palas		-Plan şemaları dikdörtgen formlu ve simetrik olduğu görülmüştür. -Simetri aksından giriş sağlanıp üzeri balkon olarak tasarlandığı tespit edilmiştir. -Simetri aksına dik yatay sirkülasyon, düşey sirkülasyonun ise simetrik olarak bulunduğu görülmüştür.
Eskişehir Turing Otel		

Yine simetrik plan şemasına sahip yapılardan olan, 1926'da Mongeri tarafından tasarlanan Ankara Ziraat Bankası İdare Binası, bodrum, zemin, iki kat, asma kat ve çatıdan oluşan bir yapıdır (Resim 4.24). Zemin katta U şeklinde koridor sistemine sahip olup, üst katlarda bu orta kısım galeri boşluğu olarak tasarlanmıştır. Bankanın tüm holleri galeri üzerinde oluşturulan ışıklıktan aydınlanmaktadır. Böylece hacim olarak oldukça büyük olan bir yapının içi de sürekli ferah kalmıştır. Simetri aksından giriş sağlanmış ve hemen yanına merdiven evi konumlandırılmıştır (Şekil 4.11).

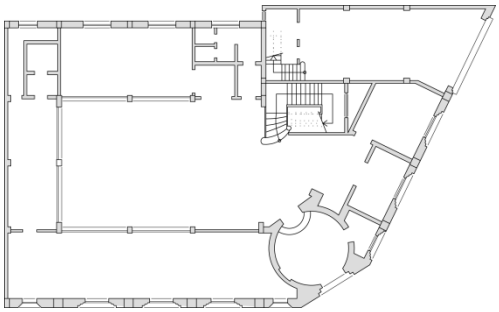
Şekil 4.11. Ankara Ziraat Bankası İdare Binası Zemin Kat Planı
(Kaynak: Sözen, 1984'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.24. Ankara Ziraat Bankası İdare Binası (Mimarı Giulio Mongeri)

Plan şeması bakımından simetrik olmayan, tamamen fonksiyonu için tasarlanmış yapılar da bulunmaktadır. Bunlardan birisi Birinci Ulusal Dönemin son yıllarında yani 1930'larda mimar Ahmet Kemal tarafından tasarlanan İzmir Roma Bankası olmuştur (Şekil 4.12). Cephe kaygısı olsa bile bu durum planlamaya yansımamıştır. Köşe parselde bulunması sebebi ile giriş tam köşeden sağlanmıştır. Ortada büyük bir hol yer almakta ve tüm mekanlar bu hol çevresinde konumlanmaktadır. En son aksta bankadan

bağımsız olarak mağaza bölümü bulunmaktadır. Merdiven girişin karşısında tasarlanmıştır (Resim 4.25).

Şekil 4.12. İzmir Roma Bankası Zemin Kat Planı

(Kaynak: Kemal, 1933'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.25. İzmir Roma Bankası (Mimarı Ahmet Kemal)

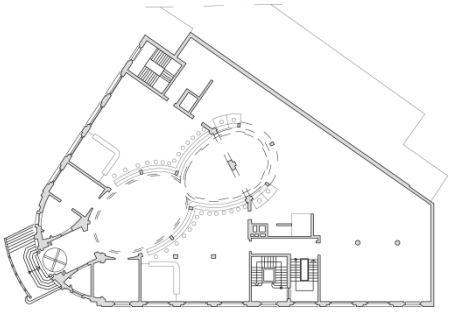
1926 yılında Mongeri tarafından tasarlandığı düşünülen İzmir Osmanlı Bankası, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'ndeki galeri boşluklu plan şeması tasarımının en önemli örneklerinden biridir (Resim 4.26). Yapının üst katlarında oluşturulan galeri boşluğu ile daha ferah bir iç mekan elde edilmiştir. Galerinin üst örtüsü demir taşıyıcılardan ve renkli camlardan oluşmakta ve yapıya bu alandan doğal ışık alınması sağlanmaktadır.

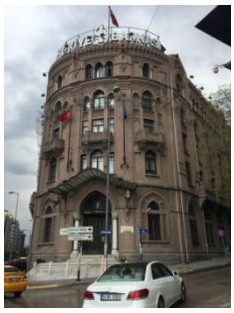
Resim 4.26. İzmir Osmanlı Bankası Galeri (Mimarı Giulio Mongeri)
(Kaynak: http://www.umart.com.tr/proje-detay.aspx?p=35&k=1 (Son Erişim: 14.07.2016))

Orta holün galeri üzeri ışıklıkla aydınlatılmasına bir başka örnek de 1929 yılında yapılan ve Mongeri'nin tasarladığı yapılardan biri olan Türkiye İş Bankası Ankara İdare Merkezi binasıdır (Resim 4.27a). Köşe parselde bulunması sebebi ile giriş yine köşeden sağlanmıştır ve bu alan dairesel formdadır (Resim 4.27b). Giriş aksı kendi içinde simetrik planlanmıştır. Banka olması sebebi ile de planlamada çok bölüm yoktur. Açık ofis şeklinde tasarlanmıştır. Merdiven yapının köşe akslarına doğru yerleştirilmiştir (Şekil 4.13). Ortada bulunan galeri boşluğu renkli camlarla bezeli oval bir ışıklık ile

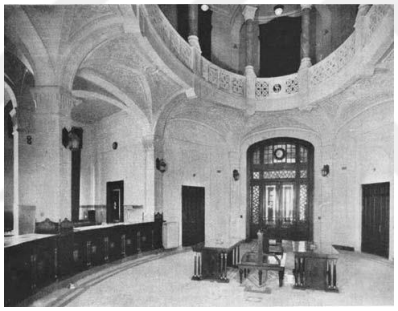
aydınlatılmıştır. Birinci Ulusal Dönem yapılarına göre en farklı özelliği ise keşisen iki elipsten oluşan ana holünün bulunmasıdır.Bu özelliği ile içeride oldukça ilginç tonozlu ve kemerli detaylar oluşmuştur. Ayrıca asansörü ve kış bahçesi olan dönemin nadir yapılarından biri olmuştur (Tablo 4.5).

Şekil 4.13. Ankara İş Bankası İdare Merkezi Zemin Kat Planı
(Kaynak: Aslanoğlu, 2010'dan Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

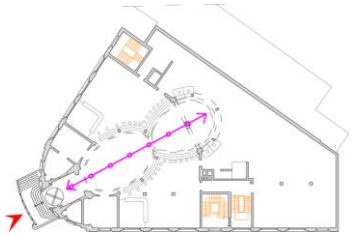
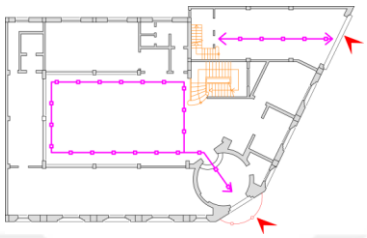
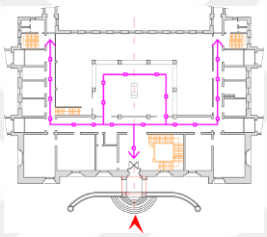

a. Ankara İş Bankası İdare Merkezi (Mimarı Giulio Mongeri)

b. Ankara İş Bankası İdare Merkezi
(Kaynak: Çinici, 2015)
Resim 4. 27. Ankara İş Bankası İdare Merkezi

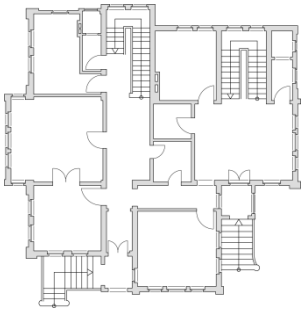
Tablo 4. 5. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Banka Yapıları Plan Analizi

Ankara İş Bankası		-Genellikle köşe parsellerde bulundukları, dikdörtgen plan şemasına sahip olanların da olduğu görülmüştür. -Dikdörtgen plan şemasına sahip olanlar genellikle simetrik olarak tasarlanmıştır. -Yine dikdörtgen olarak tasarlanan yapıların girişlerinin genellikle simetri aksından sağlanmış olduğu görülmüştür. -Giriş aksının vurgusunun artması adına üst katlarda, balkon tasarımı yapılmıştır. -Yatay sirkülasyonlar O ya da U formunda tasarlandığı, -Düşey sirkülasyonun ise birden fazla ve dağınık olarak köşe planlı yapılarda, yatay sirkülasyona takılmış simetrik olarak da dikdörtgen planlı banka binalarında görülmektedir.
İzmir Roma Bankası		
Ankara Ziraat Bankası		

1920'lerde yapılan Hamamönü Vakıf evleri, daha sonra 1924'de yine Vakıflar için yapılan, Kemalettin Bey ve Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından tasarlanan konutlar, 1928 yılında Kemalettin Bey tarafından tasarlanan II. Vakıf Apartmanı ve 1925 yılında Mongeri tarafından tasarlanan Ziraat Bankası Lojmanları Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi konut yapılarından örneklerdir. Konutlar yukarıda anlatılan Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerinin hepsini taşımamaktadır. Daha küçük ölçekli ve anıtsallıktan uzak yapılar olup; cephede kemerli pencereler, geniş saçaklar, taş korkuluklar, çeşitli süslemeler ile sınırlı kalmıştır. Konut yapılarının genelinde bu özelliklere parça parça yer verilmiştir.

Çalışma kapsamında, Birinci Ulusal Dönemde yapılan konutlardan sadece iki yapı incelemeye alınmıştır. Bunlardan birincisi Vakıf Evleri'dir. 1927 yılında Mimar Kemalettin ve Arif Hikmet Koyunoğlu tarafından tasarlanan Vakıf Evleri, site şeklinde ikişer katlı yapılardan oluşmaktadır. Kare planlı olan yapıların plan şemaları karmadır (Şekil 4.14). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarında görülen sabit bir plan şemasına sahip değildir. Yine plan şemasında bir simetriklik görülmemektedir. Bir yapıda iki daire bulunmaktadır ve yüksek girişli olarak tasarlanmıştır. Yapının çekirdeği

de yine ihtiyaca en uygun kısımlarda konumlandırılmıştır. Yatay sirkülasyon incelendiğinde ise yine belirgin bir sirkülasyon şeması bulunmamaktadır (Resim 4.28).

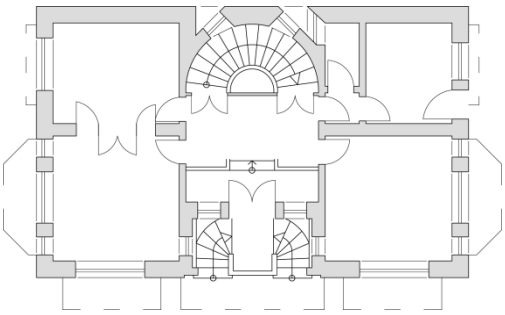

Şekil 4.14. Vakıf Evleri Kat Planı
(Kaynak: Sözen, 1984'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.28. Vakıf Evleri (Mimarı Mimar Kemalettin-Arif Hikmet Koyunoğlu)
(Kaynak: Sözen, 1984)

Bir diğer Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi konut örneği de İstanbul Fıstıkağacı Dündar Sokak'ta bulunan bir konuttur (Resim 4.29). Dikdörtgen plan şemasına sahip olan yapı simetriktir (Şekil 4.15). Simetri aksı üzerinden çift merdivenle giriş yapılmıştır. Giriş holü ile konutun diğer bölümlerini ayıran giriş holü kot farkı ile ayrılmıştır. Yapının düşey sirkülasyonu yine simetri aksından ve girişin tam karşısından sağlanmaktadır. Bu özelliği ile tam bir Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi örneğidir. 1923 ile 1930 yılları arasında yapıldığı tahmin edilen yapının koridor sistemi ise I sistem şeklinde tasarlanmıştır. Yapının girişinin üzeri çıkma olarak tasarlanmış ve giriş aksının vurgusu sağlanmıştır (Tablo 4.6).

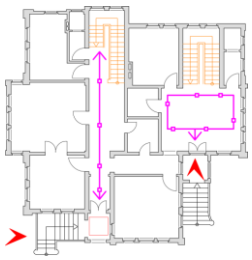
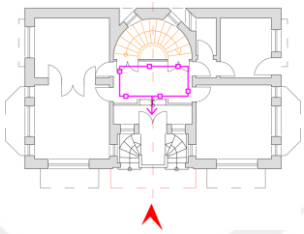

Şekil 4.15. İstanbul Dündar Sokakta Bir Konut Kat Planı
(Kaynak: Sözen, 1984'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.29. İstanbul Dündar Sokakta Bir Konut
(Kaynak: Sözen, 1984)

Tablo 4. 6. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konut Yapıları Plan Analizi

Vakıf Evleri		- Dikdörtgen plan şemasına sahiptirler. -Genellikle simetrik olarak tasarlanmıştır fakat örneklerde olduğu gibi farklı örnekler de mevcuttur. -Yapı girişlerinin genellikle simetri aksından sağlanmıştır. -Giriş aksının vurgusunun artması adına üst katlarda, balkon, çıkma gibi mimari öğelerin bulunmaktadır. -Yatay sirkülasyonun tasarımı değişkenlik göstermektedir. -Düşey sirkülasyonun ise yatay sirkülasyonun bitişlerinde, giriş aksı karşısında konumlandığı tespit edilmiştir.
Konut		

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde çalışan mimarlar genellikle yurt dışı eğitimi aldığı için, tasarlanan planlara özgü bir takım Batı özelliklerini yansıtmaktadır. Özellikle Fransız Güzel Sanatlar Akademisi'nde eğitim batı mimarisine özgü tasarımlar ortaya çıkartmıştır (Url 5). Öncelikle plan özelliklerine bakıldığında, genellikle simetrik plan şemalarının kullanıldığı görülmektedir. Simetrik plan şemasına sahip olmayan yapılar da vardır, ancak bu yapılarda simetri cephede sağlanmıştır. Yapıların büyük çoğunluğunda girişler, geniş ve büyük olarak tasarlanmıştır. Genellikle giriş holünün diğer tarafı, ikinci bir giriş kapısı ile dış mekâna bağlantı sağlamaktadır. Simetri sağlamak için ise koridorun her iki tarafına da mekânlar yerleştirilmiştir. Bu tarz plan şemasına sahip olan yapıların merdivenleri girişin yanında yada tam karşısında konumlandırılmıştır. Geniş koridorların aydınlatılması için mekânlara pencere açılmıştır.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde avlulu plan şemasına sahip olan yapılar da bulunmaktadır. Bu yapılarda merdiven avlunun ortasında veya oluşturulan galerinin iki yanında olacak şekilde tasarlanmıştır. Bazı yapılarda avluda mekânlar bulunmakta ve onun etrafında dolaşan bir koridor sistemi yer almaktadır. Bazılarında ise avlu boş bırakılmış ve üst taraftan aydınlatılan bir galeri boşluğu oluşturulmuştur. Böylece kütle olarak büyük olan mekânlar daha ferah hale gelmiştir.

Köşe parselde bulunan yapılarda daha farklı çözümlemelere gidilmiştir. Bu yapılar genellikle L plan şemasına sahiptir. Binaya girişler köşe akstan sağlanmaktadır.

Girişlerin olduğu bu köşe akslar dairesel veya sekizgen tabanlı tasarlanmış olup üst kısımda yükseltilerek farklı üst örtülerle kapatılmıştır. Merdiven genellikle yapının iç taraflarında tasarlanmıştır. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarının genelinde merdiven evinde açılan pencere ile doğal aydınlatma ve havalandırma sağlanmıştır.

Bu dönem yapılarında, mekânlara giriş kapıları da genellikle geniş ve yüksektir. Böylece yapılara anıtsal bir görünüm kazandırılmıştır. Kapıların üst kısımlarından koridorun ışık alması sağlanmıştır. Bazı yapılarda koridorlar dış cepheye bakmaktadır, böylece geniş ve büyük pencereler ile doğal aydınlatma sağlanmıştır. Çoğu zaman plan tasarımında simetri katlar arasında da geçerli olmuştur. Her katta mekanlar bazı örneklerde birbirinin aynısıdır. Mekan kullanıcıları ve yapının fonksiyonu önemsenmemiş ve cephede simetrikliği sağlamak için plan şemaları oluşturulmuştur.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarında Cephe Özellikleri

Birinci Ulusal Dönem'in cephe düzenlemelerinde, yapıların cephelerinde Osmanlı ve Selçuklu mimarisinin özenle uygulandığı bölümlerin olduğu görülmektedir. Bu akımı savunan ve bu akım doğrultusunda tasarım yapan mimarlar geçmiş dönemin çalışmalarından yararlanmışlardır. Mimarlık alanında verilen eğitim de aynı doğrultuda olduğu için mimarlar cephe tasarımına öncelik vermiştir. Selçuklu ve Osmanlı mimarisinde bulunan farklı tasarımlı kemerler cephe tasarımında uygulanmıştır. Cephe tasarımı yapının diğer tasarım özelliklerinin önüne geçmiştir. Bu konuda Behçet Ünsal şu sözleri söylemiştir: *"... Planda Türklüğün ne olduğu belirlenmemişti. Mongeri 'Planları değil de evvela fasadları görelim' derdi. Zira mimari fasad sanatçılığı olarak yorumlanıyordu... Vaziyet planı ise pek aranmazdı. Vedat bey, 'Siz iyi bir proje yapmaya bakın, iyi bir proje nereye olsa uyar' demişti."* (Sözen, 1984). Ayrıca yeni yapı ihtiyacının fazla olması ve harcamaların en az seviyede tutulması düşüncesi ile genellikle ana cephe olarak adlandırabileceğimiz, insanların en çok görebileceği giriş cephelerinde süsleme ve detaylar yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Diğer cepheler daha sade tutulmuştur (Resim 4.30). Bunun sebebi, insanların yapıya giriş cephesinden yaklaşıyor olması ve o dönemde yapılan binaların genellikle bitişik nizam olması ile gözükecek tek cephenin giriş cephesi olması ile abartı olarak tasarlanmıştır (Sıkıçakar, 1991).

Birinci Ulusal Mimarlık Döneminde inşa edilen ve plan özellikleri bakımından incelenen yapılar bu bölümde cephe özelliklerine göre değerlendirilmiş ve her kullanımı türü için kendi içerisinde tipolojik bir sınıflandırma oluşturulmuştur.

Resim 4.30. Ankara İş Bankası Yan Cephesi

II. TBMM binası, giriş aksında balkon bulunan önemli örneklerden biri olmuştur (Aslanoğlu, 2010) (Şekil 4.16). Balkonlar giriş aksı ile hem yüzey olarak tasarlanmıştır. Giriş aksının vurgulanması için kapı etrafındaki taş süsleme yükseltilmiş ve üzerindeki balkonla beraber çalıştırılmıştır. Yan kısımlardaki balkon korkuluklarında taş kullanılmıştır. Yapının zemin kat pencereleri düz üst kat pencereleri sivri kemerli ve basık kemerli yapılmıştır. Alt kattaki düz pencerelerin üzerinde taştan basık kemer süslemeler vardır. Zemin kattaki kemerlerin altlarında ve üst katta dikdörtgen panolar içinde çini süslemeler mevcuttur. Abartılan saçakların iç yüzeyleri ahşap işleme ile kapatılmıştır (Resim 4.31).

Resim 4.31. II. TBMM Binası

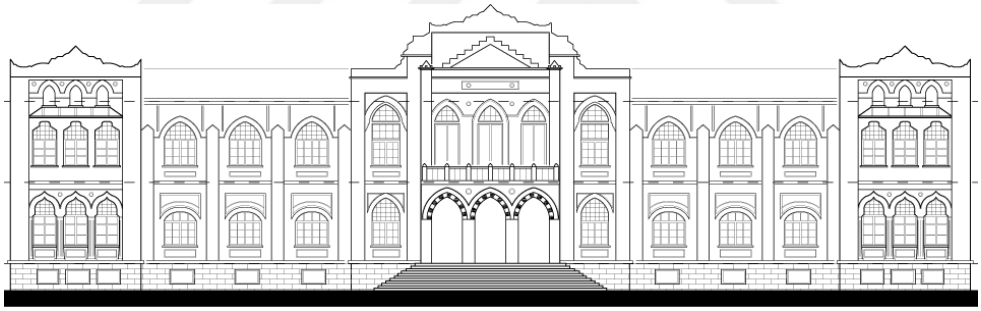
Şekil 4.16. II. TBMM Binası Giriş Cephesi

Hariciye Vekaleti Binası'nın giriş aksında yani orta aksta Osmanlı mimarlığında olduğu gibi ayaklar ile kemerler yapılmış ve alınlık kısımları taş rozetlerle süslenmiş

aynı şekilde köşe akslarda da üst kısımlar taş rozetlerle bezenmiştir (Şekil 4.17). Böylece anıtsallık etkisi arttırılmıştır (Aslanoğlu, 2010). Yine Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde görülen özelliklerin birisi de giriş aksının üzerinde balkonların yer almasıdır. Zemin kat pencereleri basık kemerli iken üst kat pencereleri sivri kemerli olarak uygulanmıştır. Bu yapının ön cephesi bezeme bakımından oldukça zengin iken arka ve yan cepheleri daha sade tasarlanmıştır (Resim 4.32).

Resim 4.32. Hariciye Vekaleti Binası
(Kaynak: http://ankaraarsivi.atilim.edu.tr/libinstitutional/view/id/1871/Hariciye-Vekleti/?lang=tr (Son Erişim: 21.07.2016))

Şekil 4.17. Hariciye Vekaleti Binası Giriş Cephesi

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin ilk örneği kabul edilen 1917 yılında İsmail Hasif Bey tarafından tasarlanan İttihat ve Terakki Karargah'ı geniş saçaklara örnek olmuştur. Saçak mesafesi oldukça geniş tutulan bu bina Cumhuriyet kurulduktan sonra ilk TBMM binası olarak kullanılmıştır. Bina, Cumhuriyet döneminde insanların tarihsel öz bilincine kavuşmasını simgelemektedir (Bozdoğan, 2015). Yapı tek katlı tasarlanmış olup Birinci Ulusal Dönem özelliklerinin çoğunu yansıtmaktadır. Cephe kesme taştan yapılmıştır. Pencereleri sivri kemerli olup kemer kısımları karelerle bölünmüştür. Saçak altları ahşap işlemelere sahiptir. Yüksek tavanlı olduğu için pencerelerin üst kısımlarında küçük fenerlikler bulunmaktadır (Resim 4.33).

Resim 4.33. İlk TBMM Binası (Mimarı İsmail Hasif Bey)

Abartılmış geniş saçakları, 1925 yılında Mimar Yahya Ahmet ve Mühendis İrfan Bey'lerin yapmış olduğu ve Cumhuriyet'in ilk bakanlık binası olan Maliye Vekaleti Binası'nda da görmek mümkündür (Resim 4.34). Giriş aksının vurgulanmasına en önemli örneklerden biri bu bina olmuştur. Yapının giriş holü, görkemli mermer merdivenleri, mukarnaslı kornişleri ve yükseltilen çatısıyla yapının en görkemli kısmı olmuştur. Fakat 1927 yılından sonra yapı tadilata uğramış, ikinci girişlerin ve köşelerin olduğu akslar da yükseltilerek kule görünümü sağlanmak istenmiştir (Aslanoğlu, 2010). Yapıda üst kat pencerelinde sivri kemerler, alt kat pencerelerinde basık kemerler kullanılmıştır. Üst katlarda pencerelerin kemer alınlıklarında çini süslemeler yer almaktadır.

Resim 4.34. Maliye Vekaleti Binası (Maliye Bakanlığı) (Mimarı Yahya Ahmet-İrfan Bey)
(Kaynak: http://www.fotografturk.com/ankara-valilik-binasi-p422571 (Son Erişim: 14.07.2016))

Cephede çini süslemelerinin yoğun olduğu yapılardan birisi de Ankara Adliye Binasıdır (Resim 4.35). Bu çiniler sadece son kat kemer alınlıklarında cephe boyunca kullanılmıştır. Diğer katlarda kemerlerin taş kaplamalı değil oyma şeklinde tasarlanmış olması ile diğer yapılardan farklılık göstermektedir. Bazı kaynaklara göre giriş aksının üzerinde sekizgen tabanlı bir kubbe olduğu ve daha sonra da kaldırıldığı ifade edilmektedir (Aslanoğlu, 2010). Yapının zemin katında basık kemerli pencereler, birinci katında düz pencereler ve son katında ise sivri kemerli pencereler kullanılmıştır. Zemin

kat pencereleri önünde dökme demirden korkuluklar bulunmaktadır (Şekil 4.18) (Tablo 4.7).

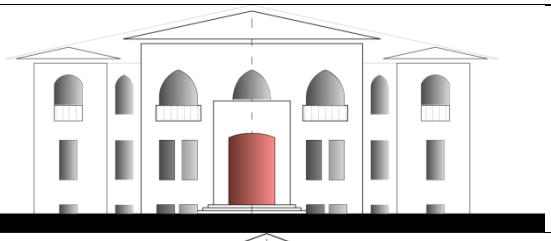
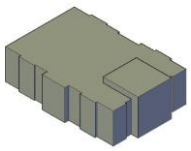
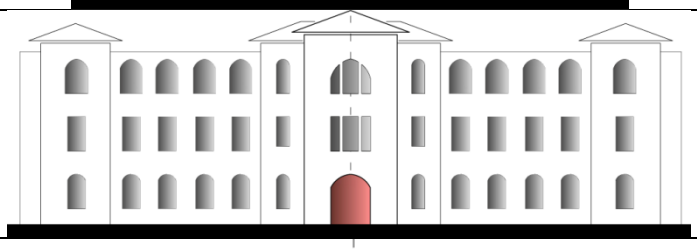
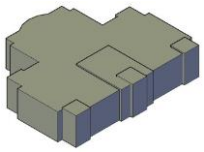
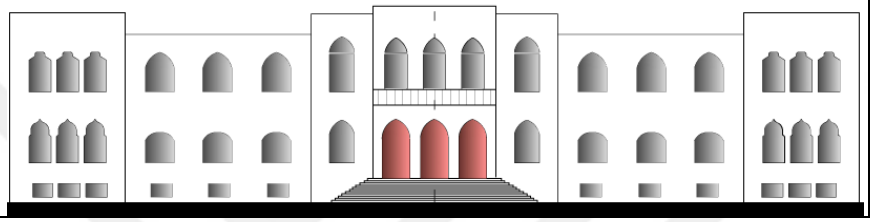
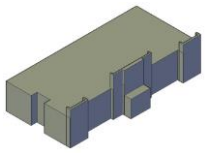

Resim 4.35. Ankara Adliye Sarayı (Mimarı Tahsin Bey)
(Kaynak: http://www.mimdap.org/?p=18069 (Son Erişim: 14.07.2016))

Şekil 4.18. Ankara Adliye Binası Giriş Cephesi

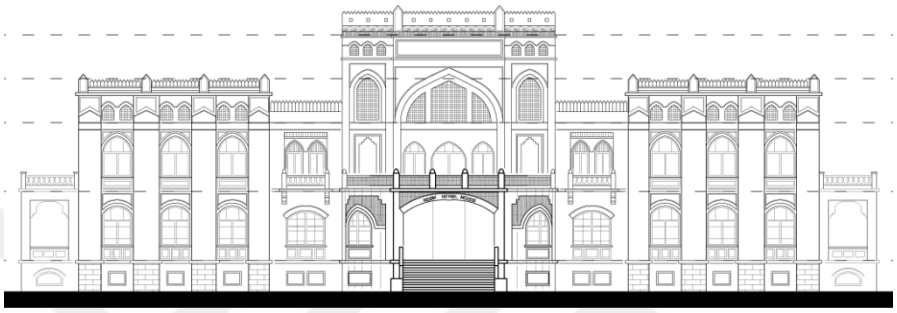
Tablo 4. 7. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Bakanlık Yapıları Cephe Analizi

II. TBMM		
Ankara Adliye		
Hariciye Vekaleti		
-Simetrik cephelerin tasarlandığı görülür. -Simetri aksından sağlanan girişlerin üzeri balkon yada çatıda oluşturulan kot farkları ile güçlendirilmiştir. -Hem yatayda hem de düşeyde yapılar kademeli bir düzen içerisinde oluğu görülür. -Her katta bulunan pencere biçimleri farklıdır. -Yapıların çatıları genellikle kırma ve teras olarak tasarlanmıştır. -Görsellik ve anıtsallığı artırmak için son katlarda yoğun taş işleme yapıldığı görülmektedir.		

Ankara Türk Ocağı binası da dönemin cephe özelliklerine uyan bir tasarıma sahiptir (Resim 4.36). Giriş aksı yükseltilmiştir. Giriş aksı üzerinde balkon tasarımı vardır. Çatısı teras çatı olarak düzenlenmiş, parapet duvarlar yükseltilerek taş işlemeli olan kısmı çatıyı gizlemiş ve dantel gibi işlenerek yapının görselliği arttırılmıştır. Giriş aksının üst katındaki pencereler tek bir sivri kemer ile gruplandırılmıştır. Zemin kat pencereleri basık kemerli iken üst kat pencereleri sivri kemerli olarak tasarlamıştır. Pencerelerin alt kısımlarında dikdörtgen taş panolar bulunmaktadır. Arka ve yan cepheler daha sade tutulmuştur (Şekil 4.19).

Resim 4.36. Ankara Türk Ocağı (Mimarı Arif Hikmet Koyunoğlu)
(Kaynak: http://www.eba.gov.tr/gorsel/bak/4524836f0649946ae4da7ab91e458ff061677ba89e017 (Son Erişim: 14.07.2016))

Şekil 4.19. Ankara Türk Ocağı Giriş Cephesi

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin önemli yapılarından birisi de Konya PTT binasıdır (Resim 4.37). Giriş aksı içeri doğru çekilmiş ve yapının köşe kısımlarıyla aynı hizaya balkonlar ile gelinmiştir (Şekil 4.20). Orta aks boyunca uzanan balkonun korkuluklarında da dönemin özelliklerinden olan kagir taş kullanılmıştır. Konya PTT Binası'nda çatı diğerlerinden biraz daha farklıdır. Bu dönemde genellikle giriş cephesinin çatısı yükseltilirken, bu binada köşe kısımların çatısı yükseltilmiş orta aksın çatısı daha aşağıda bırakılarak taş işleme ile gizlenmiştir. Köşelerde yükseltilen çatılar geniş saçaklara sahip olup, alt kısımları geometrik desenlerle kaplanmıştır. Konya PTT binasında da zemin kat pencereleri basık, üst kat pencereleri sivri kemerle tasarlanmıştır. Cephesinde oldukça fazla çini süslemeler mevcuttur. Zemin katta bu çiniler sadece kemer alınlıklarında görülürken, üst katta daha yoğun bir süsleme yapılmıştır.

Resim 4.37. Konya PTT Binası (Mimarı Falih Ülkü)

Şekil 4.20. Konya PTT Binası Giriş Cephesi

Ankara Tekel Başmüdürlük Binası da süsleme açısından önemli örneklerden biri olmuştur. Üçgen ayaklı kemer sütunları, alçı kabartmadan yapılmış kemer alınlıkları, taş rozetler, geometrik ve bitki motifli dökme demir korkulukları Osmanlı mimarisini yansıtan önemli özellikleridir (Aslanoğlu, 2010). Çıkmaya da örnek verilebilecek bir yapı olmuştur. Birinci ve ikinci katının köşe yanında bulunan iki aksında çıkma yapılmıştır. Bu çıkmalar zemin kata işlemeli payandalar ile bağlanmıştır. Bu çıkmaların yapıldığı aksların üst kısmı da yine taş işlemelerle diğer kısımlardan farklılaştırılmıştır. Ayrıca Ankara Tekel Başmüdürlük Binası'nın giriş aksında kubbe görmek mümkündür (Şekil 4.21). İkinci kattan sonra giriş kısmı bir kat daha yükseltilerek sekizgen tabanlı kubbe şeklinde tasarlanmış ve yapının giriş aksı vurgulanmıştır (Resim 4.38).

Resim 4.38. Ankara Tekel Baş Müdürlük Binası

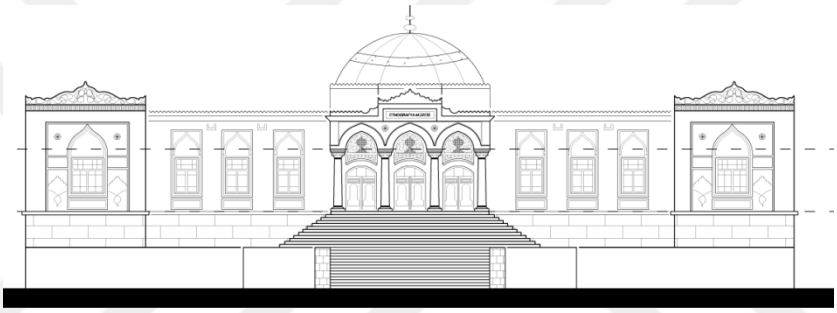
Şekil 4.21. Tekel Başmüdürlük Giriş Cephesi

Cephelerde süslemeye oldukça fazla önem verilmiş binalardan biri de Ankara Etnografya Müzesi'dir (Resim 4.39a). Mukarnaslı ve baklavalı sütun başlıklarıyla, kemer alınlarında bulunan rozetlerle, bitkisel motifli süslemeleriyle, bazı bölümlerde kullanılan beyaz mermer kaplamalarla ve çini işlemeleriyle oldukça farklı ve gösterişli bir bina olmuştur (Resim 4.39b). Bu müze de kubbeye sahip yapılardandır. Giriş aksının hemen üzerinde sekizgen tabanlı, Türk üçgeni ile dairesele döndürülmüş büyük bir

kubbe bulunmaktadır (Şekil 4.22). Bu kubbe içeriden hissedilebilen ve Osmanlı resim sanatı tekniğiyle süslenmiş bir kubbedir (Resim 4.39c).

a. Etnografya Müzesi
(Kaynak:https://tr.wikipedia.org/wiki/Ankara_Etnografya_M%C3%BCzesi#/media/File:Ankara_Etno%C4%9Frafya_M%C3%BCsezi.JPG (Son Erişim: 21.07.2016))

Şekil 4.22. Ankara Etnografya Müzesi Giriş Cephesi

b. Etnografya Müzesi İç Mekan **c.** Etnografya Müzesi Kubbe İçi Süsleme
(Kaynak: Çinici 2015)
Resim 4. 39. Etnografya Müzesi

Günümüzde bakımsız kalmış bir Birinci Ulusal Dönem yapısı olan ve 1928'de Mehmet Fesçi tarafından tasarlanan İzmir Büyük Kardiçalı Han, dönemin farklı yapılarından biridir (Resim 4.40). Cephe düzeni diğer yapılara göre daha farklıdır. Zemin kat ticari olduğu için bazı bölümleri basık kemerli bazı bölümleri düzdür. Birinci ve son kat pencereleri altlı üstlü gruplanarak tek kemerle birleştirilmiştir. Gruplanan bu pencereler üstte sivri kemerli altta düz tutulmuştur. Pencere altlarında, balkon

korkuluklarında ve yükseltilen kubbenin altında taş işlemeli süslemeler görmek mümkündür. Fakat bakımsızlıktan dolayı günümüzde güzelliklerini kaybetmişlerdir. Kırılmalar ve dökülmeler vardır (Url 4).

Resim 4.40. İzmir Büyük Kardiçalı Han (Mimarı Mehmet Fesçi)
(Kaynak: http://www.erolsasmaz.com/?oku=722 (Son Erişim: 14.07.2016))

Son katta küçük balkonlara sahip olan yapılardan biri İzmir Büyük Kardiçalı Han'dır (Resim 4.41a). Balkonlar çok büyük olmamakla beraber ihtiyaç giderecek boyutlardadır. Kagir taşlı korkulukları orta kısmında taş işlemeli rozetlerle süslenmiştir. Yalancı kubbeye sahip yapılardandır (Resim 4.41b). Yapının köşe aksları yükseltilerek sivri kubbe görünümü verilmiştir fakat içeriden herhangi bir kullanımı ve görselliği bulunmamaktadır (Aslanoğlu, 2010).

a. İzmir Büyük Kardiçalı Han Balkon Detayı **b.** İzmir Büyük Kardiçalı Kubbe Detayı
(Kaynak: http://www.erolsasmaz.com/?oku=722 (Son Erişim: 14.07.2016))
Resim 4.41. İzmir Büyük Kardiçalı Han

1926 yılında Mimar Tahsin Sermet ve Mühendis Galip Beyler tarafından tasarlanmış olan İzmir Milli Sinema binasının da giriş cephesi oldukça fazla süslemeye sahiptir. Bu dönem yapılarında genelde zemin katlarda basık kemerler kullanılırken, bu yapıda çoğu pencereler sivri kemerle tasarlanmıştır. Yapının orta kısmında üçlü bir pencere kombinasyonu oluşturulmuştur ve çini süslemeler ile kemer alınlıkları bezenmiştir. İncelenen yapılar arasında güçlü cepheye sahip olan yapılardan biridir.

Kemer üstlerindeki bitki motifleri, çinileri, üçgenli mukarnaslı motiflerin kullanılması yapının cephesini güçlü kılan özellikleri olup Osmanlı ve Selçuklu mimarisini anımsatmaktadır. Cephesinde Kütahya çinisinden süslemelerin oldukça fazla olduğu bir diğer yapı da Milli Sinema binasının komşuluğunda bulunan, 1933 yılında Mimar Tahsin Sermet ve Mühendis Galip Bey'lerin tasarladığı Milli Kütüphane'dir. Üst kat pencerelerinin kemer alınlıkları ve katlar arasındaki kornişlerde çini süslemeler kullanılarak Milli Sinema ile bir bütünlük sağlanmıştır. Her iki katında da sivri kemerler vardır. Giriş aksı beyaz mermer ile kaplanmıştır (Resim 4.42). İncelenen yapılar arasında farklı bir kubbe görüntüsüne sahip olan yapılardan biri İzmir Milli Sinema binasıdır. Giriş aksının üzeri büyük bir kubbe ile örtülmüştür. Çatı kaplamasını kapatacak fakat kubbeyi vurgulayacak şekilde giriş aksının üzeri taş ile yükseltilerek işlemeler yapılmıştır. Ayrıca yapının köşelerine de küçük kubbecikler yerleştirilmiştir. Bu küçük kubbeciklerin herhangi bir fonksiyonu bulunmamaktadır. İzmir Milli Kütüphanesi binasının da giriş aksı yükseltilmiş ve üzeri kubbeden farklı olarak tonoz ile kapatılmıştır. Bu özelliği ile diğer Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarından ayrılmaktadır.

Resim 4.42. İzmir Milli Kütüphanesi ve Milli Sineması (Mimarı Tahsin Sermet-Galip Bey)
(Kaynak: http://ifod.org.tr/events/218/nilgun-atilla-ozdemir-fotograf-gosterileri-ve-soylesi (Son Erişim: 14.07.2016))

Dönemin önemli yapılarından olan Ankara Gazi Çiftliği İstasyon Binası'nda, iki katlı olan kısmı daha önce de belirtildiği gibi lojman olarak kullanılmış ve bu kattaki pencereler yere kadar indirilerek görsel amaçlı küçük bir balkon oluşturulmuştur. Oluşturulan bu balkonların korkulukları taş ile tamamlanmış, alt kısımlarında yapıya girişler olduğu için saçak ile bir olarak tasarlanmıştır (Resim 4.43a). Cephe kemer alınlıklarında çini süslemeler ile bezenmiş, saçak altlarında ise ahşap geometrik desenlerle kaplama yapılmıştır (Aslanoğlu, 2010). Köşe akslar tek katlı, simetri aksı yüksek tavan diğer kısımları ise iki katlı tasarlanarak, yapıda hareketlilik sağlanmıştır.

Böylece her bölümün çatısı kendi içinde çözülmüştür (Resim 4.43b) (Şekil 4.23) (Tablo 4.8).

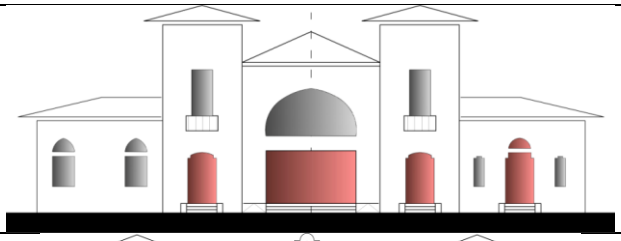
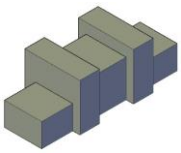
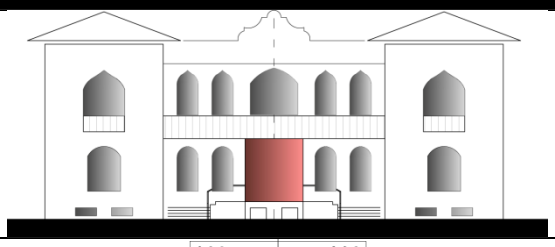
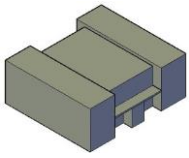
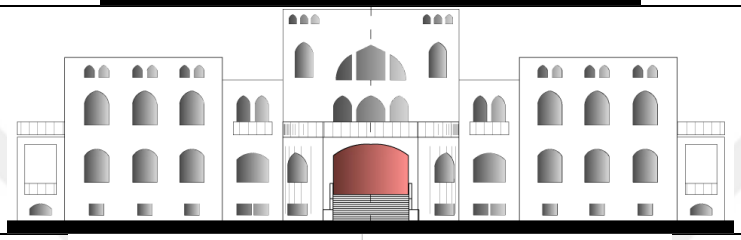
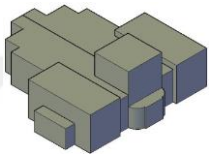
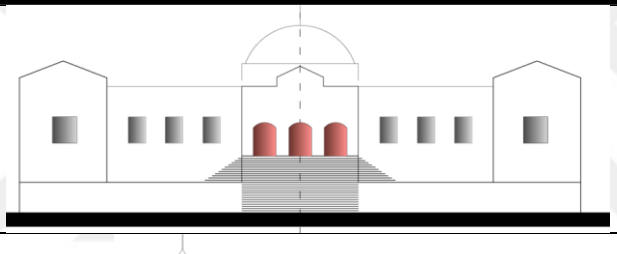
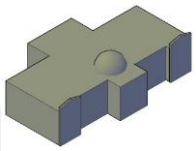
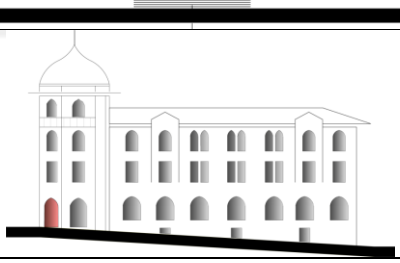
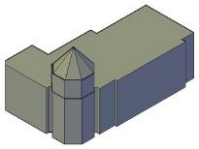

a. Ankara Gazi Çiftliği İstasyon Binası **b.** Ankara Gazi Çiftliği İstasyon Binası
(Kaynak: http://kentvedemiryolu.com/icerik.php?id=418 (Son Erişim: 14.07.2016))
Resim 4. 43. Ankara Gazi Çiftliği İstasyonu

Şekil 4.23. Ankara Gazi Çiftliği İstasyonu Giriş Cephesi

Tablo 4. 8. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Kamu Yapıları Cephe Analizi

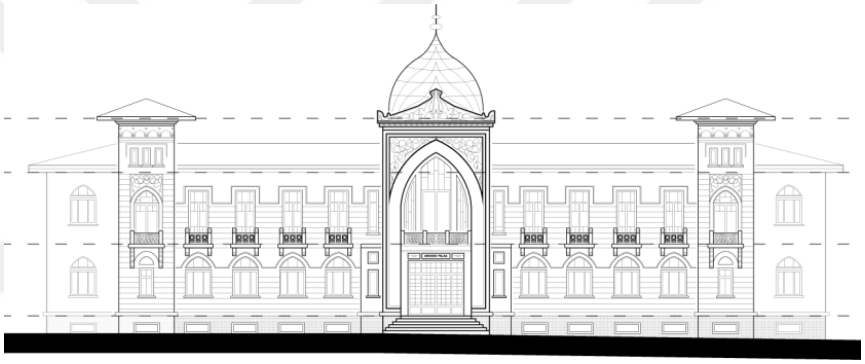
Gazi Çiftliği İstasyonu		
Konya Ptt		
Ankara Türk Ocağı		
Etnografya Müzesi		
Ankara Tekel Başmüdürlük		
-Simetri aksından sağlanan girişlerin üzeri balkon yada çatıda oluşturulan kot farkları ile güçlendirilmiştir. -Hem yatayda hem de düşeyde yapılar kademeli bir düzen içerisindedir. -Her katta bulunan pencerelerin biçimlerinin farklılaştığı görülür. -Yapıların çatıları genellikle kırma çatı ve teras çatı olarak tasarlandığı görülür. -Görsellik ve anıtsallığı artırmak için son katlarda kubbe, ve yoğun taş işleme yapıldığı görülmektedir.		

Cephe özellikleri bakımından tam bir Osmanlı canlandırması yapılan bir başka bina da Ankara Palas'tır (Resim 4.44). Her köşesinde bir detay bulunmaktadır. Ortak alan olarak kullanılan zemin katta büyük ve sivri kemerli pencereleri, üst katta otel olarak kullanılan ve her birinde balkon bulunan düz pencereler tamamlar. Balkon korkulukları Selçuklu yıldızı taş işlemeler ile bezenmiştir. Yapının girişi orta akstan sağlanmış olup taç kapı özelliklerine sahiptir. Giriş ön plana çıkartılmış, girişin üzeri eyvan şeklinde balkonla desteklenmiştir. Giriş aksındaki bu iki kat gruplandırılarak tek sivri kemerle dikey bir bütünlük sağlanmıştır. Bu kısmın çatısı yükseltilerek

konumlandırılan soğan kubbe ile bu bütünlük güçlendirilmiştir. Kubbenin önündeki alınlıklar yükseltilerek taş işleme ile görsel etki artırılmıştır. Giriş aksındaki kemer yüzeyleri ise çini süslemeler ile desteklenip yapıya renk katılmıştır. Yapının köşe aksları da yükseltilerek anıtsallık etkisi artırılmıştır (Şekil 4.24).

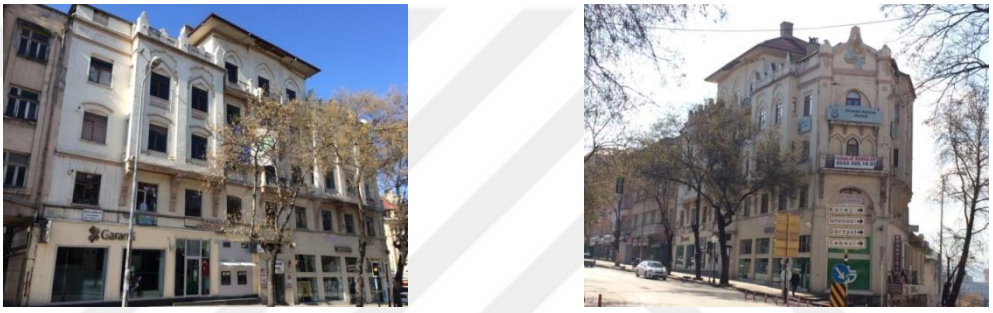
Resim 4.44. Ankara Palas

Şekil 4.24. Ankara Palas Giriş Cephesi

Erken Cumhuriyet dönemi yapısı sayılabilecek 1920' lerde yapılmış olan Büyük Otel binasının cephe karakteri Birinci Ulusal Dönemi'nden farklı özelliklere sahiptir. Fakat yapım yılı ve Birinci Ulusal Dönem özellikleri benzerlikleri düşünüldüğünde bu dönem yapıları içine girmektedir. Zemin kat yüksekliği fazla tutulan binanın bu kattaki pencere ve kapıları düz olarak tasarlanmıştır. Birinci kat mağazalara ait olduğu için bu kattaki pencereler de düz olup, ikinci ve üçüncü katında hem basık, hem sivri hemde düz pencere detayları kullanılmıştır. Çıkmaların olduğu pencereler dikey olarak ikili gruplandırılarak sivri kemerle kapatılmıştır (Resim 4.45a). Kemer alınlıklarında farklı işlemeler bulunmaktadır. Yapının orta aksı diğer katlardan yükseltilmiştir ve bir kat daha oluşturulmuştur. Çatının yükseltilen kısımdan sonraki bölümlerin bir kısmı balkon şeklinde tasarlanmıştır. Korkuluklar kagir olmakla beraber bazı bölümleri işlemeli taştan yapılmıştır. Yapıda dükkanlar ve otel kısmını ayırmak için birinci kat ile ikinci kat arasında yatay korniş bulunmaktadır. Bu da yapının ilk iki katının yekpare tek parça

olarak algılanmasını sağlamıştır. Köşe aksında balkonlar yer almakta ve her katta farklı şekilde biçimlenmektedir. Payandalar ile taşınmakta olup, dökme demir korkuluklara sahiptirler. Yine köşe aksının çatısı önde taştan yükseltilerek gizlenmiştir. Yükseltilen kısım oymalı taş ile bezenmiş olup iki yanında küçük kubbeler oluşturulmuştur. Bu kubbelerin bir fonksiyonu bulunmamaktadır.Bu dönemde yapılan binalarda çıkma yapılarak cepheye hareketlilik kazandırılan yapılardan birisidir. Günümüzde iş hanı olarak kullanılan binanın zemin katı dükkanlardan oluşmaktadır. Köşe parselde ve ana cadde üzerinde bulunması sebebiyle üst katlarda çıkma yapılmıştır. Bu çıkmalar ikinci ve üçüncü katlarda gruplar halinde tasarlanmıştır. Çıkmalar birinci kata payandalar ile bağlanmış ve taşıtılmıştır (Resim 4.45b).

a. Büyük Otel Genel **b.** Büyük Otel Köşe
(Kaynak: https://twitter.com/ankaraapartman/status/730627227625377792 (Son Erişim: 14.07.2016))
Resim 4. 45. Ankara Büyük Otel

Eskişehir'in önemli yapılarından olan Turing Otel incelenen diğer yapılara oranla daha sade bir cephe düzenine sahiptir. Yapının dükkan olarak kullanılan zemin kat ve birinci kat pencereleri düz olarak tasarlanmış olup, ikinci ve üçüncü katlardaki pencere düzeni kemerlidir. İkinci kat pencereleri sivri, son kat pencereleri basık kemerli olarak tasarlanmıştır (Resim 4.46a). Tüm katlarda pencereleri ikişerli olarak gruplandırılarak bir cephe düzeni oluşturulmuştur. Simetri aksından yapılan ana giriş yüksek giriş olarak tasarlanmış olup, üzeri balkon olarak kullanılmaktadır. Balkon korkuluğu sade tutularak betondan yapılmıştır (Resim 4.46b). İkili olarak gruplandırılmış pencere kenarlarında, görselliği arttırmak için fugalı çıkartmalar yapılmış olup cephedeki tek süsleme unsuru bunlar olmuştur. Kademeli olarak tasarlanan yapının çatısı kırma çatı olup, ana giriş üzerindeki kısım yükseltilerek giriş vurgulanmıştır. Yükseltilen giriş çatısında geniş saçaklar olup, yapının diğer çatı kısımlarında geniş saçak detayı kullanılmamıştır (Şekil 4.25) (Tablo 4.9).

a. Turing Otel Yan Cephe

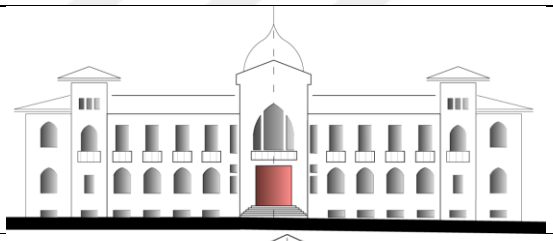
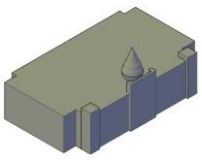
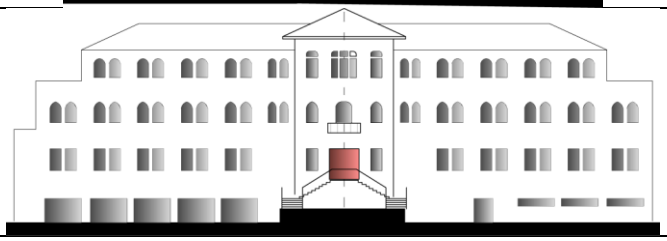
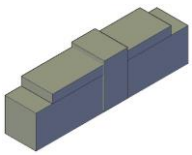
b. Turing Otel Giriş

Resim 4. 46. Eskişehir Turing Otel

Şekil 4.25. Eskişehir Turing Otel Giriş Cephesi

Tablo 4. 9. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Otel Yapıları Cephe Analizi

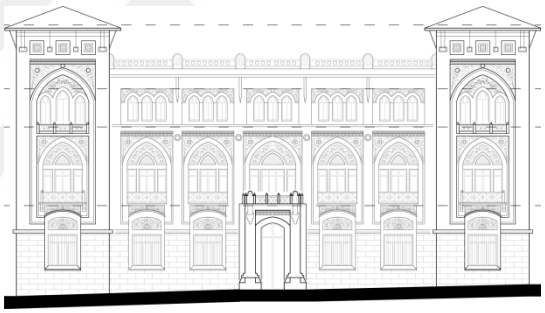
Ankara Palas		
Eskişehir Turing Otel		
-Simetrik cephelere sahiptirler, simetri aksından sağlanan girişlerin üzeri balkon ve çatıda oluşturulan kot farkları ile güçlenmiştir. -Hem yatayda hem de düşeyde yapılar kademelidir. -Her katta bulunan pencerelerin biçimleri farklılaşmıştır. -Çatılar kırma olarak, görsellik ve anıtsallığı artırmak için son katlarda kubbe tasarımı yapılmıştır.		

Ankara Ziraat Bankası İdare Binası da cephesi oldukça detaylı olan yapılardan olmuştur. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarının balkonlu örneklerinden birisidir. Köşe aksları hariç yapının üst kısmı boydan boya balkon olarak tasarlanmıştır. Oluşturulan balkonun korkuluklarında da Selçuklu yıldız motifi işlenerek yapının görsel

etkisi arttırılmıştır. Yapılara anıtsallık katmak adına çatı kotlarında farklılık gösteren yapılardan biri Ankara Ziraat Bankası İdare Binası olmuştur. Köşe aksları yükseltilmiş, çatının diğer kısımları balkon oluşturularak kapatılmıştır. Yükseltilen köşe akslarının üzeri kırma çatı ile kapatılmış ve yine dönem özelliği olan abartılmış saçaklar kullanılmıştır. Saçakların alt kısımlarında işlemeler mevcuttur. Her katın pencere karakteri birbirinden farklıdır. Zemin katta basık kemerli, birinci katta sivri kemerli, son katta ise üçlü grup kemerli pencere detayları vardır. Köşe akslardaki pencereleri yine her katta farklılık göstermekle beraber muhteşem taş işleme detayları vardır. Her katın kemer alınlıkları çeşitli desenlerle işlenmiştir. Yapı, katlar arasında mukarnaslı kornişleri, korkuluk duvarları, kabartmalı işlemeleri ve baklavalı sütun başlıklarıyla Birinci Ulusal Dönemin en anıtsal binaları arasında yerini almıştır (Şekil 4.26). Ana caddeye bakan cepheleri muazzam şekilde işlemeli ve anıtsallık etkisinde iken arka cepheleri oldukça sade tutulmuştur (Resim 4.47).

Resim 4.47. Ankara Ziraat Bankası İdare Binası

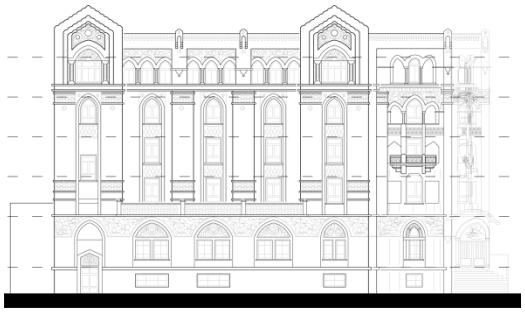

Şekil 4.26. Ankara Ziraat Bankası İdare Binası Giriş Cephesi

Ankara İş Bankası binasının cephe özellikleri incelendiği zaman yapıyı diğer yapılardan ayıran en önemli özelliğinin, sadece Osmanlı'yı canlandırması değil aynı zamanda Batı özelliklerini de taşıması olduğu görülmektedir. Giriş kapısı üzerinde bulunan saçak bu anlamda en dikkat çeken kısmı olmuştur (Resim 4.48) (Şekil 4.27).

Resim 4.48. Ankara İş Bankası Giriş Detayı

Şekil 4.27. Ankara İş Bankası İdare Merkezi Giriş Cephesi

Giriş cephesinde balkona sahip yapılardan biri de Mongeri'nin 1926'da tasarladığı Ankara Osmanlı Bankası olmuştur. Birinci katta yapılan çıkmanın üzeri son katta balkon olarak kullanılmaktadır. Balkonların yanları sütunlarla kapatılırken korkulukları da kagir taştan yapılmıştır. Ayrıca girişin üzeri de balkon olarak tasarlanmıştır. Yapılan çıkmalar ile uyumlu olarak payandalar ile taşıtılmıştır. Ankara Osmanlı Bankası'nda da giriş cephesine çıkmalar yapılarak hem cepheye hareketlilik kazandırılmış hem de birinci katta bulunan bu mekanlarda daha çok kullanım alanı sağlanmıştır. Yapı cadde üzerinde olduğu için yaya kaldırımından insanların daha rahat faydalanabilmesi için de yapılan bir uygulama olmuştur. Yapılan bu çıkmalar payandalar ile taşınırken üst kattaki balkonlarla yekpare gelerek cephede bütünlük sağlanmıştır. Bulunduğu arsanın şekline bağlı olarak eğri bir L plan şemasına sahip olduğu için üst örtüsü de diğer yapılardan farklıdır. Çatıda herhangi bir kot farkı yoktur fakat binanın plan şemasına göre eğimli bir çatı örtüsüne sahiptir. İncelenen diğer yapılardan cephe anlamında biraz farklıdır. Diğer yapılardaki gibi her katta pencere karakteri farklıdır, fakat son katta genellikle sivri kemerli pencereler tasarlanırken bu yapıda son kat pencereleri düz, yalın ve geniş olacak şekilde tasarlanmıştır. İkinci katta bulunan pencereler sivri kemerli olup, hem kemer alınlıkları hem de kemer hizasında tüm cephe oymalı taş işlemelere sahiptir. Bu işlemeler yatay bir kornişle bitirilmiştir. Zemin katta bulunan pencereler de sivri kemerli tasarlanmış, diğer yapılardan farklı olmak üzere kemer içleri petek şeklinde demirlerle kapatılmıştır. Daha önce belirtildiği gibi Ankara Osmanlı Bankası ön cephelere daha çok önem verilip arka cephelerin daha sade tutulmasına farklı bir örnek olmuştur.

a. Ankara Osmanlı Bankası Köşesi

b. Ankara Osmanlı Bankası Girişi
(Kaynak: Çinici, 2015)

Resim 4. 49. Ankara Osmanlı Bankası (Mimarı Giulio Mongeri)

Bu yapı köşe parselde bulunmakta ve ana caddeye bakan üç cephesi olmasına rağmen sadece giriş cephesinde daha güçlü bir ifade vardır (Resim 4.49a). Aynı caddeye bakan diğer iki cephesi daha yalın tasarlanmıştır. Ankara Osmanlı Bankası genel olarak bulunduğu çevredeki diğer Birinci Ulusal Dönem yapılardan daha yalındır (Resim 4.49b).

Oldukça büyük balkonlardan birine sahip olan İzmir Osmanlı Bankası, geçirdiği restorasyonlar sonunda büyük balkonu kapatılarak kullanılmaya başlanmıştır (Resim 4.50a). Birinci katında da ufak balkonlara yer verilmiştir. Bu balkonlar çıkma şeklinde tasarlanıp alt kata payanda ile taşıtılmıştır. Bu payandalar cepheye hareketlilik de sağlamıştır. Balkon korkulukları, galeri boşluğunun korkulukları gibi Selçuklu yıldızının taşa oyulması ile oluşturulmuştur. Köşe bina olmasından kaynaklı olarak köşe aksı yükseltilerek farklılaştırılmış olan İzmir Osmanlı Bankası da bu yönüyle önemli yapılardan bir olmuştur (Resim 4.50b). Bu yükseltilen köşe daha önce de belirtildiği gibi yarı açık bir mekân olarak kullanılırken günümüzde kapalı bir kütle haline gelmiştir. Üzeri yükseltilen ve kule görünümü verilen bu kısmın çatısı kubbe ile değil, piramidal çatı ile kapatılmıştır. Çatının üzerinde âlem bölümü de bulunmaktadır. Yapı bu özelliği ile incelenen diğer yapılardan ayrılır. Çünkü bu özellik Beylikler dönemi ve erken Osmanlı dini mimarlığına dayanmaktadır (Aslanoğlu, 2010) (Resim 4.50c).

a.İzmir Osmanlı Bankası Cephesi

b. İzmir Osmanlı Bankası Restorasyon Sonrası

c. İzmir Osmanlı Bankası İlk Hali
(Kaynak:http://www.kadimdostlar.com/topic/63926-osmanly-bankasy-bank-y-osmani-i-thahane-bank-y-osmani-ottoman-bank-osmanly-bankasy-tarihcesi-osmanly-bankasy-thubelerinin-kronolojik-listesi-osmanly-bankasy-muzesi/ (Son Erişim: 14.07.2016))
Resim 4. 50. İzmir Osmanlı Bankası

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi anıtsal cephe örneklerinden biri de 1926 yılında Tahsin Sermet ve Hüseyin Mazlum tarafından tasarlanan İzmir Borsa Sarayıdır. Üç kattan oluşan yapıda, anıtsallığın ve görsel etkiyi arttırmak adına kat yükseklikleri çok fazla tutulmuştur. Ana giriş kapısı da sivri kemerli olup iki kat yüksekliğindedir. Cephede zemin kat ve son kat pencereleri sivri kemerli olup ara katın pencereleri düz yapılmıştır. Zemin kat cephesi taş ile kaplanırken üst katlar sade tutulmuştur. Kemer alınlıklarında taş rozetlerle işlemeler yapılmıştır. Son kat pencerelerinin alt kısımlarında da taş rozetler bulunmaktadır. Bu özellikleri ile Osmanlı mimarlığı özelliklerini tam anlamıyla taşımaktadır (Resim 4.51). Köşe akslarında kubbe yapılmış olan binalardan biridir. Köşe akslarındaki bu kubbeler yapıdan oldukça yüksekte tutulmuş ve âlem kısmı oldukça sivri bırakılmıştır. Büyük olan bu kubbenin iki yanında sivri olmayan küçük kubbecikler bulunmaktadır. Yapının anıtsal etkisini arttıran bu kubbeler içeriden hissedilmemektedir (Aslanoğlu, 2010). Türkiye'nin de ilk borsa sarayı olması ile beraber önemi daha büyüktür.

Resim 4.51. İzmir Borsa Sarayı (Mimarı Tahsin Sermet ve Hüseyin Mazlum)

Birinci Ulusal Dönem de diğer mimari akımlarda olduğu gibi kendi içinde yıllar geçtikçe farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle Birinci Ulusal Dönem son yapılarından olan İzmir Roma Bankası, cephe özellikleri bakımından diğer yapılardan farklıdır (Resim 4.52a). Öncelikle giriş kısmının üzeri diğer yapılardaki gibi yükseltilmiştir. Fakat üzeri teras çatı olarak bırakılarak daha yalın görünmesi sağlanmıştır. Bu yapının pencerelerinde sivri kemer kullanılmamıştır. Genellikle basık kemer kullanılıp, kalınlıklarında ve işlemelerinde farklılık oluşturulmuştur. Kemerlerin alınlıkları genelde alçı ile şekillendirilmiştir. Pencereler arası, dikey olarak yivli elemanlar ile bölünmüştür. Ayrıca zemin katta kullanılan rustik taş kaplama ile diğer katlardan ayrılması sağlanmıştır. Girişin üzerindeki balkon korkuluğu ve pencere altlarına yapılmış olan korkuluklar dökme demirden yapılmıştır. Yapı bu özellikleri ile dönemin diğer yapılardan farklılık göstermektedir. Osmanlı özelliklerinden çok Batı tarzı baskın olmuştur (Resim 4.52b) (Şekil 4.28) (Tablo 4.10).

a. İzmir Osmanlı ve Roma Bankaları (Kaynak:http://webb.deu.edu.tr/hukuk/hakkimizda/izmir.htm (Son Erişim: 14.07.2016))

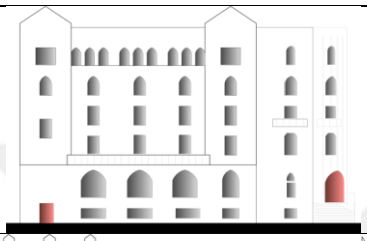
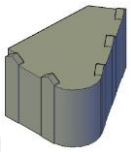
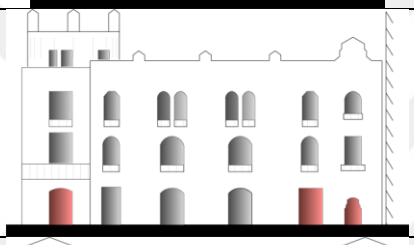
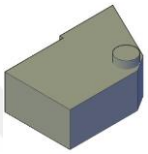
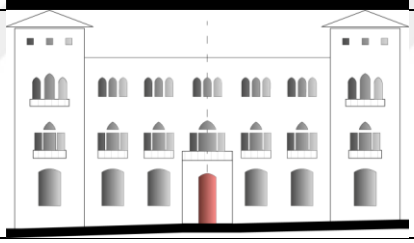
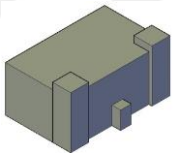
b. İzmir Roma Bankası Yan Cephe

Resim 4. 52. İzmir Roma Bankası

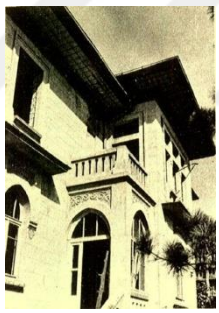
Şekil 4.28. İzmir Roma Bankası Giriş Cephesi

Tablo 4. 10. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Banka Yapıları Cephe Analizi

Ankara İş Bankası		
İzmir Roma Bankası		
Ankara Ziraat Bankası		
-Daha çok köşe parselde bulunduğu için yuvarlanmış cepheler görmek mümkün olmuştur. -Girişlerin üzeri balkon, çıkma yada çatıda oluşturulan kot farkları ile güçlendirilmiştir. -Hem yatayda hem de düşeyde yapılar kademeli bir düzen içerisindedir. -Her katta bulunan pencerelerin biçimlerinin farklılaşmaktadır. -Yapıların çatıları genellikle kırma çatı olarak tasarlandığı fakat teras çatılar da bulunmaktadır. -Görsellik ve anıtsallığı artırmak için son katlarda konik formlarda tasarım yapıldığı görülmektedir.		

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi konut yapılarının cephe özelliklerine bakıldığı zaman birbirinden oldukça farklı örnekler görmek mümkündür. Çalışma kapsamında incelenen Vakıf Evlerinin cephe düzeni oldukça sade tutulmuştur. Dönemin cephe özellikleri ile karşılaştırıldığı zaman, farklı özellikler taşıdığı görülmektedir. Her binada iki adet konut bulunmaktadır. Bir konutun girişinin üzeri balkon olarak tasarlanmış, diğeri ise yapının köşesine konumlandırılarak köşe girişi sağlanmıştır. Balkon korkulukları taştan yapılmıştır. Yapının zemin katındaki bazı pencereleri basık kemerli olarak tasarlanmış, diğer tüm pencereleri ise düz pencere olarak kullanılmıştır. Yapı

topluluğu sade bir cepheye sahip olduğu için herhangi bir yatay korniş kullanılmamış, sadece plan şemasının getirdiği yapının köşelerinde düşey kornişler kullanılmıştır. Üst örtü kırma çatı olarak tasarlanmıştır. Ön cepheden arka cepheye doğru üst örtü kademeli olarak tasarlanmıştır (Resim 4.53) (Şekil 4.29). İstanbul Dündar Sokak'ta bulunan konutun cephe düzeni incelendiği zaman ise Vakıf Evleri'nin farklı olduğu görülmektedir. Oldukça cephe bezemesine sahip olan yapı, Birinci Ulusal Mimarlığın özellikleri dışında farklı özelliklere de sahiptir. Bodrum ve zemin kat pencereleri düz, son kat pencereleri ise konik gibi sivriltilerek tasarlanmıştır. Bu özellik Birinci Ulusal Mimarlık akımında bulunmadığı gibi Osmanlı ve Selçuklu mimarisinde de bulunan bir özellik değildir. Simetri aksından sağlanan girişin üzeri çıkma ile vurgulanmıştır. Çıkmanın üzeri de yükseltilerek giriş aksı oldukça abartılmıştır. Yapının zemin kat pencereleri ve üst katlarda bulunan balkonların korkulukları dökme demirden motifli olarak tasarlanmıştır. Yapının simetri aksı boyunca ikinci katında tasarlanan çıkmaların üst örtüsü sivri kubbe ile konik görünümünde yapılmıştır (Resim 4.54) (Şekil 4.30) (Tablo 4.11).

Resim 4.53. Vakıf Evleri
(Kaynak: Yavuz, 1973)

Şekil 4.29. Vakıf Evleri Giriş Cephesi

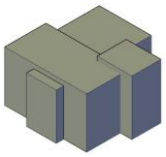
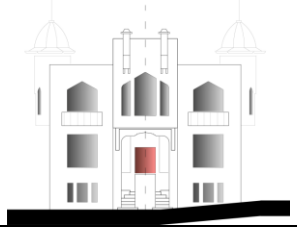
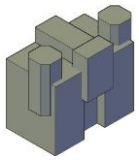

Resim 4.54. İstanbul Dündar Sokakta Bir Konut
(Kaynak: Sözen, 1984)

Şekil 4.30. İstanbul Dündar Sokakta Bir Konut Giriş Cephesi

Tablo 4. 11. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konut Yapıları Cephe Analizi

Vakıf Evleri		
Konut		
-Konut yapılarında daha sade bir cephe tasarımı yapıldığını görmek mümkündür. -Girişlerin üzeri balkon, çıkma yada çatıda oluşturulan kot farkları ile güçlendirildiğini görmek mümkündür. -Hem yatayda hem de düşeyde yapılar kademeli düzen içerisinde tasarlanmıştır. -Daha düz ve sade pencereler olduğu fakat yine her katta biçim olarak farklılık gösterdiği görülmektedir. -Yapıların çatıları kırma çatı olarak tasarlandığı görülmektedir., -Görsellik ve anıtsallığı artırmak için son katlarda kubbe örneklerini görmek mümkündür.		

Sonuç olarak Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde halkın sembolik gereksinimlerine önem verilmiş ve bu yönde tasarımlar yapılmıştır. Fakat yeni Türkiye Cumhuriyeti kurulma sürecini tamamlayıp yeni ihtiyaçlara sahip olduğu anda bu mimarlık anlayışı geçerliliğini yavaş yavaş yitirmiştir. Eskiden kurtulma, yeniyi bulma çabası içinde olan ülkede yapılan devrimler ile zıtlaşmıştır. Yeni yapım yöntemleri geldikçe ve yetişen genç mimarlar bu sistemleri tanıdıkça, bu akımın etkisi hızla azalmış ve 1930'lu yıllarda bitmiştir.

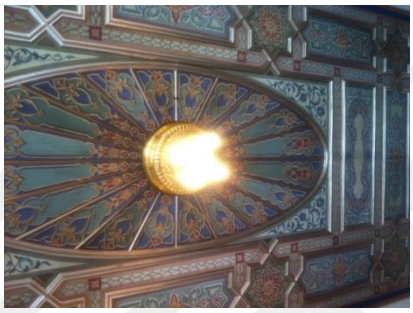
Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarında İç Mekan Süsleme Ve Bezeme Özellikleri

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları genellikle kamu binalarıdır. Her kesimden insanların yeni kurulan ülkeye inanmasını destekleyecek bu yapıların iç mekânlarında Osmanlı ve Selçuklu süsleme sanatının sıkça kullanıldığı görülmektedir. Özellikle banka binalarında insanların fazla kullandığı, holler, girişler ve bekleme salonları gibi yerlerde oldukça fazla süslemelere yer verilmiştir (Aslanoğlu, 2010).

Galeri boşluğuna sahip olan yapılarda galeri, genellikle basık veya sivri kemerlerin oturduğu ayaklara taşıttırılmıştır. Bu kemerlerin alınlıklarında taş, alçı ve çini işlemeler, üst katlarda galeri korkulukları taş veya alçıdan Selçuklu yıldızı şeklinde yapılmıştır. Ancak dökme demirden yapılmış merdiven korkuluklarını da görmek

mümkündür. Bu dönemde çini hem cephede hem iç mekanda kullanılmış olup genellikle Kütahya'da üretilmektedir. Yer döşemeleri genellikle mermer yapılmış olup desenli karolar ile kaplanmış örneklerde bulunmaktadır. Bazı örneklerde tavanlar alçı, ahşap veya kalem işi süslemeler ile kaplanmıştır.

İç mekanlarda kapılar ve pencereler ahşaptan yapılmış olup yüksek kapıların üst camları desenli ya da renkli cam ile kapatılmıştır. İç mekân aydınlatması genelde orta holde yapılan ışıklık ile sağlanmıştır. Işıklıklar genellikle renkli cam olup demir taşıyıcı sisteme oturmaktadır. Gece aydınlatmasında ise büyük cam ve parçalı avizeler kullanılmıştır (Resim 4.55).

Resim 4.55. II. TBMM Binası İç Mekan Aydınlatması

Ankara Palas iç mekan süslemesinin en yoğun olduğu yapılardan biridir. Yapının heryerinde Birinci Ulusal Dönem süsleme özelliklerini görmek mümkündür. Her mekanda farklı süslemelerin ağırlık verildiği bir özelliğe sahiptir. Merdivenler mermerden yapılmış olup, korkulukları Selçuklu yıldızı işlemeli olarak tasarlanmıştır (Resim 4.56a). Büyük alan kaplayan mekanlar kemerler ile bölünerek taşıtılmıştır ve bu kemerler bitki ve geometrik şekilli işlemelerle süslenmiştir (Resim 4.56b). Birçok mekan tavanında alçı süslemeler bulunmaktadır. İç mekanda heryer Osmanlı yapı ve bezeme sanatına uyumlu olarak tasarlanmıştır (Resim 4.56c) (Resim 4.56d).

a. Ankara Palas İç Mekan

b. Ankara Palas İç Mekan

c. Ankara Palas İç Mekan **d.** Ankara Palas İç Mekan
(Kaynak: http://www.ergir.com/2012/Ankara_Palas.htm (Son Erişim: 14.07.2016))
Resim 4. 56. Ankara Palas

Eskişehir Turing Otel günümüzde restorasyon geçirip yenilendiği için iç mekan süslemesi olan bir yapıdır (Resim 4.57a). Dört kattan oluşan otel, yapıldığı zaman daha sade bir iç mekana sahipken, geçirdiği restorasyon ile günümüzde oldukça bezemeye sahiptir (Resim 4.57b). Mekanlar arası geçişler basık kemerler ile sağlanmaktadır (Resim 4.57c). Yapının tavanlarının boyaları özgün olmasa da formu özgünlüğünü korumaktadır. Döşemelerdeki özgün kaplama günümüzde bulunmamaktadır.

a. Eskişehir Turing Otel İç Mekan **b.** Eskişehir Turing Otel İç Mekan
(Kaynak: http://www.oturanel.com/proje_detay.asp?proje=39 (Son Erişim: 08.12.2017))

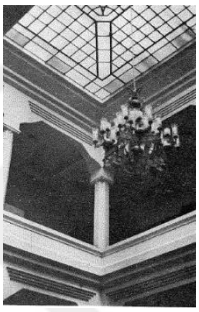

c. Eskişehir Turing Otel İç Mekan
(Kaynak: http://www.oturanel.com/proje_detay.asp?proje=39 (Son Erişim: 08.12.2017))
Resim 4. 57. Eskişehir Turing Otel

İç mekan süslemesine önem verildiği, içinde ve dışında yoğun Kütahya çinisi bezemeleri barındıran bir yapı da İzmir Milli Sinema binasıdır (Resim 4.58a). Sinema salonunun duvarlarında ve taşıyıcı sütunlarında bulunan süslemeler oldukça abartılmış olup, Osmanlı mimarisine gönderme yapılmıştır. İzmir'de bulunan ve Milli Sinema binasının komşuluğunda olan Milli Kütüphane binasının iç mekanlarında herhangi bir süsleme öğesi bulunmamaktadır. Sadece içeride oluşturulan galeriyi aydınlatan ışıklık renkli camlar ile süslenmiştir (Aslanoğlu, 2010) (Resim 4.58b). Çünkü Milli Kütüphane, daha önce bahsedildiği üzere zor şartlarda ve imkansızlıklarda yapılmıştır. Bu yüzden dönemin mimari özellikleri sadece cephede kullanılabilmiştir (Resim 4.58c).

a. İzmir Milli Sinema

b. İzmir Milli Kütüphane İç Mekan
(Kaynak: Sözen, 1984)

c. İzmir Milli Kütüphane
Resim 4. 58. İzmir Milli Kütüphane ve Milli Sinema

Daha önce belirtildiği gibi banka, iş hanı, otel gibi insanların yoğun olarak kullandığı yapılarda daha çok iç mekanlarda süslemeye önem verilmiştir. Bunun en güzel örneklerinden biri de Ankara Ziraat Bankası İdare Binası'dır. Banka holü boydan boya mermer ile kaplanmıştır ve bu mermerler ışığı üst kısımdan almaktadır. Galerinin ışık alan çatı kısmındaki demir strüktürlü cam, vitray ile süslenmiştir. Galeriyi taşıyan ayakların üzeri, üst katta sivri kemerle kapatılmış ve bu katlardaki galerinin korkulukları Selçuklu yıldızı ile bezenmiştir. Kemer alınlıkları ise çini panolar ile kaplanarak,

mermerin asilliğine renk katılmıştır. Galeride bulunan her mermer çeşitli desenlerde tek tek işlenmiştir (Resim 4.59).

Resim 4.59. Ziraat Bankası İdare Binası Galeri Boşluğu Aydınlatması
(Kaynak: Çinici ,2015)

İzmir Osmanlı Bankası da benzer iç süslemelere sahip yapılardan birisidir. Galeri boşluğunu taşıyan ayaklar basık kemerle bitirilmiştir. Üst kat ise daha az aralıklı sivri kemerler ile kapatılmıştır. Galeri korkulukları yine Selçuklu yıldızından yola çıkılarak kagir oyma taştan yapılmıştır. Hem alt katta hem de üst katta kemer alınlıkları kabartmalı olarak işlenmiştir. Yapı hem asil hemde anıtsal bir görüntüye sahip olmuştur. Galerideki sivri kemerleri üçgen başlıklı sütunlar taşımaktadır (Resim 4.60a). İç mekan süslemesi olarak önemli bir yere sahip yapılardan olan Türkiye İş Bankası İdare Merkezi, içerisinde alçıdan süslemelerin yoğun olduğu bir yapıdır. Galeri korkulukları ise yine Selçuklu yıldızı şeklinde tasarlanmıştır (Resim 4.60b).

a. İzmir Osmanlı Bankası Galeri
(Kaynak: http://www.umart.com.tr/proje-detay.aspx?p=35&k=1 (Son Erişim: 14.07.2016))

b. Ankara İş Bankası İdare Merkezi
(Kaynak: Çinici ,2015)

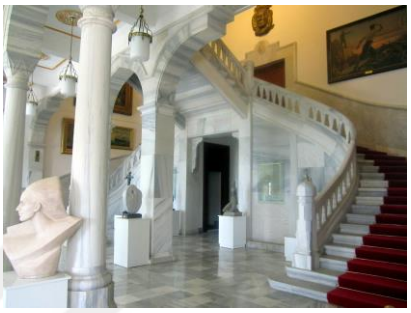
Resim 4.60. Banka Yapılarındaki Galeri Boşlukları

Ankara Türk Ocağı binası da iç mekan bezemesinin yoğun olduğu yapılardan birisidir (Resim 4.61a). Bodrum üzeri üç kattan oluşan yapının yatay sirkülasyon alanları ve giriş holü, insanların etkilenmesi için mermer kaplama olarak yapılmıştır

(Resim 4.61b). Günümüzde Resim Heykel Müzesi olarak kullanılan yapının iç mekanları özgünlüğünü korumaktadır. Yapının bazı salonlarının tavanlarında kemerli, yarım kubbeli formlar kullanılarak farklılaştırılmış bölümler bulunmaktadır. Bu bölümler aynı zamanda el işçiliği boyamalarla renklendirilmiştir. Yine bazı mekanların içerisinde oluşturulan nişlerin, el oyması ahşap malzemeler ile görselliği arttırılmak istenmiştir. Mekanlar büyük ve gösterişli avizelerle aydınlatılmaktadır (Resim 4.61c).

a. Türk Ocağı İç Mekan
(Kaynak:http://www.arkitera.com/haber/1530/turk-ocaklari-merkez-binasindan-ankara-devlet-resim-ve-heykel-muzesine (Son Erişim: 08.12.2017))

b. Türk Ocağı Giriş Merdivenleri
(Kaynak:http://www.mehmetakinci.com.tr/ankara-resim-heykel-muzesi-arif-kaptan-salonu.html (Son Erişim: 08.12.2017))

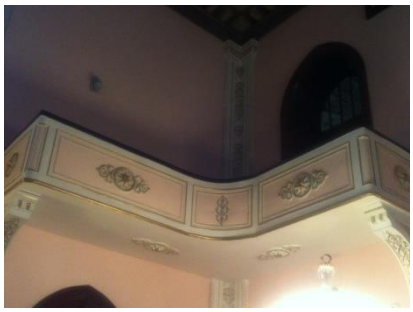

c. Türk Ocağı Tavan Detayı
(Kaynak: http://gezidiyari.com/item/ankara-devlet-resim-ve-heykel-muzesi/ (Son Erişim: 08.12.2017))
Resim 4. 61. Ankara Türk Ocağı İç Mekan

Sonuç olarak Birinci Ulusal Mimarlık Döneminde inşa edilen, simgesel özelliği fazla olduğu düşünülen yapılarda, iç mekanda da Osmanlı ve Selçuklu canlandırmacığı yapılmasından kaçınılmamıştır. Kemerli galeriler, işlemeli sütun başlıkları, bitkisel motifli panolar, kalem işçiliği tavan süslemeleri ile anıtsallık sadece cephelerde değil iç mekanda da sürdürülmüştür (Resim 4.62a) (Resim 4.62b) (Resim 4.62c).

a. II. TBMM Tavan Detayı

b. II. TBMM İç Balkon

c. II. TBMM İç Mekan

Resim 4. 62. II. TBMM Salon Süslemesi

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarında Taşıyıcı Sistem Özellikleri

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde, yeni kurulan ülkede bulunan imkansızlıklardan dolayı her yapı betonarme olmamıştır. Yeni başkent Ankara, işgalden kurtulan İzmir gibi illerde betonarme yapılar diğer Anadolu illerine göre daha fazla yapılmıştır. Ancak bu dönem yapılarının genelinde yığma yapım tekniği yaygın olarak uygulanmıştır. Bazı yapılarda ise sadece döşemede betonarme kullanılmış, kaset döşeme yapılmıştır. Günümüzde binalarda uygulanan betonarme sistem Birinci Ulusal Dönem'de, yeni kurulan Türkiye'de bulunmamaktadır. Bu bölümde incelenen yapılar Ankara ve İzmir ağırlıklı olduğundan dolayı betonarme kullanılan binalar ağırlıklı olsa da yığma yapı örnekleri de bulunmaktadır.

Birinci Ulusal Dönem mimarlığında binaların duvarlarında genellikle taş kullanılmış olup tuğla örneklerde bulunmaktadır. Taş ile kapatılan duvarlar iç mekanlarda kireç ile sıvanmıştır. Bu dönemde yapıların ana cephelerine daha özen gösterildiği için ön cephede kullanılan taşlar daha özenli kesilmiş, muntazam taşlar tercih edilmiştir. Yığma yapılarda geniş açıklıklar kemer ile geçilmiştir. Betonarme yapılarda kullanılan dikey taşıyıcılar ise yine kemer ile gizlenmiştir. Bu kemerler sivri, basık, penci sivri, Bursa tipi veya düz kemerler olmuştur.

Betonarme olan örneklerde kesinlikle strüktür dışa yansıtılmamıştır. Strüktür, kemerler, cephe kaplamaları ve süslemelerle gizlenmiştir (Aslanoğlu, 2010). Yeni inşaat malzemeleri, yapım tekniği olarak betonarme kullanıldığı durumlarda bile, cephelerde tümüyle kemer, tonoz, kubbe gibi Osmanlı ve Selçuklu dönemlerinin formları benimsenmiştir (Dostoğlu, 2009).

İncelenen örneklerden, Ankara Etnografya Müzesi'nin taşıyıcı sistemi betonarmedir. Betonarme sistemde yapılan diğer yapılar ise İzmir Milli Kütüphane binası, Ankara Büyük Otel, Ankara Osmanlı Bankası, İzmir Osmanlı Bankası ve Ankara Ziraat Bankası İdare Binasıdır (Aslanoğlu, 2010). Betonarme iskeleti olan bir

diğer yapı da İzmir Roma Bankasıdır. Bu yapının bulunduğu yerler önceden bataklık olup daha sonra doldurulmuştur. Bu yüzden sağlamlık açısından temeli radyejeneral olarak yapılmıştır (Kemal, 1933).

Yığma yapım tekniği ile yapılan binalardan biri Ankara Türk Ocağı Binasıdır. Fakat döşemelerde, lentolarda ve bazı kemerlerde betonarme sistem de kullanılmıştır. Konya' da bulunan PTT binası da yığma kagir olarak yapılmıştır. Ankara Gazi Çiftliği İstasyon Binası yığma sistem ile yapılmış ve döşemede plak döşeme kullanılmıştır (Resim 4.63). Yığma olarak tasarlanan ve uygulanan örneklerden biri de II. TBMM binası olmuştur. Yapının cephelerinde farklı büyüklükte taşlar, duvar örgüsü şeklinde yapılmıştır (Aslanoğlu, 2010).

Resim 4.63. Ankara Gazi Çiftliği İstasyon Binası
(Kaynak: http://kentvedemiryolu.com/icerik.php?id=418 (Son Erişim: 14.07.2016))

Üç kattan daha fazla katlı olan tasarımlar genelde konut binaları ve iş merkezleridir. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi geç örneklerinden olan Pertev Apartmanı, birebir bu dönem yapısı olmasa da taşıdığı özellikleri ile incelenen binalar içine girmiştir. 1933 yılında mühendis Nihat Vedat tarafından İstanbul'da tasarlanan apartman, zemin üzeri beş katlıdır. Beşinci katın üzerinde içeri çekilmiş bir katı daha bulunmaktadır. Zemin katı dükkan olarak tasarlanan yapının üst katları tek dairelik konuttur. Cephe düzeni yönünden hem modern mimarlığın etkisinde kalmıştır hem de Ulusal Dönem etkisindedir (Resim 4.64).

Resim 4.64. İstanbul Pertev Apartmanı (Mühendis Nihat Vedat)
(Kaynak: http://www.panoramio.com/photo/31984871 (Son Erişim: 14.07.2016))

Özetle Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin baş gösterdiği yıllarda, betonarme yapım tekniği diğer ülkelerde kullanılmaya başlanmıştır. Ancak yeni kurulan Türkiye Cumhuriyet'inde betonarme binalar yapmak için maliyet, malzeme ve usta sıkıntısı meydana gelmiştir. Bu sebeple Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları çoğunlukla yığma olarak yapılmıştır. Betonarme bazı yapıların döşemelerinde kullanılmıştır. Kısacası inşa edilen yapıların inşaat maliyetini en az etkileyecek çözümler bulunmuştur.

4.1.3. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarının mimari özellikler açısından değerlendirilmesi

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'ne ait yapılar mimari özellikleri bakımından incelendiği zaman, bu yapıların tipolojisini oluşturmak mümkündür. Tez konusu olarak belirlenen Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapılarının plan ve cephe tipolojisi de bir sonraki bölümde incelenmiştir.

İncelenen yapıların, plan karakteristiklerine bakıldığında genellikle dikdörtgen plan şemasına sahip yapılar olduğu görülmüştür. Yapıların fonksiyonlarının, bulunduğu bölgenin, çevre şartlarının, kullanıcı sayılarının değişiklik göstermekte olduğu ve buna bağlı olarak plan özelliklerinin de farklılıklar gösterebileceği tespit edilmiştir. Yapıların genellikle simetrik olarak tasarlandığı ve ana girişlerin simetri aksından sağlandığı, girişin üst katlarında balkon, çıkma vb. mimari öğeler kullanılarak giriş vurgusunun arttırılmak istendiği görülmüştür. Yapıların yatay sirkülasyonlarının genellikle simetri aksına dik bir şekilde I ya da U formunda tasarlandığı ve bu yatay sirkülasyonun sonlarına merdivenlerin bağlandığı, simetrik plan şeması olması dolayısıyla da simetrik düşey sirkülasyon tasarlandığı tespit edilmiştir (Bkz. Ek 1 Tablo 1) (Bkz. Ek 1 Tablo 2) (Bkz. Ek 1 Tablo 3).

Yapıların plan karakteristikleri, yapı grubuna göre değerlendirilecek olursa şu sonuçlara ulaşmak mümkün olur: Konutların plan özelliklerinin, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi genel plan özelliklerinin çoğuna sahip olduğunu görmek mümkündür. Bu dönemde konut yapılarının fazla örneği de olmamıştır (Bkz. Ek 1 Tablo 1). Banka binalarının birçoğu, köşe parsellerde olduğu için köşe formlu plan şemalarına sahip olup, yapılara girişin, tam köşe aksından sağlanmış olduğu ve genellikle giriş vurgusunun arttırılması için üst katın balkon olarak tasarlandığı görülmüştür. Yatay sirkülasyonlarının O yada U şeklinde genel bir formda tasarlandığını, düşey sirkülasyonun ise birden fazla ve dağınık olarak tasarlandığını söylemek mümkündür (Bkz. Ek 1 Tablo 1). Otel yapılarında plan şemalarının dikdörtgen formlu ve simetrik olduğu, yine simetri aksından giriş sağlanıp üzerinin balkon olarak tasarlandığı tespit edilmiştir. Simetri aksına dik olarak tasarlanmış bir yatay sirkülasyon, simetrik olarak da düşey sirkülasyon tasarlandığı görülmüştür (Bkz. Ek 1 Tablo 2). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde yapılan diğer kamusal binalara bakıldığı zaman, plan şemalarının çeşitlilik gösterdiği görülmüştür. Bu yapılar daha büyük ölçekli yapılar olup yine simetrik özelliğe sahiptir. Köşe parsellerde konumlanmış kamusal yapılar da görmek mümkündür. Simetrik olarak tasarlanmış yapılara girişlerin yine simetri aksından olduğu, yatay ve düşey sirkülasyonların ise daha karmaşık tasarlandığı tespit edilmiştir (Bkz. Ek 1 Tablo 2) (Bkz. Ek 1 Tablo 3). Bakanlık binaları incelendiğinde, karmaşık ama genellikle dikdörtgen plan şemasına sahip oldukları söylenebilir. Yine simetri aksından ve balkonlu girişler tasarlanmıştır. Yatay sirkülasyonun simetri aksına dik konumlandığı ve yine simetrik bir düşey sirkülasyon olduğu tespit edilmiştir (Bkz. Ek 1 Tablo 3).

İncelenen yapıların, cephe karakteristiklerine bakıldığında simetrik plan şemasından dolayı simetrik cephelerin meydana geldiği görülmüştür. Simetri aksından sağlanan girişlerin üzerinde yapılan balkon, çıkma ya da çatıda oluşturulan kot farkları ile güçlendirildiği görülmüştür. Hem plan şemasında hem de düşeyde yapılar kademeli bir düzen içerisinde olup, her katta bulunan pencerelerin biçimlerinin farklılaştırıldığı tespit edilmiştir. Yapıların çatılarının genellikle kırma çatı olarak tasarlandığı, fakat teras çatıların da bulunduğu gözlemlenmiştir. Görsellik ve anıtsallığı artırmak için son katlarda kubbe, konik veya yoğun taş işleme yapıldığı görülmektedir (Bkz. Ek 1 Tablo 4) (Bkz. Ek 1 Tablo 5) (Bkz. Ek 1 Tablo 6).

Cephe karakteristiklerini yapı gruplarına ayırarak değerlendirmek gerekirse, öncelikle konut yapılarında daha sade bir cephe tasarımı yapıldığını söylemek

mümkündür. Diğer yapı gruplarına göre daha düz ve sade pencereler olduğu fakat yine her katta biçim olarak farklılık gösterdiği ve yapıların genellikle yüksek girişli tasarlandıkları görüşmüştür (Bkz. Ek 1 Tablo 4). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde yapılan banka yapılarına bakıldığı zaman ise, daha çok köşe parselde bulunduğu için dairesel cepheler görmek mümkün olmuştur. Son katlarda bazı bölümler yer yer yükseltilmiştir ki, bu genellikle girişin yani yapının tam köşesinin üzeri olmuştur. Girişlerin üst katlarında balkon ya da geniş, abartı saçaklar ile vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Genellikle zemin katlarda basık, diğer katlarda sivri kemerli ve son katlarda ise pencere düzeni değişerek gruplu pencere sisteminin tasarlandığı görülmüştür. Çatıların genellikle gizli çatı olarak kırma çatı şeklinde düzenlendiği tespit edilmiştir (Bkz. Ek 1 Tablo 4). Otel yapılarının genelinde girişin, simetri aksından ve üzeri balkon olarak tasarlanmış yapılar olduğu görülmüş, kütle formunun kademeli olduğu tespit edilmiştir. Yine her kat pencere karakteri farklı olarak tasarlanmıştır. Her katın yatay karakteri de farklılaşmıştır. Zemin katta kemerli, birinci katta balkonlu, son katta işlemeli pencereler tasarlanarak bir biçim oluşturulmuştur. Son katlarda da çatı, plan hareketine göre parçalanmış ve her parça farklı yükseklikte tasarlanmış, bazı örneklerde ise kubbe ile sonlandırıldığı görülmektedir (Bkz. Ek 1 Tablo 5). Kamusal yapılarda, cephelerin daha bir özenli tasarlandığı tespit edilmiştir. Yapılar kubbelerle, dantel gibi taş işçiliği ile desteklenmiştir. Kütle formuna bakıldığı zaman yine kademeli bir cephe karakteristiği görmek mümkündür. Her katta farklı pencere biçimleri tasarlanmıştır. Son katlarda giriş aksları yükseltilmiş, kubbe yada taş işlemeli bezemelerle desteklendiği görülmüştür (Bkz. Ek 1 Tablo 5) (Bkz. Ek 1 Tablo 6). Son olarak bakanlık yapılarına bakıldığı zaman, yine kademeli bir cephe düzeni olduğu, simetri aksından girişlerin sağlandığı, giriş akslarının taç kapı görünümünde abartıldığı görülmüştür. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin neredeyse tüm örneklerine bakıldığı zaman görüldüğü üzere, her katta pencere düzeni ve biçimi farklı olarak tasarlanmıştır. Kütle formu yine farklı kotlarda tasarlanmış yapı olarak düzenlenmiş, genellikle kırma çatı yapılmıştır (Bkz. Ek 1 Tablo 6).

Yapının fonksiyonu, kullanıcıları ve yapının insanlar üzerinde bırakmak istediği etki ile iç mekanlarda da bazı faktörlere önem verilmiştir. Kullanıcı grubu değişken ve kullanıcı sayısı fazla olan banka binaları genellikle galeri boşluklu ve üstten ışık alan yapılar olmuştur. Manevi değerler açısından insanları etkilemek ve anıtsallığı artırmak adına yapılarda kubbeler kullanılmıştır. İç mekanda hissedilen kubbeler Osmanlı kalem işleri ve çini ile işlenerek estetik görünüm sağlanmıştır. Otel gibi belli bir kesime hitap

edecek olan yapılarda ise hemen hemen her mekanda yoğun alçı süslemeler ve ahşap panolar kullanılmıştır.

4.2. Birinci Ulusal Mimarlık Döneminde Eğitim Ve Eğitim Yapıları

Eğitim ve öğretim insanoğlunun varoluşundan itibaren uygulanan fakat daha sonraki zamanlarda tanımlanmış olan kavramlardır. Eğitim ve öğretimin kısaca anlamlarına değinilecek olursa; öğretim, bir kurum içerisinde, alanında uzman öğretmenler tarafından, düzenli bir şekilde, uygulamalı olarak karşı tarafa bilgi aktarılması olarak tanımlanabilir. Eğitim ise, insanların fiziksel, ruhsal ve toplumsal yetenek ve bakış açılarının belirli bir süreçte geliştirilmesi ya da belirli amaçlarla insanlara yeni kabiliyetler kazandırılmasını amaçlayan bir süreçtir (Akyüz, 1982). İnsanoğlu, ırkını ancak eğitim ile devam ettirebilir (Ergün, 2008).

Türk eğitim tarihine bakıldığı zaman, tarih çizgisinde bilinen ilk Türk toplumlarından itibaren eğitimden söz etmek mümkün olmuştur. Türkler, Müslüman olmadan önce Hun, Göktürk, Uygurlar olmak üzere büyük üç devlet kurmuşlardır. Göçebe bir hayat yaşayan Hunlar'da, yaşayış biçimlerinden dolayı eğitim töre usulü sürdürülen, savaşçılık, yöneticilik, el sanatları gibi dallara ayrılmış olan ve usta – çırak ilişkisi içinde gelişen bir süreç olarak kendini göstermiştir. Göktürkler otuz sekiz harfli bir alfabeye sahip olmuş ve eğitimin ilerlemesi daha güçlü olmuştur. Uygurlar ilk yerleşik hayata geçişi gösteren bir Türk toplumu olmuştur. On dört harfli bir alfabeleri olmuş, yerleşik hayat yaşamaları ile de planlı eğitimin ilk örneklerini vermişlerdir. Daha sonra Türkler'in İslamiyet'i benimsemesi ile eğitim alanında farklı bir işleyişlere geçilmiştir. Bunların en önemlisi İslamiyet'in kabulünden sonra ilk defa medrese adı verilen planlı, düzenli bir eğitim – öğretim kurumu oluşmaya başlamasıdır. Ayrıca, yine İslamiyet ile Türkler'in gelenek ve görenekleri, töreleri farklı ölçülerde değişmeye ve gelişmeye başlamıştır. Selçuklu devlet adamlarının eğitime olan düşkünlüğü, eğitim kurumlarının gelişmesine olanak sağlamıştır. Örneğin, Nizamiye medreseleri Selçuklular döneminde oluşan bir eğitim kurumu olmuştur (Akyüz, 1982).

Osmanlı İmparatorluğunda, ıslahatların yapıldığı döneme gelinceye kadar eğitim, medreselerde, sıbyan mekteplerinde ve askeri okullarda verilmiştir. Örgün eğitim dışında yaygın eğitim de Osmanlı döneminde hızla ilerleyen bir olgu olmuştur. Yaygın eğitim cami, mescit veya bazı düşünürlerin evinde gerçekleşmiştir (Akyüz, 1982). Osmanlı İmparatorluğu'nda yüksek eğitim medreselerde verilmiştir. Sıbyan Mektebinden başlayan öğrenciler, orta, lise, yüksek okul ve üniversite eğitimi veren,

sadece Müslüman olanların yararlanabildiği İslami temelli okullarda eğitim almıştır. Ancak 18. yüzyılda Batılı devletlerin verdiği eğitimin farklılaşması ve modernleşmesi ile bu mekteplerde yetişen öğrenciler, eğitim alanında yetersiz olmuş ve bu eğitimi alan yeni nesil, Avrupa karşısında eksik bir eğitim seviyesinde kalmıştır. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa karşısında gerilemesine sebep olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu ıslahatlar yaparak bu durumun düzelmesi gerektiğini düşünmüş ve Batılı devletlerden etkilenmeye başlamıştır (Karakaya, 2009). Bu yenilenme hareketi öncelikle Osmanlı'nın büyük vilayetlerinde başlamıştır.

Eğitimdeki ilk değişim, III. Mustafa zamanında orduda başlamıştır. 1773 yılında deniz subayı ve mühendis yetiştirmek için ilk askeri deniz okulu olan Mühendishane-i Bahri-i Hümayun açılmıştır. Bu oluşumlar III. Selim döneminde de devam etmiş ve Fransız askeri okullarında uygulanan yönetmeliğe göre eğitim veren Mühendishane-i Berri Hümayun 1795 yılında açılmıştır (Alpagut, 2005). Daha sonraları tahta geçen II. Mahmut da eğitime önem veren ve bu yönde çalışma yapan Osmanlı Padişahı olmuştur. II. Mahmut tüm çocukların okuması gerektiğini düşünerek, ilköğretimi İstanbul'da zorunlu hale getirmiştir. Aynı zamanda bazı meslek guruplarının da eğitim ile pekiştirilmesi gerektiğini savunarak yüksek öğretim alanında da değişimler yapmıştır. Bunlara ilk örnek, doktor yetiştirmek amacıyla açılan Tıbbiye'dir. Yine II. Mahmut zamanında orduda yapılan değişikliklere uyum sağlayacak subaylar yetiştirilmek üzere Mekteb-i Ulum-ı Edebiye açılmıştır (Sürgevil ve ark. V, 2013). 1827 yılına gelindiğinde II. Mahmut, tüm itirazlara rağmen eğitim için Paris'e öğrenci göndermiştir. Bu yıldan sonra Avrupa'ya giden öğrencilerin önü de böylelikle açılmıştır (Sürgevil ve ark.V, 2013). Bu dönemde bazı meslek dallarının kendine özgü eğitim veren okullarının olması düşüncesiyle mesleğe yönelik okullar açılmaya başlamıştır. Bu amaçla, Tıbhane-i Amire ve Cerrahhane-i Mamure (Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi) 1826 yılında, Mekteb-i Ulum-u Harbiye ve Muzıka-ı Hümayun 1834 yılında, Darül Ulum-ül Hekimiye-i Osmaniye ve Mekteb-i Tıbbiye-i Aliye-i Şahane 1838 yılında açılmıştır (Alpagut, 2005; Tekeli, 1980). Yine 1838 yılında rüştiye mektepleri de açılmaya başlamıştır. Rüştiye mekteplerinin amacı, üniversite ve askeri okullara gelen öğrencilerin okuma – yazma bilmemeleri ile öğretimin aksamasından dolayı bu açığı kapatmak olmuştur. Sıbyan mekteplerinde yapılacak yeniliğin medrese eğitiminin tepkisine yol açacağı düşünülerek oluşturulan rüştiyeler, sıbyan mektebi ve askeri okulların arasında eğitim vermek üzere kurulmuştur. 1848 yılında, Zeytinburnu'nda ilk kez açılan ve kısa bir süre sonra kapanan erkek teknik öğretim okulu olan sanayi

mektebinin ardından Anadolu'nun bir çok yerinde de sanayi mektepleri açılmaya başlamıştır. Kızlar için ise 1859 yılında yine İstanbul'da, mevcut rüştiye eğitimi veren Cevri Kalfa Mektebinde "kadınlara mahsus sanayi" başlığı altında teknik eğitim verilmeye başlamıştır (Akyüz, 1982).

Daha sonra Tanzimat ile batılılaşma sürecine girilmiştir. Eğitim alanındaki en önemli ve tek örnek Fransız eğitim sistemi olduğu için gelişmeler bu yönde ilerlemiştir (Hesapçıoğlu, 2009). Tanzimat döneminde orta öğretim seviyesinde üç tip okulda eğitim verilmiştir. Bunlardan birincisi rüştiyeler ikincisi idadiler olmuştur. İdadiler kuruldukları ilk zamanlarda, askeri eğitim alacak olan öğrencilerin eksiklerini gidermek amaçlı kurumlar olmuştur. Üçüncü tip okullar ise sultaniyeler olmuştur. Bu okullar rüştiyelerin üzerinde yüksek öğrenime başlamadan önce altı yıllık eğitim veren okullar olmuştur (Akyüz, 1982). Tanzimat Fermanı ile eğitim alanında gerçekleşen ıslahatlar doğrultusunda yeni sistem eğitim veren rüştiyelerde, öğretmenlerin yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu nedenle ilk kez medreseler dışında yeni sisteme göre eğitim almış ve bu yönde hizmet verecek öğretmen ihtiyacı doğmuştur. İlk öğretmen okulu Darülmuallimin-i Rüşdi, 16 Mart 1848 yılında İstanbul'da açılmıştır (Akyüz, 1982). Daha sonra ülkenin çeşitli yerlerinde öğretmen okulları açılmaya devam etmiştir. Bu okullar genellikle yatılı olup, çevre kentlerden gelen öğrencileri de kabul etmiştir.

Eğitim alanında yapılan değişimler II. Abdülhamit' e kadar çok hızlı olmasa da devam etmiştir. II. Abdülhamit tahta geçtiği zaman yapmak istediği en önemli şey ise eğitim sistemindeki yenileşme olmuştur. Modern eğitimin temeli olan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, 1869' da oluşturulmaya başlanmıştır. Fakat II. Abdülhamit döneminde, 1879 yılında uygulamaya konulmuştur. Bu nizamname ilkokul, ortaokul ve lise olmak üzere eğitim sürecini üçe bölen bir sistem olarak tasarlanmıştır. Bu nizamname uygulamaya konulduktan sonra tüm eğitim sistemi bu yönde gelişmemiştir, fakat açılan rüştiyelere oranla modern ilkokulların sayısı ikiye katlanmıştır. Yine II. Abdülhamit döneminde ilk defa okulların denetlenmesi için müfettişliklerin kurulması kararı alınmıştır (Sürgevil ve ark. V, 2013).

II. Abdülhamit döneminde yeni eğitim sisteminde eğitim veren Amerikan okulları da açılmaya başlamıştır (Sürgevil ve ark. V, 2013). II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle uygulanmaya koyulan eğitim alanındaki değişimler, Cumhuriyet döneminin eğitim alanındaki değişimlerine geçiş sağlamıştır.Örneğin; Sanayi-i Nefise Mektebi 1883 yılında, Ticaret Mektebi 1883 yılında, Mülkiye Baytar Mektebi 1889 yılında, Gülhane Tatbikat Okulu 1898 yılında açılan ve yeni eğitim sistemine göre eğitim

verdiği için, Cumhuriyet döneminde de eğitim veren okullar olmuştur (Alpagut, 2005). Ayrıca, 1883 yılında Hendese-i Mülkiye Mektebi, 1884 yılında Hamidiye Ticaret Mektebi ve 1887'de ise Fenn-i Resim ve Mimar Mektebi açılmıştır (Akyüz, 1982).

Kurtuluş Savaşı sonrasında, Atatürk ve Cumhuriyet'i kurduğu ekibinin önünde Anadolu'da etnik ve dinsel anlamda oldukça homojen ve ulusal bilinci olmayan bir halk kendini göstermiştir (Şimşek, Küçük ve Topkaya, 2012: 2814). Yeni Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce, bu yeni kurulacak ülkeyi bir an evvel geliştirmek ve gelişmiş ülkeler seviyesine getirebilmek için, Atatürk'ün en önem verdiği konu eğitim alanında olmuştur. Bu dönemde tek partili olan yönetim sistemi varını yoğunu eğitim alanındaki yeniliklere vermiştir. Bu Cumhuriyet'in en önemli ideolojik amaçlarından olmuştur. Öncelikle ilkokullardaki eğitimle ilgili çalışmalar yoğunlaşmıştır. Öncelikli amaç, yeni yetişecek olan bireylerin Cumhuriyet algısıyla büyüyüp, eğitim almasını sağlamak ve kısa zamanda ulusun okuma ve yazma oranını arttırmak olmuştur. Böylece ilkokullar yeni eğitim sisteminin temelini oluşturmuştur (Acer, 2016). 1921 yılında Atatürk yaptığı bir konuşmada eğitim önemini vurgulamış ve daha sonra atılan adımlarla bugünkü Milli Eğitim sistemimizin de temellerini atmıştır. Bu adımlar:

-Eğitim ve öğretimin bir birliğin içinde olması gerektiği ve tüm ülkede belli disiplinde ve paralellikte eğitim verilmesi gerektiği,

- Kadın ve erkeğin eşit olduğu bir ülke olunması gerektiği ve bunun ilk adımı için karma eğitim sistemi ile tüm öğrencilerin aynı eğitimi alması gerektiği,

- Eğitimin ülkenin her yerine ulaşması gerektiği,

- Gelecek neslin eğitim alanında belli bir seviyede olabilmesi için en azından ilköğretimin zorunlu ve herkesin bundan yararlanması için parasız olması gerektiği,

- Eğitimin uygulamalı ve bilimsel olması gerektiği ve böylece öğrencilerin öğrendiklerini deneyimleyerek anlaması gerektiği,

- Eğitim ve öğretimin belli bir disiplin içinde verilmesi ile de toplum kurallarının da öğrencilere aşılanması gerektiği olmuştur (Işık, 2010).

1923 ile 1929 yılları, Anadolu'da yeni bir devletin kuruluşuna ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasına tanık olan yıllar olmuştur. Bu sebeple, geride kalmış olan imparatorluğun gölgesinden kurtulmayı ve bu anlamda köklü değişim ve devrimleri beraberinde getirmiştir (Ayvaz, 2012). Bu devrimler yapılırken medreselerin faaliyetlerini hala devam ettirmesi, yapılan çalışmaların ileri taşınmasını önlemiştir. Bu durum ülkede tek bir eğitim anlayışı olmadığı göstermiştir ve bu ikilikten kurtulmak için 1924 yılının Mart ayında Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır. Kelime anlamı

olarak da öğretimin birliği anlamına gelen bu yasa ile tüm ülkede tek bir eğitim sistemi olması sağlanmıştır. Amaç, hem milli hem çağdaş bir eğitim sistemine ulaşmak olmuştur (Ekmekçi, 2012). Bu yeni eğitim sisteminde de dine tamamen karşı bir sistem bulunmamaktadır. İçeriğinde din dersleri de olan çağdaş bir eğitim sistemi oluşturulmuştur (Sürgevil ve ark. VI, 2013). Bu kanun ile Türkiye Cumhuriyeti'nde ülkü ve kültür varlığı olarak büyük bir adım atılmıştır ve ulusçuluk ilkesi hız kazanmıştır. Medreselerin kaldırılması ile okullar laikleşmiş, aynı zamanda eğitim birliğini bozmaya çalışan yabancı okullar da kontrol altına alınmıştır. Bu yeni sistem, yeni kurulan ülkeye, nesiller yetişmesi için oldukça uygun olmuştur (Şimşek , Küçük ve Topkaya, 2012; Çaycı, 1995). Tevhid-i Tedrisat Kanunu'ndan sonra 1926 yılında karma eğitime geçilmiştir. Bu yasa ile her yere iki okul birden yapılma gücü olmadığı için, erkek ile kız öğrencilerin aynı imkanlarda ve ortamlarda eğitim alması mümkün olmuştur (Alpagut, 2005; Ergin, 1943).

1920 ile 1930 yılları arasında Emin Erişigil ve Avni Başman başta olmak üzere birçok aydının önderliği ile ilköğretim, ortaokullar ve liselerde yeni eğitim felsefesi hızla yayılmaya başlamıştır (Hesapçıoğlu, 2009; Ülken, 1967). Yeni kurulan ülkede yeni Türkiye'nin temellerini oluşturacak nesillere yönelik, yeni ülkenin değerlerini kazanmış bireyler yetiştirmek üzere bir eğitim politikası belirlenmiştir (Ayvaz, 2012). Devlet yöneticileri halkı eğitmek, yeni kabul edilen ilke ve inkılapları benimsetmek ve halka ulusal bir kimlik kazandırmak amacını gütmüşlerdir (Alpagut, 2005).

1920'lerin sonlarına doğru yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ile ilköğretim düzeyinde olan eğitim sistemi, büyük kentlerde oldukça gelişmişken kırsal bölgelerde yeterli seviyeye gelinemediği görülmüştür. Kırsal kesimdeki bu eksikliği gidermek ve tüm halkı eşit bir seviyeye getirmek için Muallim Birlikleri ve Türk Ocakları tarafından Halk Gece Dershaneleri açılmıştır. Okur-yazar oranını arttırmak için ise yetişkinler için Millet Mektepleri, Akşam Okuma Kursları gibi olanaklar sağlanmıştır (Alpagut, 2005).

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde eğitimin ilerlemesine 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1928 Türk Harflerinin kabulü, 1926 Maarif Teşkilatına dair kanunun çıkması ve ilkokul muallim ve vazifeleri hakkındaki kanun gibi yasalar yön vermiştir (Hesapçıoğlu, 2009).

Özetle Osmanlı döneminde Sıbyan Mektebi olarak eğitim veren kurumlar, Tanzimat sonrasında İptidai ve Rüşti olarak isim değiştirmiştir. Bu kurumlar daha sonra, Cumhuriyet döneminde "ilk mektep" olarak adlandırılmış, daha sonra da "ilkokul" adını almıştır. Cumhuriyet döneminde çıkarılan yasalar ile ilk okul tüm vatandaşlar için

zorunlu ve parasız hale getirilmiştir (Alpagut, 2005; Ergin, 1943). Bu dönemde ilkokul dışında yeni eğitim sisteminde eğitim verecek olan başka okullar da açılmıştır. Örneğin; Ankara'da ilk yüksek okul olan Harp Okulu 1923 yılında eğitim vermeye başlamıştır. 1925 yılında Ankara Hukuk Fakültesi ve Leyli Hukuk Mektebi açılmıştır (Sürgevil ve ark. VI, 2013).

Yeni eğitim sisteminin gelişmesiyle yeni mekanlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu dönemde ülkede gelişen mimari dönem Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi olduğu için, bu ihtiyaçları karşılamak üzere yapılan binaların birçoğu bu dönemin özelliklerini yansıtmaktadır. Ayrıca 1920'lerin sonunda yapılan okulların öğrenci ve veli tarafından daha çok ilgi çekmesini sağlamak için müze mekanları, ihtiyaç programlarına eklenmiştir. Bu dönemde yapılan bazı ilkokul, ortaokul ve lise yapısında müze mekanı görmek mümkündür. 1923 ve 1950 yılları arasında yapılan Ankara Cebeci Ortaokulu, Atatürk Lisesi, Sarar İlkokulu gibi bazı eğitim yapılarında da konferans ve tiyatro salonu da yer almaktadır (Alpagut, 2005).

4.2.1. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapıları mimari özellikleri

Osmanlı İmparatorluğu, Batı üstünlüğünü kabul edip, ülkede reformları başlattığı zaman, ilk değişimlerin askeri alanlarda olduğu daha önce belirtilmişti. Askeri alanda görülen bu değişimlerin en önemlilerinden biri de askeri eğitim sisteminin Batı tarzı eğitim sistemine geçmesi olmuştur. Osmanlı'nın son dönemlerinde bu eğitim sisteminin ülkeye gelmesiyle yapılan eğitim yapıları, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin de ilk örnekleri olarak nitelendirilmektedir. Bu dönemin olgunlaştığı süreçte inşa edilen yapılardan farklı mimari özellikler taşımaktadırlar. Ancak yine de Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin ilk örnekleri içinde yer almışlardır. Bu anlamda ilk eğitim yapısı III. Mustafa zamanında yapılan Mühendishane-i Bahr-i Hümayun olmuştur. 1757 yılında inşaatı başlayan yapı 1773 yılında eğitim vermeye başlamış ve ulusal dönemin ilk binası sayılmıştır (Alpagut, 2005) (Resim 4.65). Osmanlı İmparatorluğu' nun son zamanlarında yapılan bu okullar, askerlerin eğitim seviyesini arttırmıştır.

Resim 4.65. Mühendishane-i Bahr-i Hümayun
(Kaynak: http://tuncert.blogcu.com/itu-istanbul-teknik-universitesi/1162519 (Son Erişim: 14.07.2016))

Ayrıca medreselerde verilen eğitimin yetersiz kalması ve Batılı devletler seviyesinde eğitim verememesinden dolayı, Maarif Meclisi, 1845 yılında bir Darülfünun yapılmasına karar vermiştir. Cumhuriyet döneminde daha farklı bir eğitim verecek olan üniversitelerin ilk yapılanmış hali Darülfünunlar olmuştur. 1846 yılında Ayasofya ve Sultanahmet Camii arasında yapılacak Darülfünun binası, üç katlı olup, zemin katında yirmi bir dükkan, en alt katta otuz altı, orta katta kırk beş, en üst katta ise kırk dokuz odalı olan bir yapı olarak tasarlanmıştır. Neo klasik tarzda tasarlanan bu yapı, 1853-1856 yılları arasında Fransız askerlerine hastane olarak kullanılmış olup, 1864 yılında kullanıma açılmıştır (Şenyurt, 2011).

Halk içinde zengin olan kesimler yurt dışında eğitim almaya başlamıştır. Böylece Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitimli ve zengin olan aydın kesim ve askeri kesim dışında kalan kırsal alanlarda eğitim seviyesi çok düşük kalmıştır ve Cumhuriyet'e ise bu eğitimsizlik ciddi bir sorun olarak kalmıştır. Yeni kurulan devlet rejimine tam destek sağlanması için ilk olarak bu kısımlardaki halkın ikna edilmesi gerekli olmuştur. Bu nedenle, kuruluştan itibaren oluşturulan eğitim politikalarında kırsal alanlara daha çok yönelim göstermiştir. Yeni kurulan Cumhuriyet, kuruluşundan başlayarak yeni kimliğinin tanımlanmasını ve modern bir hayata geçişi destekleyen büyük ve geniş çaplı devrimlere tanıklık etmiştir. Kurtuluş Savaşı'ndan başarıyla çıkmış olan kadro, bu devrimlerin devamlılığını sağlamak için eğitime önem vermiş, eğitim alanında yapılan reformlara öncelik tanımış ve Cumhuriyet'in ideolojik amacının bu olması yönünde çalışmışlardır (Kul, 2011).

Yeni yetişmekte olan neslin de bu doğrultuda, temelden yetişmesini sağlamak için eğitim alanındaki reformlarda genelde öncelik ilköğretim alanı olmuştur. Çünkü ilköğretimin yeni kurulan Cumhuriyet'in bel kemiğini oluşturduğu düşüncesi hakimdir. Bu noktadaki en önemli amaç, ilköğretimin tüm halka ulaştırılması ve böylece Cumhuriyet'i benimseyen ulus ve devlet bilincinin yerleştirilmesi, Cumhuriyet fikrinin

yaygınlaşması ve gelişmesini sağlamak olmuştur. Bu sebepledir ki ilkokul yapılarının tasarımı ve inşaatına özellikle önem verilmiştir. İlkokul binaları tüm kamu binaları içinde en yaygın inşa edilen yapı gurubunu oluşturmuştur. Maarif Vekaleti bünyesinde inşaat dairesi kurulmuş, Egli'de bu dairenin danışman mimari olmuştur. 1926 yılına kadar farklı tasarımlar ile yapılmış binalar, bu yıldan sonra Maarif Vekaleti tarafından hazırlanan tip projeler ile inşa edilmiştir. Tip projeler yapıldığı yerin özelliğine ve ihtiyacına göre tadilatlar geçirmiştir. Örneğin; Ankara Gazi ve Latife Okulları'nın projesi, 1930'lara kadar ülkenin birçok il ve ilçelerinde yapılan ilkokul binalarında kullanılmıştır. Aynı projeler köy yerlerinde tek kata düşürülerek uygulanmıştır (Kul, 2011).

Osmanlı'nın son dönemlerinde, ilkokuldan sonraki eğitim basamakları da değiştirilmek istenmiştir fakat istenilen sonuçlar alınamamıştır. Cumhuriyet'in kurulmasıyla bu konuya da ağırlık verilmiş ve rüştiye, idadi, sultan mektepleri adı verilen bu kurumlar da kapatılmıştır. Bu kurumların yerine, düzenleme getirilerek ortaokul ve lise adı verilen kurumlar oluşturulmuştur. Bu kurumların kapatılan eğitim kurumlarından en önemli farkı karma eğitime yönelik hizmet verecek kurumlar olarak düzenlenmesidir. Ortaokul ve lise olarak eğitim verilecek okulların diğer bir özelliği, ülkenin gelişmesi için bilimsel ve uygulama ağırlıklı derslerin verilmesi yönündeki yasalar olmuştur. Bu özellikleri doğrultusunda, yapılacak olan yapıların ihtiyaç programlarında, uygulamalı dersler için laboratuvarlara yer verilmiştir (Işık, 2010).

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında, eğitim yapılarının tasarım ve inşaat tarzına bakıldığında kentler ile kırsal kesimlerde farklılıklar bulunmaktadır. Merkezlerde ve kasabalarda okullar devlet tarafından yaptırılıp, harcanan paralar halktan toplanan vergilerle karşılanmıştır. Köylerde ise harcamalar ve yapım orada yaşayan halk tarafından sağlanma zorunluluğu ile gerçekleşmiştir. Fakat bütün tasarımlar devlet tarafından yapılmıştır (Kul, 2011).

1920'li yıllarda eğitimin düşünsel altyapısı oluşturulmuş, 1930'lu yıllarda alınan kararların ve değişim sürecinin denemeleri devam etmiştir. 1940'lı yıllarda ise eğitimle ilgili reformlar olgunlaşmış ve bir düzene oturtulmuştur (Kul, 2011). Bu sebeple Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde yapılan binalar içinde eğitim yapıları, diğer kamu binalarına oranla çok fazla olmamıştır. Bu dönemde köyler ve kırsal kesimlere eğitimin götürülmesine ağırlık verilmiştir. Kırsal bölgelerdeki maddi imkansızlıklar Birinci

Ulusal Mimarlık Dönemi'nin özelliklerini taşıyan yapıların yoğunluğunu azaltmıştır. Büyük kentlerde yapılan eğitim kurumları bu dönemin özelliklerini yansıtırken, kırsal kesimde bu özellikte yapı bulmak zor olmuştur. Köy ve kırsal kesimlerde yapılan küçük ölçekli okullar sadece ilkokul çağındaki öğrencilere yönelik olmamıştır. Yeni eğitim sistemi ile gelen Latin harfleri ile düşük olan okuma-yazma oranının artması için köylerde yapılan eğitim binaları köy enstitüleri adı altında olmuş ve tüm halka hitap etmiştir. Kırsal kesimlerde yapılan bu eğitim yapıları çalışan insanlara yönelik olup akşam okulları adı altında gece eğitim vermiştir. Kent merkezlerindeki ilkokullarda, köylerdeki köy enstitülerinde, kırsal bölgelerde yapılan akşam okullarında eğitim veren öğretmenler de yeni yapılmış olan yatılı öğretmen okullarından mezun olan kişiler olmuştur. Böylece ülkenin değişen rejime ve yapılan değişim, dönüşümlere ayak uydurması için çalışmalar hızlanmıştır.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapıları Genel Özellikleri

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi sürecinde birçok şehirde hükümet binası, belediye sarayı, okul, postane, otel, iş hanı gibi kamu binaları yapılmıştır. Bunların içinde okullar, tüm illerde ihtiyaç olan bir yapı türü olduğu için öncelikli olarak inşa edilmiştir. 1920'li yıllarda hem eğitimli mimar sayısının az olması hem de tüm illerde mimar bulunmaması sonucunda okul projeleri tip proje olarak uygulanmıştır. Bu nedenle tip proje olarak yapılan okul binaları bazı farklılıklar dışında genelde aynı özellikleri taşımaktadırlar. Genellikle giriş aksları yapının merkezinde olup köşe aksları yükseltilmiş simetrik binalar olmuştur. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerini taşıyan eğitim yapılarının her katta cephe karakteri farklı olmuştur. Plan şemalarında farklılıklar olabilen yapılar en fazla dört katlı olarak tasarlanmışlardır (Bozdoğan, 2015).

Derslik kavramı, değişen eğitim sistemi ile ihtiyaç programlarına dahil edilmiştir. Bu derslikler genellikle dikdörtgen formda tasarlanmış, dar kısmına yazı tahtası gelecek şekilde ve tüm öğrencilerin görebileceği boyutlarda tutulmuştur. Eğitim sistemine yeni giren beden eğitimi dersleri ile de okul binalarının bulunduğu arsaların geniş bahçeye sahip olmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca, eğitim yapılarına sadece öğretmen değil, denetleyici bölümler eklenmiştir ve böylece her okul için bir idari bölüm ihtiyacı doğmuştur. Müdür odası, müdür yardımcısı, öğretmenler odası, hizmetli odası gibi yeni birimler eklenmiştir. Uygulamalı eğitime önem verildiği için bazı örneklerde araç-gereç odası, atölye, laboratuvar gibi mekanlar bulunmaktadır. Eğitim

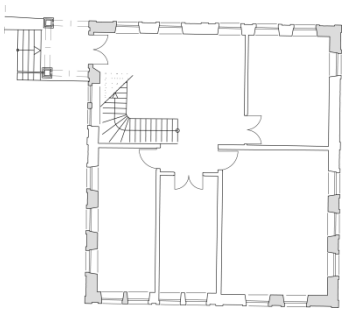
yapıları yapım sistemi olarak genellikle betonarme kullanılmıştır. Ama yığma sistemde yapılan örnekler de mevcuttur. Yapıların üst örtüleri bulundukları iklim şartlarına göre çatı ile örtülmüştür (Işık, 2010).

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapıları için yer seçimi oldukça önemli olmuştur. Şehirde yapılacak olan okullar özellikle şehir merkezinde, ana caddeler üzerinde konumlandırılır iken, köy okulları ise köy merkezinde, köy meydanları yakınında konumlandırılmıştır.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapıları Plan Özellikleri

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde yapılan eğitim yapılarının birçoğu dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Yapıların bulunduğu konum itibari ile değişiklik gösteren girişler genellikle orta akstan sağlanmıştır. Farklı örnekler de mevcuttur. Yapıların büyüklükleri sınıf sayılarına, kullanacak öğrenci sayısına, konumuna ve büyüklüklerine göre değişiklik göstermektedir. Yine öğrenci sayısına göre sınıf sayısı, idari bölümler ve hizmet bölümleri belirlenmiştir. Genellikle bodrum katları vardır.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin özelliklerini taşıyan ilk eğitim yapılarından birisi Akşehir'de bulunmaktadır. 1862 yılında Ermeniler tarafından, Ermeni Kilisesi avlusu içerisine yapılan Ermeni Mektebi 1926 yılında yeni eğitim sistemine uyarlanıp, Gazi Mustafa Kemal İlkokulu olarak kullanılmaya başlanmıştır (Yaylıoğlu, 2010). Yapıldığı yıllar itibari ile taşıyıcı sistemi yığma olup, daha sonraki yıllarda bodrum katında güçlendirme adına çalışmalar yapılmıştır. Bodrum üzeri iki kattan oluşan yapının duvarları kesme taş ile kapatılmıştır. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Birinci Ulusal Dönem plan şemalarında olduğu gibi dikdörtgen planlıdır. Küçük bir yerleşim yerinde bulunması itibari ile de küçük ölçekli tasarlanmıştır (Resim 4.66). Bodrum katı depo olarak kullanılan yapının ön ve arka olmak üzere 2 adet girişi bulunmaktadır. Mimari akım özelliklerinden farklı olarak giriş yapının ortasında değil köşeye yakın kısmında konumlandırılmıştır. Girişin hemen yanında bulunan ahşap merdiven ile düşey sirkülasyon sağlanmıştır. Yapının yapılış dönemi çok eskiye dayandığı için Birinci Ulusal Dönemin tüm özelliklerini taşımamaktadır. Her sınıfın boyutları farklıdır. Girişin tam karşısında idari bölüm bulunur (Şekil 4.31). Üst kata çıkan hol de laboratuvar olarak kullanılmaktadır. En önemli özelliği girişin üzerinde tasarlanan balkon mekanı olmuştur.

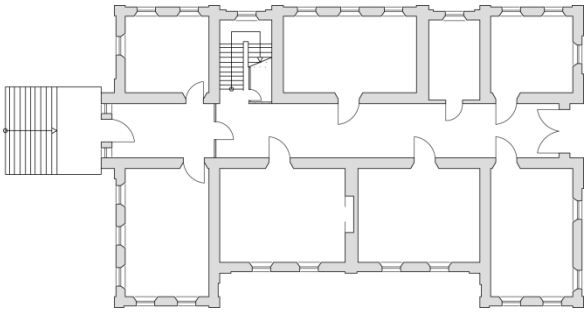

Şekil 4.31. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Kat Planı
(Kaynak: Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi'nden Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.66. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu
(Kaynak: Dağ, 2015)

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin farklı örneklerinden sayılabilen bir eğitim yapısı da Bursa'da bulunan Atatürk İlkokulu'dur. 1914-1915 yılları arasında yapılan binaya yan cephelerden giriş sağlanmaktadır (Resim 4.67). Yani simetri aksına dik olarak, koridordan girişli tasarlanmıştır. Yapı hakkında çok fazla bilgi edinilememiştir. Fakat Metin Sözen'in 1984 yılında yayımlanmış olan kitabında örnek proje olarak gösterilmiş ve plan-cephe özellikleri nedeniyle Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi projesi olduğu düşünülmektedir (Şekil 4.32). Yapıda özel bir giriş tasarlanmamış ve koridor aksından iki taraflı giriş yapılmıştır. Yapı giriş aksının tersinde simetrik ve iki katlı olarak tasarlanmıştır. Merdiven, ana girişe yakın olarak tasarlanmış, özel bir yeri yoktur. Küçük ölçekli bir okul olduğu için çekirdeğin simetrisinde ikinci bir merdiven yapılmamıştır. Yapı simetrik oluşu, plan şeması, tasarlanan pencereleri ile Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin farklı örneklerinden olmuştur.

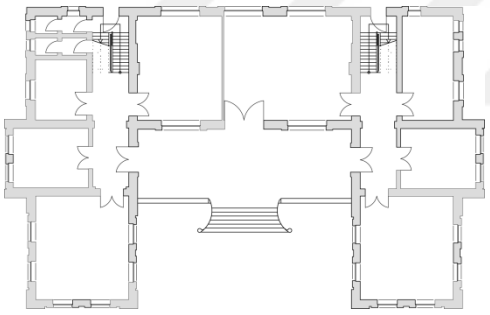
Şekil 4.32. Bursa Atatürk İlkokulu Kat Planı

(Kaynak: Sözen, 1984'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.67. Bursa Atatürk İlkokulu
(Kaynak:http://www.drinainsaat.com/Restorasyon/Bursa-Ataturk-Ilkogretim-Okulu (Son Erişim: 07.12.2017))

Erken Birinci Ulusal Mimarlık örneklerinden birisi de Merzifon'da bulunan ve günümüzde belediye binası olarak hizmet veren Kara Mustafa Paşa İlkokulu olmuştur (Resim 4.68). 2006 yılında yapılan restorasyon raporuna göre 1913 yılında temelleri atılmış fakat Birinci Dünya Savaşı nedeniyle yapımı durmuş olan yapı, savaş sonunda tamamlanmıştır (Restorasyon Raporu, 2006). Geniş bir bahçe içine konumlanmış olan yapı Merzifon'un merkezinde bulunmaktadır. Bodrum üzeri iki kat olarak tasarlanmıştır. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu planlama olarak simetrik plan şemasına sahiptir. Plan tasarımı incelenen diğer yapılardan farklı olarak U şeklinde tasarlanmıştır (Şekil 4.33). Giriş orta akstan yani simetri aksından oldukça geniş bir merdiven ile sağlanmıştır. Böylece bu kısımda törenlerin yapılabileceği bir alan oluşmuştur. Giriş içeri çekilerek köşe akslar dışarı çıkartılmıştır. Merdiven yapının merkezinde olmayıp köşe aksların hizasında iki adet olmak üzere tasarlanmış, merdiven kısmında da simetri sağlanmıştır. Yan cephelerde dışa taşırılan mekanlar idari bölüm olarak tasarlanmıştır. Yapının restitüsyon projelerinde yapı içerisinde ıslak hacim bulunmaktadır fakat bahçede de ıslak hacim mekanı bulunmaktadır.

Şekil 4.33. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu Kat Planı
(Kaynak: Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.68. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu

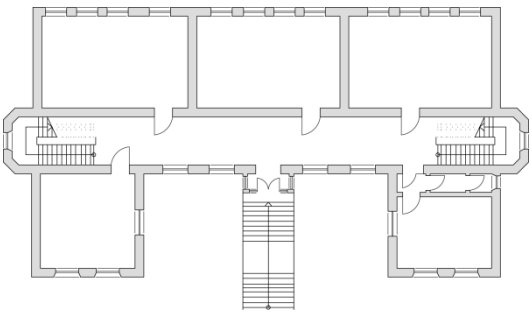
(Kaynak: Vakıflar Bölge Müdürlüğü ,2006)

Ankara'da bulunan İsmet Paşa İlkokulu bu dönemin ilk örneklerinden biri olup 1920'lerde yapıldığı tahmin edilmektedir. Çok geniş olmayan bir bahçe içine konumlanmış olan yapı bodrum üzerinde tek katlı olarak tasarlanmıştır. Simetrik ve dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Tip ilkokul yapılarına göre simetri ekseninin sağına ve soluna bir aks daha eklenmiştir. Orta aksta giriş konumlandırılmış, köşe akslar orta akstan bir miktar taşırılmıştır. Giriş aksının karşısında ve yan taraflarında sınıflar ve idari bölüm konumlandırılmıştır (Resim 4.69).

Resim 4.69. Ankara İsmet Paşa İlkokulu
(Kaynak: http://www.panoramio.com/photo/113655367 (Son Erişim: 14.07.2016))

Ankara'da bulunan ilk eğitim yapılarından olan Mimar Kemal İlkokulu, 1926 yılında Mimar Kemalettin tarafından tasarlanmıştır. Büyük bir bahçe içine konumlanan okul dönemin önemli kamu yapılarından olmuştur. Bulunduğu bölgenin ihtiyacını karşılayamamış ve 1943 yılında ek bina yapılmıştır (Resim 4.70). Mimar Kemal İlkokulu da simetrik ve dikdörtgen plan şemasına sahip olan okullardan olmuştur. I tipi koridor sistemine sahiptir (Şekil 4.34). Orta akstan giriş yapılmıştır. Bu giriş rüzgarlık şeklinde dışarı taşırılmıştır. Binanın sağında ve solunda düşey sirkülasyon için merdivenler konumlandırılmıştır. Girişin yan bölümlerinde ve karşısında sınıflar ve idari bölüm odaları mevcuttur. Geçirdiği tadilatlar ile her iki katta müdür odasının yanına ıslak hacim yerleştirilmiştir. Merdiven evleri yapının yan cephelerinde dışarı taşırılmış olup, giriş cephesi tarafında da köşe akslar taşırılmıştır. Yapının arka tarafı yekpare olarak tasarlanmıştır.

Şekil 4.34. Mimar Kemal İlkokulu Kat Planı
(Kaynak: Alpagut, 2005'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.70. Mimar Kemal İlkokulu (Mimar Kemalettin)
(Kaynak:http://mimarkemaloo.meb.k12.tr/tema /icerikler/okulumuzun-tarihcesi_182378.html (Son Erişim: 11.08.2016))

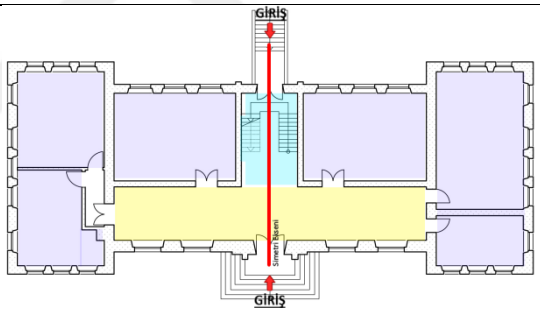
1924 yılında Mimar Mukbil Kemal Taş tarafından tasarlanan ve ilkokul tip projelerinin ilki sayılan Gazi ve Latife Okulları bu özelliği ile oldukça önemli görülmüştür (Resim 4.71). Bu tarihten sonra her kentte açılan Gazi Okulları'nın ilk

örneği olmuştur. Bu kadar önemli olan bir yapı günümüzde tam anlamıyla korunamamıştır. Büyük bir bahçe içine konumlanan binanın ön tarafına mağazalar yapılarak kısmen önü kapatılmış, yükseltilmiş girişin merdivenleri mağazalar hizasına çekilerek bahçe kısmına dolgu yapılmıştır. İkiz olarak tasarlanan yapıların biri kız okulu biri erkek okulu olarak kullanılmıştır. Karma eğitime geçildikten sonra kullanım birleşmiştir. Bodrum üzeri iki kat olarak tasarlanmıştır. İlkokul yapılarına tip proje olarak örnek teşkil eden Gazi ve Latife Okulları simetrik bir plan şemasına sahiptir (Şekil 4.35). Katlar arasındaki mekanlar düşey simetriklik göstermektedir. Orta aksta giriş bulunmaktadır. Giriş diğer yüzeylerden dışarıda, köşe akslar girişten de dışarıda tasarlanmıştır. Girişin hemen karşısında merdiven evi bulunmaktadır. Merdivenin yan kısımlarında ise sınıflar ve atölye bulunmaktadır. Ortada bulunan koridor merdiven evinde bulunan iki kat yüksekliğindeki pencere ile aydınlatılmıştır. Birinci kat koridoru hariç tüm mekanlar dökme mozaik ile kaplanmıştır. Birinci kar koridoru ile tüm tavalara ahşap kaplama yapılmıştır (Alpagut, 2005) (Tablo 4.12).

Resim 4.71. Ankara Gazi ve Latife Okulları (Mimarı Mukbil Kemal Taş)

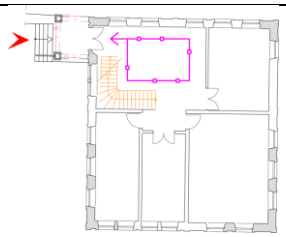
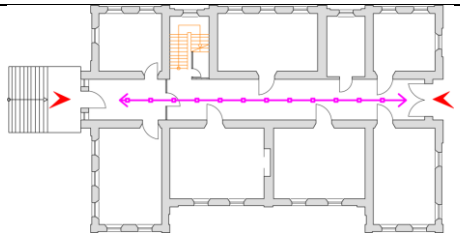
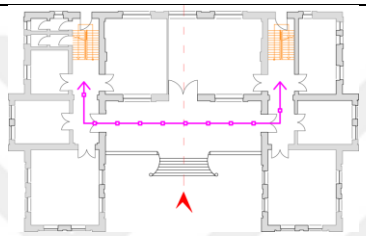
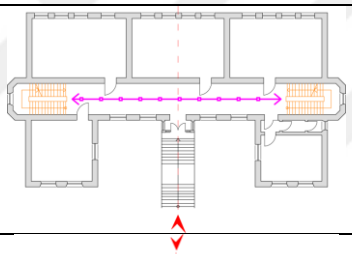
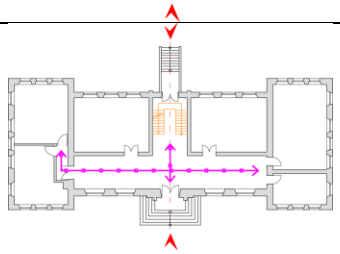
(Kaynak: https://twitter.com/AnkaraApartman (Son Erişim: 14.07.2016))

Şekil 4.35. Tip İlkokul Yapısı Zemin Kat Plan Şeması

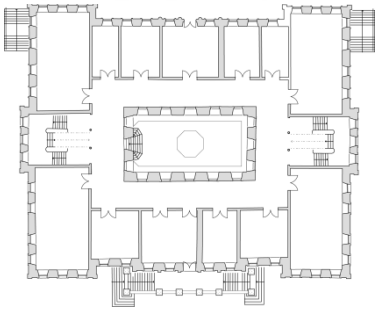
(Kaynak: Erdoğan, 2009'dan Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Tablo 4. 12. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi İlkokul Yapıları Plan Analizi

Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu		-Dikdörtgen plan şemasına sahip oldukları ve genellikle simetrik olarak tasarlandığı, -Yapı girişlerinin genellikle simetri aksından ve orta akstan sağlanmış olduğu, -İlkokul yapılarının giriş aksının vurgusunun artması adına üst katlarda, balkon gibi mimari öğelerin nadir olarak bulunduğu, -Yatay sirkülasyonun simetri aksına dik olarak I ya da U formunda tasarlandığı, -Düşey sirkülasyonun ise simetrik olarak yatay sirkülasyonun bitişlerinde konumlandığı yada giriş aksın üzerinde tasarlandığı tespit edilmiştir.
Bursa Atatürk İlkokulu		
Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu		
Ankara Mimar Kemal İlkokulu		
Tip İlkokul		

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi lise binaları ele alındığında ilkokul yapılarına göre bir takım faklılıklar görülmektedir. Mülki İdadi olarak 1892 yılında eğitim öğretime açılmış olan Sivas Lisesi'ni, Sivas'ın başmühendisi olan Şahin Agopyan tasarlamıştır. Birinci Ulusal Dönem erken yapılarından olan okul binası 1911 yılında hükümet binası olmuş ve 1919 yılında Sivas Kongresi burada toplanmıştır. Daha sonra Atatürk'ün isteği ile 1924 yılında Sivas Lisesi olarak hizmet vermeye devam etmiştir (Sivas İl Haritası, 2016). Günümüzde Kongre ve Etnografya Müzesi olarak kullanılmaktadır. Yapının yapım yılı ve kimin yaptırdığının yazılı olduğu bir kitabeye sahiptir ve bu kitabe Sivas Müzesi'nde korunmaktadır. Sivas'ın merkezinde bulunan

yapı büyük bir alan içine konumlanmıştır. Bodrum üzerinde iki kattan oluşmaktadır. Dörtgen plan şemasına sahip olan Sivas Lisesi simetrik olarak tasarlanmıştır (Şekil 4.36). Mekan boyutları, pencereler, merdiven gibi tüm ögeler bir simetri içinde ve birbirinden farkı olmadan planlanmıştır. Yapıya giriş simetri aksı olan orta akstan sağlanmıştır. Girişin hemen karşısında iç avlu vardır. Yukarıdan ışık alan birkaç basamakla döşemeden ayrılmış olan bu iç avlu mekanı ferahlatan ve aydınlatan özelliğe sahiptir. Avlunun iki yanında merdiven çözümlenmiştir. Bu merdiven de birbirine simetrik olarak tasarlanmış olup üç kollu olarak planlanmıştır. Merdivenler dış cepheyle bağlantılı olduğu için pencereler ile aydınlatılmıştır. Birinci katta da hem planlama anlamında hem de düşey olarak simetrik devam ettirilmiştir. Bu katta ayrıca girişin üzerine denk gelen bir balkon mekanı oluşturulmuştur. Giriş merdivenleri ve korkulukları mermer olup yapının balkon korkulukları da mermerdir ve balkonu dört adet yine işlenmiş sütunlar taşımaktadır. Giriş aksında kullanılan bu işleme yapının anıtsal bütünlüğünü sağlamıştır (Resim 4.72a). Bazı mekanlar özellikle yapının işlemeli tasarlanan bu mekanları Sivas Kongresi'nin de görüşülmesiyle önem kazanmış ve aynen korumaya alınmıştır (Resim 4.72b). Dış cephede taş iç mekanda ahşap ve alçı ağırlıklı çalışılmıştır.

Şekil 4.36. Sivas Lisesi Birinci Kat
(Kaynak: Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

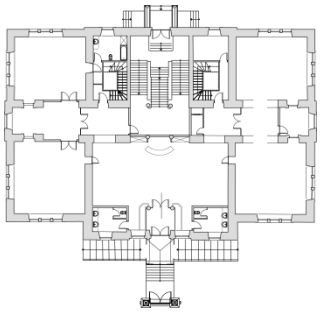

a. Sivas Lisesi (Mimarı Şahin Agopyan)
(Kaynak:http://secreturkey.com/sivasta-gorulecek-yerler.html (Son Erişim: 26.07.2016))

b. Sivas Lisesi İç Mekan
(Kaynak: http://www.yenisafak.com/hayat/ataturk-kongre-ve-etnografya-muzesinin-restorasyonu-2428692 (Son Erişim: 26.07.2016))
Resim 4. 72. Sivas Lisesi

Sultan Abdülmecid zamanında batılılaşma hareketleri, Osmanlı için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu dönemin Anadolu'daki ilk örneklerinden biri de 1898 yılında İzzetli Şefik Bey tarafından tasarlanan Sanayi Mektebi'dir (Resim 4.73). Küçük bir bahçe içinde tasarlanan yapı konum itibariyle eski Konya'nın bulunduğu Mevlana Caddesi üzerinde konumlanmıştır. Üzerinde kitabesi bulunan önemli yapılardandır ancak günümüzde bu kitabeler yoktur. Bodrum üzerinde iki kattan oluşan yapının çatı arası da kullanılmaktadır. Konya Sanayi Mektebi, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin en erken örneklerinden biri olmasına rağmen plan şeması ile bu dönemin neredeyse tüm özelliklerini taşımaktadır. Dikdörtgen plan şemasına sahip olan yapı her yönüyle tamamen simetriktir (Şekil 4.37). Ana girişi orta akstan sağlanmıştır. Merdiven ise girişin karşısında konumlanmıştır. Restorasyon geçirmeden önce sadece bu orta akstaki merdiven kullanılırken yapılan restorasyonlarla servis merdivenleri de oluşturulmuştur. Merdivenin arka kısmında ikinci bir giriş bulunmaktadır. Merdiven evi dönem özelliği ile dış cepheye bakmaktadır ve büyük pencereler ile doğal ışık ile aydınlatılmıştır. Simetri aksı giriş, merdiven gibi fonksiyonlarla, köşe akslarda sınıf mekanları ile tasarlanmıştır. Farklı eğimdeki çatı ile çatı arası da döneminde çok amaçlı salon olarak kullanılmıştır.

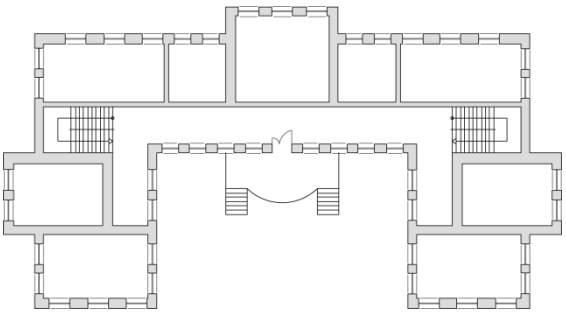

Şekil 4.37. Konya Sanayi Mektebi Kat Planı (Kaynak: Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi'nden Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.73. Konya Sanayi Mektebi (Mimarı İzzetli Şefik Bey)

1923 yılında mimar Süleyman Unutulmaz tarafından tasarlanan fakat imkansızlıklar nedeni ile 1930 yılında bitirilen Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarından birisi de Kayseri Develi Lisesi olmuştur (Işık, 2010; Kayseri Eğitim Belgeseli, 1998). Büyük bir okul bahçesinde konumlanan yapı ilçe merkezinde bulunmaktadır. Kayseri Develi Lisesi U plan şemasına sahip yapılardan birisidir (Şekil 4.38). Simetrik bir yapı olarak tasarlanmıştır ve simetri ekseninden yapıya giriş sağlanmıştır. Birinci Ulusal Dönemi yapılarında da incelendiği üzere giriş kısmı son cemaat mahalli şeklinde tasarlanmış olup bu kısımda dairesel bir balkon mekanı oluşturulmuştur (Resim 4.74). Üst katta da bu kısım yine balkon olarak çözülmüştür. Balkon korkulukları taş malzemeden yapılmış olup üçgen ayaklı sütun başlıkları ile taşınması sağlanmıştır. Yapıda düşey sirkülasyon köşe akslardan simetrik olarak tasarlanmıştır. Plan şeması ile aynı doğrultuda oluşturulan koridor sistemi giriş cephesinden açılan pencereler ile aydınlatılmıştır. Cepheye hareketlilik kazandırma adına plan şemasında çıkmalar görmek mümkündür.

Şekil 4.38. Kayseri Develi Lisesi Kat Planı

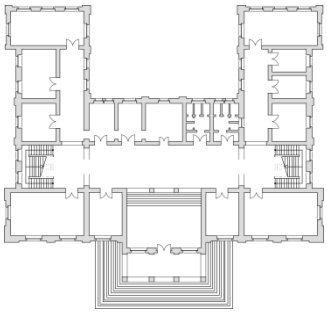
(Kaynak: Işık, 2010'dan Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.74. Kayseri Develi Lisesi (Süleyman Unutulmaz)
(Kaynak: http://www.ozdeveli.net/2013/12/develi-anadolu-lisesi.html (Son Erişim: 26.07.2016))

Birinci Ulusal Dönem özelliklerini taşıyan ve ilk fonksiyonu eğitim yapısı olan örneklerden birisi de İzmir Silahçı Ali Salim İşhanı olmuştur. Günümüzde üst katları yurt alt katı dershane olarak kullanılan yapı 1928 yılında Hayrettin Bey tarafından tasarlanmıştır. Zemin kat üzerine üç kattan oluşan yapı köşe parselde konumlanmıştır. Türk Eğitim Derneği'ne ait olan Silahçı Ali Salim İşhanı köşe parselde bulunmasından dolayı L plan şeması sahip bir yapıdır. Yapıya giriş Birinci Ulusal Dönem'e ait köşe parselde bulunan yapılarda olduğu gibi köşe akstan sağlanmıştır. İç mekanda bu köşe girişi sekizgen olarak tasarlanmış ve bir galeri boşluğuna sahiptir. son iki katta bulunan mekanlar bu galeriye açılmaktadır. Galeri boşluğunun üzeri düz, renkli camlarla kapatılmıştır. Böylece yapının içinde doğal aydınlatma sağlanmıştır. Döşemelerde yıldız desenli karo taş kaplama kullanılmıştır (Aslanoğlu, 2010).

1930'larda Hükümet Konağı olarak yapılan ve daha sonra eğitim yapısı olarak kullanılmaya başlanan, bir başka Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi örneği de Eskişehir'de bulunmaktadır. 1933 yılında Atatürk'ün isteği ile eğitim yapısı olmuştur (Okul Arşivi). Günümüzde şehrin merkezinde ve kavşak noktasında bulunmaktadır. U plan şemasına sahip olan bir yapıdır (Şekil 4.39). Plan şeması olarak simetriktir fakat ihtiyaca göre yapıdaki bölme duvarlar değiştirilmiştir. Giriş simetri aksından sağlanmış olup üzeri balkon olarak tasarlanmıştır. Girişe yaklaşım, büyük merdivenler ve sivri kemerle tasarlanan revakla sağlanmaktır. Düşey sirkülasyon girişin sağ ve sol tarafında simetrik olarak tasarlanmıştır. Plan şeması ile aynı formda bir koridor sistemi bulunmaktadır. Yapıya giriş yapıldıktan sonra iç mekanda da bir kot farkı yapılmış böylece yapının önemi ve büyüklüğü vurgulanmak istenmiştir (Resim 4.75).

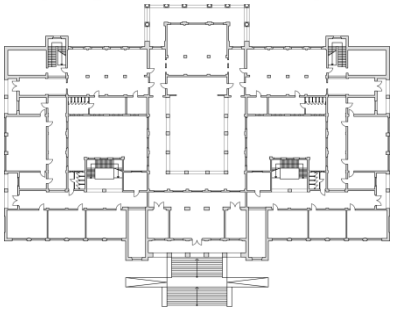
Şekil 4.39. Eskişehir Atatürk Lisesi Kat Planı (Kaynak: Sözen, 1984'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.75. Eskişehir Atatürk Lisesi

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin bitişine yaklaşılırken yapılan son örnek, Mimar Kemalettin'in 1927'de tasarladığı fakat bitimini görmediği, 1930 yılında yapımı

tamamlanan Ankara Gazi Öğretmen okulu olmuştur (Yavuz, 1981). Döneminin en görkemli örneklerinden olan yapının Birinci Ulusal Dönem geç yapılarından olduğu için farklı özellikleri de bulunmaktadır. Öncelikle yapı o dönemde yapılan örnekler içinde çok katlı olması ile farklıdır. Bodrum üzeri dört katlı olan yapının orta bölümü bir kat daha çıkmıştır. Ayrıca giriş aksının en üstünde de bir kat daha çıkarak altı katlı olarak tasarlanmıştır. Yapılan bu altıncı kat gözlem evi olarak kullanılmıştır. Ankara Gazi Öğretmen Okulu, dikdörtgen plan şemasına sahip olup simetrik olarak tasarlanmıştır. İç mekanda iç bahçesi ile döneminin önemli yapılarından olmuştur (Resim 4.76). İç bahçeler üst kısımda ışıklık ile aydınlanan bir mekan olmuştur (Şekil 4.40). Yapıya simetri aksından giriş yapılmaktadır. Giriş aksının yanında bulunan akslar öne çıkartılmış ve yükseltilmiştir. Giriş aksının üzerinde balkon tasarlanmıştır. Balkon mekanı yapının genelinde ara akslarda kendini tekrar etmiştir. Balkon korkulukları taş malzeme ile oluşturulmuştur. Giriş aksının sağında ve solunda, iç bahçeye bakan ve böylece doğal aydınlanması olan merdivenler bulunmaktadır. Ayrıca yapının arka kısmında simetrik olarak iki adet servis merdivenleri de bulunmaktadır. Plan şeması, simetrikliği, balkon tasarımı giriş aksı ile Birinci Ulusal Dönem özelliklerini oldukça fazla yansıtan bir yapı olmuştur (Tablo 4.13).

Şekil 4.40. Ankara Gazi Öğretmen Okulu Kat Planı

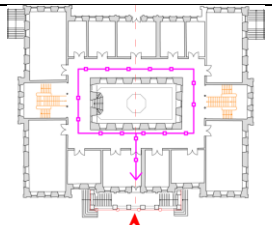
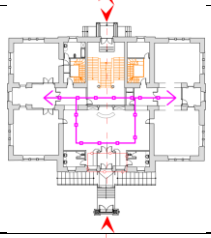
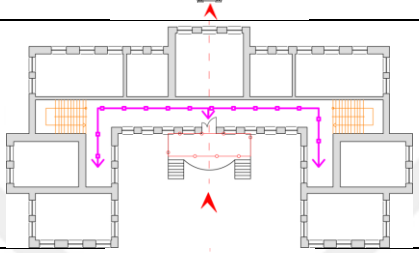
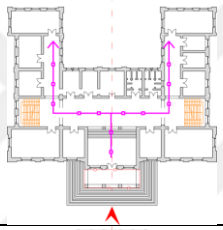
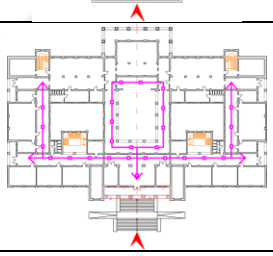
(Kaynak: Yavuz, 2009'dan Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 4.76. Ankara Gazi Öğretmen Okulu (Mimar Kemalettin)

(Kaynak:http://www.dorminturkey.com/Universities/gazi-universitesi-16 (Son Erişim: 26.07.2016))

Tablo 4. 13. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Lise Yapıları Plan Analizi

Sivas Erkek Lisesi		-Dikdörtgen ve U plan şemasına sahip oldukları, -Genellikle simetrik olarak tasarlandığı, -Yapı girişlerinin genellikle simetri aksından ve orta akstan sağlanmış olduğu, -Giriş aksının vurgusunun artması adına üst katlarda, balkon gibi mimari öğelerin bulunduğu, -Yatay sirkülasyonun simetri aksına dik olarak O ya da U formunda tasarlandığı, -Düşey sirkülasyonun ise simetrik olarak yatay sirkülasyonun bitişlerinde konumlandığı tespit edilmiştir.
Konya Sanayi Mektebi		
Kayseri Develi Lisesi		
Eskişehir Atatürk Lisesi		
Ankara Gazi Öğretmen Okulu		

Sonuç olarak, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapılarının plan şemaları öncelikle erken dönem ve geç dönem olmak üzere ikiye ayrılır. Erken dönem eğitim yapıları daha karmaşık plan şemasına sahipken, geç dönem eğitim yapıları daha net ve sade plan şemalarına sahip olmuştur. Genellikle dikdörtgen plan şemasına sahip olan yapıların büyüklükleri, işlevine ve öğrenci kapasitesine göre değişkenlik göstermektedir. Simetrik olarak tasarlanmışlardır. Yapı girişleri genellikle simetri aksından sağlanmıştır.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapıları Cephe Özellikleri

Bu dönemde yapılmış eğitim yapılarının cepheleri Ulusal Dönem cephe özelliklerini birebir yansıtmıştır. Kamu binalarında yapılan cephe süslemeleri kadar

işlemeye sahip olmasalar da büyük eğitim yapılarında da süslemenin çok olduğu örnekler bulunmaktadır. Her katın karakteri farklı tasarlanmış olup pencereler sivri, basık ve Bursa kemerleri ile desteklenmiştir. Katlar arasında yatay kornişler yapılarak cephelere hareketlilik kazandırılmıştır. Saçaklar genelde abartılı çıkmalar oluşturup destekler ile taşıtılmıştır.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarından olan Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu cephe özellikleri ile kendini gösteren bir yapıdır (Şekil 4.41). Kesme taştan olan cephesinin köşeleri daha düzgün kesilmiş olan taşlar ile pahlanmıştır. Her kat birbirinden yatay kornişlerle ayrılmıştır. Son kattaki yatay korniş daha kalın ve işlemeli olarak tasarlanmıştır (Resim 4.77a). Bodrum ve birinci kat pencereleri basık kemerli olarak tasarlanmış olup, zemin kat pencereleri sivri kemerlidir. Cephede bazı pencereler ikili olarak gruplandırılarak, taş ile kaplanmıştır. Giriş üzeri balkon tasarımını görmek bu yapıda mümkündür (Resim 4.77b). Fakat balkonda fazla süsleme bulunmamaktadır. Yapının üst örtüsü kırma çatı ile kapatılmış olup kiremit ile kaplanmıştır.

a. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Yan Cephe
(Kaynak: Dağ ,2015)

b. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Giriş Cephesi
(Kaynak: Yaylıoğlu ,2010)

Resim 4.77. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu

Şekil 4.41. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Giriş Cephesi

İki katlı olarak tasarlanan Bursa Atatürk İlkokulu, kesme taştan yapılmıştır. Yapının zemin kat pencereleri basık, üst kat ise sivri kemerli olarak tasarlanmıştır (Şekil

4.42). Binaya giriş koridor aksından yani simetri aksının dikine olacak şekilde sağlanmış ve arazi eğiminden dolayı yüksek girişli olarak tasarlanmıştır. Plan şemasında yapının öne doğru çıkartılan bölümleri, cephede düşey malzemeyle vurgulanmıştır. Aynı zamanda yapının katları arasında yatay korniş elemanları kullanılmıştır. Kırma çatı olarak tasarlanan yapı, geniş saçaklara sahip olup bu saçaklar demir destekler ile taşıtılmıştır. Yapının cephe süslemesi, farklı renklerde yapılan boyalarla sağlanmıştır. Genelinde sade tasarlanmış bir eğitim yapısıdır (Resim 4.78).

Resim 4.78. Bursa Atatürk İlkokulu
(Kaynak: Sözen, 1984)

Şekil 4.42. Bursa Atatürk İlkokulu Cephesi

Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerini taşıyan ancak bu özelliklerin farklı şekilde yorumlandığı bir yapıdır. Zemin kat pencereleri sivri kemerli olarak tasarlanmıştır. Üst kat ise düz pencerelerden oluşmaktadır. Tüm pencerelerin etrafında nişler bulunmakta olup, zemin kat pencereleri ikili olarak gruplandırılmıştır (Resim 4.79a) (Şekil 4.43). Gruplanan bu pencerelerin etrafı silme taş ile kaplanmıştır, bitişlerinde taş işlemeler bulunmaktadır. Üst kat pencerelerinin etrafında da kabartma olarak ince taş süslemeler tasarlanmıştır. Zemin kat bodrum kattan yatay kornişlerle ayrılmıştır. Üst örtüsü kırma çatı olarak tasarlanan yapının saçakları, Birinci Ulusal Dönem özellikleri itibari ile geniş tutulmuş olup alt kısımları ahşap ile kapatılmıştır. Yapının tüm hollerinden çıkış sağlanmaktadır (Resim 4.79b). Arka girişlerin olduğu merdivenlerde geniş, sivri kemerli pencereler ile doğal aydınlatma sağlanmıştır. Ana giriş merdiveni restorasyon sonunda daha geniş hale getirilerek yapının anıtsallığı arttırılmıştır (Resim 4.79c).

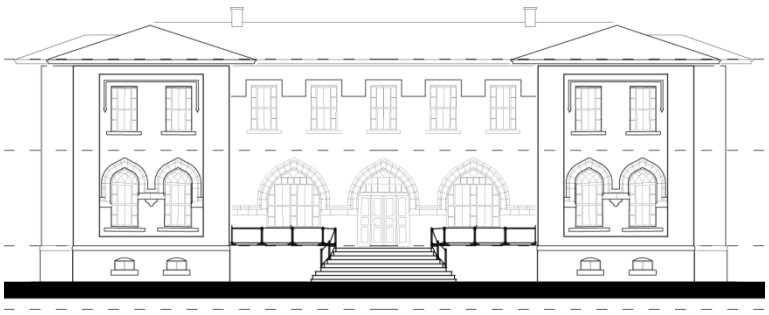
a. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu Kuzey Cephesi
(Kaynak: Vakıflar Bölge Müdürlüğü)

b. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu Batı Cephesi
Kaynak:http://www.panoramio.com/photo/86295547 (Son Erişim: 26.07.2016))

c. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu Doğu Cephesi
(Kaynak: http://www.mustafaturgut.com.tr/bayram-sabahi-ve-keskek-merzifon/ (Son Erişim: 26.07.2016))
Resim 4. 79. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu

Şekil 4.43. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu Giriş Cephesi

Ankara İsmet Paşa İlkokulu yalın bir cepheye sahiptir (Resim 4.80). Bütün pencereler aynı boyutta ve hafif sivri kemerlidir. Kemerler ince kesme taş ile yapılmıştır. Yerden pencere altlarına kadar taş kaplama bulunmaktadır. Taşırılan aksların köşelerinde dikey olarak taş kaplama yapılmıştır. Geniş saçaklı olarak tasarlanan yapının üzeri kırma çatı ile kapatılmıştır.

Resim 4.80. Ankara İsmet Paşa İlkokulu
(Kaynak: http://www.hurriyet.com.tr/tarihi-okulun-basina-gelmeyen-kalmadi-40089039 (Son Erişim: 14.07.2016))

Ankara Mimar Kemal İlkokulu cephe tarzı açısından diğer okullardan bir takım özellikleri ile ayrılmıştır. Yapının giriş katındaki pencereleri sivri kemerli olarak tasarlanmıştır. Üst kat pencereleri ile bodrum pencereleri ise düz tutulmuştur (Resim 4.81). Ön cephede pencere etraflarında ince alçı silmeler bulunmaktadır (Şekil 4.44). Arka cephe pencerelerinde bu detaylar bulunmamaktadır. Ön cephede, planda yapılan hareketlilik dışında herhangi bir süsleme bulunmamaktadır. Kırma çatı olarak tasarlanan üst örtü köşe akslarda yükseltilmiştir. Çatı arası aydınlatması için küçük kuş gözleri bulunmaktadır.

Resim 4.81. Mimar Kemal İlkokulu Giriş Detayı
(Kaynak: http://www.panoramio.com/user/1346054/tags/T%C3%BCrkiye?photo_page=197(Son Erişim: 14.07.2016))

Şekil 4.44. Mimar Kemal İlkokulu Giriş Cephesi

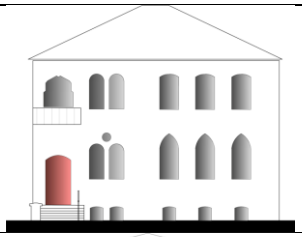
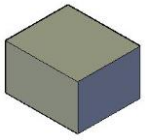
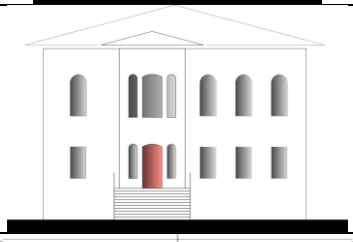
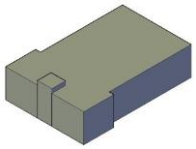
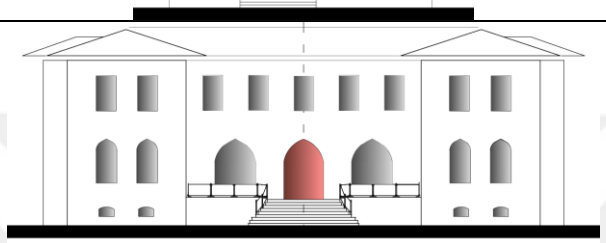
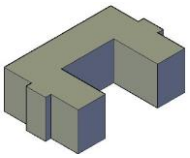
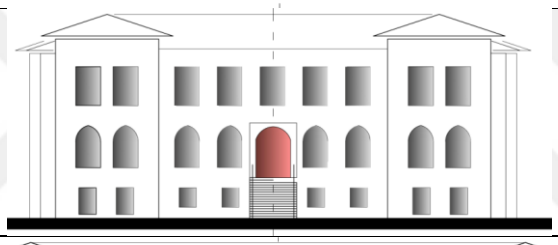
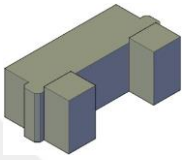
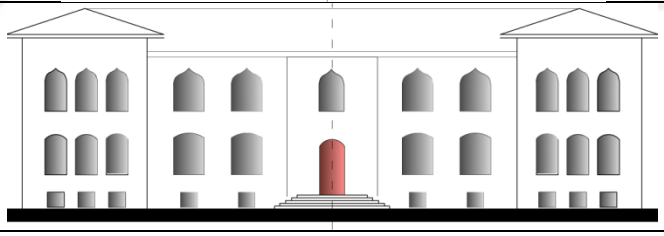
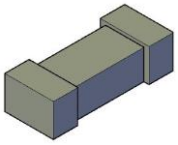
Gazi ve Latife Okulları cephe süslemeleri dışında tam bir Birinci Ulusal Dönem yapısı olmuştur. Ön cephesi diğer cephelerine göre daha gösterişli tasarlanmıştır. Yapının zemin katında bulunan pencereler basık kemerliyken üst kat pencereleri sivri kemerli tasarlanmış olup her iki katın bu pencereleri etrafında iki farklı renkte taş kaplanmıştır. Giriş aksı koyu renk taş kaplama ile vurgulanmıştır ve üzerinde kabartmalı bitkisel motifli bezemeler ile süsleme yapılmıştır. Orta aksta yapılan bu taş

kaplamalar ile giriş taç kapı hissi uyandırmaktadır. Ön cephede zemin kat pencerelerinin üzerinde kare, üst kat pencerelerinin üzerinde ise dikdörtgen taş panolar bulunmaktadır. Üst kat pencereleri arasında yatay kornişle cephe hareketliliği arttırılmak istenmiştir. Yapının geniş saçakları vardır ve bu saçaklar demir profiller ile taşıtılmaktadır. Saçak altları ahşap işleme detayları ile bezenmiştir. Kırma çatı olarak tasarlanan yapının dışarıda olan köşe aksları ana çatıdan yükseltilmiştir. Böylece yapının anıtsallığı arttırılmıştır (Resim 4.82) (Tablo 4.14).

Resim 4. 82. Gazi ve Latife Okulları
(Kaynak: http://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/kulliye-ataturk-okulu-cikti-703813/ (Son Erişim: 29.01.2018))

Tablo 4. 14. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi İlkokul Yapıları Cephe Analizi

Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu		
Bursa Atatürk İlkokulu		
Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu		
Ankara Mimar Kemal İlkokulu		
Tip İlkokul		
-Simetrik plan şemalarından dolayı simetrik cephelerin oluştuğu, -Simetri aksından sağlanan girişlerin üzeri balkon ve çatıda oluşturulan kot farkları ile güçlendirildiği, -Hem yatayda hem de düşeyde yapılar kademeli bir düzende oluğu, -Her katta bulunan pencerelerin biçimlerinin farklılaştırıldığı, -Yapıların çatıları genellikle kırma çatı olarak tasarlandığı, -Abartılı saçakların yapıldığı, desteklerle taşındığı görülmektedir.		

Sivas Lisesi'nin tüm cepheleri aynı derecede tasarlanmıştır. Büyük bir meydan içinde simgesel olarak tasarlandığı için cepheler arasında tasarım farkı bulunmamaktadır (Resim 4.83a). Bodrum ve zemin kat pencereleri basık kermerli, birinci kat pencereleri daha fazla basık kemerli tasarlanmıştır. Katlar arasında yatay ve bu yatayların arasında dikey silme detaylar bulunmaktadır. Birinci kat pencerelerinin üzerinde üçgen kabartmalı detaylar vardır. Geniş saçaklara sahip olan yapının bu saçakları yatay kademeli silmeler ile taşıtılmıştır. Kırma çatı ile üst örtüsü tamamlanan yapının iç avlusunun üzeri restorasyon sürecinde cam çelik üst örtü ile kapatılmıştır

(Şekil 4.45). Yapının girişi, mermer korkuluklu merdivenler ve balkonu taşıyan mermer sütunlar ile vurgulanmıştır (Resim 4.83b).

a. Sivas Lisesi Arka Cephe (Kaynak: http://www.radikal.com.tr/sivas-haber/ataturk-kongre-ve-etnografya-muzesinin-restorasyonu-1414336/ (Son Erişim:26.07.2016))

b. Sivas Lisesi Giriş (Kaynak:http://www.isteataturk.com/haber/6360/istanbul-pera-palace-hotel-ataturk-muze-odasi (Son Erişim: 26.07.2016))

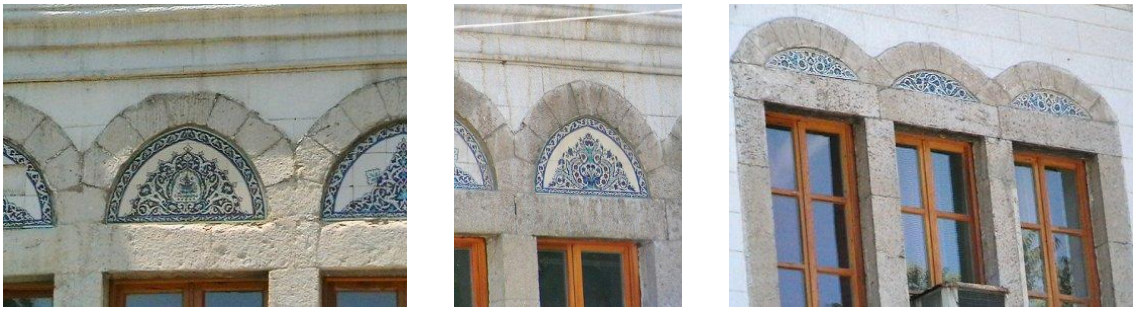
Resim 4. 83. Sivas Lisesi

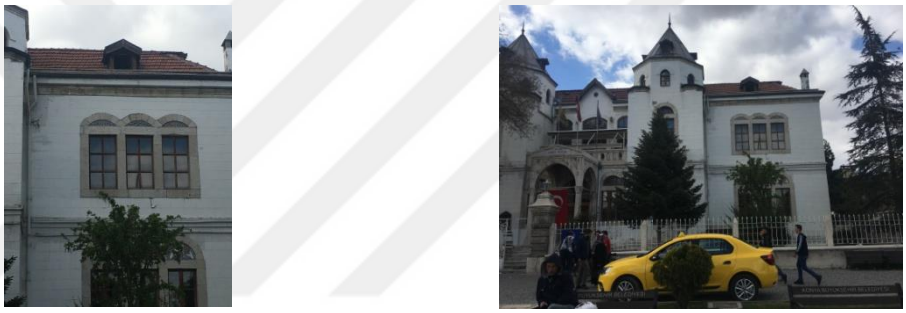
Şekil 4.45. Sivas Lisesi Giriş Cephesi

Konya Sanayi Mektebi cephe özellikleriyle tam bir erken Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapısı olmuştur. Bodrum ve birinci kat pencereleri basık kemerli tasarlanmış olup zemin kat pencereleri sivri kemerlidir (Resim 4.84a). Girişin üzerinde balkonu vardır ve balkonun korkulukları taş malzeme kullanılarak tasarlanmıştır. Dikey simetriklik sağlanması açısından balkon üzeri de saplama çatı olarak kapatılmıştır (Şekil 4.46). Köşe akslardaki pencereler üçerli olarak gruplandırılarak kemer ile süslenmiş olup, kemer alınlıkları çini motifler ile bezenmiştir. Bu çiniler her kattaki kemer özelliğine göre tasarlanmıştır (Resim 4.84b). Katlar birbirinden yine dönem özelliği olan yatay kornişler ile ayrılmıştır. Giriş aksının iki yanında bulunan akslar simetrik olarak yükseltilerek üzeri kule görünümü verecek şekilde konik formda kapatılmıştır (Resim 4.84c). Bu konik formlar mekan içinde hissedilmekte ve küçük basık kemerli pencereler ile doğal aydınlanması sağlanan bu mekanlar oda olarak kullanılmaktadır. Çatısı incelenen diğer yapılardan farklı olarak çift eğimli tasarlanmış böylece çatı arası

da kullanılmıştır. Bu yapının bir diğer farkı da duvarların tuğla ile kapatılmış olması ve dış cephede kesme taş taklidi sıva ile yapılmış olmasıdır (Fırat, 2005) (Resim 4.84d) (Resim 4.84e).

a. Konya Sanayi Mektebi Cephe Detayı **b.** Konya Sanayi Mektebi Cephe Detayı **c.** Konya Sanayi Mektebi Cephe Detayı
(Kaynak: http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=27306 (Son Erişim: 26.07.2016))

d. Konya Sanayi Mektebi Cephe Detayı **e.** Konya Sanayi Mektebi

Resim 4. 84. Konya Sanayi Mektebi

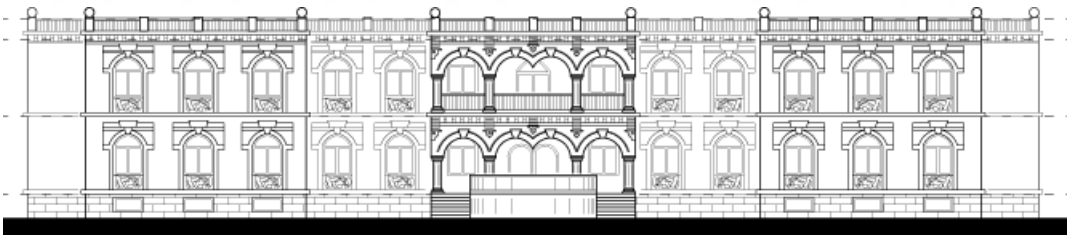
Şekil 4.46. Konya Sanayi Mektebi Giriş Cephesi

Cephe karakteri olarak Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin önemli yapılarından biri Kayseri Develi Lisesi'dir. Giriş cephesi diğer cephelerine oranla daha süslemeli olan yapı oldukça anıtsal bir karaktere sahiptir (Resim 4.85). Zemin kat pencereleri basık kemerli, üst kat pencereleri sivri kemerli olarak tasarlanmış ve tüm pencerelerin alt kısımlarında dikdörtgen taş kabartma panolar yerleştirilmiştir. Katlar yatay kornişlerle birbirinden ayrılmıştır. Üst kat pencerelerinin üzerinde de farklı kabartmalı

ve oymalı taştan yatay silmeler bulunmaktadır (Şekil 4.47). Giriş cephesinde oluşturulan yarı açık mekan yine zemin katta basık kemerli tasarlanmış ve farklı renkli taşlardan yapılmıştır. Bu kemerler üçgen sütun başlıkları ile taşınmaktadır. Bu sütunlar üst katta da balkon olarak oluşturulan mekanın sivri kemerlerini taşımak için devam ettirilmiştir. İki katta da bulunan bu kemerli ve sütunlu düzen yapıya oldukça anıtsallık katmıştır. Yapının üst örtüsü kırma çatı olarak tasarlanmıştır. Çatı içeri doğru saklanmış, dış duvarlar çatı boyunca yükseltilerek korkuluk şeklinde bitirilmiştir. Korkuluklar ile duvarların birleştiği kısımlar Ankara Türk Ocağı'nda olduğu gibi işlenmiştir.

Resim 4.85. Kayseri Develi Lisesi
(Kaynak: http://www.panoramio.com/photo/24288103 (Son Erişim: 26.07.2016))

Şekil 4.47. Kayseri Develi Lisesi Giriş Cephesi

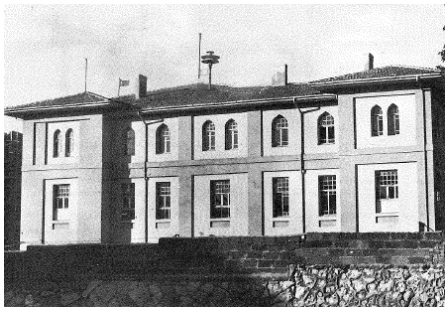
Cephe özellikleri ile Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin tüm özelliklerini taşıyan İzmir Silahçı Ali Salim İşhanı köşe parselde bulunmakta, giriş ise bu akstan sağlanmaktadır. Çatı katında bu aks yükseltilerek bir kubbeyle bitirilmiştir. Kubbe bu dönem özelliğini yansıtacak şekilde yalancı kubbedir, iç mekanda hissedilmez (Aslanoğlu, 2010). Kubbenin daha çok dikkat çekmesi için saçaklar oldukça abartılı tutulmuştur. Zemin ve birinci katın pencereleri düz bırakılırken, son iki katın pencereleri sivri kemerlidir. Her katta pencere gruplaması ayrı tutulmuştur. Çatısı içeri gizlenmiştir ve dış duvarlar yükseltilerek taş korkuluk ile balkon görünümü sağlanmıştır. Aynı korkuluklar yere kadar olan pencere önlerinde de kullanılmıştır. Bu

da yapıya anıtsal özellik katmakla beraber, cephe detaylarının ne kadar önemli olduğunu göstermiştir.

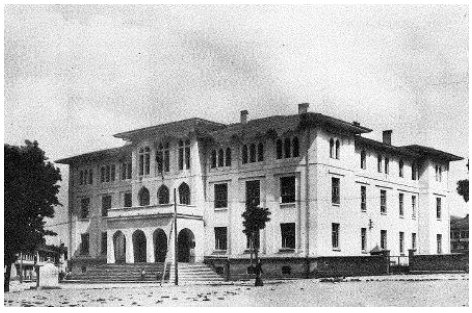
Eskişehir Atatürk Lisesi, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin son örneklerinden biri olması sebebi ile, dönem yapılarına göre daha sade ve Modern Mimarlık Dönemi özelliklerini taşıyan bir tasarıma sahiptir (Resim 4.86a). Sadeleştirilmiş bir tasarım olması ile de tüm cepheleri aynı özellikte tasarlanmıştır. Giriş cephesine farklı bir tasarım uygulanmamıştır (Resim 4.86b). Zemin kat ve birinci kat pencereleri, giriş aksı hariç, düz pencere olarak, giriş aksının bulunduğu pencereler ise sivri kemerli olarak tasarlanmıştır. Son kat pencereleri de sivri kemerli ve üçerli grup olarak tasarlanmış olup, yine giriş aksında bulunan pencereler biçim olarak diğerlerinden farklı olarak uygulanmıştır. Yapının girişi revaklı olarak tasarlanmış olup üzeri balkon olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.48). Balkonun korkuluğu betondan sade bir şekilde bırakılmıştır. Revak kemerli geçişlerle oluşturulmuştur. Yapı iki katlı olarak göstermek istenilmiş, zemin ve birinci kat pencereleri bu şekilde gruplandırılarak fugalı bir kaplama yapılmıştır. Bunların dışında cephede herhangi bir malzeme ve süsleme kullanılmamıştır (Resim 4.86c). Kırma çatı olarak tasarlanan yapının saçakları abartılmamıştır. Sadece girişi vurgulamak adına giriş aksının çatısı yüksek tutulmuştur.

a. Eskişehir Atatürk Lisesi

b. Eskişehir Atatürk Lisesi Yan Cephe (Kaynak: Sözen, 1984)

c. Eskişehir Atatürk Lisesi (Kaynak: Sözen, 1984)

Resim 4. 86. Eskişehir Atatürk Lisesi

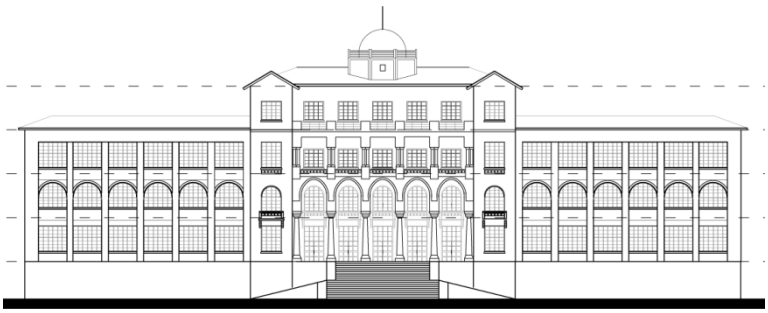

Şekil 4.48. Eskişehir Atatürk Lisesi Giriş Cephesi

Ankara Gazi Öğretmen Okulu cephe karakteri olarak Birinci Ulusal Dönem son örneklerinden olduğu için Modern Mimarlık Dönemi etkileri de görülmektedir. Yapının zemin ve üçüncü katındaki pencereler düz, ikinci kat pencereleri sivri kemerli olarak tasarlanmıştır. Giriş kısmı sütunlar ile yükselen bir yarı açık mekanla sağlanmıştır. Bu revaklı giriş mermer sütunlar ile desteklenmiştir ve üzeri balkon olarak kullanılmaktadır. Mermer sütunlar basık sivri kemer ile birbirine bağlanmaktadır (Şekil 4.49). Üst katın balkon üst örtüsü ise dörtlü grup kırmızı mermer sütunlar ile taşınmaktadır. Bu revaklı bölüm yapının farklı akslarında da tekrarlanmıştır (Resim 4.87). Yapının üst örtüsü kırma çatı ile kapatılmış olup çatıda en dikkat çeken kısım gözlem evi olarak kullanılan ve üzeri kubbe ile kapatılan bölümdür. Bu kubbe yalancı kubbe olmayıp iç mekanda da hissedilmektedir. Cephede taş işçiliğinin yoğun olduğu görülmektedir. Revak içinde bulunan pencerelerin alt kısımları payandalarla taşınan taş işlemeli çıkmalar ile süslenmiştir. Giriş aksının iki yanında bulunan kulelerin son pencere üstlerinde taş oymalı panolar bulunmaktadır (Tablo 4.15).

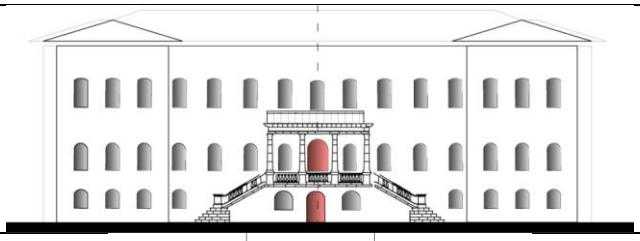
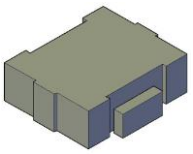
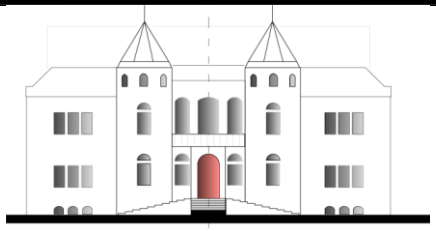
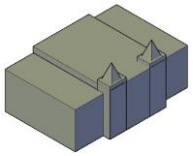
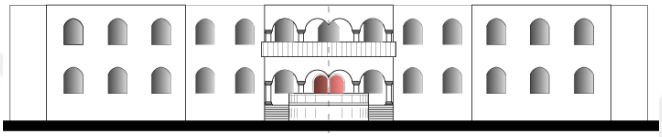
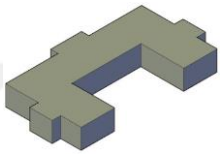
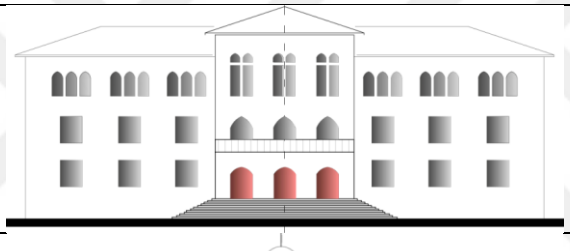
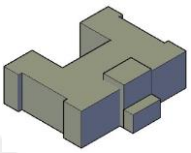
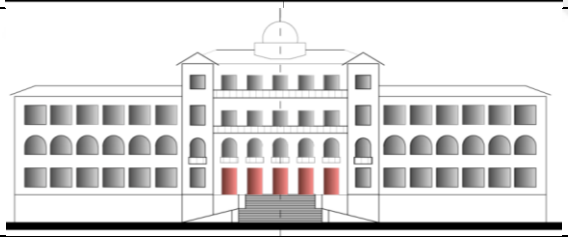
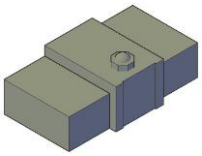

Resim 4.87. Ankara Gazi Öğretmen Okulu
(Kaynak: Yavuz, 2009)

Şekil 4.49. Ankara Gazi Öğretmen Okulu Giriş Cephesi

Tablo 4.15. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Lise Yapıları Cephe Analizi

Sivas Erkek Lisesi		
Konya Sanayi Mektebi		
Kayseri Develi Lisesi		
Eskişehir Atatürk Lisesi		
Ankara Gazi Öğretmen Okulu		

-Simetrik plan şemalarından dolayı simetrik cephelerin oluştuğu,
-Simetri aksından sağlanan girişlerin üzeri balkon, yada çatıda oluşturulan kot farkları ile güçlendirildiği,
-Hem yatayda hem de düşeyde yapılar kademeli bir düzende oluğu,
-Her katta bulunan pencerelerin biçimlerinin farklılaştırıldığı,
-Yapıların çatıları genellikle kırma çatı olarak tasarlandığı,
-Erken dönem örneklerinde görsellik ve anıtsallığı artırmak için son katlarda kubbe, konik veya yoğun taş işleme yapıldığı görülmekte ve abartılı saçakların yapıldığı, desteklerle taşındığı,
-Yapıların giriş cepheleri olan ana cepheleri özenilmiş olup diğer cephelere özen gösterilmemiştir.

Özetle, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapıları cephe özellikleri erken dönem ile geç dönem arasında farklılık göstermiştir. Erken dönem eğitim yapılarının cepheleri daha işlemeli, anıtsal olarak tasarlanırken, geç dönem yapılarında daha sade tasarımlar yapılmıştır. Son dönemlerde ise Modernizmin izleri görülmeye başlanmıştır. Genel olarak tüm dönemlerde tasarlanan eğitim yapılarının cepheleri simetrik olarak tasarlanmış olup, kot farkları ile hareketlilik arttırılmıştır. Her katta pencere

tasarımlarının farklılaştırılması ile görsellik ön plana çıkarılmıştır. Geniş saçaklı ve kırma çatılıdır. Eğitim yapıları, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi diğer kamusal yapılarının özelliklerinin tümünü taşıyan özelliklerde tasarlanmıştır.

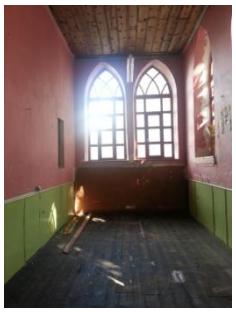
Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapıları Yapım Tekniği Ve İç Mekan Bezeme Özellikleri

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde yapılan eğitim yapılarının çoğunluğu yığma olarak inşa edilmiştir. Ülkenin maddi gücünün az olması betonarme yapıların inşa edilmesini engellemiştir. Ayrıca eğitim yapılarında cephede gösterilen güç, iç mekanda çok kullanılmamıştır. İç mekan bezeme ve süslemeleri genelde yok denecek kadar az tutulmuştur. Kullanıcıların öğrenci olması ve düşük maliyetler ile inşa edilen yapılar olması sebebi ile iç mekan süslemelerine aynı özen gösterilmemiştir.

Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu'nun dış cephesi dönem özelliklerini gösterirken iç mekanda herhangi bir süsleme ve bezeme unsurları kullanılmamıştır (Resim 4.88a). Sadece koridorların bazı yerlerinde ve bazı sınıflarda küçük nişler bulunmaktadır (Resim 4.88b). Bodrum kat zemin döşemesi taş iken diğer katlarda ahşap kullanılmıştır. Tavanlar, merdivenler ve doğramalar ahşap malzeme ile kaplanmıştır (Dağ, 2015).

a. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu İç Mekan

b. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu İç Mekan

(Kaynak: Dağ ,2015)

Resim 4. 88. Akşehir Gazi Mustafa Kemal İlkokulu

Bursa Atatürk İlkokulu da yığma olarak tasarlanmış olan eğitim yapılarından olmuştur. İki katlı olarak tasarlanan yapıda, iç mekan süslemelerine rastlanmamaktadır. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu'nun iç mekanında da fazla süsleme bulunmamaktadır. Holler arasında bulunan geçişler basık kemerler ile sağlanmıştır (Resim 4.89a). Sınıfların içi yalın olarak bırakılmıştır (Resim 4.89b). Yığma yapım

tekniği ile yapılmış olan yapının duvarlarında yerel yapı malzemesi "Harman Tuğlası" olarak bilinen içi dolu takoz tuğla kullanılmıştır (Restorasyon Raporu, 2006) (Resim 4.89c).

a. Okul Genel Görünüm

b. İç Mekan

(Kaynak: Restorasyon Raporu 2006)

c. Köşe Sınıf

(Kaynak: Restorasyon Raporu 2006)

Resim 4. 89. Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu

Ankara İsmet Paşa İlkokulu yığma yağım tekniği ile yapılmıştır. İç mekanlar sade olarak tasarlanmıştır. herhangi bir süsleme ve bezeme öğesine rastlanmamıştır. Ankara Mimar Kemal İlkokulu betonarme sistemde yapılmış olup, bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapı içinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır (Alpagut, 2005). Yapıldığı yıllarda kanalizasyon sistemi henüz yerleşmediği için okulun ıslak hacimleri dışarıda konumlanırken, daha sonra bitişiğine bir ek yapılarak bu ihtiyaç giderilmiştir. Islak hacim mekanlarına okulun yan cephesinde bulunan merdiven altından ulaşım sağlanmıştır (Resim 4.90).

Resim 4.90. Mimar Kemal İlkokulu (Mimarı Kemalettin Bey)
(Kaynak:
http://www.anh.gov.tr/index.php?view=category&catid=442&page=1&catpage=1&option=com_joomgallery#category (Son Erişim: 14.07.2016))

Gazi ve Latife Okulları betonarme iskelet sistemine sahip Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapısı olmuştur (Alpagut, 2005).

Sivas Lisesi'nin plan merkezinde bir iç avlusu bulunmaktadır. Restorasyon raporlarında iç avlunun ortasında şadırvan bulunduğu tespit edilmiştir. Yapının bazı bölümleri süsleme açısından oldukça gösterişlidir (Resim 4.91a). Döşemeler mermer kaplı olup tavanlar ahşap kaplanmıştır. Fakat bazı mekanların tavanları ince işçilikle ahşap ve alçı bezemeler ile süslenmiştir. Mekanların duvarlarında da alçıdan süsleme öğelerine sahiptir. İç mekanda yapılmış olan ince süsleme işleri ile Birinci Ulusal dönemin özelliklerini yansıtmaktadır (Resim 4.91b) (Resim 4.91c).

a. Sivas Lisesi Genel **b.** Sivas Lisesi Kongre Salonu
(Kaynak: http://www.sivaskulturenvanteri.com/kongre-binasi/
(Son Erişim: 26.07.2016))

c. Sivas Lisesi İç Mekan
(Kaynak: http://www.milliyet.com.tr/kongre-muzesi-restorasyonu-nda-sona-sivas-yerelfotogaleri-13918882/ (Son Erişim: 26.07.2016))
Resim 4. 91. Sivas Lisesi

Konya Sanayi Mektebi kagir olarak tasarlanmış, dönem itibari ile oldukça gösterişli olarak yapılmıştır (Resim 4.92a). Cephelerde oldukça dekoratif bir anlayış olsa da iç mekanda süslemeden kaçınılmış, oldukça sade bir görünüm vardır (Fırat, 2005). İç mekanda Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerinden görkemli bir ahşap merdiven ve küçük bir galeri boşluğu bulunmaktadır (Resim 4.92b) (Resim 4.92c). Yapının bazı bölümleri fonksiyon değişimi ve ihtiyaca dayalı olarak sonradan bölünmüş, yeni mekanlar oluşturulmuştur (Resim 4.92d). Tüm yapılan değişiklikler de süsleme açısından sade tutulmuştur.

a. Konya Sanayi Mektebi (Mimarı İzzetli Şefik Bey)
(Kaynak:http://www.konyayenigun.com/haber/102511/KONYA_SANAYI_MEKTEBI.html (Son Erişim: 26.07.2016))

b. Konya Sanayi Mektebi İç Mekan

c. Konya Sanayi Mektebi İç Mekan

d. Konya Sanayi Mektebi İç Mekan

Resim 4. 92. Konya Sanayi Mektebi

Kayseri Develi Lisesi ise yığma yapım tekniği ile yapılmıştır. Cephelerinde kesme taş kullanılmıştır. Yapı bodrum üzeri iki kattan oluşmaktadır (Resim 4.93).

Resim 4.93. Kayseri Develi Lisesi
(Kaynak: Işık ,2010)

Birinci Ulusal Dönem yapılarından olan İzmir Silahçı Ali Salim İşhanı'nda iç mekanda yapılan süslemeler dikkat çekmektedir. Merdiven korkulukları on altı kenarlı yıldızların kesişmesiyle oluşan süslemelerden oluşmaktadır. Orta holü oluşturan sütunların başlıkları mukarnaslı olarak tasarlanmıştır. Duvar tavan birleşmelerinde mukarnaslı kornişler kullanılmıştır (Aslanoğlu,2010).

Yığma yapım sistemine sahip olan Eskişehir Atatürk Lisesi, bodrum üzeri üç kattan oluşmaktadır. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde yapılan eğitim yapılarında olduğu gibi iç mekanda çok fazla süsleme bulunmamaktadır. Süsleme döşeme kaplamalarında, düşey sirkülasyonda ve mekan kapılarında az da olsa görülmektedir. Birinci kat koridorunda bulunan bölmeler hafif sivri kemerlerle yapılmıştır. Böylece doğal aydınlatma ile koridorlar aydınlatılmıştır (Resim 4.94a). Yapının orijinal koridor döşemelerinde renkli karolar kullanılmıştır (Resim 4.94b). Merdiven kovaları da doğal aydınlatma ile aydınlatılmıştır (Resim 4.94c). Ana yatay sirkülasyon ile ara

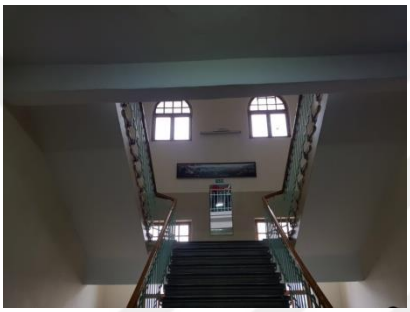
sirkülasyonlar arasında bulunan geçişler de sivri kemerli kapılar ile sağlanmıştır (Resim 4.94d).

a. Eskişehir Atatürk Lisesi İç Mekan

b. Eskişehir Atatürk Lisesi Koridor

c. Eskişehir Atatürk Lisesi Merdiven

d. Eskişehir Atatürk Lisesi İç Mekan

Resim 4. 94. Eskişehir Atatürk Lisesi

Betonarme yapım tekniği ile tasarlanan Ankara Gazi Öğretmen Okulu'nun dışa bakan duvarları kesme taş ile kaplanmıştır (Yavuz, 2009). İç mekanda sadelikten yana bir tarz öngörülmüştür. Süsleme ve bezeme adına örnek fazla görülmemektedir. Sadece ana merdiven korkulukları demir korkuluk olup geometrik desenlere yer verilmiştir (Resim 4.95).

Resim 4.95. Ankara Gazi Öğretmen Okulu Merdiven Detayı
(Kaynak: Yavuz ,2009)

Sonuç olarak, Birinci Ulusal Mimarlık dönemi eğitim yapılarının iç mekan bezeme özellikleri, yapının konumu, eğitim sistemi, öğrenci kapasitesinin farklılaşması ile değişiklik göstermiştir. Genellikle ilkokul yapıları iç mekanları daha sade tasarlanmışken, lise olarak tasarlanan okulların iç mekanları daha bezemeli olarak tasarlanmıştır.

4.2.2. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapılarının mimari özellikleri açısından değerlendirilmesi

Çalışmanın ikinci bölümünde incelenen Birinci Ulusal Mimarlık dönemi yapılarının oluşturulan tipolojileriyle, eğitim yapılarını karşılaştırmak, bu yapıların oluşturulan tipoloji içerisindeki yerini sorgulamak mümkündür. İncelenen eğitim yapılarını öncelikle ilkokul ve lise yapısı olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

İncelenen eğitim yapılarının plan karakteristiklerine bakıldığı zaman, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi plan özelliklerinin neredeyse tamamını taşıdığı görülmüştür (Bkz. Ek 2 Tablo 1) (Bkz. Ek 2 Tablo 2). İkiye ayırdığımız eğitim yapılarından ilkokul yapılarını özelleştirip inceleyecek olursak, dikdörtgen plan şemasına sahip olduğu, birçoğunun simetrik tasarlandığını söyleyebiliriz. Yapılara girişlerin simetri aksı üzerinden sağlandığı, simetri aksına da dik bir yatay sirkülasyon planlanmış olduğu görülmektedir. Yapı merdivenlerinin genellikle yatay sirkülasyon sonlarında ve simetrik olarak tasarlandığı tespit edilmiştir (Bkz. Ek 2 Tablo 1). İncelenen eğitim yapılarından lise binalarına bakıldığında ise, ilkokul yapılarının plan özelliklerinin tamamını sağladığı görülmüştür. İlkokul yapılarından farklı olarak giriş akslarının üst katlarında genellikle balkon tasarımı yapıldığı tespit edilmiştir (Bkz. Ek 2 Tablo 2).

Eğitim yapılarının cephe özelliklerine bakıldığı zaman, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi cephe özelliklerinin birçoğuna sahip olduğu fakat bakanlık, kamu, otel yapılarına oranla daha sade bir tasarım anlayışının bulunduğunu söylemek mümkündür. Hem lise hem ilkokul yapılarında erken dönemde yapılan binaların daha özenli, Cumhuriyet'in ilanından sonra yapılan binaların ise daha sade bir tasarıma sahip olduğu görülmektedir. Genel olarak, simetrik plan şemasından dolayı simetrik ve parçalı cephelerin, hem düşeyde hem yatayda tasarlanan kornişlerin, her katta farklı pencere sisteminin, kırma çatının, geniş ahşap saçakların eğitim yapılarının genel cephe karakteri olduğu söylenebilir (Bkz. Ek 2 Tablo 3) (Bkz. Ek 2 Tablo 4). İncelenen ilkokul yapılarına bakıldığı zaman, yüksek girişli parçalı bir cephe, her katta farklı pencere düzeni, simetrik tasarım ve kotları farklı tasarlanmış kırma çatılar görmek

mümkündür (Bkz. Ek 2 Tablo 3). Lise yapılarında ise bu özelliklere ek olarak, giriş vurgusunun daha arttırıldığı, girişlerin üzerinin balkon olarak tasarlandığı, balkon korkuluklarının taş yada dökme demirden özenli olarak yapıldığı, erken dönem yapılarının çatı örtülerinde yükseltilmiş konik üst örtü olduğu, son dönem yapılarında ise Modern Mimarlık Dönemi etkilerinin görüldüğü tespit edilmiştir (Bkz. Ek 2 Tablo 4).

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapılarında, diğer kamu yapılarında olan iç mekan süsleme ve bezeme öğelerine çok fazla rastlanmamaktadır. Süsleme ve bezemelere rastlanmama sebebi kullanıcıların farklı olması ve maddi yetersizlikler olarak gösterilebilir. Okulların genellikle ihtiyaç için ve maddi zorluklarla yapılmış olması, cephede verdiği etkinin iç mekana yansıyamamasına sebep olmuştur.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Bu bölümde öncelikle araştırma alanı olan Konya kentinin tarihi geçmişi hakkında kısa bilgi verilmiştir. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde Konya kentinde yapılan eğitim yapıları incelenmiş, daha önceki bölümlerde oluşturulan tipolojiye göre sınıflandırılmıştır.

5.1. Konya'nın Tarihçesi

Tarihte bir çok farklı medeniyete ev sahipliği yapmış olan Konya'nın yerleşim yeri olarak tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Yapılan araştırmalarda Konya tarihinin MÖ. 8000'lere kadar indiği tespit edilmiştir (Url 7). Konya ve çevresi Neolitik Çağ'dan, Kalkolitik Çağ'dan, eski Tunç Devri'nden kalıntıları barındırmaktadır. Çatalhöyük, Karahöyük ve Alaeddin Tepesi bu dönemlerden günümüze kadar gelen yerleşim birimleri olmuştur. Özellikle Çatalhöyük'te bulunan kalıntılar, yemek kültürünün ilk defa burada başladığını, ateşin kullanıldığını, yerleşik bir hayat olduğunu, tarım ve avcılık yapıldığını ve konut mimarisinin de bu bölgede oluştuğunu göstermektedir (Resim 5.1). Bu özellikleri ile Konya, sadece Türkiye'de değil tüm dünyada da önemi büyük bir yerleşim yeri olmuştur (Url 6). Bununla birlikte Konya kent merkezi de çok eski bir yerleşim yeri olarak bilinmektedir. MÖ. 3000'li yıllarda yani Tunç Devri'nde Alaeddin Tepesi Hititler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra bu tepe Frigler'e, Lidyalılar'a ev sahipliği yapmıştır (Yenice, 2005; Durukan, 2001).

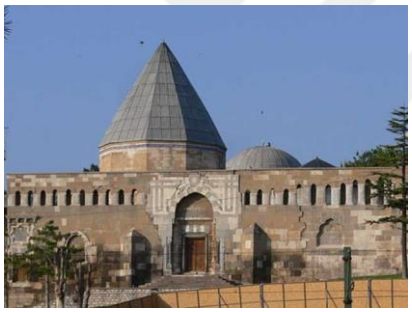

Resim 5.1. Konya Çatalhöyük
(Kaynak: http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,46251/catalhoyuk-neolitik-kenti-konya.html (Son Erişim: 30.07.2016))

Onuncu yüzyıla kadar Bizans' a ev sahipliği yapan Konya'ya ilk gelen Türkler Selçuklular olmuştur. Selçuklu Kutalmışoğlu Sultan Süleyman Şah tarafından fethedilen Konya 1097 yılından sonra Anadolu Selçuklu Devleti'ne başkentlik yapmaya

başlamıştır (Url 6). Konya, Anadolu Selçukluları'na başkentlik yaptığı dönemde, kültür ve sanat açısından devletin en önemli merkezi haline gelmiştir (Url 7).

Konya kentindeki mevcut tarihi yapıların hepsi Türk'lerin Anadolu'ya girmesinden sonra yapılan yapılardır. Türk döneminden önce inşa edilen yapılar günümüze kadar ulaşamamıştır. Alaeddin Camisi (Resim 5.2a), Sahip Ata Külliyesi, Karatay Medresesi (Resim 5.2b), İnce Minareli Medrese, Sırçalı Medrese Selçuklu dönemi eserleridir. Yine Selçuklu ve Beylikler döneminden günümüze kalan birçok cami, hamam, çeşme, köprü, tekke, kervansaray ve suyolu bulunmaktadır. Bu eserler dışında Konya için en önemli sayılan yapı mimar Bedrettin Tebriz-i tarafından yapılan Mevlana Külliyesidir (Resim 5.2c) (Url 6). Uzun süre Selçuklu başkenti olan Konya 1465 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmiş ve bu tarihten sonra Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına girmiştir (Url 7). Sultan Selim Camisi ve Aziziye Camisi (Resim 5.2d) Osmanlı döneminde inşa edilen yapıların birçoğunun içerisinden günümüze kadar ulaşabilen önemli yapılardan olmuştur.

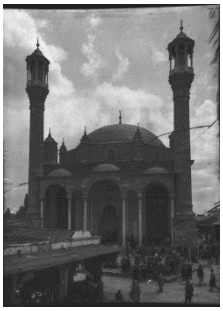
a. Konya Alaeddin Cami
(Kaynak: http://camiiler.com/konya-alaeddin-cami/ (Son Erişim: 30.07.2016))

b. Konya Karatay Medresesi
(Kaynak:http://www.otelkurdu.com/gezi.php?id=2361 (Son Erişim: 30.07.2016))

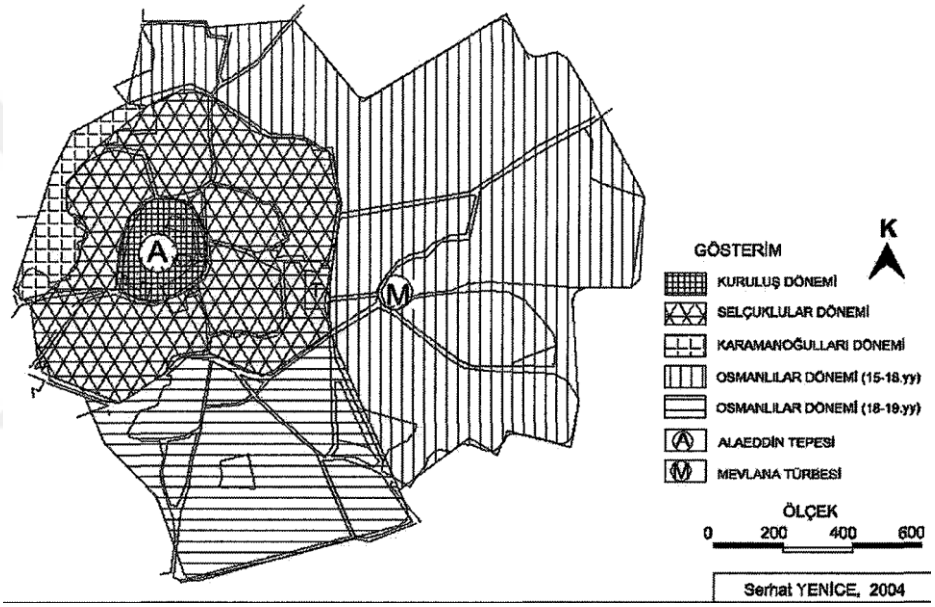
c. Konya Mevlana Türbesi
(Kaynak:http://www.ustaellerden.com/mevlana-turbesi-resmi/mevlana-turbesi-cizimi/ (Son Erişim: 30.07.2016))

d. Konya Aziziye Cami
(Kaynak: Konya Koyunoğlu Müzesi Arşivi)

Resim 5. 2. Konya Genel

Selçuklu döneminde başkent olmanın ayrıcalıklarını yaşayan Konya, Osmanlı ve Beylikler döneminde de bu ayrıcalıkları sürdürmüştür. Osmanlı egemenliği döneminde şehir doğu yönünde gelişme göstermiştir. Daha sonra güney ve güneydoğu kesimlerine doğru yayılmıştır (Yenice, 2005) (Şekil 5.1). Bu süreç içerisinde Konya'da daha önce bahsedilen yapılar dışında da çok fazla imar faaliyeti gösterilmiştir. Çarşılar, barınma yapıları, eğitim yapıları, konaklama tesisleri gibi örnekleri de görmek mümkündür. Günümüze ulaşan yapılar, yapıldığı dönemlerin mimari anlayışı, yapım tekniği, yapı malzemesi ve o dönemde yaşayan halkın ekonomik ve sosyal durumları hakkında bilgiler vermektedir (Yaldız, 2003).

Şekil 5.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Konya Kent Gelişimi
(Kaynak: Yenice ,2005)

Konya, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de Türkiye için önemli bir merkez olmuştur. Konya'nın Türkiye'nin merkezinde, ulaşım ağının odağında yer alması, onu politik, kültürel, ekonomik anlamda anahtar olmasını sağlamıştır. Şehrin kilit bir merkezde yer alması, her dönemde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de gelişimini hızlandırmıştır. Nüfus artışı da bu nedenle fazla olmuş ve şehir sürekli olarak büyüme göstermiştir. Alaeddin Tepesi merkezli şehir planına sahip olan Konya, ışınsal olarak Cumhuriyet döneminde de gelişmeye devam etmiştir. Bu gelişme batı yönünde olmuştur. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Konya'nın ulaşım ağında kilit nokta olması ile bu bölgede demiryolu çalışması yapılmış ve 1896 yılında Eskişehir-Konya demiryolu trafiği açılmıştır (Url 9).

29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanı ile tüm Türkiye'de olduğu gibi Konya'da da gelişmeler olmuştur. Mimari, eğitim, yaşam, ekonomi alanlarında yenilikler meydana gelmiştir. Daha önce de bahsedildiği gibi Cumhuriyet'in kurulması ile Atatürk insanların eğitim seviyesini yükseltmek istemiştir. Bu nedenle Konya'da da ilk yapılan değişiklik Maarif Teşkilatı'nda olmuştur. Eğitim sisteminde yapılan değişiklik ile birçok yeni okul ihtiyacı doğmuş ve birçok okul yapılmıştır. Yeni dergiler ve gazeteler kurulmuş ve yayın yapmaya başlamıştır. Medrese ve azınlık okulları kapatılarak eğitim tek merkeze düşürülmüştür. 1926 yılında Konya Elektrik Anonim Şirketi kurularak, Dere Hidrolik Santrali inşa edilmiştir. 1920'li yıllarda beş adet banka Konya' da faaliyet göstermeye başlamıştır (Öztürk, 2015; Sönmez, 1991).

Osmanlı'nın son dönemlerinde yapılan ıslahatlar daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi askeri alanla başlamış, eğitimle devam etmiştir. Eğitim sisteminde yapılan yenilikler ile yeni sisteme uygun yapı ihtiyaçları doğmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun bu son dönemlerinde yapılan yapılar, dönemin mimari akımı olmaya başlayan Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi karakteristikleri doğrultusunda inşa edilmiştir. Cumhuriyet' in kurulması ile de eğitim alanında gelişen bu yapılaşma devam etmiş ve Türkiye'nin her yerinde Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özellikleri ile eğitim kurumları yapılmıştır. Selçuklu dönemiyle birlikte önemi artan ve Türkiye için oldukça önemli, gelişmeye yatkın olan Konya'da da Birinci Ulusal Dönem yapı örnekleri fazlasıyla görülmektedir. Bu çalışmanın konusu olan Birinci Ulusal Dönem eğitim yapıları da Konya'da 1915 ile 1929 yılları arasında yapılmıştır. Yapılan eğitim kurumları, imar planı çalışmalarının henüz olmaması sebebi ile ihtiyaç duyulan bölgelerle sınırlı kalmış, Alaeddin ve çevresinde toplanmıştır. Çünkü Konya'da 1946 yılına kadar imar çalışması olmamıştır. Kent merkezi olarak tanımlanan Alaeddin Tepesi ve Mevlana Türbesi etrafında gelişim hızla artmıştır. Mevcut gelişme ile şehir haritaları çizilmiştir, 1933 ve 1934 yıllarında Mimar Şahabettin Mimar Dergisi'nde Konya'nın şehir planı üzerine etütler yapmıştır. 1946 yılında ilk defa imar planı çalışması Asım Kömürcüoğlu tarafından yapılmıştır. 1954 yılına gelindiği zaman ilk yapılan imar planının yetersizliği üzerine Ferzan Baydar ve Leyla Baydar tarafından tekrar imar planı hazırlanmıştır. 1954'de açılan bir yarışma ile birinci olan Haluk Berksan ve Yavuz Taşçı da bu yılda imar planı hazırlamıştır. Daha sonra yapılan çalışmaya göre şehrin gelişimi farklı yönde olması ile 1966 yılında halihazır planlar doğrultusunda bir imar çalışması daha olmuştur. Bu plan ile 1983 yılına kadar herhangi bir aksama olmamış, 1983'de gelişim göstermeye devam eden Konya kentine tekrar bir

imar çalışması Yavuz Taşçı tarafından hazırlanmıştır. 1999 yılına gelindiğinde 2020' ye kadar gelişim planlanarak son imar yine Yavuz Taşçı tarafından çizilmiştir. Günümüzde 1999 yılında hazırlanmış olan bu imar planı çalışması kullanılmaktadır (Yenice, 2005). Bu imar planlarında Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapıları eski kent merkezi çevresinde, özellikle konut alanlarının içerisinde konumlanmıştır.

5.2. Konya'da Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'ne Ait Eğitim ve Eğitim Yapıları

Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim sıbyan mektepleri ve medreselerde verilmiştir. Ancak 18. Yüzyılda Batılı devletlerin verdiği eğitimin farklılaşması ve modernleşmesi ile bu mekteplerde yetişen öğrenciler, eğitim alanında yetersiz olmuş ve bu eğitimi alan yeni nesil, Avrupa karşısında eksik bir eğitim seviyesinde kalmıştır. Bu durum Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa karşısında gerilemesine sebep olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu ıslahatlar yaparak bu durumun düzelmesi gerektiğini düşünmüş ve Tanzimat Fermanı'nı ilan ederek ilk defa Batılı devletlerden etkilenmeye başlamıştır (Karakaya, 2009). Bu yenilenme hareketi öncelikle Osmanlı'nın büyük vilayetlerinde başlamıştır. Osmanlı'nın büyük vilayetlerinden olan Konya, bulunduğu konum itibari ile her dönemde ilim ve sanat merkezi gibi özel bir merkez olmuştur (Eroğlu, 2002). Osmanlı İmparatorluğu'nun bu son dönemlerinde gerçekleşen ıslahatlar ile Konya'da ilk olarak yeni eğitim sisteminde eğitim veren bir Sanayi Mektebi açılmıştır (Resim 5.3). 1898 yılında açılan bu mektebin amacı, hem yeni eğitim sisteminde eğitim vermek, hem savaş sırasında ordunun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde üretim yapmak, hem de kimsesiz çocukların eğitilmesini sağlamak olmuştur (Kuş, 2012).

Resim 5.3. Konya Sanayi Mektebi
(Kaynak: Konya Koyunoğlu Müzesi Arşivi)

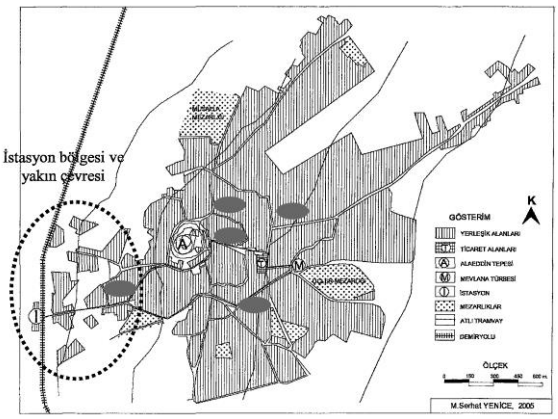
Tanzimat ile ortaya çıkan yeni eğitim sisteminin geliştirilmesi için vilayet merkezlerinde maarif meclisleri kurulmaya başlamıştır. Bu meclisler de alınan kararlar tamamen eğitime ilişkin düzenlemelerin yapılmasını sağlamıştır. Bu meclisler özellikle

Sıbyan Mekteplerinin yenilenmesine de önem vermiştir. Bu meclislerden Konya merkezinde kurulanlar, Konya vilayeti için önemli kararlar almıştır. Bu alınan kararlar ile Konya'da dört yüz kız öğrenci için kız mektebi ile iki yüz elli erkek öğrenci için ise altı adet Sıbyan Mektebi için adım atılmıştır. Yeni eğitim sisteminde kurulan bu Sıbyan Mekteplerinin sayısının çoğalması bu sistemde eğitim verecek öğretmen sayısının da artmasına sebep olmuştur. Böylece yeni sistemde eğitim alacak ve daha sonra bu bağlamda eğitim verecek öğretmen okullarının açılması söz konusu olmuştur. Öncelikle öğretmen okulları belli merkezlerde açılmıştır. Bu merkezlerden birisi de Konya vilayeti olmuştur. Açılan öğretmen okulları, merkeze bağlı tüm diğer küçük vilayetlerden de öğrenci aldığı için yatılı olarak hizmet vermeye başlamıştır (Taşer 2010). Konya' da bu yeni sistemde açılan ilk eğitim kurumu Konya Mekteb-i Rüştiyesi olmuştur. Daha sonraki yıllarda ise kız Mekteb-i Rüştiyesi de eklenmiştir (Eroğlu 2002). Ayrıca Konya valisi, Konya merkezine bağlı olan bölgelerde de eğitim kurumlarının kurulmasını sağlamıştır (Taşer 2014). Böylece Konya' ya bağlı olan diğer kentlerde de yeni sistemde okullar açılmıştır. Yükseköğretim alanında da hizmet veren, yeni eğitim sistemine mensup okullar da bu dönemde açılmaya başlamıştır. 1908 yılında açılan Mekteb-i Hukuk, Konya tarihinin ilk yükseköğrenim veren mektebi olarak kabul edilmiş fakat 1919 yılında kapatılmıştır (Öztürk, 2015).

1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim hızlı bir şekilde yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin vilayet merkezlerinde ilerlemeye devam etmiştir (Url 10). Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim tek çatı altında toplanılmaya çalışılmıştır ve yapılacak olan okulların aynı mimari tarzda inşa edilmesine karar verilmiştir. Devlet Maarif Vekaleti'nin vilayetlere gönderdiği planlar dışında okulların yaptırılmasını yasaklamıştır. Bu süreçte Konya kentinde de yeni ilkokul yapıları yapılmaya başlanmıştır. İsmet Paşa İlkokulu, Hakimiyet-i Milliye İlkokulu ve Gazi Mustafa Kemal İlkokulu bu amaçla yapılmış okullar olmuştur. 1926 yılında yapımına başlanan okulların projeleri Maarif Vekaleti tarafından gönderilen ve Ankara'da bulunan Gazi ve Latife Okullarının mimarı Mukbil Kemal Taş'ın çizdiği tip projelerden birisi olmuştur. Konya Valisi İzzet Bey, okul yapılması gereken bölgeleri tespit etmiş ve bu doğrultuda inşaat yapılmıştır. Okullar genellikle eski kent merkezinde ve konut bölgelerinde inşa edilmiştir. Yapılar Alman firması olan Lenc (Leno) Şirketi tarafından yapılmış ve 1927 yılında tamamlanarak eğitime açılmıştır. 1929 yılına kadar devam eden bu gelişmelerin sonunda Konya'da toplam yirmi dört adet yeni eğitim sisteminde hizmet veren okul açılmıştır (Öztürk, 2015). Bu okulların tümü aynı üslupla tasarlanan okullar olamamış

ve zamanla bulundukları yapıları terk etmişler, farklı binalarda eğitim vermeye devam etmişlerdir.

Cumhuriyet' in kuruluşundan sonra henüz imar planına sahip olmayan Konya'da yapılar gelişmeye, şehrin büyümesine bağlı olarak inşa edilmeye başlanmıştır. Bu sebeple incelenecek olan yapılar, günümüzde şehir merkezinde kalmaktadır. 1922 yılında çizilen Konya'nın halihazır haritasına Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya'da bulunan eğitim yapıları işlendiği zaman yapıların yerleşik alanda bulunduğu görülmüştür (Şekil 5.2) Konya'da Osmanlı'nın son dönemlerinde yapılmış olan Birinci Ulusal Dönem eğitim yapıları da mevcuttur. Fakat plan şeması, cephe karakteri, taşıdığı bezemeler ile diğer Birinci Ulusal dönem yapılarından farklı olması sebebi ile daha önceki bölümlerde incelenmiştir. Tez çalışmasında incelenecek olan yapılar, yapım yılları, plan ve cephe çizgileriyle Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapıları kapsamına girmektedir ve bu kapsamda lise olarak yapılmış olan, Dar-ül Muallimin Mektebi (1917) (Konya Lisesi), Dar-ül Muallimat Mektebi (1924) (S.Ü. Mimarlık Fakültesi) ile ilkokul olarak yapılan, Gazi Mustafa Kemal İlkokulu (1926-1927) (Karatay İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü), Hakimiyet-i Milliye İlkokulu (1926-1927) (İl Milli Eğitim Müdürlüğü), İsmetpaşa İlkokulu (1926-1927), plan ve cephe özellikleri incelenerek, daha önceki bölümlerde oluşturulan tipolojiye göre Birinci Ulusal Mimarlık dönemi yapıları içerisindeki yerinin tespiti yapılacaktır (Resim 5.4).

Şekil 5.2. 1922 Konya Kent Haritası ve İncelenen Yapıların Konumları
(Kaynak: Yenice, 2005'den Alınmış ve Yeniden Düzenlenmiştir.)

Resim 5.4. İncelenen Yapıların Mevcut Konumları
(Kaynak: Google Maps 2016)

5.2.1. Dar-ül Muallimin Mektebi (Konya Lisesi)

Yapının Yeri Ve Bugünkü Durumu

Dar-ül Muallimin Mektebi, bugünkü adı ile Konya Lisesi, Konya ili, Meram ilçesi, Atatürk Caddesi ile Amberreis Caddesi'nin kesiştiği alanda, 564 Ada, 8 Parselde yer almaktadır (Resim 5.5a) Alaeddin Tepesi'nin güney-batı yönünde konumlanmış olan yapı, eski kent merkezinde bulunmaktadır (Resim 5.5b). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapılarının Konya'daki ilk örneğidir. Yapı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 13.11.1982 tarihinde A-3861 sayılı karar ile tescillenmiştir (Resim 5.5c). 1985 yılında yapının koruma grubu değiştirilmiş olup sadece cephe karakteri olarak korumaya girmiştir (Bkz. Ek 3) (Resim 5.5d).

a. Dar-ül Muallimin Mektebi Konumu
(Kaynak: Konya Kent Bilgi Sistemi, 2016)

b. Dar-ül Muallimin Mektebi Konumu
(Kaynak: Google Maps, 2016)

c. Dar-ül Muallimin Mektebi Bugünkü Durumu
(Kaynak:http://www.panoramio.com/photo/89221104 (Son Erişim: 06.08.2016))

d. Dar-ül Muallimin Mektebi Bugünkü Durumu

Resim 5. 5. Dar-ül Muallimin Genel Görünüm

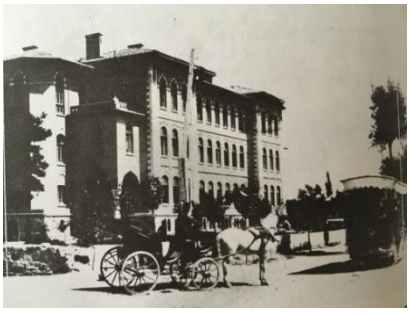
Günümüzde Konya Lisesi olarak kullanılan yapı, oldukça geniş bir bahçeyle çevrilmiştir. Yaklaşık on bin metrekare büyüklüğe sahip olan bahçenin kuzey bölümü günümüzde otopark olarak kullanılmaktadır. Yine bahçenin kuzey kısmında ve doğu kısmında 1960'lardan sonra yapılan ek binalar bulunmaktadır. Doğu yönünde bulunan

ek bina günümüzde yıkım aşamasındadır. Okulun sahip olduğu büyük bahçenin güney cephesinde yani tarihi binanın giriş kısmında bir yeşil alan bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi

Osmanlının son dönemlerinde yeni eğitim sisteminin bir an evvel öğrenilmesi için öğretmen okullarının açılmasına önem verilmiştir. Öğretmen okullarında yeni eğitim sistemiyle eğitim alan öğretmenler ile yeni sistemin daha kolay yayılması sağlanmıştır. Henüz 19. yüzyılın başlarında karma eğitime geçilmediği için öğretmen okulları Kız Öğretmen Okulu (Dar-ül Muallimat) ve Erkek Öğretmen Okulu (Dar-ül Muallimin) olarak eğitim vermekteydi. Konya merkezinde ilk Erkek Öğretmen Okulu 1875 yılında açılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk açılan Erkek Öğretmen Okulları'nın bazıları kendi binalarında bazıları ise kiralanmış olan konutlarda eğitim vermiştir. Konya Dar-ül Muallimin Mektebi de ilk açıldığı yıllarda kiralık bir konutta eğitim vermiştir (Taşer, 2010).

1910 yılına gelindiğinde bu mekanların yetersiz gelmesi ile dönemin Konya Valisi Hüsnü Bey, Erkek Öğretmen Lisesi inşaatını başlatmıştır. Fakat maddi imkansızlıklardan dolayı 1913 yılına kadar sadece su basmanı yapılabilmiştir. 1914 yılında Mimar Muzaffer Bey Konya'ya gelmiş ve baş mimar olmuştur. İlk iş olarak inşaatı yarım olan Erkek Öğretmen Okulu binasını tamamlamıştır. Üç yıl süren inşaat 1917 yılında tamamlanmış ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin ilk örneklerinden birisi olmuştur (Köroğlu, 1989) (Resim 5.6). 1917 yılında eğitime başlayan okul hem yatılı öğrenci hem de gündüz eğitimli öğrenci almıştır (Taşer, 2010).

Resim 5.6. 1920 Yılında Dar-ül Muallimin Mektebi
(Kaynak: Köroğlu, 1989)

Resim 5.7. Dar-ül Muallimin Mektebi
(Kaynak: http://www.bizimkonya.com/konya_eski_resimleri.html (Son Erişim: 06.08.2016))

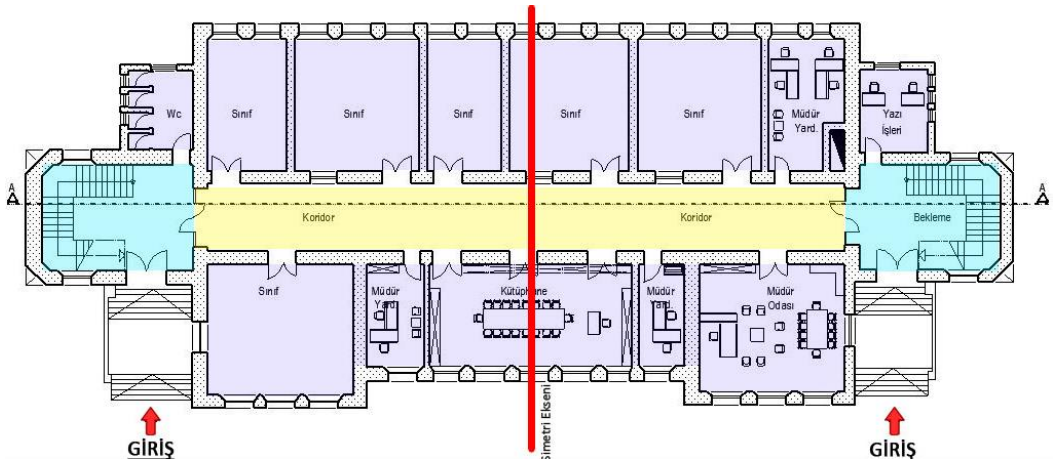
Birinci Dünya Savaşı mütareke sonrasında, okul önce İngilizler'in daha sonra İtalyanlar'ın askeri karargahı olarak kullanılmıştır. 1920'lerden sonra da hem Erkek Öğretmen Okulu olarak eğitim devam etmiş hem de Askeri İdadi olarak kullanılmıştır (Resim 5.7). 1926 mezunlarının belirttiği ifadeye göre normal eğitimin ve askeri eğitimin verildiği senelerde okul tahtalarla ikiye bölünmüş, bu iki tarafta ayrı ayrı eğitim verilmiştir (Köroğlu, 1989).

Erkek Öğretmen Okulunun 1934 yılında Adana'ya taşınması ile binaya Konya Erkek Lisesi taşınmıştır ve 1972 yılına kadar kullanılmıştır (Url 9). Erkek Lisesi döneminde de yatılı eğitim verilmiştir. 1973 yılında okulun ismi değişerek Gazi Lisesi olmuştur. 1998 yılına kadar Gazi Lisesi adını taşıyan okul bu yıl da isim değiştirerek Konya Lisesi olmuştur. 2005 yılından günümüze kadar da Konya Lisesi olarak kullanılmaktadır.

Yapının Mimari Özellikleri

- Plan özellikleri

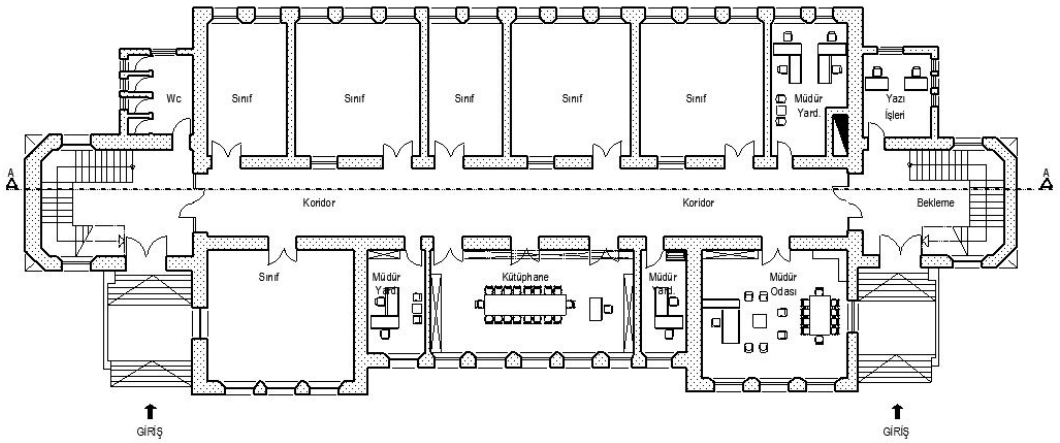
Yapı Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapılarının genel karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Dikdörtgen plan şemasına sahip olan yapı, bulunduğu parsel içerisinde kuzey-doğu, güney-batı aksı üzerinde konumlanmıştır. Böylece kuzey yönünün olumsuz koşullarına maruz kalmamakta, güneşin olumsuz etkilerinde de korunmaktadır (Çiftçi, 2001). Simetrik ve I tipi plan şemasına sahip olan yapıya girişler simetri aksına dik olarak yapının iki yanında bulunmaktadır. Bu simetriyi bozmamak adına iki ana giriş bulunmaktadır. Düşey sirkülasyonu sağlayan merdivenler de girişlerin yanlarında yine simetrik olarak sağlanmış olup, yapıdan bir parça koparılmıştır. Böylece uzun olan kütle için hareketlilik sağlanmıştır. Merdivenler dış cepheyle bağlantılı olduğu için büyük pencereler ile doğal aydınlatma sağlanmıştır (Şekil 5.3). Bodrum üzeri üç kattan oluşan yapının sınıf ve idari mekanları I tipi uzanan koridorun etrafında konumlanmıştır.

Şekil 5.3. Dar-ül Muallimin Mektebi Plan Şeması
(Kaynak: Çiftçi, 2001'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

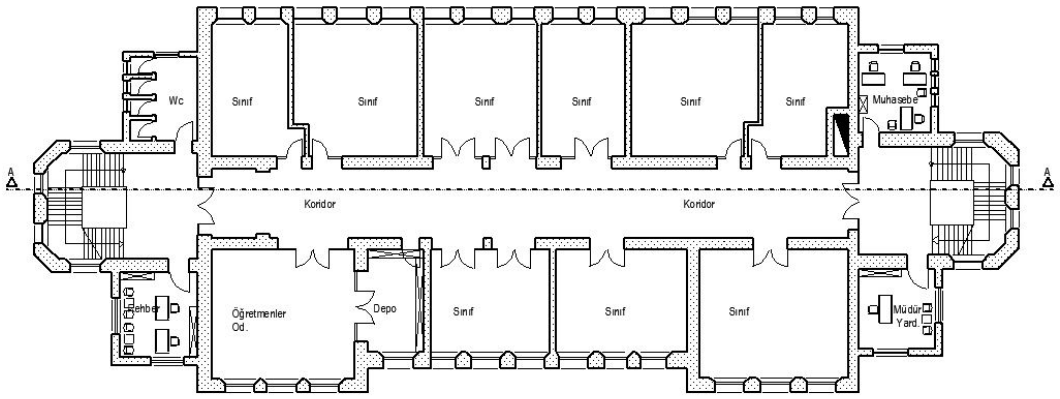
Yapının zemin katında sınıfların bir kısmı, ıslak hacim, idari odalar ve kütüphane yer almaktadır. Erkek Öğretmen Okulu mezunlarından alınan bilgiye göre bir dönem kütüphanenin yanında bulunan mekanlar araç-gereç odası olarak kullanılmıştır. Ayrıca zemin katta bulunan sınıflar daha küçük olduğu için sınıf mevcudu az olan öğrenciler bu katta eğitim görmektedir. Girişlerin köşe akslardan sağlandığı yapının zemin katında merdiven evlerinin pencereleri sayesinde koridor ışık almaktadır. Ayrıca merdiven evlerinin alt kısımları bodruma iniş ve bekleme bölümü olarak kullanılmaktadır (Resim 5.8). Girişlerin yanındaki akslar cephede hareketlilik sağlaması açısından öne doğru çıkartılmıştır. Bu mekanların büyüklükleri diğerlerinden farklıdır.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin en önemli özelliklerinden biri cepheye çok önem verilmesi, içeride kullanılan mekanların fonksiyonlarının ve boyutlarının önemsenmemesidir. Dar-ül Muallimin Mektebi bahsedilen özelliğe uyan yapılardan birisidir. Yapının cephe hareketliliği ve pencere düzeni kusursuzdur fakat bu özelliklerinden dolayı sınıfların birçoğu birbirinden farklı boyutta olmak durumunda kalmıştır (Şekil 5.4).

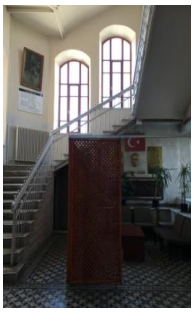

Şekil 5.4. Dar-ül Muallimin Zemin Kat Planı
(Kaynak: Çiftçi, 2001'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Birinci katta sınıflar, idari bölüm ve ıslah hacimler bulunmaktadır. Zemin katta girişlerin bulunduğu aksın üzeri birinci katta kapatılarak mekanlar oluşturulmuştur (Şekil 5.5). Yapıldığı dönemden günümüze gelene kadar kullanıcı ihtiyaçları çerçevesinde, yapının sınıf aralarında ve duvarlarında bir takım tadilatlar olmuştur. Orijinal kapılar ile mekanlara giriş sağlandığı için bazı sınıflarda ölü alanlar meydana gelmiştir (Resim 5.9). Bu değişimler, yapının tasarlandığı dönem ile günümüz arasında oluşan kullanıcı ve eğitim sistemi farklılığı şeklinde açıklanabilir.

Şekil 5.5. Dar-ül Muallimin Birinci Kat Planı
(Kaynak: Çiftçi, 2001'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

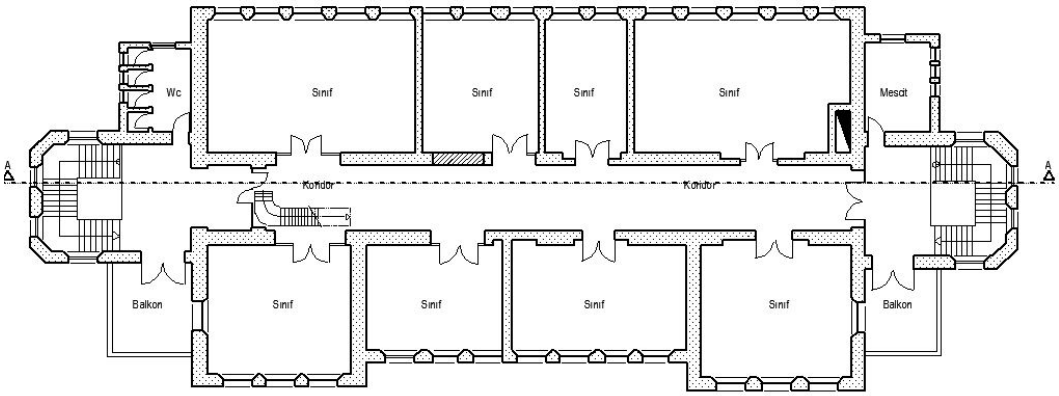

Resim 5.8. Zemin Kat Bekleme Bölümü

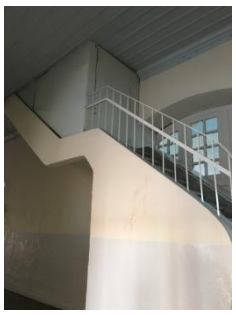

Resim 5.9. Sınıflarda Oluşan Ölü Alanlar

Yapının son katı yapıldığı dönemde yatakhane olarak kullanılmıştır. 1993 yılına kadar yatılı eğitim de veren yapı bu tarihten sonra normal eğitime geçmiş ve yatak odaları sınıf olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yine ihtiyaç dahilinde odalar arasında bulunan duvarlarda tadilat yapılmış olup bir kapı kaldırılmıştır. Son kat koridorunda çatı arasına çıkan bir merdiven bulunmaktadır (Resim 5.10) Çatı arasında kullanılan mekanlar bodrum kata indirilmiş olmasına rağmen merdiven kaldırılmamıştır. Son katta Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi öğelerinden olan balkon mekanı bulunmaktadır. Balkon giriş aksının üzerinde ve simetrik olarak tasarlanmıştır (Şekil 5.6).

Şekil 5.6. Dar-ül Muallimin İkinci Kat Planı
(Kaynak: Çiftçi, 2001'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

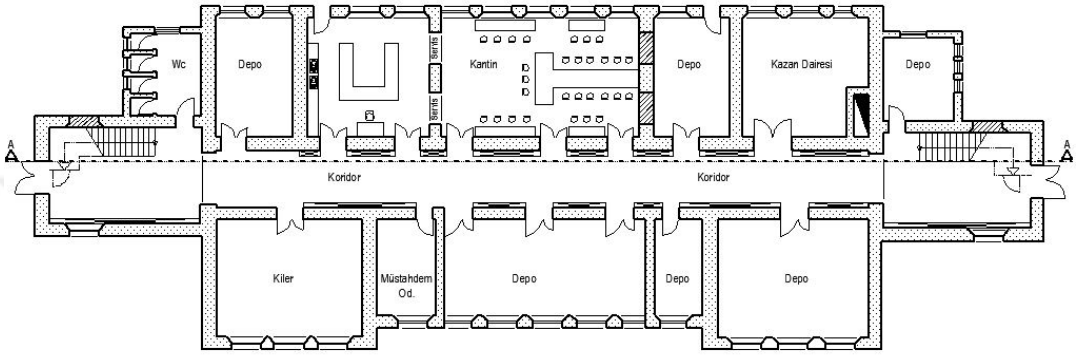

Resim 5.10. Çatı Arasına Çıkan Merdiven

Resim 5.11. Bodrum Kat Koridor

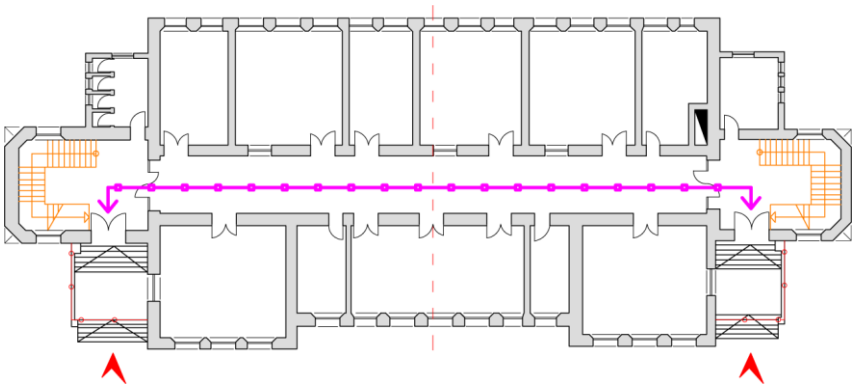
Yapının bodrum katı kazan dairesi, depolar ve kantinden oluşmaktadır (Resim 5.11). Koridora sıralanmış olan kitaplık bölümünde eski ve yeni kitaplar ile eskiden kullanılmış olan eşyalar sergilenmektedir. Yapının iki yanında bulunan merdiven altlarından dış mekana çıkış sağlanmaktadır. Yapının orta aksında bulunan kantin, geniş bir açıklığa sahip olduğu için kemerler ile bu geniş açıklık geçilmiştir. Yapının komşuluğunda günümüzde yıkılmış olan ek binaya geçiş için kantinde ve depoda kapılar bulunmaktadır. Bu kapılar pencereden bozma kapılardır (Şekil 5.7).

Şekil 5.7. Dar-ül Muallimin Bodrum Kat Planı
(Kaynak: Çiftçi, 2001'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Ayrıca yapıldığı dönemde çatı arası kullanımı da mevcuttur. 1963 yılında kalorifer sistemi kurulmuştur. 2000' li yılların ilk dönemlerinde ise çatıda bulunan su deposu bodrum kata indirilmiştir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu onayları ile tüm pencere doğramaları da orijinaline uygun olarak değiştirilmiştir. Yıllar geçtikçe ihtiyaçlara göre mekanlar arasında bazıları bölünmüş ve değişiklikler yapılmıştır.

İncelenen yapının plan özellikleri, oluşturulan tipolojiye göre değerlendirildiğinde, dikdörtgen plan şemasına sahip olup simetrik olarak tasarlanmış, köşe girişli yapı grubuna girmektedir. Giriş vurgusu arttırmak için girişlerin üzeri balkon olarak tasarlanmıştır. Simetri aksına dik bir yatay sirkülasyon şemasına sahip olan yapıda, düşey sirkülasyon ise simetrik olarak koridorun iki ucunda yer almaktadır (Şekil 5.8).

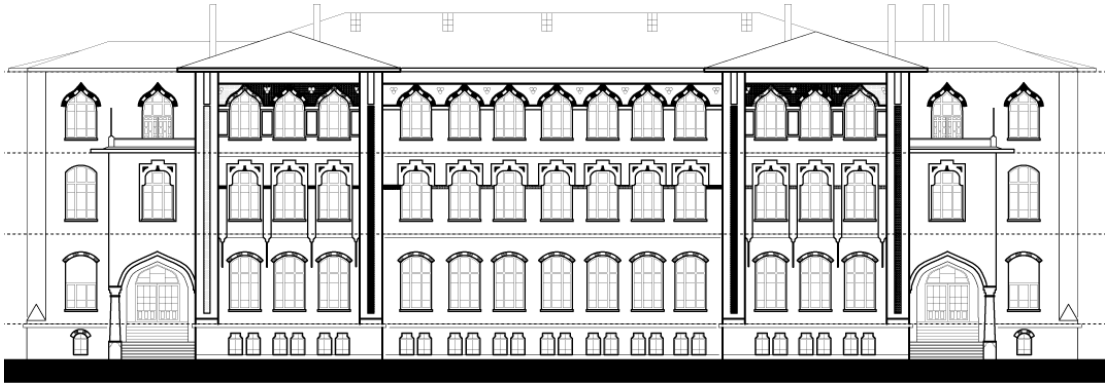
Şekil 5.8. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapılarının Plan Analizine Göre Dar-ül Muallimin Mektebi

- Cephe özellikleri

Konya Dar-ül Muallimin Mektebi'nin cephe özellikleri incelendiği zaman, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerini tümüyle yansıttığı görülmektedir. Öncelikle yapının ön cephesi ile diğer cepheleri arasında bulunan bezeme farkı, ön cepheye verilen önemi göstermektedir. Pencere özelliklerine bakılacak olursa her katta farklı tipte pencere görmek mümkündür. Bodrum kat pencereleri dahil her katta pencere özellikleri değişkenlik göstermiştir. Zemin katta basık kemerli, birinci katta at nalı kemerli, son katta ise sivri kemerli pencereler yer almaktadır. Katlar arasında yatay kornişler kullanılarak ayrım netleştirilmiştir. Güney-batı cephesinde bulunan girişlerin üzeri kapatılarak, mermer sütunlar ve sivri kemerle taşıtılmıştır. Birinci katta kapalı mekan olan aks, son katta balkon olarak çözümlenmiş böylece giriş aksı farklılaştırılarak vurgulanmıştır. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde genellikle girişler simetri aksından sağlanmış ve girişleri vurgulamak adına üst katlarda bu mekanlar balkon olarak kullanılmıştır. Dar-ül Muallimin Mektebi'nde farklı girişler köşe akslardan sağlanmıştır ve yine giriş vurgusunu arttırmak için üzeri balkon olarak tasarlanmıştır. Tasarlanan bu balkonların korkulukları da taş malzeme ile yapılmış ve yapının anıtsallığı arttırılmıştır (Şekil 5.9).

Yapının öne çıkartılan giriş aksında köşe noktalar taş ve çini süslemeler kullanılarak farklılaştırılmıştır. Uzun bir kütle olan yapı bu bezemelerle büyük kütlesel etkisinden arınmış, yatay aksta giden yapıya düşey özellik kazandırmıştır. Her katta bulunan pencere kemerlerinin taş işlemesi farklıdır. Birinci ve son katta kemer alınlıkları yine çini süslemeler ile bezenmiştir. Fakat bu çiniler de her katta farklı tasarlanmıştır. Katlar arasında bulunan yatay kornişler farklı taşlarla pencereler arasında da kullanılmıştır. Geniş saçaklara sahip olan yapının çatısı kırma çatı olarak tasarlanmış,

küçük pencereler ile çatı arası aydınlatılmıştır. Geniş olarak tasarlanan saçakların altları ise ahşap süsleme öğeleri ile kaplanmıştır (Resim 5.12).

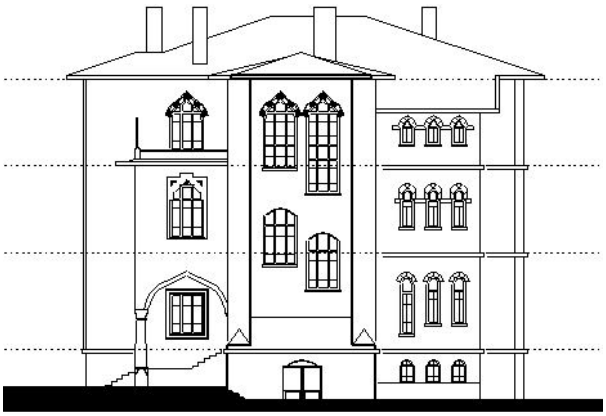

Şekil 5.9. Dar-ül Muallimin Mektebi Güney-doğu Cephesi

Resim 5.12. Dar-ül Muallimin Mektebi Güney-doğu Cephesi

Yapının yan cepheleri bezeme olarak daha az özelliklere sahip olsa da pencere düzeninde yapılan farklılıklar ve merdiven evinin dışa taşırılması ile oldukça hareketli bir görünüme kavuşmuştur (Şekil 5.10). Merdiven evinin üzeri kırma bir çatıyla kapatılarak ana çatıya bağlanmıştır. Ayrıca merdiven evinin köşelerinin bodrum kattan zemin kata geçişte pahlanması da cepheye hareketlilik kazandırmıştır (Resim 5.13).

Şekil 5.10. Dar-ül Muallimin Mektebi Kuzey-doğu Cephesi

Resim 5.13. Dar-ül Muallimin Mektebi Kuzey-doğu Cephesi

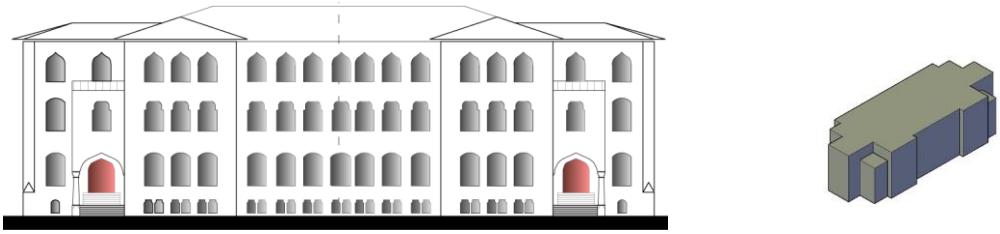
Yapının kuzey-batı cephesi en sade cephesi olmuştur. Köşelerde kaplanan taşlar dışındaki yüzeyler boya yapılmıştır. Ön cephe ile aynı pencere sistemine sahiptir ve her kat farklı bir pencere ile çözülmüştür. Bodrum ve zemin kat basık, birinci kat at nalı, son kat ise sivri kemerli pencerelere sahiptir. Fakat pencere kemerleri bu cephede kabartmalı olarak işlenmemiş, duvar ile aynı hizada tasarlanmıştır. Pencere üzerindeki bu kemerler boyanmamıştır. Katlar arasında devam eden yatay kornişler kuzey-batı cephesinde de devam etmiştir. Yapının bahçeye bakan bu cephesi lineer olarak tasarlanmıştır (Resim 5.14).

Resim 5.14. Dar-ül Muallimin Mektebi Kuzey-batı Cephesi

Öncelikle yapı kütlesel olarak incelendiği zaman hem yatayda hem düşeyde parçalı bir kütle hareketine sahip olduğu görülmektedir. Dar-ül Muallimin Mektebi cephe özellikleri önceki bölümlerde oluşturulan tipolojiye göre değerlendirildiğinde simetrik plan şemasından dolayı simetrik bir cephe sahip olduğu görülmektedir. Yapı girişlerinin üzeri balkon olarak tasarlanmıştır. Düşey olarak bakıldığı zaman kademeli

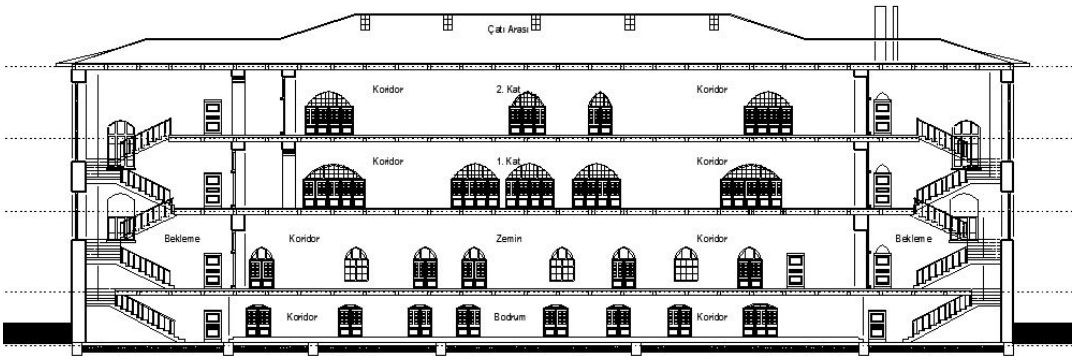
bir tasarımdan söz etmek mümkündür. Her katta pencere düzeni farklı olarak tasarlanmıştır. Geniş ahşap saçaklı çatısı, kırma çatı olarak çözülmüştür. (Şekil 5.11).

Şekil 5.11. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapılarının Cephe Analizine Göre Dar-ül Muallimin Mektebi

- İç mekan süsleme ve bezeme özellikleri

Dar-ül Muallimin Mektebi iç mekanı, imkansızlıklardan dolayı bezemeden kaçınılarak yapılmıştır. Plan şemasına bakıldığı zaman I tipi koridor oldukça uzun ve geniştir. Merdiven evlerinden gelen doğal aydınlık yetersiz kalacağı için, mekanlardan koridora açılan kapılar genellikle yüksek tutularak dış mekandan ışığın girişi sağlanmıştır (Şekil 5.12) (Resim 5.15a). Ayrıca sınıfların bazılarında bulunan iç pencereler günümüzde kullanmıyor olsa da koridorun ışık alması için tasarlanmış detaylardır (Resim 5.15b). Yapının yan cephelerinde bulunan merdivenler mermerden yapılmıştır fakat günümüzde aşınmadan dolayı görüntüsü bozulmuştur. Merdiven korkulukları ise düşey formda dökme demirden tasarlanmıştır. Merdiven evi hacmi geniş tasarlandığı için oldukça ferah ve anıtsal bir özelliğe sahiptir (Resim 5.15c) (Resim 5.15d).

Şekil 5.12. Dar-ül Muallimin Mektebi A-A Kesiti

a. Dar-ül Muallimin Mektebi İç Mekan Kapıları

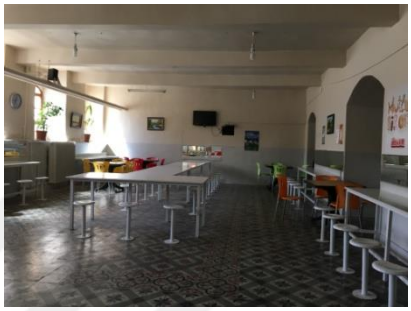
b. Dar-ül Muallimin Mektebi Koridor Pencereleri

c. Dar-ül Muallimin Mektebi Merdiven Detayı

d. Dar-ül Muallimin Mektebi Merdiven Evi

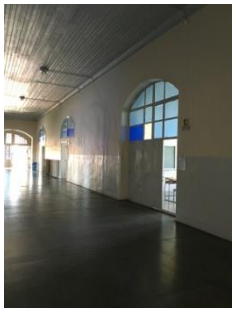
e. Bodrum Kat Döşeme Detayı

Resim 5. 15. Dar-ül Muallimin mektebi İç Mekan

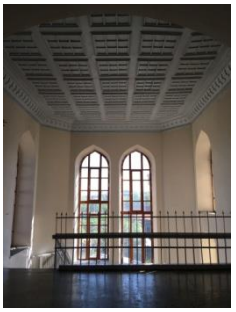
Yapının iç mekanda en önemli bezemeleri taban döşemeleridir. Her kat döşemesi farklı desende karo ile kaplanmıştır. Kaplanan karolar ince işçiliğe sahip özel karolardır (Resim 5.15e). Her mekanda kendi içinde bir düzenle kaplanmış olan karolar, günümüzde değişen duvarlar ile bölünmüş ve asaletini kaybetmiştir (Resim 5.16a). Bodrum ve zemin kat döşemeleri daha gösterişli iken birinci kat koridor döşemesi kabartmalı döşendiği için aşınmış ve günümüzde tek renk olarak düzensiz durmaktadır. 1962 yılında yapının tadilatında bulunan usta, birinci katta bulunan diğer mekanların döşemelerinin, ahşap olduğunu ifade etmektedir (Çiftçi, 2001). Son kat yatakhane olarak tasarlandığı için döşemeler beton halinde bırakılmıştır (Resim 5.16b).

a. Zemin Kat Döşeme Detayı

b. İkinci Kat Döşeme Detayı

c. Merdiven Evi Tavan Detayı

Resim 5. 16. Dar-ül Muallimin Mektebi İç Mekan

Yapının taşıyıcı duvarları taş ile yapılmış olup diğer bölücü duvarlar tuğla ile yapılmıştır. Kireç ile sıvandıktan sonra boyanmıştır. Yapının tavan kaplaması sadece merdiven evi üzerinde bezemeli yapılmıştır. Bu kısımlardaki tavan geometrik desen oluşturularak ahşap ile kaplanmıştır (Resim 5.16c). Bazı sınıfların tavanları da ahşap malzeme ile kaplanmış, yapının diğer tavanları ise doğal hali üzerine sıvanıp boyanmıştır.

- Malzeme ve teknik özellikleri

Yığma yapım tekniği ile yapılmış olan Dar-ül Muallimin Mektebi'nin yapım özelliğinin her katta değiştiği söylenmektedir. Birinci katın ahşap olduğu 1962 yılından sonra betonarmeye dönüştüğü anlatılmaktadır. Binanın yapıldığı dönemde tavanlar demiryolu rayları ile güçlendirilmiştir (Çiftçi, 2001).

Yapının ön cephesi ile arka cephesi arasında yaklaşık yetmiş santimlik kot farkı bulunmaktadır. Su basman kotunun ise iki metre olması yapının bodrum katına yan cephelerde giriş yapılmasını sağlamıştır. Yapının bodrum katı üç metre, zemin katı beş metre, birinci ve ikinci katları ise dört buçuk metre kat yüksekliğine sahiptir.

Yapının ana malzemesi taştır. Bezemeler için Gödene taşı, dış duvarlar için Sille taşı, bölücü duvarlar için tuğla kullanılmıştır. Cephelerde yapılan bezemelerde Gödene taşı ile Sille taşı karışık kullanılarak almaşık bir görüntü elde edilmiştir. Ayrıca kemer alınlıklarında kullanılan çini detaylar da yapının özel malzemelerinden olmuştur.

5.2.2. Dar-ül Muallimat Mektebi (Selçuk Üniversitesi Mimarlık Fakültesi)

Yapının Yeri Ve Bugünkü Durumu

Dar-ül Muallimat Mektebi, bilinen adıyla S.Ü. Mimarlık Fakültesi, Konya ili, Karatay ilçesi, Ankara Caddesi üzerinde, 909 Ada, 143 Parselde konumlanmaktadır (Resim 5.17a). Alaeddin Tepesi'nin kuzey-doğusunda ve komşuluğundadır. Eski kent merkezinde bulunan yapı, Selçuklu eseri olan Karatay Medresesi'nin doğusunda yer almaktadır (Resim 5.17b). Mimar Muzaffer Bey'in kısa hayatı içerisinde tasarladığı yapı, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin önemli eserlerinden biri olmuştur (Resim 5.17c). Yapı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 13.11.1982 tarihinde A-3861 sayılı karar ile tescillenmiştir (Resim 5.17d).

a. Dar-ülMuallimat Mektebi Konumu
(Kaynak: Konya Kent Bilgi Sistemi, 2016)

b. Dar-ülMuallimat Mektebi Konumu
(Kaynak: Google Maps, 2016)

c. Dar-ülMuallimat Mektebi Bugünkü Durumu
(Kaynak: http://www.arenaguvenlik.com.tr/?cat=6
(Son Erişim: 07.08.2016))

d. Dar-ülMuallimat Mektebi Bugünkü Durumu

Resim 5. 17. Dar-ül Muallimat Mektebi Genel Görünüm

Günümüzde Selçuk Üniversitesi Mimarlık Fakültesi olarak kullanılan yapı, yaklaşık on bin metrekare büyüklüğüne sahip olan bir parselin içerisinde konumlanmıştır. Bu parselin güney ve kuzey-doğu kısımlarında yeşil alanlar bulunmaktadır. Aynı zamanda parselin güney yönünde bulunan yeşil alan sosyal aktiviteler için de kullanılabilmektedir. Yapının batı cephesine bitişik olarak ve bahçenin kuzey tarafında farklı tarihlerde yapılmış ek binalar bulunmaktadır.

Yapının Tarihçesi

İmparatorluğun büyük şehirlerinde açılmaya başlayan Kız Öğretmen Okulu, Konya'da 1915 yılında eğitim vermeye başlamıştır. Gerek imkansızlıklardan gerekse öğrenci sayısı azlığından ötürü okul ilk açıldığında Mevlana Türbesi civarında Hacı Fasihzade Memduh Bey' in evinde tek sınıflı olarak eğitim vermeye başlamıştır. Daha sonra Halim Çelebi ve Botsalı' nın evlerinde eğitim devam etmiştir. Bir süre sonra geçici olarak kullanılan bu mekanlar yetersiz kalmaya başlayınca, daha önce Ermeni Mektebi yapılmak üzere temeli atılmış ve devam edilmemiş olan bugünkü Selçuk

Üniversitesi Mimarlık Fakültesi binasının inşaatına, 1917 yılında mimar Muzaffer Bey'in tasarımıyla başlanmıştır (Dülgerler ve Sözen, 1978).

Mimar Muzaffer Bey'in sağlık sorunları olmasına rağmen yapıyı en ince detayına kadar tasarlamış ve ölümüne kadar inşaatın takibini yapmıştır. Rahatsız olduğu için yapının her aşamasında Falih Ülkü ile beraber çalışmıştır. 1920 yılında mimar Muzaffer Bey vefat edince yapının inşaatına Falih Ülkü devam etmiştir ve 1924 yılında yapıyı tamamlamıştır (Dülgerler ve Sözen, 1978) (Resim 5.18).

Resim 5.18. Konya Dar-ülMuallimat Mektebi
(Kaynak: httpwww.konyapol.com2193-mevlana-muzesi-nin-onunu-beton-yiginina-cevirdiler-diyenlere-tarihi-fotografla-cevap.html (Son Erişim: 07.08.2016))

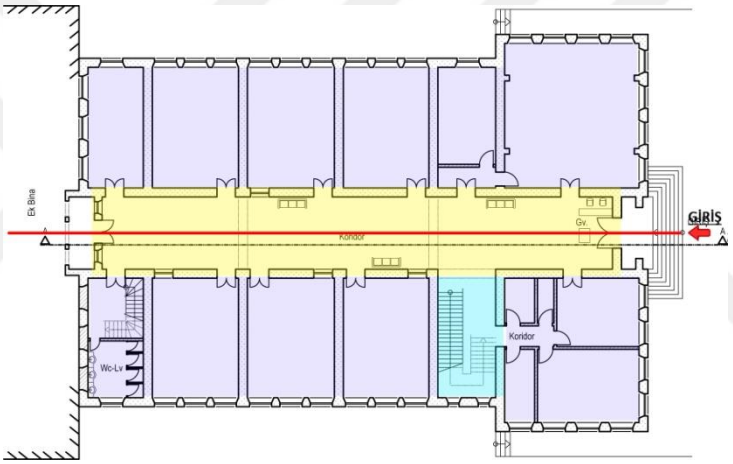
Yıllar geçtikçe okulun öğrencisi artmış ve yapı yetersiz kalmaya başlayınca ek binalar yapılmıştır. Yapının batı cephesine bitişik olarak bir ek bina yapılmış ve bu tarihi yapının bir cephesinin kapanmasına sebep olmuştur. 1932 yılında yapı etrafında bulunan konut, ticari ve ibadet yapıları satın alınarak bugünkü parsel alanına eklenmiştir (Dülgerler ve Sözen, 1978). 1963 yılında yatakhane, revir, toplantı salonu ve spor salonu olarak kullanılmak üzere ek binalar yapılmıştır (Karakaya, 2009).

1975 yılında öğretmen yetiştiren okulların lise üzerine iki yıllık yüksek öğretimle sağlanması kararı alınmış ve Eğitim Enstitüleri açılmıştır (Karakaya, 2009). Bu tarihten sonra yapı, Pratik Kız Sanat Okulu olarak eğitime devam etmeye başlamıştır. Daha sonra okulun adı Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi olarak değişmiştir. Temmuz 1976 yılında yapıda büyük bir yangın meydana gelmiş ve çatısı ile birinci kat pencereleri yanmıştır. Fakat aynı sene tüm onarımlar yapılmış ve 1977 yılında okul öğrenime devam etmiştir (Dülgerler ve Sözen, 1978). 1997 yılına kadar bina eğitim yapısı olarak hizmet vermiş olup, 1997' de Selçuk Üniversitesi Rektörlük Binası olarak kullanılmaya başlanmıştır (Karakaya, 2009; Çıpan, 1998). 2017 yılı Eylül ayı itibari ile de Selçuk Üniversitesi Mimarlık Fakültesi olarak işlevini sürdürmektedir.

Yapının Mimari Özellikleri

- Plan özellikleri

Dikdörtgen plan şemasına sahip olan yapı simetrik olarak tasarlanmıştır. Bu özelliği ile Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi plan şeması özelliğini yansıtmaktadır. İncelenen diğer yapılardan farklı olan özelliği, özgün yapının T şeklinde tasarlanmış olması ve simetri ekseninin kısa cephesine dik olmasıdır (Şekil 5.13). Yapı doğu ve batı aksı üzerinde konumlanmıştır. Ara yönlerde olmaması sebebi ile olumsuz hava koşullarına karşı korunması yoktur. Kuzey'den gelen soğuk rüzgar sınıf cephesini olumsuz yönde etkilemektedir. Islak hacimler batı yönünde tasarlanmıştır fakat günümüzde yapının batı cephesine bitişik olarak yapılan ek bina olumsuz batı güneşinin ıslak hacimlere vurmasını engellemiştir.

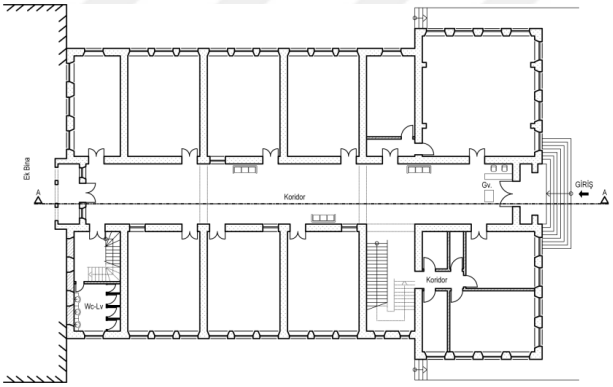
Şekil 5.13. Dar-ül Muallimat Mektebi Plan Şeması
(Kaynak: Dülgerler ve Sözen, 1978'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Yapı T plan şemasına sahip olmasına rağmen I koridor sistemi olarak tasarlanmıştır. Simetri ekseni bu koridorun ortasından geçmekte ve koridorun kuzey ve güney yönlerinde mekanlar sıralanmaktadır. Düşey sirkülasyon Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarından farklı olarak güney cephe tarafında, bir mekanın boşaltılmasıyla sağlanmıştır. Düşey sirkülasyon vurgusu bulunmamaktadır. Yapı bodrum üzeri iki kattan meydana gelmektedir. Yapının özgün plan şemasında, koridorun kuzey ve güney cephesi boyunca sıralanmış olan büyük mekanlar sınıf, daha küçük olarak tasarlanmış olan mekanlar ise idari bölüme ayrılmış mekanlardır. Eski Kız Öğretmen Okulu mezunlarından edinilen bilgiye göre, yapının bodrum katı yemekhane, zemin katında girişin doğu köşesinde kantin, batı köşesinde ise müdür odası ve hizmetli odaları, diğer mekanlar sınıf, birinci katı ise sınıf olarak kullanılmıştır. Yapının batı cephesinde

bulunan ek bina yapılmadan önce çatı arası yatakhane olarak kullanılmıştır. Yatakhaneye çıkan merdiven ahşaptan yapılmıştır. Ek bina yapıldıktan sonra yatakhaneler ek binaya taşınmış, çatı arası kullanımı da sona ermiştir. Günümüzde yapının bazı mekanları tadilat görerek ihtiyaç dahilinde bölünmüş, çatı arası kullanımı tekrar açılmıştır. Yapının batı cephesine bakan ıslak hacimlerin olduğu bölüm de tadilat görerek servis merdiveni oluşturulmuştur.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde bazı plan şemaları simetrik iken katların da kendi içinde simetrik olabildiği daha önceki bölümlerde belirtmiştir. Bu tasarım girdisine Kız Öğretmen Okulu'nda da rastlamak mümkündür. Yapının bodrum katı hariç diğer iki katı düşey olarak simetriklik göstermektedir.

Yapının zemin katına doğu yönünden giriş sağlanmıştır. Giriş direk koridora bağlanmıştır (Şekil 5.14). Doğu girişinin tam karşısında bir giriş daha vardır fakat günümüzde yapılan ek bina yapının batı cephesini komple kapatmıştır. Özetle batı girişi ek binaya geçişi sağlamaktadır. Zemin katın güney-batı yönünde ıslak hacimler bulunmaktadır. Bu ıslak hacimler günümüzde küçültülerek önüne servis merdiveni açılmıştır (Resim 5.19). Bu servis merdiveni oldukça dar ve kullanışsızdır.

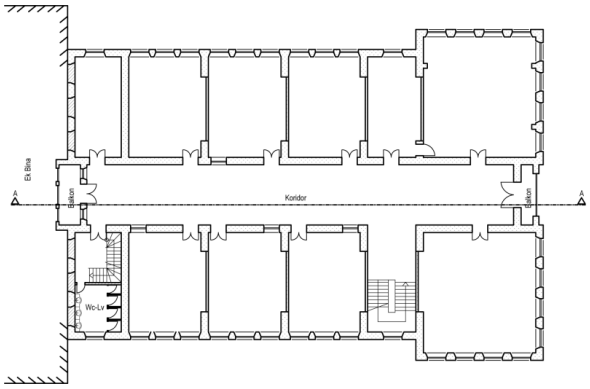

Şekil 5.14. Dar-ülMuallimat Mektebi Zemin Kat Planı (Kaynak: Dülgerler ve Sözen, 1978'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 5.19. Ek Bina ile Arasına Yapılan Çay Ocağı

Yapının birinci katı, zemin kat ile aynı plana sahiptir. Islak hacimler ve servis merdiveni yine batı cephesinde bulunmaktadır (Resim 5.20). Yapının zemin katta bulunan girişlerinin üzeri bu katta balkon olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.15).

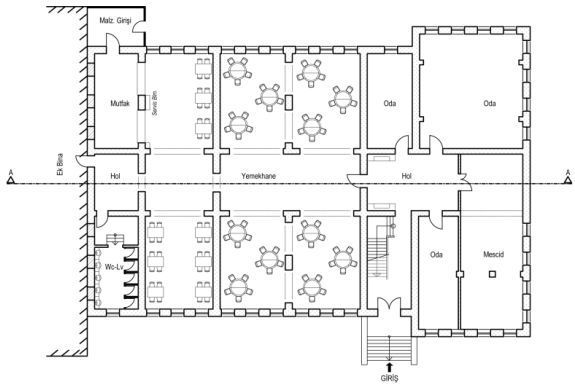

Şekil 5.15. Dar-ülMuallimat Mektebi Birinci Kat Planı (Kaynak: Dülgerler ve Sözen, 1978'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 5.20. Servis Merdiveni

Yapının bodrum katı ise günümüzde yemekhane olarak kullanılmaktadır. Arazideki eğim ve su basman mesafesi dolayısıyla bodruma dışarıdan ayrı bir giriş sağlanmıştır. Yapının güney cephesinde bulunan bir pencerenin daha sonra kapıya dönüştürülmesi ile giriş sağlanmaktadır (Resim 5.21). Bu giriş ana çekirdeğin bulunduğu aks hizasında yapılmıştır (Şekil 5.16). Yapının T şemasını oluşturan doğu yönünde rektör yemek odası ve bazı mekanlar bulunmaktadır. Yapının orta aksı yemekhane bölümü, batı bölümü ise ıslak hacim ve mutfak olarak kullanılmaktadır. Bodrum katında ek binaya geçiş yapılmıştır. Okul mezunlarından edinilen bilgiye göre bu bağlantı, ek binanın bodrum katında bulunan yatakhanelere geçiş için açılmıştır. Günümüzde mutfak olarak kullanılan bölümün kuzey yönünde çıkış açılarak malzeme girişi için bir mekan sağlanmıştır.

Şekil 5.16. Dar-ül Muallimat Mektebi Bodrum Kat Planı

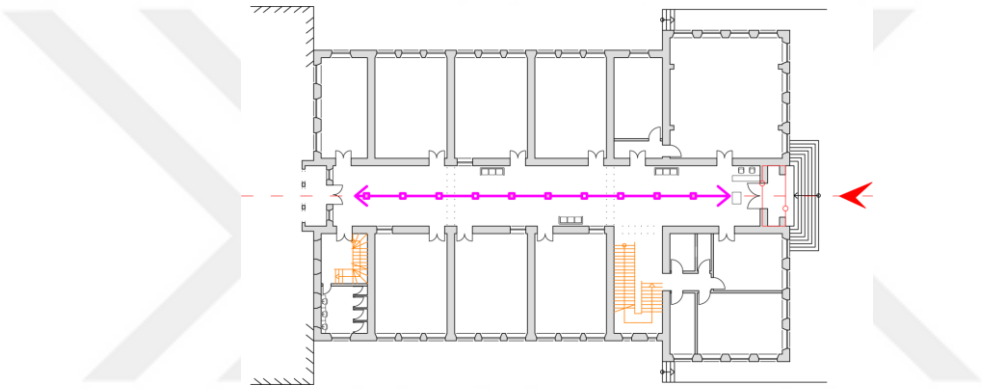
(Kaynak: Dülgerler ve Sözen, 1978'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 5.21. Bodrum Kata Güney Cephesinden Giriş (Kaynak:http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=27306 (Son Erişim: 07.08.2016))

Yapı yılından günümüze kadar hem fonksiyon değişimi hem de kullanıcı ihtiyaçlarının değişmesi ile küçük tadilatlar görmüştür. En önemli tadilatı 1976 yılında geçirdiği yangından sonra olmuştur. Ayrıca 2004 ve 2008 yıllarında da Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu onayı ile tadilatlar geçirmiştir (Bkz. Ek 4) (Bkz. Ek 5).

Dar-ül Muallimat Mektebi plan özelliklerini oluşturulan tipolojiler içerisinde değerlendirmek mümkündür. T plan şemasına sahip olan yapı çok fazla örneği olmayan bir özelliğe sahip olup koridor aksından giriş sağlanan tiptedir. Simetrik plan şemasına sahiptir. Yapı girişi simetri aksından sağlanmış olup üzeri balkon olarak tasarlanmıştır. Koridor aksından giriş sağlandığı için yatay sirkülasyon simetri aksı ile çakışmıştır (Şekil 5.17).

Şekil 5. 17. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapılarının Plan Analizine Göre Dar-ül Muallimat Mektebi

- Cephe özellikleri

Kız Öğretmen Lisesinde giriş cephesinde yapılan bezeme farkı biraz farklı olmuştur. Mimar Muzaffer son eserinde her cepheye ayrı önem vermiş ve detaylarla donatmıştır. Giriş cephesi sadece pencere tipleri yönünden farklı olarak tasarlanmıştır. Diğer cepheler de en az giriş cephesi kadar özenli olmuştur.

Yapının doğu yani giriş cephesinde pencereler zemin katta at nalı kemerli iken, birinci katta mimar Muzaffer Bey'in Erkek Lisesi'nde uyguladığı pencere düzeni bulunmaktadır. Girişe bir kemerle ulaşılmakta ve geniş merdivenler ile desteklenmektedir. Merdiven tasarımı bile yapıya anıtsal bir özellik kazandırmıştır (Şekil 5.18). Girişin üzerinde yine birinci kat pencereleri tarzında bir kemer sistemi bulunan balkon vardır. Balkon korkuluğu taştan yapılmıştır. Aynı zamanda giriş cephesinin çatısı yükseltilmiş ve taş panolarla kaplanmıştır. Her iki katta da pencere altlarında taş panolar vardır. Yapıldığı yıllarda farklı renk taşlarla karşılaşılan etki,

günümüzde farklı renklere boyanarak arttırılmıştır. Pencere yanlarında da dikdörtgen panolar bulunmaktadır. Yatay kornişlerle kat araları belirginleştirilmiş, kemer hizalarında da yapılarak desteklenmiştir (Resim 5.22).

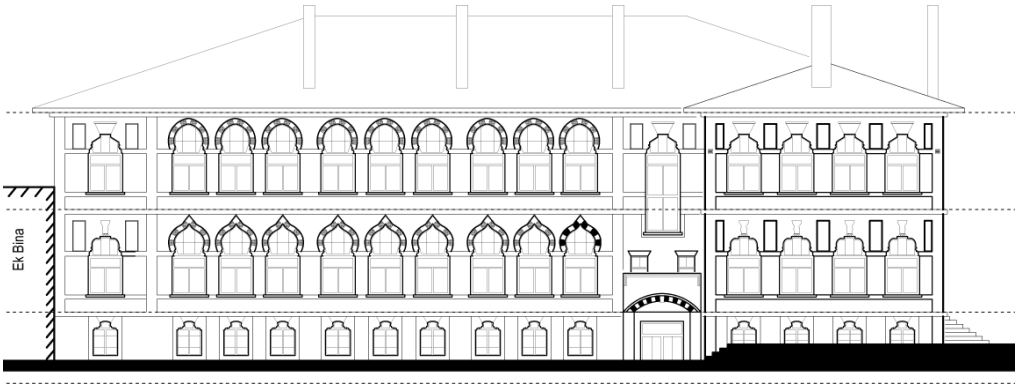

Şekil 5.18. Dar-ül Muallimat Mektebi Doğu Cephesi

Resim 5.22. Dar-ü l Muallimat Mektebi (Doğu Cephesi)

Dar-ül Muallimat Mektebi'nin güney cephesi, doğu cephesine göre biraz daha yalın fakat diğer Birinci Ulusal Mimarlık örneklerine göre yine de detaylı ve bezemelidir (Resim 5.23a). Yapının plan şemasında T şeklini oluşturan aksı doğu cephesi ile aynı özelliklere sahip olarak tasarlanmıştır. Merdiven aksı ve ona simetri olan aks uzun pencereler ile bezenmiştir. Merdiven altından bodrum kata giriş yapıldığı için bu bölüm tadilat görmüştür. Yapının bodrum kat pencereleri yine Mimar Muzaffer'in kendi tarzında tasarlanmış olup zemin kat sivri kemerli, birinci kat daha basık kemerli olarak düzenlenmiştir. Kemer taşları farklı renklerde olup parçalı olarak cepheye hareket katmıştır. Doğu cephesinde bulunan yatay kornişler aynen bu cephede de devam etmiştir. Pencere altlarında dikdörtgen panolar bulunmaktadır. Yapının merdiven evi ve onun simetriğinde bulunan aksında farklı taştan düşey işleme bulunmaktadır. Bu özellikte yapının uzun cephesinin yekpareliğini bozmak adına yapılmıştır (Şekil 5.19). Yapının kuzey cephesi de güney cephesi ile aynı özellikle tasarlanmıştır. İki cephe birbirinin ters simetrik halidir (Resim 5.23b). Yapının batı cephesi, bitişiğinde yapılan ek bina ile kapanmıştır ve detaylandırılamamaktadır. Fakat Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerine bakıldığı zaman batı cephesinin de doğu cephesi ile aynı olduğu tahmin edilmektedir.

Şekil 5.19. Dar-ü lMuallimat Mektebi Güney Cephesi

a. Dar-ül Muallimat Mektebi Güney Cephesi

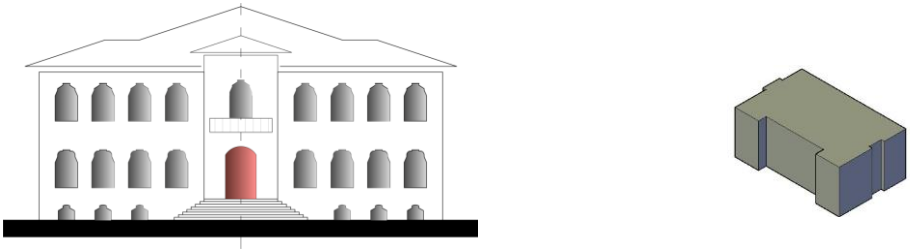

b. Dar-ül Muallimat Mektebi Kuzey Cephesi

Resim 5. 23. Dar-ül Muallimat Mektebi Cepheleri

Kız Öğretmen Okulu'nun çatısı kırma olarak tasarlanmıştır. Doğu cephesinde bulunan ve giriş aksına denk gelen kısmı diğer çatı kotlarından yüksekte tasarlanmıştır. Üst örtüsü geniş ahşap saçaklarla tasarlanmıştır, fakat günümüzde betonarme saçaklarla taşınmaktadır. Saçak altları günümüzde bezemeye sahip değildir. Fakat 1976 yılında oluşan yangından önce, saçak altlarının geometrik desenlerle bezenmiş olduğu, saçak köşelerinde sekizgen yıldızların bulunduğu, saçak köşelerinde dekoratif ahşap payandalar olduğu söylenmektedir (Dülgerler ve Sözen, 1978).

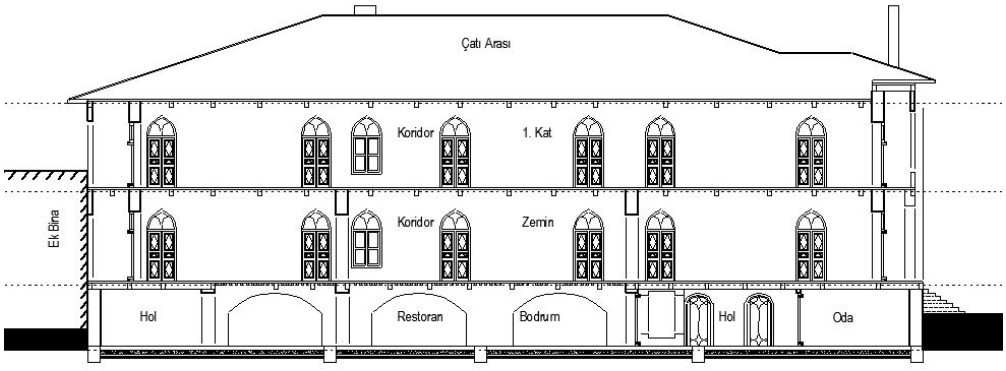
Dar-ül Muallimat mektebi cephe özellikleri tipolojik olarak incelenecek olursa, simetrik plan şemasından dolayı simetrik bir cepheye sahip olduğu görülür. Yapı girişi simetri aksı üzerinden sağlanmıştır ve üst katı balkon olarak kullanılmaktadır. Giriş vurgusunu daha da arttırmak için çatı kısmında da yükseltme yapılmıştır. Hem düşeyde hem yatayda kademeli bir tasarım söz konusu olmuştur. Her katta farklı pencere düzeni mevcuttur. Çatısı ise geniş ahşap saçaklı kırma çatı olarak tasarlanmıştır. Ayrıca kütlesel olarak incelendiği zaman hem yatayda hem düşeyde parçalı bir kütle hareketine sahip olduğu görülmektedir (Şekil 5.20).

Şekil 5. 20. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapılarının Cephe Analizine Göre Dar-ül Muallimat Mektebi

- İç mekan süsleme ve bezeme özellikleri

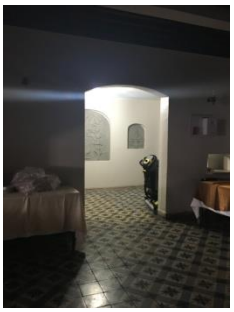
Konya Kız Öğretmen Lisesi'nin iç mekan süslemesi çok fazla değildir. Yapının iç mekan bezemelerinin en çok olduğu yer bodrum katı olmuştur (Resim 5.24a). Bodrum katta bazı bölümlerde nişler yapılmıştır ve nişlerin içerisinde taş işlemeli levhalar bulunmaktadır (Resim 5.24b). Üst katlarda, özellikle birinci katta asma tavanlar ve alçı süslemeler sonradan yapılmıştır, orijinal değildir. Yapıda en çok göze çarpan, süsleme olmayan ama iç mekana görsellik katan özellik, geniş açıklıkları geçmek için yapılan kemerler olmuştur (Şekil 5.21). Yapının iç mekana görsellik katan bir başka özelliği ise büyük kapılara sahip olmasıdır. Günümüzde kapılar yenilenmiş olsa da özgün haline uygun yapılmıştır. Yüksekliği fazla olan bu kapılar ile uzun ve geniş olan koridorun ışık alması sağlanmıştır. Günümüzde kullanılmıyor olsa da mekanlardan koridora açılan pencereler de bulunmaktadır (Resim 5.24c). Bu pencereler ile kapılar aynı özelliklere sahip ekipmanlardır (Resim 5.24d).

Şekil 5.21. Dar-ül Muallimat Mektebi A-A Kesiti

a. Bodrum Kat Niş Detayı

b. Bodrum Kat Niş Detayı

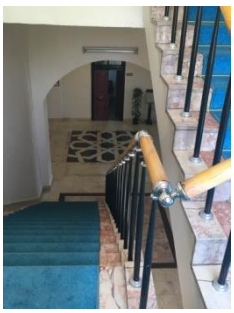
c. Zemin Kat Koridor

d. Zemin Kat Koridor

Resim 5. 24. Dar-ül Muallimat Mektebi İç Mekan

Yapının ana merdiveni betonarme olarak yenilenmiştir. Mermer ile kaplanmış olan merdivenin korkulukları da demir ve ahşabın bir arada kullanılmasıyla oluşturulmuştur (Resim 5.25a). Yapının ilk yapılan merdivenlerinin ahşap olduğu söylenmekte fakat ne şekilde olduğu bilinmemektedir (Dülgerler ve Sözen, 1978). Yapının bodrum kat döşemeleri renkli karolar ile kaplanmıştır (Resim 5.25b). Her bölüm kendi içinde bir desenle tasarlanmış ve döşenmiştir. Ayrıca bodrum katta zemin kat döşemesini taşıması için büyük ayaklar koyulmuş, bu ayakları bağlayan basık kemerler yapılmıştır. Zemin katta da büyük açıklığın geçilebilmesi için basık kemerler kullanılmıştır (Resim 5.25c).

a. Zemin Kat Merdiven Detayı

b. Bodrum Kat Döşeme Kaplaması

c. Bodrum Kat Kemer Taşıyıcılar

Resim 5. 25. Dar-ül Muallimat Mektebi İç Mekan

Zemin kat ve birinci kat koridor döşemesi mermer kaplanmıştır ve belli bir düzen içinde desenler yapılmıştır fakat özgün değildir. Derslik olarak kullanılan mekanların döşemesi ahşap parke kaplı olup orijinal değildir. Restorasyon sonrası tüm binanın duvarları saten alçı ile kaplanmış ve boyanmıştır. Özgün yüzeyler değildir. Yapının tavan kaplamaları günümüzde kullanılan fonksiyona göre değişim göstermiştir. Yemekhane olarak kullanılan bodrum katın tavan kaplaması, döşeme arasına yapılan ahşap kirişler ile düzenlenmiştir (Resim 5.26a). Ayrıca bodrum katta hollerin tavan kaplamaları alçı tavan ile yapılmış, geometrik desenlerle süslenmiştir (Resim 5.26b). Özgün değildir. Yönetici odalarında yine sonradan yapılmış asma tavanlar bulunmakta, ofis olarak kullanılan mekanların ve koridorların tavanları taşıyıcı üzerine boya yapılarak, kaplamasız olarak günümüzde kullanılmaktadır.

a. Bodrum Kat Tavan Kaplama Detayı **b.** Bodrum Kat Tavan Süsleme Detayı

Resim 5. 26. Dar-ül Muallimat Mektebi Tavan Kaplama

- Malzeme ve teknik özellikleri

Yığma yapım tekniği ile inşa edilmiş olan yapı daha sonraki yıllarda betonarme ile güçlendirilmiştir (Konya İl Merkezi Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri, 2010). Binanın yapıldığı yıllarda, inşaatta çalışan ustalar yapı döşemelerinin ahşap olduğunu söylemişlerdir. Zemin kat döşemesi 1958'de, birinci kat döşemesi 1959'da betonarmeye dönüşmüştür. Çatı arası ise ahşap çatı olarak günümüzde varlığını göstermektedir (Dülgerler ve Sözen, 1978) (Resim 5.27).

Resim 5.27. Sonradan Yapılan Betonarme Döşemeler

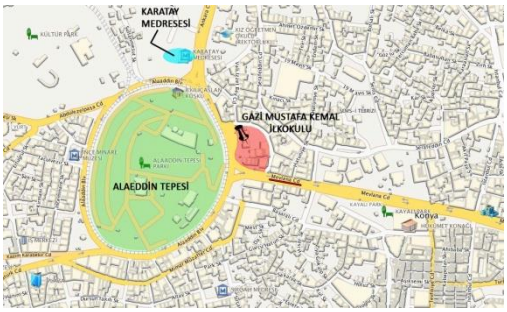
Yapının güney ve doğu cepheleri arasında yetmiş beş santimlik bir kot farkı bulunmaktadır. Bu kot farkından dolayı yapının güney ve kuzey cepheleri bodrum pencereleri yeterli ışık alabilmektedir. Yapının su basman seviyesi de yetmiş beş santimdir. Diğer cephelerden de aynı yükseklik farkı olduğu için, giriş cephesi toplamda bir buçuk metrelik bir yükseklikte bulunmaktadır. Sekiz basamak ile yapıya girilmektedir. Yapının her kattaki yüksekliği farklı olarak tasarlanmıştır. Bodrum kat yüksekliği üç metre otuz santim, zemin kat yüksekliği dört metre yetmiş beş santim ve birinci kat yüksekliği ise dört metre elli santim olarak yapılmıştır.

Yapıda kullanılan malzemeler taş, tuğla ve ahşaptır. Farklı özelliklerde taş malzeme kullanılmıştır. Kırmızı Sille taşı, beyaz Gödene taşı ve yapının dış duvarlarında moloz taş kullanılmıştır. Yapının inşaatında demir puştaların olduğu da 1976 yangınında görülmüştür (Dülgerler ve Sözen, 1978). Özgün yapıda sıva, kireç üzeri boya iken günümüzde alçı sıva ve alçı boya olarak yenilenmiştir.

5.2.3. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu

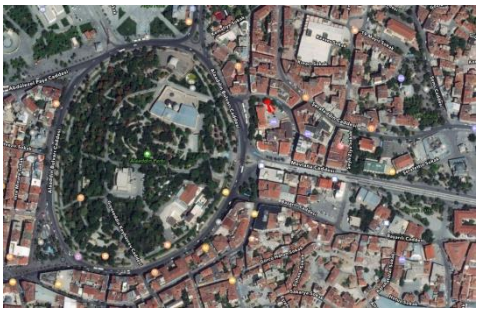
Yapının Yeri Ve Bugünkü Durumu

Konya Gazi Mustafa Kemal İlkokulu, Konya ili, Karatay ilçesi, Şems-i Tebrizi Mahallesinde, 2653 Ada, 36 Parselde konumlanmış Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapısıdır (Resim 5.28a). Alaeddin Tepesinin kuzey-doğusuna doğru konumlanmış yapının bir cephesi Alaeddin Bulvarı Caddesi komşuluğundadır. Yapı eski kent merkezinde bulunmaktadır (Resim 5.28b). Kuzey yönünde bulunan Dar-ül Muallimat Mektebi binası ile komşudur. Yapı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 13.11.1982 tarihinde A-3861 sayılı karar ile tescillenmiştir (Resim 5.28c) (Resim 5.28d).

a. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Konumu

(Kaynak: Konya Kent Bilgi Sistemi, 2016)

b. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Konumu

(Kaynak: Google Maps, 2016)

c. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Bugünkü Durumu (Kaynak: http://www.nioya.com/konya.html (Son Erişim: 07.08.2016))

d. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Bugünkü Durumu

Resim 5. 28. Gazi Mustafa kemal İlkokulu Genel Görünüm

Günümüzde kullanılmayan yapının, Konya Büyükşehir Belediyesi'nden alınan bilgiler doğrultusunda yakın zamanda restorasyon geçireceği ve daha sonra tekrar kullanıma açılacağı belirtilmiştir. Yapı büyük bir parselin batı tarafına konumlanmıştır. Batı cephesi Alaeddin Tepesine bakmaktadır. Günümüzde bahçesi paralı otopark olarak kullanılmaktadır. Ayrıca bahçesinin bir kısmı Öğretmen Evi'ne dahil edilerek yapının ortasından bahçe duvarı ile öğretmen evinden ayrılmaktadır. Yapının batı cephesinde ağaçlandırma yapılmıştır. Bahçenin doğu yönünde çok fazla yeşil alan bulunmamaktadır.

Yapının Tarihçesi

Gazi Mustafa Kemal ilkokulu projesi, Maarif Vekaleti tarafından gönderilen, Ankara'da bulunan Gazi ve Latife Okulları'nın mimarı Mukbil Kemal Taş'ın çizdiği tip projelerden birisi olmuştur. Konya Valisi İzzet Bey, okul yapılması gereken bölgelerden biri için Alaeddin Tepesi komşuluğunda bulunan Kazanlı Medresesi'nin bulunduğu yeri uygun görmüştür (Konya İl Merkezi Taşınmaz Kültür Envanteri, 2010). Yapı, 1926

yılında Alman firması olan Lenc (Leno) Şirketi inşaatı yapmaya başlamıştır. 1927 yılında tamamlanan yapı eğitime açılmıştır (Resim 5.29a) (Resim 5.29b).

a. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Eski Hali

b. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Eski Hali

(Kaynak: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi; Konya Ticaret Odası)

Resim 5. 29. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu

İncelenen yapı günümüze kadar birçok kez fonksiyon ve isim değiştirmiştir. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu daha büyük bir binaya taşındıktan sonra 1998 yılından 2006 yılına kadar Gazi Mustafa Kemal Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi olarak kullanılmıştır. 2006 yılında Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi yeni binasına taşınmış ve yapı Karatay İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Halk Eğitim Merkezi olarak 2015 yılına kadar kullanılmıştır. 2015 yılı sonlarında ise bina boşaltılmıştır. Yapının 2011 yılında verilen Restorasyon projesi, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanmamıştır ve uygulanmamıştır.

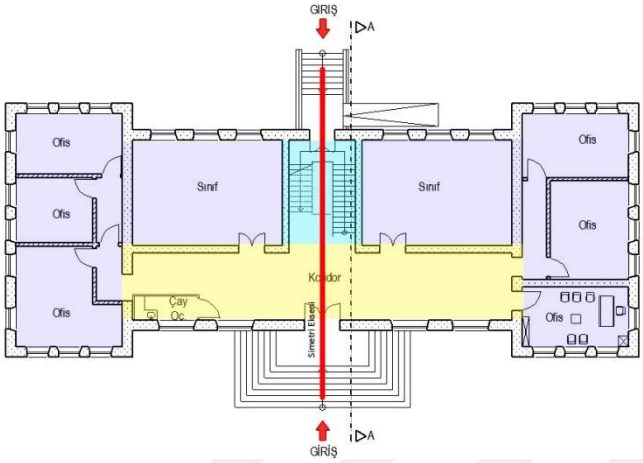
Yapının Mimari Özellikleri

- Plan özellikleri

Mukbil Kemal Taş'ın Maarif Vekaleti'ne hazırladığı tip projelerden birisi olması sebebi ile Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapılarının en çok kullanılan plan tipine sahiptir. Dikdörtgen plan şemasına sahip olan yapı, simetrik olarak tasarlanmıştır. Yapı kuzey, güney aksı üzerinde konumlandırılarak Konya'nın sahip olduğu sert kuzey rüzgarından en az etkilenecek şekilde arsaya yerleştirilmiştir. Fakat batı güneşinden korunma sağlanamamıştır.

I tipi koridor şemasına sahip olan yapının simetri ekseni doğu, batı aksında bulunmaktadır. Dış cepheyle bağlantılı olan koridor cepheye açılan pencereler ile doğal aydınlatmaya sahip olmuştur. Yapıda düşey sirkülasyonu sağlayan merdivenler simetri aksı üzerinde, ana girişin tam karşısında bulunmaktadır. Yapının merkezinde giriş ve

merdiven, onlara dik gelen koridor ve koridor etrafında sıralanmış olan mekanlardan oluşan bir plan şemasına sahiptir (Şekil 5.22).

Şekil 5.22. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Plan Şeması
(Kaynak: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşininden Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Yapı bodrum üzeri iki kattan oluşmaktadır. Orijinal plan şemasında bodrumda depo ve arşiv mekanları, zeminde ve birinci katta ise sınıf ile idari mekanlar bulunmaktadır (Resim 5.30a). Aynı zamanda Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi plan özelliklerinden katlar arasında da simetriklik sağlanması bu yapıda da görülmektedir. 1925 yılından sonra yapılan ilkokul yapılarının bir çoğuna, öğrencilerin ve yakın çevrede bulunan insanların tatlı su ihtiyacını karşılamak için çeşmeler yapılmıştır. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu'nun da bahçesinin doğu bölümünde bir tatlı su çeşmesi bulunmaktadır (Resim 5.30b).

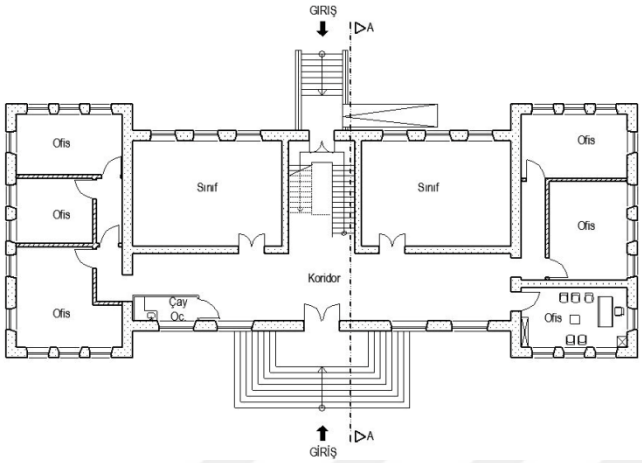
a. Zemin Kat Yenilenen Döşemeler

b. Bahçede Bulunan Tatlı Su Çeşmesi
(Kaynak: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi)

Resim 5. 30. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu

Yapının zemin katı iki işleve sahip olması ile göze çarpmaktadır. Çekirdeğin iki yanında bulunan mekanlar sınıf düzeninde kullanılmaktadır. Yapının köşe akslarında mekanlar sonradan bölümlere ayrılmış ve tadilatlar yapılmıştır. Bu köşe akslarda bulunan mekanlar ofis olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.23). Yapının ayrıca bir ıslak hacim mekanı bulunmadığı için zemin katta, koridorun kuzey bölümüne çay ocağı bölümü yapılmıştır (Resim 5.31).

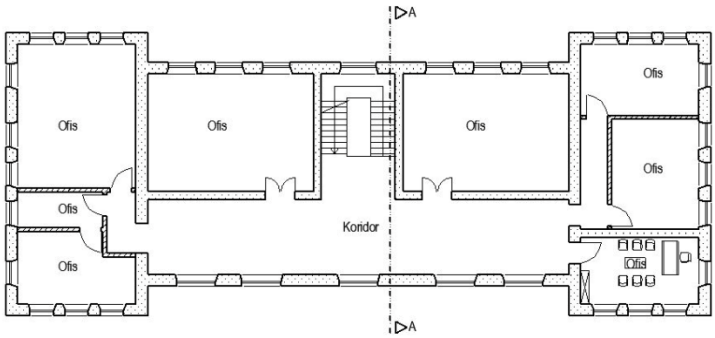

Şekil 5.23. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Zemin Kat Planı (Kaynak: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşininden Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 5.31. Zemin Kat Koridorunda Bulunan Çay Ocağı

Birinci katta da mekanlar içerisinde, tuğla duvardan bölmeler ile değişiklik yapılmıştır. Yapının orta aksında herhangi bir değişiklik yoktur. Merdivenin iki yanında bulunan mekanlar orijinal halinde olduğu gibi kullanılmaktadır. Bu katta da değişimler zemin katta olduğu gibi köşe akslarda bulunan mekanlarda yapılmıştır. Köşe akslarda bulunan mekanlar duvar ile bölünerek daha küçük çalışma odaları meydana gelmiştir (Şekil 5.24). Bu katta merdiven cepheye baktığı için pencere ile doğal aydınlatma sağlanmıştır (Resim 5.32).

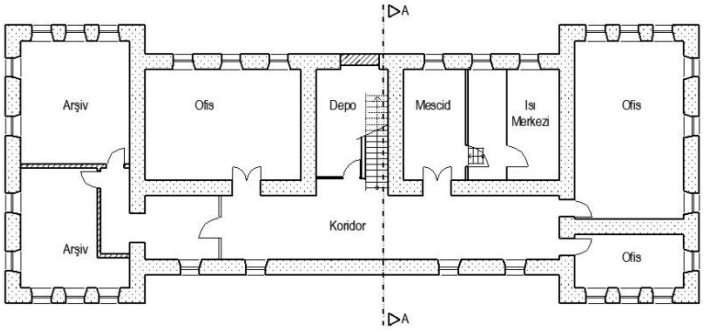

Şekil 5.24. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Birinci Kat Planı (Kaynak: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşininden Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 5.32. Birinci Kat Merdivenin Pencere Detayı

Yapının bodrum kat planının güney kısmında ofisler bulunmaktadır. Merdivenin güney yönünde ise birbirinin içinden geçilerek kullanılan mescit ve ısı merkezi bulunmaktadır. Merdiven altı depo olarak kullanılmaktadır (Şekil 5.25). Merdivenin altından bahçeye açılan bodrum kat kapısı kapatılmıştır. Yapının kuzey kısmı koridorda alüminyum doğrama ile ayrılmış olup, arşivler bu kısımda bulunmaktadır. Mescit, ısı merkezi ve koridorda yapılan ayrı bölüm sonradan yapılmış olup yapının orijinalinde bulunmamaktadır (Resim 5.33).

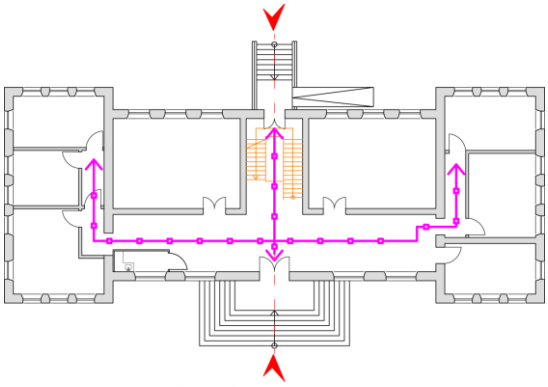
Şekil 5.25. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Bodrum Kat Planı (Kaynak: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşininden Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 5.33. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Bodrum Kat Koridora Yapılan Bölme

Yapı zaman içinde hem ihtiyaçların değişmesi ile hem de fonksiyon değişikliği sebebi ile oldukça değişime uğramıştır. Döşemeleri, duvar bölmeleri gibi değişim geçiren bölümleri mevcuttur. Yapıdaki döşemelerin hiçbiri özgün değildir. Bodrum katta bulunan kapıların bir çoğu değiştirilmiştir. Köşe akslarda bulunan büyük sınıflar bölünerek ihtiyaca göre yeniden düzenlenmiştir. Bu değişimlerin ne zaman yapıldığı bilgisine ve kurul arasında yapılmış olan yazışmalarına ulaşılamamıştır.

İncelenen yapının plan özellikleri oluşturulan tipolojiye göre değerlendirildiğinde tip proje olması sebebi ile, dikdörtgen plan şeması, simetriklik, simetri aksından giriş yapılması gibi tipolojik özelliklerin tamamını taşıdığı görülmektedir (Şekil 5.26).

Şekil 5. 26. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Plan Analizine Göre Gazi Mustafa Kemal İlkokulu

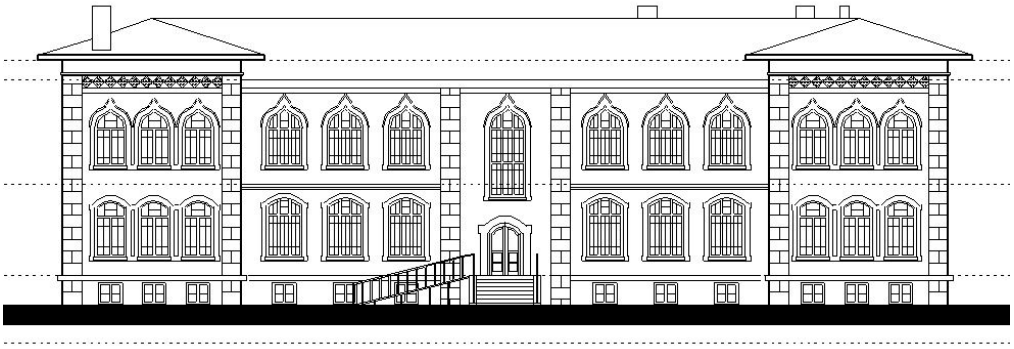
- Cephe özellikleri

Gazi Mustafa Kemal İlkokulu'nun cepheleri Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde yapılan ilkokul binaları ile ortak özelliklere sahiptir. Ancak daha sade olarak tasarlanmıştır. Cepheler arasında bezemelerde fark yoktur. Her cephesi birbiri ile aynı özellikte tasarlanmıştır (Resim 5.34).

Yapının pencerelerine bakıldığı zaman Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi pencere düzenini görmek mümkündür. Yapının tüm cephelerde pencereleri aynı düzen içinde devam etmektedir. Bodrum pencereleri düz, zemin kat pencereleri basık kemerli, birinci kat pencereleri ise sivri kemerli olarak tasarlanmıştır. Yapının doğu ve batı cephesinde uzun kütle etkisini kaldırmak için pencereler yer yer kendi aralarında gruplandırılmıştır (Şekil 5.27).

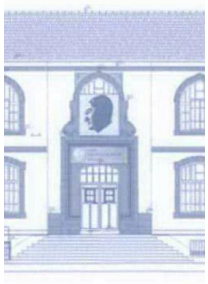

Resim 5.34. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Doğu Cephesi

Şekil 5.27. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Doğu Cephesi

Yapı küçük ölçekli bir eğitim yapısı olması dolayısıyla Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde sıkça karşımıza çıkan balkon veya kapalı çıkma gibi mimari özellikler taşımamaktadır. Ana cephe olan batı cephesi de dahil olmak üzere çok fazla süsleme ve bezeme öğelerine rastlanmamaktadır. Sadece batı cephesinde bulunan ana giriş kapısı üzerinde taş işlemeler vardır (Şekil 5.28). Yapının tüm pencere çevresinde bulunan taş malzeme taşırılarak, pencerenin formunun algılanması arttırılmıştır. Bu özelliği zaten Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapılarının hemen hemen hepsinde görmek mümkündür (Resim 5.35).

Şekil 5.28. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Giriş Detayı

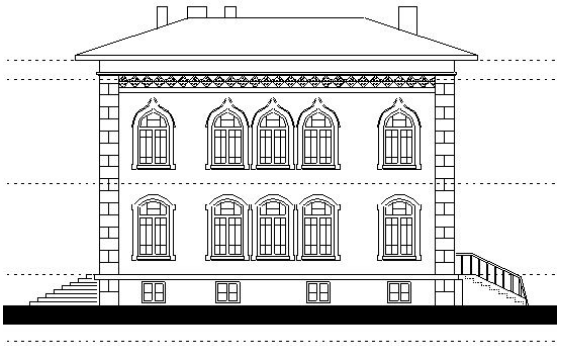
Resim 5.35. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Batı Cephesi

(Kaynak: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi)

Yapının orta akslarında, taş malzemeli yatay kornişler bulunmaktadır. Bu yatay kornişleri, köşe aksların kenarlarına ve simetri ekseninde bulunan girişlerin kenarlarına düşey olarak döşenen taş malzemeler desteklemektedir. Bu sayede yüksekliği az, yatay bir yapının basık görüntüsü en aza inmiştir (Şekil 5.29).

Yapının çatısı kırma çatı olarak tasarlanmıştır. Dışarı taşırılan köşe aksların çatısı yükseltilerek anıtsal bir görünüm sağlanmıştır. Köşe akslarında yükseltilen bu

çatının son kat pencereleri ile arada kalan kısmına geometrik taş işlemeler yapılmıştır. Geniş saçaklara sahip olan yapı, bu özelliği ile dönemini yansıtmaktadır (Resim 5.36).

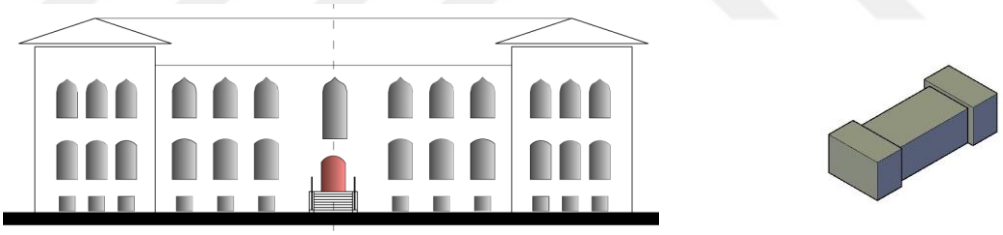

Şekil 5.29. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Güney Cephesi

Resim 5.36. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu Çatı Detayı

İncelenen yapının cephe özellikleri oluşturulan tipolojiye göre değerlendirildiği zaman tip proje olması sebebi ile, her kot seviyesinde farklı pencere tipi, geniş saçaklar, simetrik giriş gibi tipolojik özelliklerin tamamını taşıdığı görülmektedir. Ayrıca kütlesel olarak incelendiği zaman hem yatayda hem düşeyde parçalı bir kütle hareketine sahip olduğu görülmektedir (Şekil 5.30).

Şekil 5. 30. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Cephe Analizine Göre Gazi Mustafa Kemal İlkokulu

- İç mekan süsleme ve bezeme özellikleri

Konya Gazi Mustafa Kemal İlkokulu'nda fazladan hiçbir süsleme yapılmamıştır. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin en yalın binaları, tip olarak hazırlanan bu ilkokul yapıları olmuştur (Şekil 5.31). Fakat iç mekanda yapının en dikkat çeken özelliği simetri aksının tavanında bulunan Türk Bayrağı işlemesidir. Yapının orta aksının tavanını tamamen kaplayan bu Türk bayrağı, bu tarz yapıların genelinde kendini göstermiştir (Resim 5.37a). Gazi Mustafa Kemal İlkokulu, iç mekan kapılarının yüksek tasarlandığı ve üst kısımlarının cam ile kapatılıp koridora doğal aydınlık sağlandığı bir örnektir. Bu yapıda ise koridorlar zaten dış cepheyle bağlantılı olup doğal

aydınlatmasını kendisi sağladığı için buna gerek duyulmamış, kapılar normal yükseklikte, ahşap olarak tasarlanmıştır (Resim 5.37b) (Resim 5.37c).

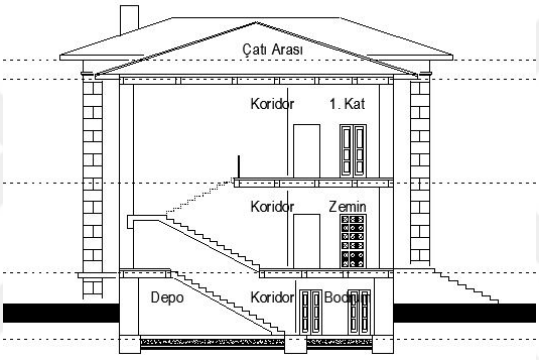

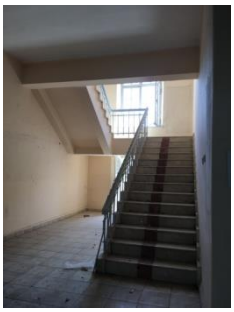
a. Zemin Kat Tavan Detayı **b.** Zemin Kat Koridor **c.** Zemin Kat Mekan Kapıları

Resim 5. 37. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu İç Mekan

Şekil 5.31. Gazi Mustafa Kemal İlkokul A-A Kesiti

Yapının merdiven özelliklerine bakılacak olursa betonarme olan merdivenin kaplamaları orijinal olmamakla beraber seramik kaplıdır. Ancak korkulukların özgün hali korunmaktadır. Bu kısımda bir detay dikkati çekmektedir. Yapının korkulukları Dar-ül Muallimin Mektebi korkulukları ile aynı özellikte olup dökme demirden yapılmıştır (Resim 5.38a). Yapının iç mekan döşemelerinin hiçbiri özgün değildir. Koridorlar seramik kaplı, ofisler ise ahşap parke ile kaplanmıştır. Bodrum kata yapılmış seramiklerin, dokusu ve modeli itibari ile yapıya en son yapılan döşeme kaplaması olduğu düşünülmektedir (Resim 5.38b). Yapının döşeme kaplamaları özgün olmadığı gibi kendi içlerinde de uyumlu olmamıştır (Resim 5.38c). Yapının resmi son tadilatının 1982 yılında yapıldığı öğrenilmiştir (Eroğlu, 2001). Yapının tüm duvarları sıva üzerine boya yapılarak kullanılmıştır. Tavanlar da ise özgün hali korunmuştur.

a. Merdiven Detayı

b. Bodrum Kat Döşeme Detayı (Kaynak: Eroğlu, 2001)

c. Zemin Kat Özgün Döşeme

Resim 5. 38. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu İç Mekan Detay

- Malzeme ve teknik özellikleri

Gazi Mustafa Kemal İlkokulu'nu yapım tekniği yığma olup döşemelerde betonarme sistem kullanılmıştır (Resim 5.39). Yapı yüksek girişli olup, zemin katın bahçeden yüksekliği bir metre otuz santimdir. Yapının bütün katlarının yüksekliği birbirinden farklı tasarlanmıştır. Bodrum kat yüksekliği iki metre seksen santim, zemin kat yüksekliği üç metre seksen santim, birinci katın yüksekliği ise dört metre otuz santim olarak ölçülmüştür.

Resim 5.39. Yapının Döşemelerde Kullanılan Betonarme Detayı

Yapıda en çok kullanılan malzeme, duvarlarda kullanılan kesme taşlardır. İç ve dış duvarlar sıva üzerinde boya bulundurmaktadır. Cephelerde pencere ve kapıların etrafında kullanılan kemerlerin taşlarının duvar yüzeyinden taşırılarak özgün haliyle bırakılması cephede hareketlilik sağlanmıştır.

5.2.4. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu (İl Milli Eğitim Müdürlüğü)

Yapının Yeri Ve Bugünkü Durumu

Konya Hakimiyet-i Milliye İlkokulu, Konya ili, Karatay ilçesi, Garaj Caddesi üzerinde, 554 Ada, 46 Parselde bulunmaktadır (Resim 5.40a). Birinci Ulusal Mimarlık

Dönemi eğitim yapısı olan okulun Güney-doğusunda günümüzde Eski Garaj olarak adlandırılan ilçe otogarı, kuzey-doğusunda ise Karatay Belediyesi bulunmaktadır (Resim 5.40b). Mevlana Türbesi'ne yakınlığı ile eski kent merkezinde bulunduğu görülmektedir. Eski kent merkezinde bulunması sebebiyle günümüzde kalabalık olan bir bölgenin içerisindedir. Yapı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 13.11.1982 tarihinde A-3861 sayılı karar ile tescillenmiştir (Resim 5.40c) (Resim 5.40d).

a. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Konumu
(Kaynak: Konya Kent Bilgi Sistemi,2016)

b. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Konumu
(Kaynak: Google Maps, 2016)

c. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Bugünkü Durumu

d. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Bugünkü Durumu

Resim 5. 40. Hakimiyet-i Milliye Genel Görünüm

Günümüzde Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü olarak kullanılan yapı yaklaşık 17000 m² bir parsel içerisinde konumlanmıştır. Zaman içerisinde bahçeye ek binalar yapılmıştır. Günümüzde üç bloktan oluşmaktadır. Bu ek binalar 1960 yılından sonra ortaokul ihtiyacını gidermek için yapılmışlardır (Url 12). İncelenen yapı parselin kuzey bölümünde konumlanmış olup sonradan yapılan binalar güney kısmına yerleştirilmiştir. Yapının kuzey cephesi tarafında içinde çok büyük ağaçların olduğu bir bahçesi bulunmaktadır. Yapı, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin genel karakteristik özelliklerini taşımaktadır.

Yapının Tarihçesi

Hakimiyet-i Milliye İlkokulu 1926 yılında, mimar Mukbil Kemal Taş tarafından hazırlanmış ve Maarif Vekaleti tarafından gönderilmiş olan projelerin, Alman firması olan Lenc (Leno) Şirketi tarafından inşa edilmesi ile eğitim-öğretime başlamıştır (Url 12). Yapının bulunduğu parsel, daha önceden Yağlı Taş Mezarlığının bulunduğu alandır (Ceylan, 2015) (Resim 5.41).

Resim 5.41. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu
(Kaynak: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi)

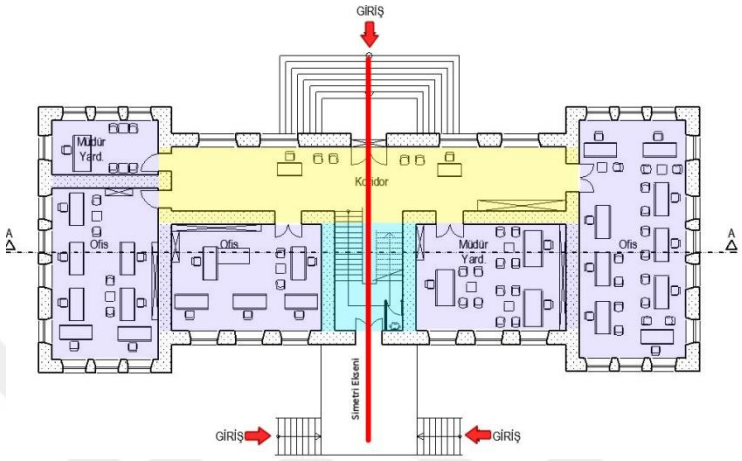
1960 yılına kadar kullanılan yapının bahçesine ortaokul olarak kullanılmak üzere bir ek bina yapılmıştır. Günümüzde A Blok olarak adlandırılan bu ek binanın yapılması ile de okulun ismi değiştirilerek Devrim Ortaokulu olmuştur. 1974 yılına gelindiğinde okula atölye alanları ihtiyacı doğması ile A Blok'un doğu kısmına ek bir yapı daha yapılmış ve A Blok'un kuzey-batı kısmına da Kapalı Spor Salonu eklenmiştir. Aynı bahçe içerisinde ayrı ayrı müdürlüklerle eğitim veren ilkokul ve ortaokul yapıları 1983 yılında tek müdürlük altında toplanarak Hakimiyet-i Milliye Devrim Ortaokulu olmuştur. Daha sonra da Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu olmuştur. 1998 yılında okul bir kez daha isim değiştirmiş, yeni adı 23 Nisan Egemenlik İlköğretim Okulu olan yapının 2012 tarihinde 4+4+4 eğitim sisteminin gelmesi ile ortaokul olarak kullanılmasına karar verilmiş ve adı da 23 Nisan Egemenlik Ortaokulu olmuştur. Okul hizmeti verdiği son ismini ise 2013 yılında almıştır. Yapı 2013 yılında 23 Nisan Egemenlik İmam Hatip Ortaokulu olmuştur (Url 12).

2013 yılının sonlarında 23 Nisan Egemenlik İmam Hatip Ortaokulu'na belediye tarafından yeni bina tahsis edilmiş ve taşınmıştır. Okulun taşınması ile yapıda fonksiyon değişikliğine gidilmiştir. Günümüzde yapı İl Milli Eğitim Müdürlüğü olarak kullanılmaktadır.

Yapının Mimari Özellikleri

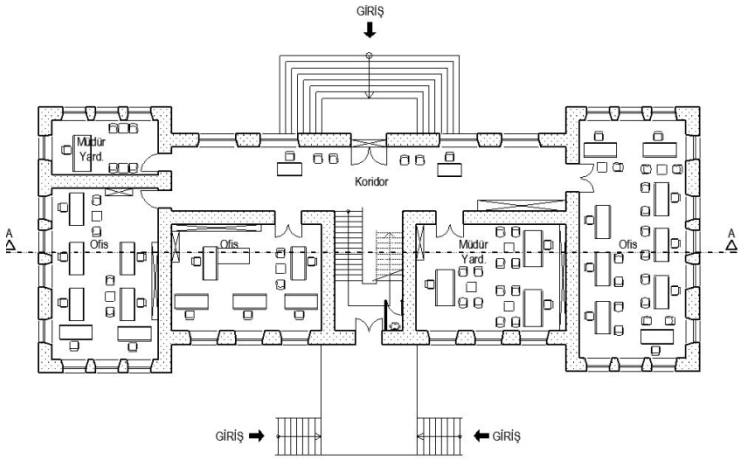
- Plan özellikleri

Yapı dikdörtgen planlı olup Gazi Mustafa Kemal İlkokulu ile aynı plan şemasına ve özelliklerinde sahiptir (Şekil 5.32).

Şekil 5.32. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Plan Şeması
(Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü Arşivinden Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Yapı, bodrum üzeri iki kattan oluşmaktadır. Zemin katta orta aksın kuzey ve güney yönlerinde iki adet giriş bulunmaktadır. Ana merdiven güney girişin üzerinde bulunmaktadır. I koridor çevresinde mekanlar sıralanmıştır (Şekil 5.33). Günümüzde sınıflar, müdür yardımcıları odaları ile ofis olarak kullanılmaktadır. Fonksiyon değişikliği sebebi ile koridorda danışma ve bekleme bölümleri bulunmaktadır (Resim 5.42). Yapının güney cephesi girişinin doğusunda küçük bir ıslak hacim bulunmaktadır. Türkiye'nin toparlanma sürecinde yapıldıkları için imkansızlıklardan ötürü kanalizasyon tesisatı bu yapılarda bulunmamaktadır. Günümüzde kullanılan bu ıslak hacim bugünün şartlarında yapılmıştır.

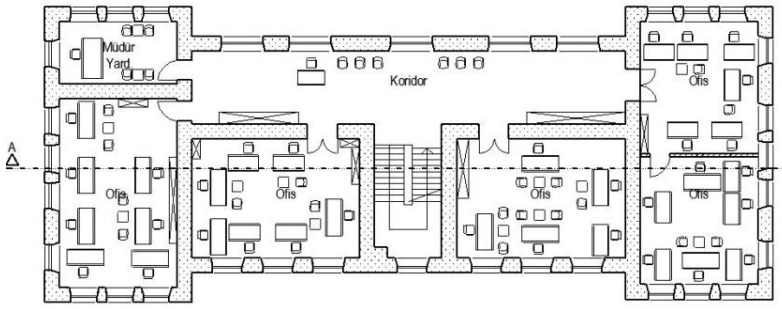

Şekil 5.33. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Zemin Kat Planı (Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü Arşivinden Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 5.42. Zemin Kat Koridor

Yapı, Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özelliği olan katlar arasında simetrikliği sağlamaktadır. Yapının doğu yönündeki son aksında bulunan mekanda, oda tuğla duvar ile ikiye bölünmüştür (Resim 5.43). Diğer mekanlar zemin katta nasıl kullanılıyor ise aynen devam etmiştir (Şekil 5.34). Konya' da yapılan bu plan tipindeki eğitim yapıları içinde, plan şeması olarak bakıldığı zaman en özgün plan şeması bu yapıya aittir.

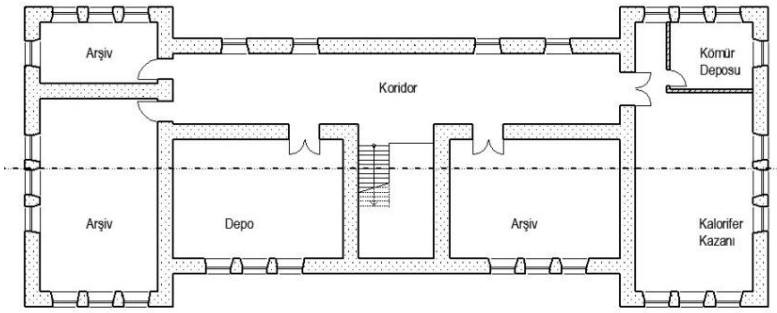
Şekil 5.34. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Birinci Kat Planı (Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü Arşivinden Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 5.43. Birinci Kat Bölünmüş Ofis

Yapının bodrum katında ise arşiv ve depo alanları bulunmaktadır (Şekil 5.35). Yapılan tadilatlar ile binanın, doğu yönündeki köşe aksında kalorifer dairesi ile kömür deposu bulunmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 1984 yılında hazırladığı raporda bodrum katta yemekhane, müze, hizmetli odası ve iki adet derslik olduğu belirtilmektedir (Bkz. Ek 6). Günümüzde bu mekanlar bu fonksiyonlar ile yüklü değildir. Yapı yüksek girişli olduğu için bodrum katta bulunan tüm mekanlar doğal ışık

almaktadır. Fakat günümüzde bodrum katta sık kullanılmayan mekanlar olduğu için pencereler içeriden kapatılmıştır (Resim 5.44).

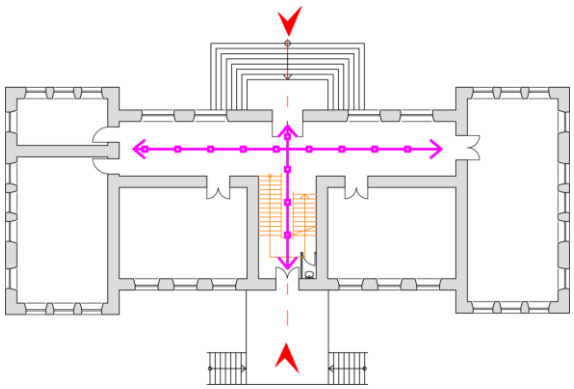
Şekil 5.35. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Bodrum Kat Planı (Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü Arşivinden Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 5.44. Bodrum Kata İniş

Yapı, yapım yılından günümüze kadar çeşitli tadilatlar görmüş ve bu şekilde incenenen diğer yapılardan farklılaşmıştır. 1968-1969 yılında kalorifer kazanı ve kömür deposu bodrum kata ilave edilmiştir. En son resmi tadilatı 1983 yılında yapılmıştır (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi).

İncelenen yapının plan özellikleri oluşturulan tipolojiye göre değerlendirildiğinde tip proje olması sebebi ile, dikdörtgen plan şeması, simetriklik, simetri aksından giriş yapılması gibi tipolojik özelliklerin tamamını taşıdığı görülmektedir (Şekil 5.36).

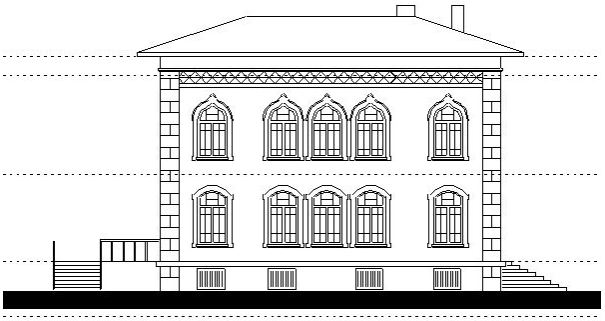

Şekil 5. 36. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Plan Analizine Göre Hakimiyet-i Milliye İlkokulu

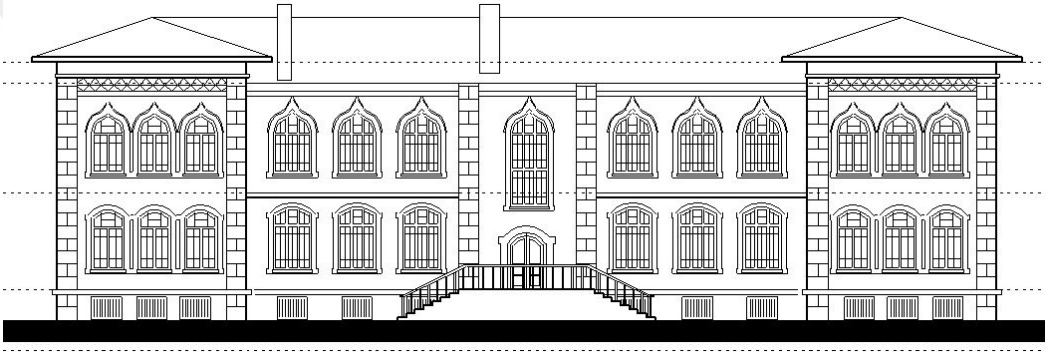
- Cephe özellikleri

Yapının cephe özellikleri incelendiği zaman Gazi Mustafa Kemal İlkokulu ile tamamen aynı özelliklerin bulunduğu görülmüştür (Şekil 5.37). Gazi Mustafa Kemal

İlkokulu'ndan tek farkı güney girişinde bulunan merdivenlerin, bu yapıda değiştirilmiş olmasıdır (Şekil 5.38).

Şekil 5.37. Hakimiyet-i Milliye Doğu Cephesi

Şekil 5.38. Hakimiyet-i Milliye Güney Cephesi

1984 yılında hazırlanan raporda belirtildiğine göre yapının saçak altlarında kırık çizgilerin olduğu ve eşkenar dörtgenlerden oluşan bordür olduğu belirtilmektedir. Günümüzde yapının saçakları düz, betonarme saçak olarak düzenlenmiştir (Resim 5.45a). Ayrıca yapının zemin kat hizasında bulunan yatay kornişin alt kısmı yani bodrum hizası püskürtme sıva üzeri boya olarak kullanılmaktadır (Resim 5.45b) (Resim 5.45c).

a. Cephe Detayı

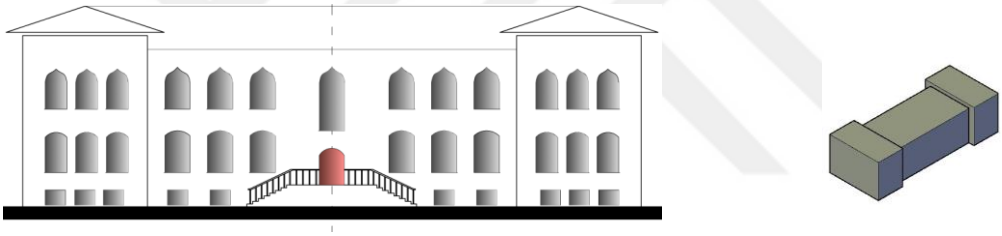
b. Hakimiyet-i Milliye Kuzey Cephesi

c. Cephe Detayı

Resim 5. 45. Hakimiye-i Milliye Cephe

Ayrıca kütlesel olarak incelendiği zaman hem yatayda hem düşeyde parçalı bir kütle hareketine sahip olduğu görülmektedir. İncelenen yapının cephe özellikleri oluşturulan tipolojiye göre değerlendirildiği zaman, tip proje olması sebebi ile, her kot seviyesinde farklı pencere tipi, geniş saçaklar, simetrik giriş gibi tipolojik özelliklerin tamamını taşıdığı görülmektedir (Şekil 5.39).

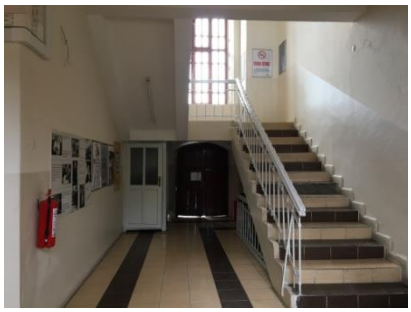

Şekil 5. 39. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Cephe Analizine Göre Hakimiyet-i Milliye İlkokulu

- İç mekan süsleme ve bezeme özellikleri

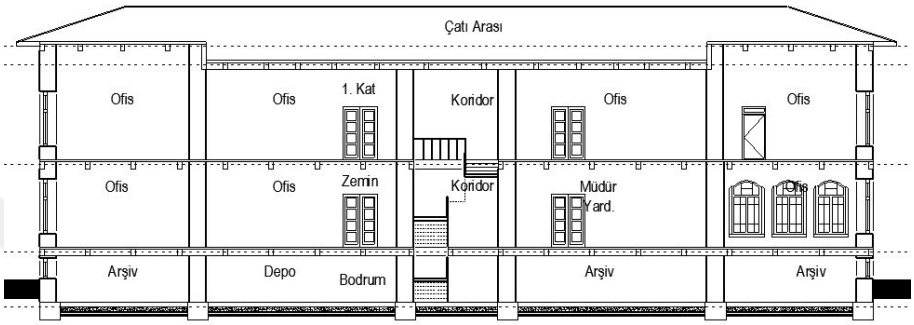
Yapının günümüzde kalan en belirgin özelliği, Gazi Mustafa Kemal İlkokulu'nda olduğu gibi simetri ekseni üzerinde, tavana konumlanmış olan Türk Bayrağı olmuştur (Resim 5.46a). Yapının koridoru kuzey cepheye direk açık olduğu için pencereler ile doğal aydınlatma sağlanmıştır. Bu sebeple ofislerin kapıları normal yükseklikte, ahşap kapı olarak tasarlanmıştır (Şekil 5.40). Yapının merdivenleri betonarmedir. Merdiven korkulukları özgün halini korumaktadır. Dar-ül Muallimin Mektebi ve Gazi Mustafa Kemal İlkokulu ile aynı korkuluklar tasarlanmıştır (Resim 5.46b).

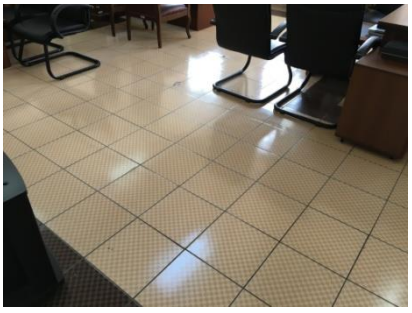
a. Koridorda Bulunan Tavan Detayı **b.** Merdiven Detayı

Resim 5. 46. Hakimiyet-i Milliye İç Mekan

Şekil 5.40. Hakimiyet-i Milliye İlkokulu A-A Kesiti

Günümüzde yapının iç mekan döşeme kaplamaları seramik olarak kullanılmaktadır (Resim 5.47a). Özgün döşeme kaplamaları kaldırılmıştır. Birinci kat doğu aksındaki ofiste döşeme muşamba kaplamadır. Oysaki yapı okul olarak kullanılırken döşemeleri desenli karolar ile kaplanmıştır (Resim 5.47b). Yapının tüm duvarları sıva üzerine boya olarak kullanılmaktadır. Tavanlar ise özgün halinde olup yine sıva üzeri boya olarak kullanılmaktadır.

a. Günümüzde Döşeme Kaplaması **b.** Yapının Özgün Döşeme Kaplaması (Kaynak: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Arşivi)

Resim 5. 47. Hakimiyet-i Milliye Döşeme Detayı

- Malzeme ve teknik özellikleri

Yapım tekniği yığma olan yapının döşemelerinde betonarme bulunmaktadır. Bodrum katı iki metre kırk santim, zemin kat yüksekliği üç metre seksen santim, birinci katın yüksekliği ise dört metre otuz üç santim olarak ölçülmüştür. Diğer bütün malzeme ve teknik özellikleri Gazi Mustafa Kemal İlkokulu ile aynı olarak tespit edilmiştir.

5.2.5. İsmetpaşa İlkokulu

Yapının Yeri Ve Bugünkü Durumu

Konya İsmetpaşa İlkokulu, Konya ili, Karatay ilçesi, İstanbul Caddesi üzerinde, 5679 Ada, 63 Parselde bulunmaktadır (Resim 5.48a). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapılarından birisi olan okulun güney-batısında Alaeddin Tepesi, güney-doğusunda Mevlana Türbesi yer almaktadır. Konya ilinin ilk yerleşim yerleri alanı içindedir. Yapı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 13.11.1982 tarihinde A-3861 sayılı karar ile tescillenmiştir (Resim 5.48b). Yapının bahçesinde bulunan çeşme de tescil edilerek III. grup yapılara dahil edilmiştir (Resim 5.48c) (Resim 5.48d).

a. İsmetpaşa İlkokulu Konumu
(Kaynak: Konya Kent Bilgi Sistemi, 2016)

b. İsmetpaşa İlkokulu Konumu
(Kaynak: Google Maps, 2016)

c. İsmetpaşa İlkokulu Bugünkü Durumu
(Kaynak: http://www.panoramio.com/photo/18154093
(Son Erişim: 11.08.2016))

d. İsmetpaşa İlkokulu Bugünkü Durumu

Resim 5. 48. İsmetpaşa İlkokulu Genel Görünüm

Yapı günümüzde halen ilkokul olarak kullanılmaktadır. Yapım yılların geniş bir parsel içerisine konumlanmış olan yapı, istimlak nedeniyle yola terk işlemleri ile günümüzde 3100 m²'lik bir bahçe içerisinde bulunmaktadır. Parselin kuzey kısmına yapılan ek binalar ile ıslak hacim kalorifer tesisatı çözümlenmiştir (Resim 5.49). Gazi Mustafa Kemal İlkokulu ve Hakimiyet-i Milliye İlkokulu ile aynı dönemde, aynı özelliklere sahip olarak yapılmıştır. Günümüzde incelenen diğer ilkokul yapılarına göre yeşil alanı daha az olan yapı, çevrenin kalabalığında kaybolmuştur.

Resim 5.49. İsmetpaşa İlkokulu Ek Binaları

Yapının Tarihçesi

1926 yılında Vali İzzet Bey Gazi Mustafa Kemal ilkokulu ve Hakimiyet-i Milliye ilkokulu ile beraber Kavaklı ve Tabakhane Medreseleri arasına İsmetpaşa İlkokulu yaptırmak istemiştir. Diğer yapıların mimarisi ile aynı mimariye sahip olan yapı, Alman firması olan Lenc (Leno) Şirketi tarafından inşa edilmiştir. 1927 yılında yapımı tamamlanan yapı eğitim hizmetine açılmıştır. Okulun adı 1938 yılında ikinci cumhurbaşkanı olacak olan İsmet Paşa'dan esinlenerek verilmiştir (Resim 5.50).

Resim 5.50. İsmetpaşa İlkokulu Eski Hali
(Kaynak: http://www.panoramio.com/photo/101168230 (Son Erişim: 11.08.2016))

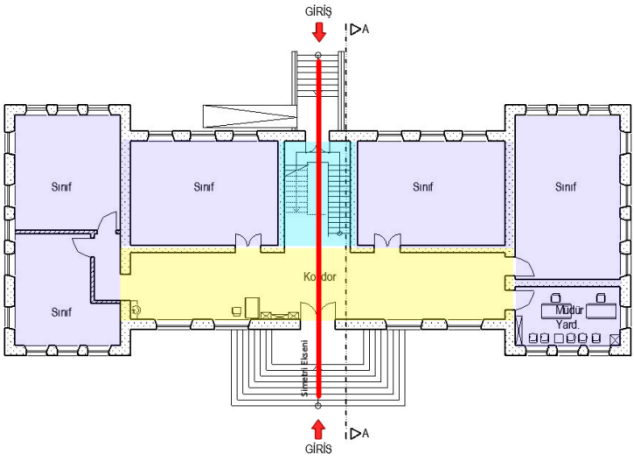
1945 yılına kadar eğitime devam eden okul, bu yılda Kız Sanat Enstitüsü'ne verilmiş, İsmetpaşa İlkokulu'nun öğretmen ve öğrencileri Karma Ortaokulu'na taşınmıştır. 1961 yılında Kız Sanat Enstitüsü'nün kendi binasına taşınması ile Karma Ortaokulu'nda bulunan öğretmen ve öğrenciler kendi binalarına geçmişlerdir. 1974 yılında Akif Paşa İlkokulu binasının inşaatı sebebi ile iki okul aynı binayı kullanmaya başlamıştır. Akif Paşa İlkokulu'nun kendi binası bitince incelenen bu yapıdan ayrılmıştır. 1998 yılına gelindiği zaman Atatürk Kız Lisesi öğrencilerinin bir kısmı da İsmetpaşa İlkokulu'nda öğrenim görmeye başlamıştır. Yapı 2008 yılından bu yana ilkokul olarak faaliyet göstermektedir (Url 13).

Yapı 1927'den günümüze kadar birçok kullanıcı değiştirmiş olmasına rağmen eğitim yapısı olarak kullanılmaya devam etmiştir.

Yapının Mimari Özellikleri

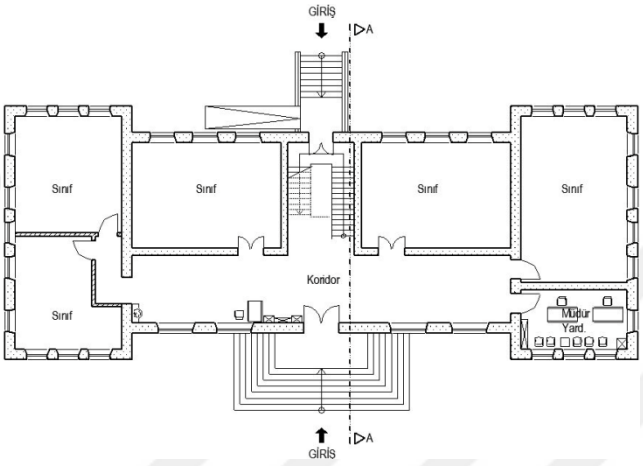
- Plan özellikleri

Dikdörtgen plana sahip olan yapı simetrik olarak tasarlanmıştır (Şekil 5.41). Yapının mimarisi tip proje üzerinden yapıldığı için, Gazi Mustafa Kemal İlkokulu ve Hakimiyet-i Milliye İlkokulu ile aynı plan özelliklerine sahiptir. İncelenen bu üç yapı arasındaki tek fark kullanıcı ihtiyaçlarına göre geçirdikleri tadilatlar olmuştur. Bunların dışında tüm plan şeması ve mimari özellikleri birbirinin aynısı olmuştur. Parsele olan yerleşimi kuzey-güney doğrultusunda olan yapıda, kuzeyden gelen sert rüzgara dar cephe verilerek en az şekilde etkilenme sağlanmıştır. Yapı incelenen diğer ilkokul yapılarında olduğu gibi bodrum üzerinde iki katlı olarak tasarlanmıştır.

Şekil 5.41. İsmetpaşa İlkokulu Plan Şeması
(Kaynak: Eroğlu, 2001'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Yapının zemin kat planına bakıldığı zaman iki girişin simetri ekseni üzerinde doğu ve batı yönlerinde olduğu görülmektedir. Bir adet müdür yardımcı odası ile beş adet sınıf mekanları zemin katta bulunmaktadır (Şekil 5.42). Kuzey yönünde bulunan sınıflar tuğla duvar ile sonradan bölünmüştür. Yapının doğu cephesi simetri ekseni üzerinde merdiven bulunmaktadır. Ayrıca I tipi koridorda doğal aydınlatma yapılıp, binanın ıslak hacimleri dışarıda olduğu için bir adet lavabo da koridorun kuzey kısmına yerleştirilmiştir (Resim 5.51).

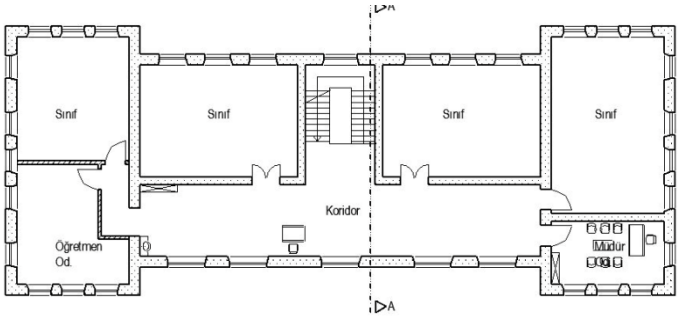

Şekil 5.42. İsmetpaşa İlkokulu Zemin Kat Planı
(Kaynak: Eroğlu, 2001'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 5.51. Zemin Kat Koridor

Birinci katı, zemin katın düşey simetriği olarak tasarlanan yapıda dört adet sınıf, bir adet öğretmenler odası ve müdür odası bulunmaktadır (Şekil 5.43). Zemin katta bulunan lavabo bu katta da aynı yerde konumlanmıştır. Doğu aksındaki sınıf ve öğretmenler odası tuğla duvar ile sonradan bölünmüştür (Resim 5.52). Birinci katın diğer bütün özellikleri incelenen diğer ilkokul yapıları ile aynı özelliklere sahiptir.

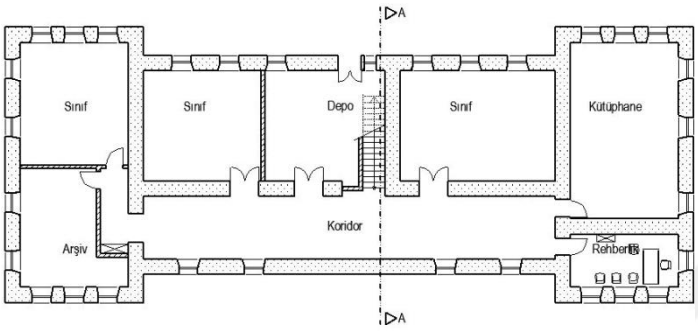

Şekil 5.43. İsmetpaşa İlkokulu Birinci Kat Planı
(Kaynak: Eroğlu, 2001'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 5.52. Birinci Kat Doğu Aksında Yapılan Bölme

Yapının dışarıdan ışık alabilen bodrum katında bazı tadilatlar yapılarak mekanların boyutlarında oynama yapılmıştır. Üç adet sınıf bodrum katında bulunmaktadır. Ayrıca rehberlik, kütüphane, depo ve arşiv mekanları da bodrum katta bulunmaktadır (Şekil 5.44). Bu mekanlar I tipi koridor etrafında sıralanmaktadır. Ayrıca doğu cephesinde giriş merdiveni altından bodrum kata ayrıca bir giriş daha mevcuttur (Resim 5.53).

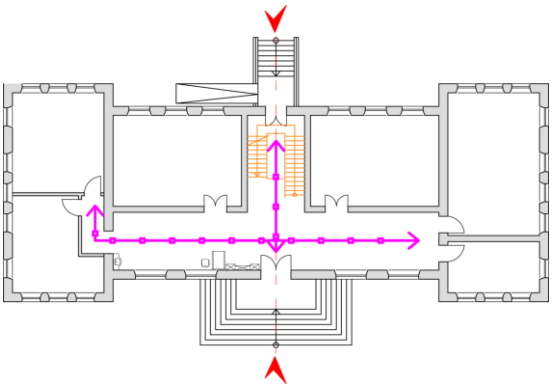
Şekil 5.44. İsmetpaşa İlkokulu Bodrum Kat Planı (Kaynak: Eroğlu, 2001'den Alınan Ölçüler Doğrultusunda Şematize Edilmiştir.)

Resim 5.53. Doğu Cephesinden Bodrum Girişi

Yapı, ilk tadilatını 1978 yılında geçirmiştir (Url 13). Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yapılan onarımda çatı döşemesi ve tesisatlar yenilenmiştir (Erdoğan, 2009). 1998 yılında Atatürk Kız Lisesi öğrencileri bu yapıyı kullanırken Lise Müdürlüğü tarafından okula kalorifer tesisatı yapıltırılmıştır (Url 13). İncelenen yapının uygulanmış tadilatları dışında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanmayan tadilat önerileri de bulunmaktadır. 1993 yılında önerilen ticaret merkezi ve bahçeye yapılmak istenen otopark çözümü ile 2014 yılında yapılmak istenen onarım kurul tarafından onaylanmamıştır (Bkz. Ek 7) (Bkz. Ek 8).

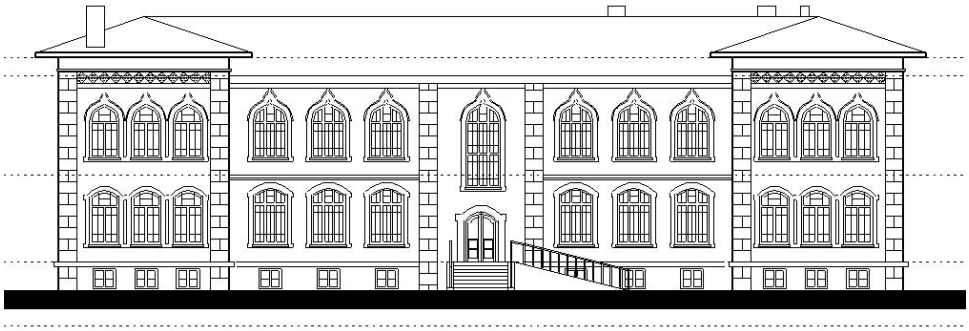
İncelenen yapının plan özellikleri oluşturulan tipolojiye göre değerlendirildiğinde zaman tip proje olması sebebi ile, dikdörtgen plan şeması, simetriklik, simetri aksından giriş yapılması gibi tipolojik özelliklerin tamamını taşıdığı görülmektedir (Şekil 5.45).

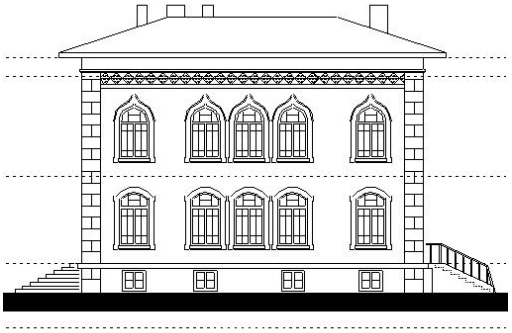
Şekil 5. 45. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Plan Analizine Göre İsmetpaşa İlkokulu

- Cephe özellikleri

İsmetpaşa İlkokulu'nun cephe özelliklerine bakıldığı zaman incelenen diğer yapılar ile aynı özelliklere sahip olduğu görülmüştür. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özellikleri ile tasarlanan yapının bodrum kat pencereleri düz, zemin kat pencereleri basık kemerli, birinci kat pencereleri sivri kemerli olarak tasarlanmıştır (Şekil 5.46). Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde sıkça rastlanan balkon veya kapalı çıkma özellikleri bu yapıda görülmemektedir (Şekil 5.47).

Şekil 5.46. İsmetpaşa İlkokulu Doğu Cephesi

Şekil 5.47. İsmetpaşa İlkokulu Güney Cephesi

İncelenen ilkokul yapıları içerisinde cephe bezemesi olarak diğerlerinden farkı, köşe akslarda bulunan yükseltilmiş çatı ile pencere arasında yapılan yatay bantta bulunan geometrik süslemelerin günümüzde farklı renkte boyanmış olmasıdır (Resim 5.54a). Üst örtüsü kırma çatı olarak tasarlanan yapının saçakları oldukça geniş tutulmuştur. Saçak altlarında herhangi bir süsleme bulunmamaktadır (Resim 5.54b) (Resim 5.54c).

a. İsmetpaşa İlkokulu Doğu Cephesi

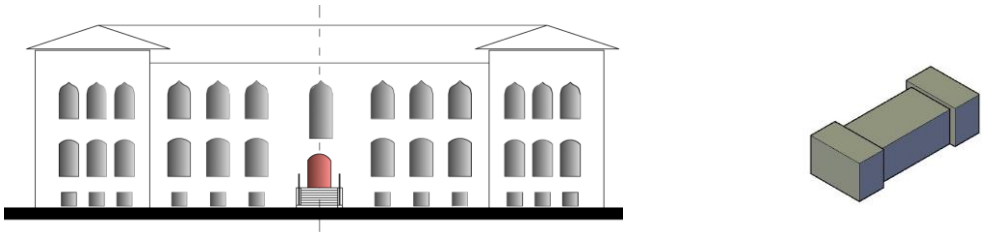

b. İsmetpaşa İlkokulu Güney Cephesi

c. İsmetpaşa İlkokulu Batı Cephesi
(Kaynak: http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=27306 (Son Erişim: 12.08.2016))
Resim 5. 54. İsmetpaşa İlkokulu Cephe

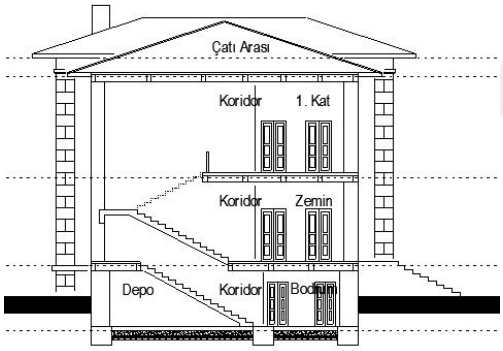
İncelenen yapının cephe özellikleri oluşturulan tipolojiye göre değerlendirildiği zaman tip proje olması sebebi ile, her kot seviyesinde farklı pencere tipi, geniş saçaklar, simetrik giriş gibi tipolojik özelliklerin tamamını taşıdığı görülmektedir. Ayrıca kütlesel olarak incelendiği zaman hem yatayda hem düşeyde parçalı bir kütle hareketine sahip olduğu görülmektedir (Şekil 5.48).

Şekil 5. 48. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapılarının Cephe Analizine Göre İsmetpaşa İlkokulu

-İç mekan süsleme ve bezeme özellikleri

Yapı sınırlı gelir ile yapılması sebebi ile iç mekanda fazla süsleme ve bezemeye sahip değildir. Dönemin özelliğini belirtmek adına, elde edilen gelir cepheler için harcanmıştır. İç mekanda diğer Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapıları gibi bezemeler yapılmamıştır. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu ve Hakimiyet-i Milliye İlkokulu ile aynı plan şemasına sahip olduğu için yapının koridoru, kendi pencereleri ile doğal ışık almaktadır (Şekil 5.49). Bu sebeple mekanların kapıları yüksek tutulmamış, üst kısımlarında pencere yapma ihtiyacı duyulmamıştır (Resim 5.55).

Şekil 5.49. İsmetpaşa İlkokulu A-A Kesiti

Resim 5.55. Zemin Kat Koridor Pencereleri

Yapının merdivenleri betonarme olup korkulukları diğer yapılardan farklı olarak tasarlanmıştır (Resim 5.56a). Korkulukların düşey kısımları demir, harpuştası ise ahşaptan yapılmıştır (Eroğlu, 2001). Yapının döşeme kaplamaları günümüzde değiştirilmiş olup, koridorlar seramik, idari bölüm odaları ise ahşap parke olarak değiştirilmiştir (Resim 5.56b). Yapının özgün döşemesi de karo olarak tasarlanmıştır fakat üzerinde kalem işçiliği ile işlenmiş bitki motifli karolar kullanılmıştır (Resim 5.56c). İncelenen yapının duvarları sıva üzeri boya olarak yapılmıştır. Tavanlarının ise incelenen diğer ilkokul yapılarından farklı olarak düz olduğu görülmüştür (Resim 5.56d).

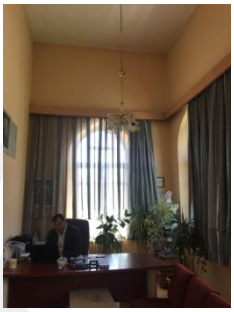
a. Zemin Kat Merdivenler

b. Zemin Kat Günümüzde Döşeme Kaplaması

c. Özgün Döşeme Kaplaması
(Kaynak: Eroğlu, 2001)

d. Birinci Kat Müdür Odası

Resim 5. 56. İsmetpaşa İlkokulu İç Mekan

-Malzeme ve teknik özellikleri

Yığma yapım tekniği ile inşa edilen yapı, çelik putrelli volta döşemeli yapılmıştır. Özgün halinde var olan geniş ahşap döşemeler, 1980 yılından sonra geçirdiği onarımlarda betonarme döşeme ile yenilenmiştir (Erdoğan, 2009).

Su basman kotu yüz otuz santim olarak yapılmış olan binanın her katta kat yüksekliği farlı yapılmıştır. Bodrum kat yüksekliği iki metre seksen santim, zemin kat yüksekliği üç metre seksen santim ve son kat yüksekliği ise dört metre otuz santim olarak tespit edilmiştir. Diğer bütün malzeme ve teknik özellikleri Gazi Mustafa Kemal İlkokulu ve Hakimiyet-i Milliye İlkokulu ile aynı olarak tespit edilmiştir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet ile eğitim önemli bir devlet politikası olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü engellemek için Batı'dan aldığı yenilikler içinde bulunan eğitim değişikliği, yeni kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti eğitim faaliyetlerine de altlık olmuştur. Dinsel eğitim ortamını terk edip, deneyci ve bilimsel yöntemleri destekleyen eğitim sistemi için yeni yapı ihtiyacı gün geçtikçe artmıştır.

Batılılaşma hareketleri, önceleri Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkımdan kurtarmak için yapılmışken, daha sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni Dünya ülkeleri arasına girmesi amacıyla devam ettirilmiştir. Her alanda meydana gelen değişimler, mimariyi de içine almış ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi olarak adlandırılan mimari akım gelişmeye başlamıştır. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi, önceleri yapılan ıslahatlar ile doğan yeni yapı ihtiyacını karşılamak için oluşmuş bir mimari uslüp iken, Cumhuriyet kurulduktan sonra yeni ulusun kimliğini oluşturmak için devam eden bir uslüp olmuştur.

1908'de II. Meşrutiyet' in ilanıyla başlayıp, 1930'larda sona eren dönem ve Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi olarak adlandırılan mimari süreç içerisinde bir çok kamu yapısı, oteller, banka binaları, bakanlık yapıları, eğitim yapıları ve konutlar inşa edilmiştir. Oluşturulan bu mimari ürünlerde uslüpsal bir birlik dikkat çekicidir. Genellikle dikdörtgen plan şemalı ve simetrik bir tasarımın hakim olduğu, yapıların orta aks girişli ve anıtsal özellikte olduğu tespit edilmiştir.

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde ülkede örnekleri en çok görülen yapı grubu eğitim yapıları olmuştur. Çünkü eğitim sisteminde yapılan yenilikler ile yeni okul ihtiyacı doğmuştur. Yeni eğitim sistemi için ihtiyaç duyulan yapılar, bu yeni mimari akım özellikleri çerçevesinde inşa edilmeye başlamıştır. Yapılan tüm eğitim yapıları Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerini mutlak olarak taşımıştır. Bunun sebebi devletin de bu mimari akımı destekliyor olmasıdır. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin öncü mimarları ve mimarlık eğitimi alan öğrencileri bu akım çerçevesinde yetiştirdikleri için, akımın kısa zamanda tüm ülkeye yapısal anlamda yayılmasına sebep olmuştur.

Ayrıca yeni eğitim sistemini bilerek eğitim vermek üzere de öğretmen okulları ihtiyacı doğmuştur. Bu sebeple bir çok merkezi yerde yatılı öğretmen okulları yapılmıştır. İlkokul yapıları genellikle illerin büyüklüğüne göre belli başlı noktalarda

konumlanırken, öğretmen okulları yatılı olup, kentlerin merkezi noktalarında, ulaşımın kolay olabileceği yerlerde konumlanmıştır.

Türkiye coğrafyası içerisinde Anadolu'da Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nin etkilerinin yoğun olarak görüldüğü kentlerden biri de Konya'dır. Çünkü Konya, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de Türkiye için önemli bir nokta olmuştur. Anadolu coğrafyası içinde merkezi bir konumda bulunması, doğu ile batının demiryolu ve karayolu gibi önemli ulaşım ağları ile bağlantısının sağlandığı bir konumda bulunması sebebi ile her dönemde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de kentin gelişimine ivme katmıştır. Bu sebeple Konya, gerek Osmanlı döneminde, gerek Cumhuriyet döneminde meydana gelen ideolojik, mimari ve diğer tüm gelişmelerden ilk etkilenen ve izleri görülen bir şehir olmuştur. Bu sebeple Cumhuriyetin ilk yılarındaki imar faaliyetlerinin hız kazandığı ve Konya kent merkezinde, banka yapıları, kamusal binalar ve eğitim yapıları hızlı bir şekilde kent ile birlikte yapılanmaya başlamıştır. Çalışma kapsamında Konya kent merkezinde bulunan Birinci Ulusal Mimarlık Dönemine ait eğitim yapıları incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışmada incelenen Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya eğitim yapılarını, Osmanlı'nın çöküş döneminde yapılan erken Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları olan Dar-ül Muallimat ve Dar-ül Muallimin Mektepleri ve Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında yapılan Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi yapıları olan Hakimiyet-i Milliye, İsmetpaşa ve Gazi Mustafa Kemal İlkokulları olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

II. Meşrutiyet'ten sonra eğitim alanında yapılan yeniliklere uyum sağlayabilecek ve yeni eğitim sisteminde hizmet verecek öğretmenlere ihtiyaç olmasından dolayı Konya'da meslek okullarının yapımına önem verilmiştir. Dar-ül Muallimin ve Dar-ül Muallimat Mektepleri 1875 yılından sonra eğitim vermeye başlamış ve 1910 yılından sonra da öğrencilerin çoğalması ile bu okullar için yeni yapılar yapılmaya başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu' nun bu son dönemlerinde yapılan okullar konum olarak genellikle Konya' nın ilk yerleşim yerlerinden Alaeddin Tepesi yakınlarında konumlanmıştır (Tablo 6.1). Bu yapılar büyük ölçekli ve yatılı olarak tasarlanmıştır. Yapıların bodrum katları yemekhane, ara katları sınıflar ile idari bölüm ve son katları yatakhane olarak kullanılmıştır. Cephe karakterleri, Osmanlı'nın hala güçlü olduğunu göstermek istercesine, oldukça detaylı ve anıtsal özelliklere sahip olmuştur.

Cumhuriyet kurulduktan sonra yetişmekte olan yeni neslin daha bilgili olması ve okur-yazar oranının artması için Atatürk özellikle ilk öğretime çok önem vermiştir.

Çünkü Atatürk, yeni kurulan ülkenin geleceğinin iyi yetişecek bireyler ile refah seviyesine ulaşacağını düşünmüştür. Bu sebeple Cumhuriyet'i kurduktan sonra ülkenin hemen hemen her köşesine yapılacak ilkokullar için ödenekler hazırlatmış, vergiler toplatmıştır. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya örnekleri olan Gazi Mustafa Kemal İlkokulu, Hakimiyet-i Milliye İlkokulu ve İsmetpaşa İlkokulu, Cumhuriyet kurulduktan sonra hızla yapılmış olan okullar olmuşlardır. Şehrin farklı yerlerine konumlanmış olan okullar, Konya'nın mevcut yerleşim yerlerine dağıtılarak bu bölgelerde bulunan tüm öğrencilerin rahat ulaşabileceği şekilde tasarlanmıştır (Tablo 6.2). Sadece gündüz eğitimi verilen bu okullar, daha küçük ölçekte tasarlanmıştır. İncelenen bu ilkokul yapılarında sadece sınıflar ve idari bölüm bulunmaktadır. Yeni kurulan ülkede maddi sıkıntıların olması sebebi ile de cephe karakteri olarak sadece Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi cephe karakterini genel anlamda taşımakta ve fazla süsleme ile bezeme özelliklerine sahip olmamışlardır.

Araştırma kapsamında ele alınan yapıları, önceki bölümlerde oluşturulan tipolojiye göre de değerlendirmek mümkündür. İncelenen yapıları ilkokul binaları ve lise binaları olarak ikiye ayıracak olursak, kendi içlerinde bazı sonuçlara ulaşabiliriz. Konya kentinde bulunan Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi ilkokul yapılarının plan şemalarının, dönemin özelliklerinin birçoğunu taşıdığı görülmektedir. İncelenen Gazi Mustafa Kemal, Hakimiyet-i Milliye ve İsmetpaşa İlkokulu olan üç ilkokul yapısı Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi'nde tasarlanan tip projelere göre inşa edilmiştir. Buna göre dikdörtgen plan şemasına sahip olduğu ve simetrik olarak tasarlandığı görülmektedir. Yapı girişlerinin ortadan, simetri aksından sağlandığı, yatay sirkülasyonun ise bu simetri aksına dik olarak konumlandığı tespit edilmiştir. İncelenen yapıların küçük ölçekli olup birer adet düşey sirkülasyon elemanına sahip oldukları, bunun da giriş aksının karşısında yani simetri aksı üzerinde konumlandığı görülmektedir (Tablo 6.3). Konya kentinde incelenen Dar-ül Muallimat ve Dar-ül Muallimin Mektepleri olan lise yapılarının da oluşturulan tipolojiye uygunluk gösterdiği fakat kendi içlerinde farklı özelliklere sahip olduğu tespit edilmiştir. Dar-ül Muallimat ve Dar-ül Muallimin Mekteplerinin her ikisi de dikdörtgen plan şemasına sahip ve simetriktir. Yapılardan birinin köşe girişli diğerinin ise koridor aksından girişli olduğu tespit edilmiştir. Her iki yapıda da girişlerin üzerinin balkon olarak tasarlandığı görülmüştür. Oluşturulan tipolojiye göre yapılardan birisinin yatay sirkülasyon şeması simetri aksına dik iken, diğerinin yatay sirkülasyonunun simetri aksı üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Yapılardan birinin çekirdeği simetrik olarak tasarlanmış diğerinin ise

orijinal düşey sirkülasyonu olmadığı için herhangi bir tespitte bulunulamamıştır (Tablo 6.4) (Bkz. Ek 9 Tablo 1). İncelenen lise yapılarının çevre köylerden ve ilçelerden gelen öğrencilere de hizmet verdiği, bu nedenle yatılı oldukları, bu okullarda eğitim almış kullanıcılardan öğrenilmiştir. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi lise yapılarının bir çoğu bu sebepten ötürü yatılı tasarlanmıştır. Yatakhane, yapıların son katlarında konumlanmıştır. Oluşturulan tipolojide yatılı ile yatılı olmayan okullar arasında planlamanın farklı olmadığı tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında oluşturulan tipolojiye göre Konya kentinde incelenen eğitim yapılarının cephe özelliklerinin Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapılarının tüm özelliklerini taşıdığı tespit edilmiştir. İncelenen yapıların, cephe özellikleri yönünden aynı özellikleri taşıdığı görülmüştür. Oluşturulan tipolojiye göre yapılarının cephelerinin simetrik olarak tasarlandığı ve yapı ana girişlerinin orta simetri aksından olduğu, sadece Dar-ül Muallimin Mektebi'nin köşe girişli olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6.5). İncelenen lise yapılarının giriş akslarının üzeri balkon olarak tasarlanmıştır. Yapıların cephe düzeni olarak kademeli bir şekilde tasarlandığı görülmekte bu kademeli düzen hem yatayda hem düşeyde bulunmaktadır. Yapıların tümünde pencere düzenlerinin her katta farklı tasarlandığı tespit edilmiştir. Yapılar, Birinci Ulusal Mimarlık yapılarının çatı özelliği olan kırma çatı ile kapatılmıştır (Tablo 6.6) (Tablo 6.7) (Tablo 6.8) (Bkz. Ek 9 Tablo 2).

Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi banka, otel, iş hanı gibi yapılarda iç mekan süslemelerine ve bezemelerine çok önem verilmiştir. Çünkü Birinci Ulusal Mimarlık Döneminde ayakta durduğunu ispat etmek isteyen devlet, bunu yaptığı yapılarda hem cephede hem de mekan içlerinde insanlara göstermek istemiştir. Fakat Birinci Ulusal Mimarlık Döneminde inşa edilen eğitim yapılarında bu durum söz konusu olmamıştır. Çünkü değişen eğitim sistemi için yeni yapıların çoğalmasına ihtiyaç vardır. İmkanları kısıtlı olan devlet yeni yaptığı eğitim yapılarında iç mekandan çok dış mekana önem vermiştir. Bu sebeple inşa edilen eğitim yapılarında iç süsleme ve bezeme unsurları çok kullanılmamıştır. İncelenen Konya Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi eğitim yapıları genel olarak çok fazla iç mekan bezemeye sahip yapılar değildir (Tablo 6.9) (Tablo 6.10).

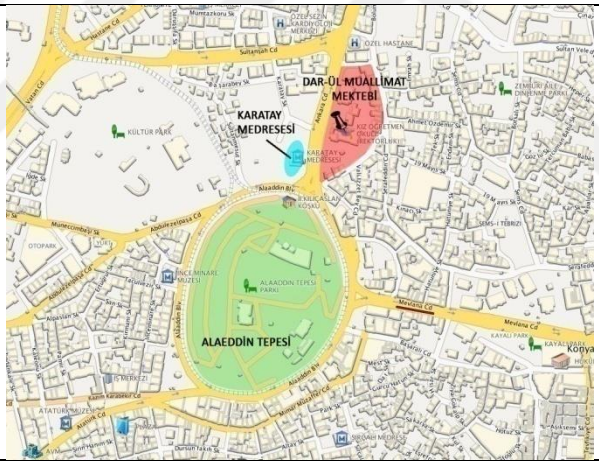
Sonuç olarak, Birinci Ulusal Mimarlık Döneminde Konya merkezinde beş adet eğitim binası seçilmiş ve çalışma kapsamında incelenen bu yapılar bazı özellikleri ile tek noktada buluşmuşlardır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan eğitim binaları merkezde toplanmıştır. Cumhuriyet döneminde yapılan ilkokul binaları merkezden daha

uzak noktalarda konumlanmıştır. Bunun sebebi Dar-ül Muallimin ve Dar-ül Muallimat Mekteplerinin yatılı olması, daha çok öğrenci kapasiteli olmasıdır. İncelenen diğer ilkokul yapıları ise yatılı olmamaları, aynı ölçekte olmaları sebebi ve farklı bölgelerde bulunarak daha çok kullanıcıya ulaşılabilmeleri amacı ile, konut alanlarının yakınında dağınık olarak konumlanmışlardır.

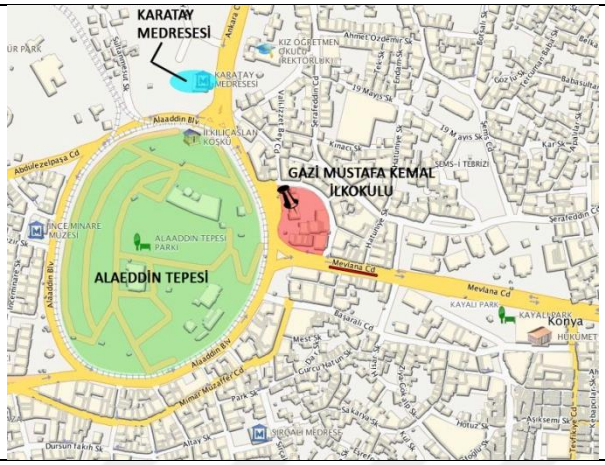
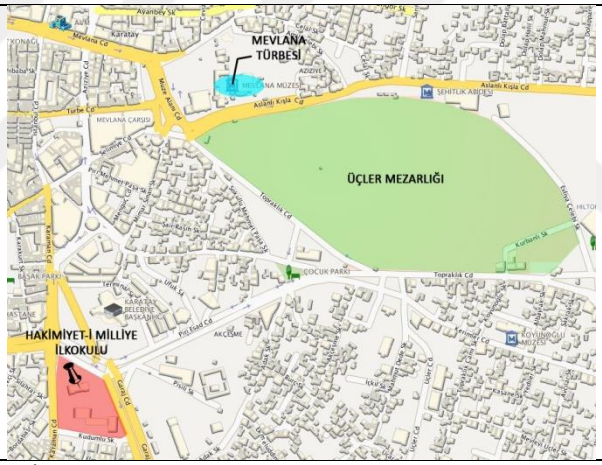
İncelenen yapılardan Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yapılan eğitim binaları, imparatorluğun hala ayakta olduğunu göstermek amaçlı yapılan binalar olduğu için daha çok maliyetlerle daha anıtsal yapılar olmuşlardır. Fakat Cumhuriyet kurulduktan sonra yapılan okullar, mimari özellikleri ile Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerini yansıtmış ancak daha sade ve yalın olarak tasarlanmışlardır. Bunun sebebi ise Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıkmış olan ülkenin imkanlarının daha kısıtlı olması ve aynı zamanda yapılan okulların daha çok sayıda olması olarak düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen yapılarda bulunan ortak noktalar, oluşturulan tipolojiye göre incelenmiş ve tespitlerde bulunulmuştur. İncelenen yapıların plan şemaları arasında bulunan en önemli ortak nokta, simetri eksenlerinin ana girişlerine dik olarak alınmış olmasıdır. Bu yapıların hepsi iki adet girişe sahiptirler. Yapılan analiz çalışmaları ardından incelenen yapıların birkaçının günümüzde farklı fonksiyonlar ile farklı kullanıcılara hizmet ettikleri ve plan şemaları açısından farklılıklar oluşturulduğu görülmüştür.

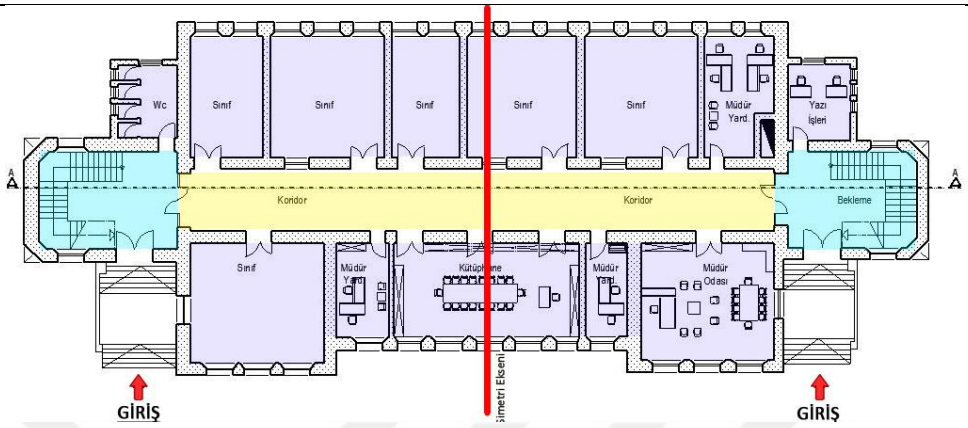
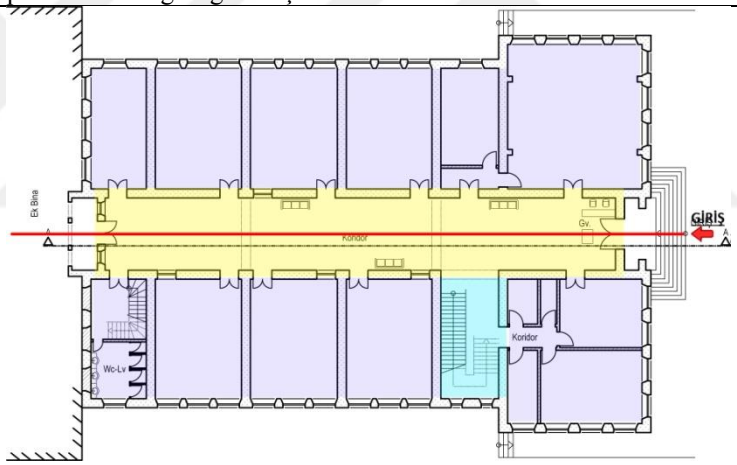
Tablo 6.1. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Yapıldığı Dönemlerine Göre Konumlarının Değerlendirilmesi

<table>
<tr><th colspan="3">Yatılı Lise Yapıları</th></tr>
<tr><td rowspan="4">İncelenen yapılar</td><td colspan="2">Konum</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Dar-ül Muallimin Mektebi</td><td>
</td></tr>
<tr><td>1917 yılında tamamlanan yapı Alaeddin Tepesi' nin güney-batı yönünde konumlanmıştır. Alaeddin Tepesi' ne çok yakın bir mesafede bulunan yapı, eski kent merkezinin içinde bulunmaktadır.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Dar-ül Muallimat Mektebi</td><td>
</td></tr>
<tr><td>Yapımına Osmanlı İmparatorluğu' nun son dönemlerinde başlanan yapı 1924 yılında tamamlanmıştır. Alaeddin Tepesi' nin kuzeyinde bulunmaktadır. Eski kent merkezinin içinde konumlanmıştır.</td></tr>
</table>

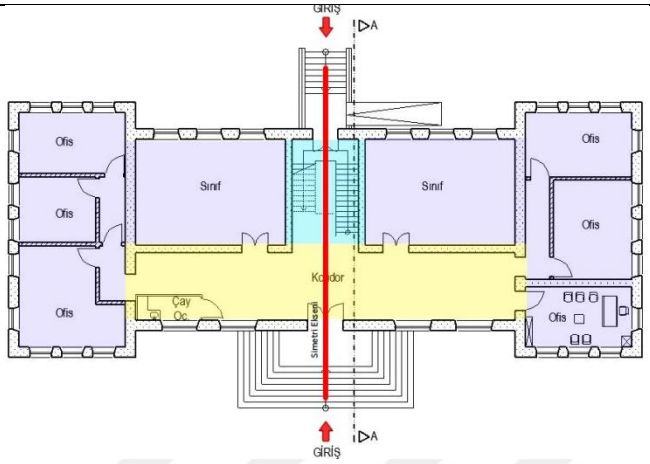
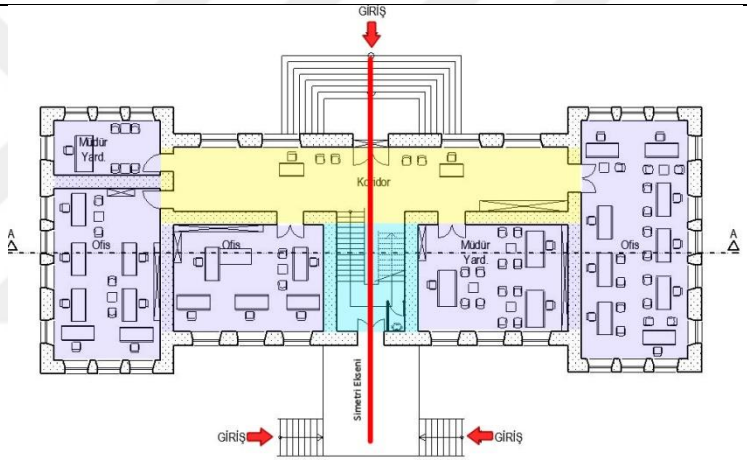
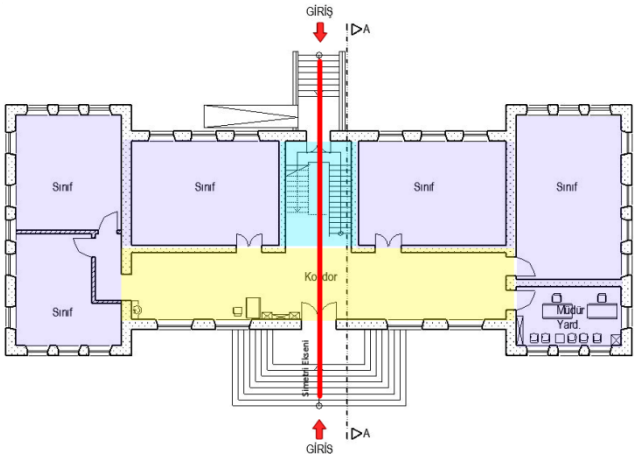
Tablo 6.2. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Yapıldığı Dönemlerine Göre Konumlarının Değerlendirilmesi

<table>
<tr><th colspan="3">İlkokul Yapıları</th></tr>
<tr><td rowspan="6">İncelenen yapılar</td><td colspan="2">Konum</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Gazi Mustafa Kemal İlkokulu</td><td>
</td></tr>
<tr><td>Cumhuriyet' in kurulmasıyla ilkokul yapılarına daha çok önem verilmiştir. 1926-1927 yıllarında yapılan okul eski kent merkezi içinde bulunmaktadır. Alaeddin Tepesi komşuluğunda olan yapı, Mevlana Caddesi' ne de oldukça yakın mesafede konumlanmıştır.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Hakmiyet-i Milliye İlkokulu</td><td>
</td></tr>
<tr><td>Yapımına Osmanlı İmparatorluğu' nun son dönemlerinde başlanan yapı 1924 yılında tamamlanmıştır. Alaeddin Tepesi' nin kuzeyinde bulunmaktadır. Eski kent merkezinin içinde konumlanmıştır.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">İsmetpaşa İlkokulu</td><td>
</td></tr>
<tr><td>Yapımı 1926-1927 yılında tamamlanan okul kent merkezinde yerleşimin yoğun olduğu bir bölgede konumlanmıştır.</td></tr>
</table>

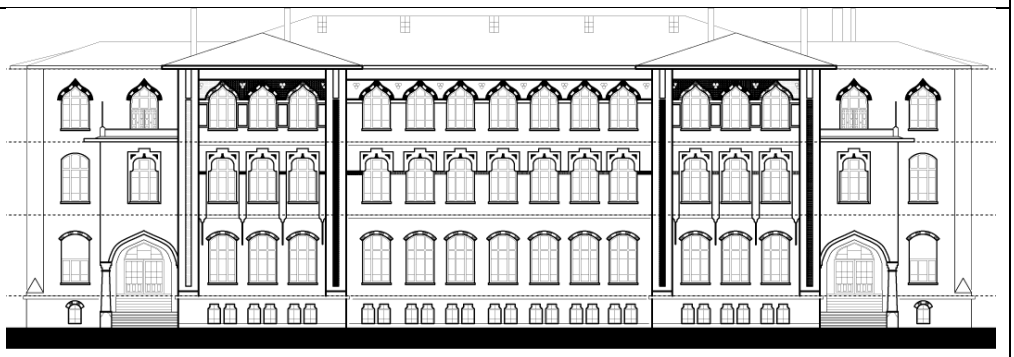
Tablo 6.3. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Plan Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi

<table>
<tr><th colspan="3">Yatılı Lise Yapıları</th></tr>
<tr><td rowspan="4">İncelenen yapılar</td><td colspan="2">Plan</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Dar-ül Muallimin Mektebi</td><td>
</td></tr>
<tr><td>Dikdörtgen planlamaya sahiptir. Simetrik ve I tipi koridorlu plan şemasına sahip olan yapının simetri ekseni, dikdörtgen yapının güney-doğu cephesine dik olarak belirlenmiştir. Yapıya giriş iki noktadan sağlanmış olup, yapının köşe akslarında konumlanmıştır. Düşey sirkülasyonu sağlayan merdiven ise yine yapının köşe akslarında tasarlanmış ve yapıdan taşırılarak cephe hareketliliği sağlanmıştır.</td></tr>
<tr><td>Dar-ül Muallimat Mektebi</td><td>
</td></tr>
<tr><td>Dar-ülMuallimat Mektebi, dikdörtgen planlamaya sahiptir. Simetrik ve I tipi koridorlu plan şemasına sahip olan yapının simetri ekseni, dikdörtgen yapının doğu cephesine dik olarak belirlenmiştir. Yapıya giriş iki noktadan sağlanmış olup, yapının simetri ekseni üzerinde konumlanmıştır. Düşey sirkülasyonu sağlayan ana merdiven, incelenen diğer yapılardan farklı olarak, yapının güney cephesinde ve ara aksta tasarlanmıştır.</td></tr>
</table>

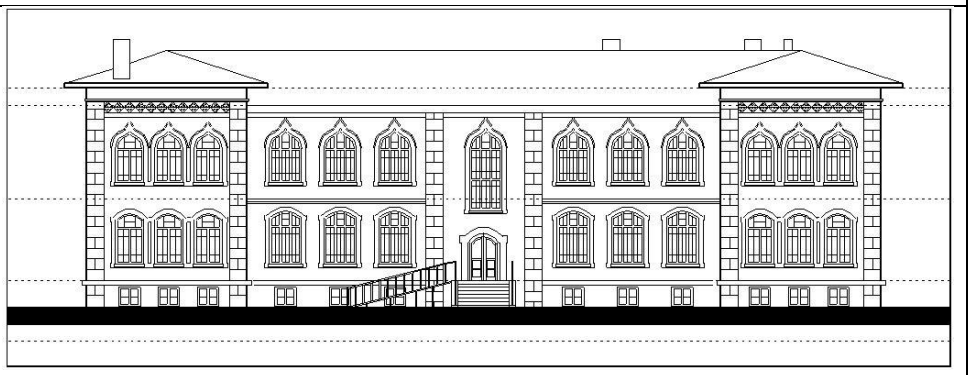
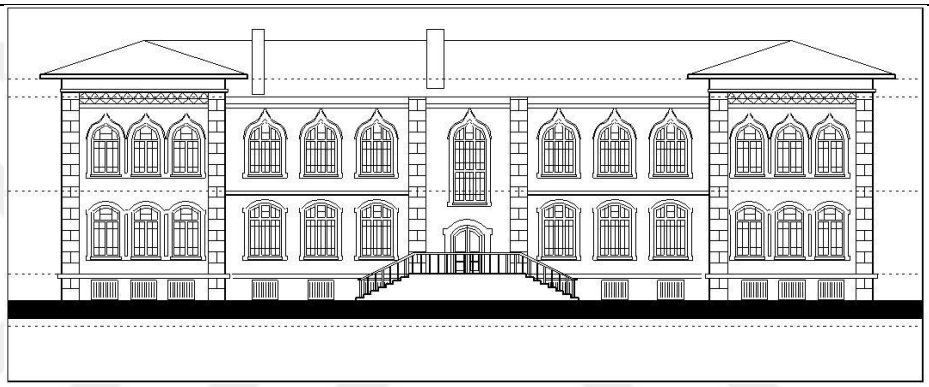
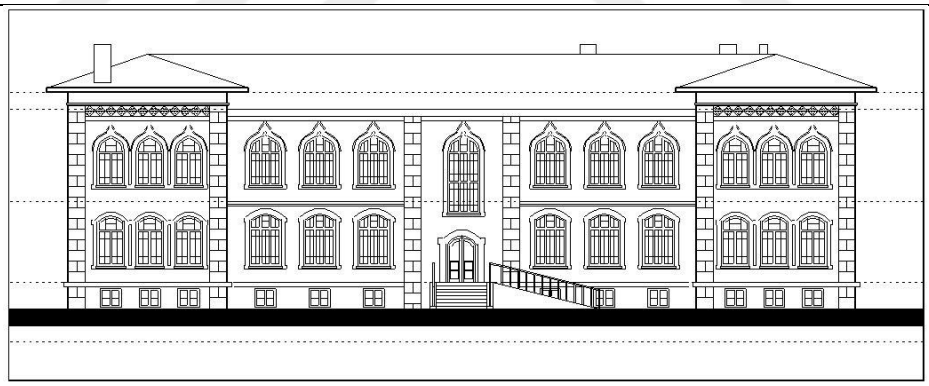
Tablo 6.4. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Plan Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi

İlkokul Yapıları		
İncelenen yapılar		**Plan**
	Gazi Mustafa Kemal İlkokulu	
	Hakmiyet-i Milliye İlkokulu	
	İsmetpaşa İlkokulu	
Açıklama	Üç ilkokul yapısı tip proje olarak tasarlanmış olup aynı plan şemasına sahiptir. Dikdörtgen bir tasarıma sahip olan yapılar simetrik ve I tipi koridorlu olarak tasarlanmıştır. Simetri ekseni, dikdörtgen yapılara dik olarak belirlenmiştir. Girişler iki noktadan sağlanmış olup, simetri ekseni üzerinde konumlanmıştır. Düşey sirkülasyon, simetri aksı üzerinde konumlanmıştır.	

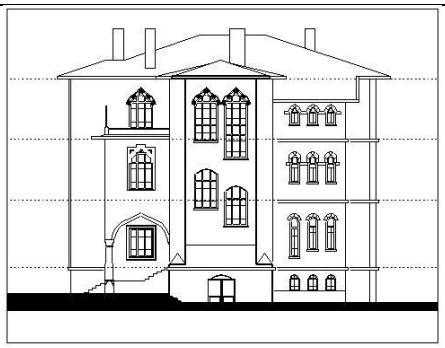
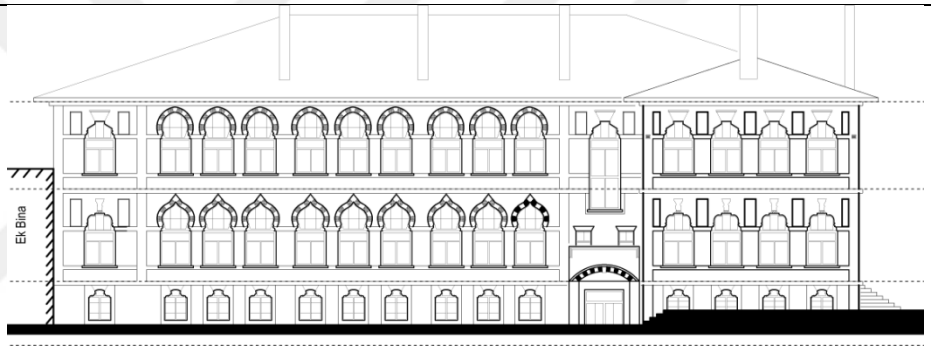
Tablo 6.5. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Cephe Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi

Yatılı Lise Yapıları		
İncelenen yapılar		**Cephe**
	Dar-ül Muallimin Mektebi	
		Köşe akslardan giriş sağlanmıştır. Birinci katta giriş üzeri kapalı iken son katta giriş aksı balkon olarak tasarlanmıştır. Her katta pencere özellikleri farklıdır. Dışarı çıkartılan akslarda dikey, yapının ana aksında yatay taş işlemeler bulunmaktadır. Kemer alınlıkları çini süslemeler ile bezenmiştir. Üst örtüsü kırma çatı olarak tasarlanmıştır.
	Dar-ül Muallimat Mektebi	
		Simetri ekseni üzerinden giriş sağlanmıştır. Girişin üzeri balkon mekanı olarak çözümlenmiştir. Her katta pencere özellikleri farklıdır. Cepheler farklı renkte taş ve kabartmalarla bezenmiştir. Kat aralarında yatay taş kornişler bulunmaktadır. Üst örtüsü kırma çatı olarak tasarlanan yapının giriş üstü yükseltilerek farklılaştırılmıştır.

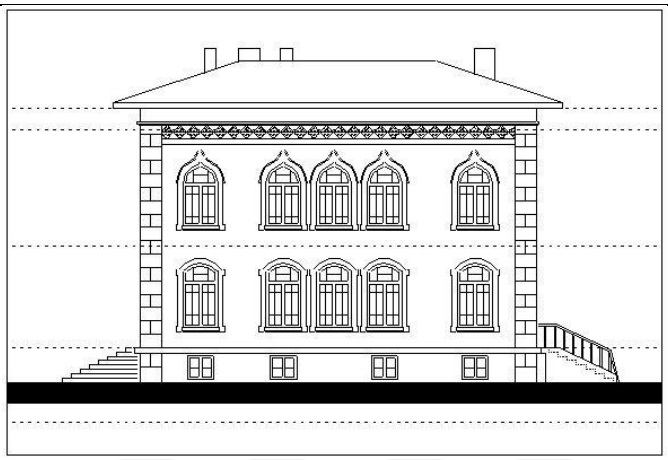
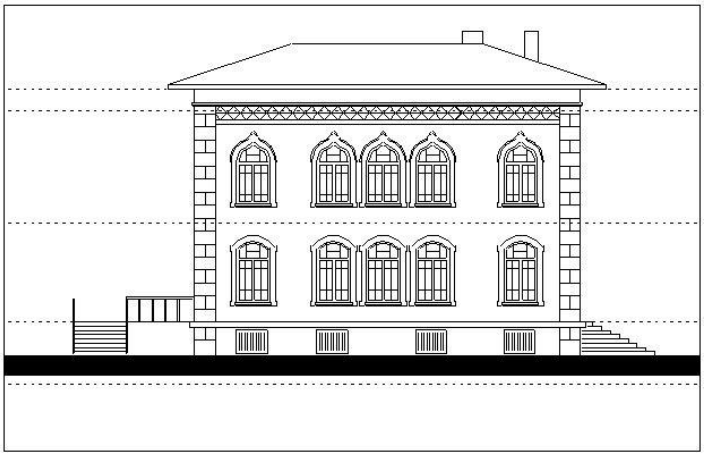
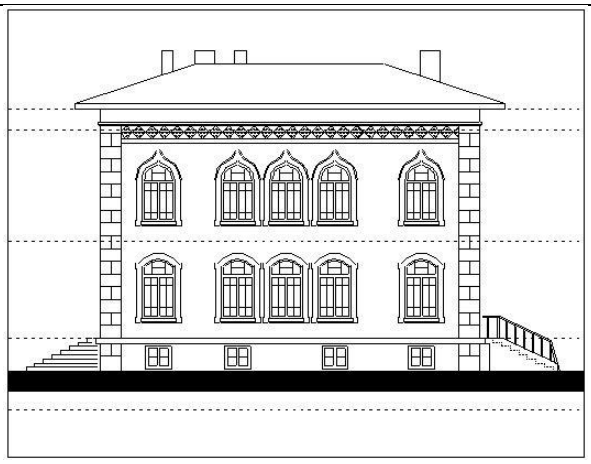
Tablo 6.6. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Cephe Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi

İlkokul Yapıları		
İncelenen yapılar		**Cephe**
	Gazi Mustafa Kemal İlkokulu	
	Hakmiyet-i Milliye İlkokulu	
	İsmetpaşa İlkokulu	
Açıklama	Simetri ekseni üzerinden girişler sağlanmıştır. Her katta pencere özellikleri farklıdır. Köşe aksların etrafı düşey, kat araları ise yatay taş kaplama olarak tasarlanmıştır. Pencerelerin etrafında taş kabartmalar bulunmaktadır. Kırma çatı olarak tasarlanmış olup, köşe aksların çatıları ana çatıdan yüksekte tutularak anıtsallık arttırılmıştır.	

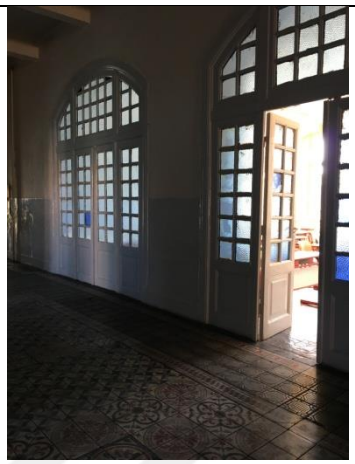
Tablo 6.7. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Cephe Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi

Yatılı Lise Yapıları		
İncelenen yapılar		**Cephe**
	Dar-ül Muallimin Mektebi	
		Yapının girişi köşe akstan sağlandığı için giriş ve balkon yan cephelerden de algılanmaktadır. Pencere karakterlerinin her katta farklı tutulması diğer cephelerde de devam etmiştir. Ana cephede bulunan bezeme öğelerine diğer cephelerde rastlanmaz.
	Dar-ül Muallimat Mektebi	
		Yapının bodrum katına bağımsız bir giriş yapılmıştır. Pencere karakterlerinin her katta farklı tutulması diğer cephelerde de devam etmiştir. Ana cephede bulunan bezeme öğelerine farklı özelliklerle diğer cephelerde de devam edilmiştir.

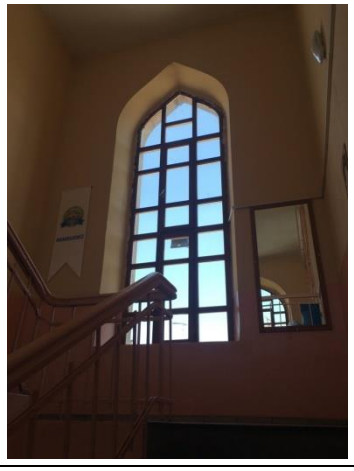
Tablo 6.8. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının Cephe Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi

İlkokul Yapıları		
İncelenen yapılar	**Cephe**	
	Gazi Mustafa Kemal İlkokulu	
	Hakmiyet-i Milliye İlkokulu	
	İsmetpaşa İlkokulu	
Açıklama	Pencere karakterlerinin her katta farklı tutulması diğer cephelerde de devam etmiştir. Yapıların köşelerinde taş kaplamalar bulunmaktadır. Yükseltilmiş olan çatının fazla kalan bölümü geometrik desenlerle bezenmiştir.	

Tablo 6.9. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının İç Mekan Süsleme ve Bezeme Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi

<table>
<tr><th colspan="4">Yatılı Lise Yapıları</th></tr>
<tr><td rowspan="4">İncelenen yapılar</td><td colspan="3">İç Mekan</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Dar-ül Muallimin Mektebi</td><td> </td><td> </td></tr>
<tr><td colspan="2">Dar-ül Muallimin Mektebi' nde iç mekanda en dikkat çeken bezeme özelliği, her sınıf döşemesinin farklı renk ve desende olan karolarla kaplanmış olmasıdır. Ayrıca sınıf kapıları oldukça büyük ve yüksek tasarlanmıştır. Yapı içindeki tüm kapılar kemer şeklindedir.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Dar-ül Muallimat Mektebi</td><td> </td><td> </td></tr>
<tr><td colspan="2">Dar-ül Muallimat Mektebi' nde iç mekanda çok fazla özgün özellik kalmamıştır. Bodrum kat Döşemeleri renkli karolarla kaplı yapının yine bodrum katı duvarlarında nişler yapılarak alçı işlemeler bulunmaktadır. Yapının koridora açılan mekan kapıları yüksek ve sivri kemerli olarak tasarlanmıştır.</td></tr>
</table>

Tablo 6.10. Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya' da Bulunan Eğitim Yapılarının İç Mekan Süsleme ve Bezeme Karakteristiklerinin Değerlendirilmesi

<table>
<tr><td colspan="4">İlkokul Yapıları</td></tr>
<tr><td rowspan="4">İncelenen yapılar</td><td colspan="3">İç Mekan</td></tr>
<tr><td>Gazi Mustafa Kemal İlkokulu</td><td> </td><td> </td></tr>
<tr><td>Hakmiyet-i Milliye İlkokulu</td><td> </td><td> </td></tr>
<tr><td>İsmetpaşa İlkokulu</td><td> </td><td> </td></tr>
<tr><td>Açıklama</td><td colspan="3">Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi ilkokul yapılarında iç mekan süslemesi yok denecek kadar aza inmiştir. Gazi Mustafa Kemal İlkokulu' nun özgün döşemesi günümüzde kalmamıştır. Yapıda en dikkat çekici özellik giriş akslarının tavanında bulunan Türk Bayrağı işlemesi olmuştur.</td></tr>
</table>

KAYNAKLAR

Acer, Ö., 2016, Tarihi-mimari yapılar ulusal mimarlık akımına yozgat'tan örnek bir yapı: cumhuriyet mektebi/ilkokul binası, *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 4, 382-383

Akyüz, Y., 1982, Türk eğitim tarihi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları,* No: 114, 1-153

Alpagut, L., 2005, Erken cumhuriyet döneminde Ankara' da ki eğitim yapıları, Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 7-176

Anonim, 2016, Sivas Şehir planı/il haritası, Sivas Belediyesi, Sivas, 6

Anonim, 2010, Konya İl Merkezi Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Envanteri, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya, 496

Anonim, 2006, Restorasyon Raporu, Merzifon Belediyesi, Merzifon

Arık, B. F., 2006, Erken cumhuriyet döneminde G.S.A. ve İ.T.Ü. mimarlık bölümlerinde yabancı mimarlar (görevin idari ve mali çerçevesi), Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 44-50

Aslanoğlu, İ.,2010, Erken cumhuriyet dönemi mimarlığı, *Bilge Kültür Sanat*, Türkiye-İstanbul, 17-271

Ayvaz, S., 2012, Cumhuriyet dönemi eğitim bütçeleri, Yüksek Lisans Tezi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İzmir, 52

Bozdoğan, S. ve Kasaba, R., 2014, Türkiye'de modernleşme ve ulusal kimlik, *Tarih Vakfı Yurt Yayınları,* 10

Bozdoğan, S., 2015, Modernizm ve ulusun inşası, *Metis Yayınları*, Türkiye-İstanbul, 35-316

Ceylan, S., 2015, Konya' nın tarihi okul yapıları 1-hakimiyet-i milliye ilkokulu, *Merhaba Akademik Sayfalar*, 15-20, 318

Çiftçi, Ç., 2001, Konya erkek öğretmen lisesi/dar-ül muallimin, *Konya Ticaret Odası Dergisi İpek Yolu*, IV, 208-209

Çinici, D., 2015, Başkent Ankara' nın inşasında etkin bir mimar: GiulioMongeri ve yaşam öyküsü, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 3-1, 20-27

Dağ, A., 2015, Akşehir eski ermeni mektebi gazi Mustafa kemal ilkokulunun mimari yönden incelenmesi, Yüksek Lisans Ödev Çalışması, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya, 64

Dostoğlu, N., 2009, Bursa örnekleri üzerinden cumhuriyet mirasının değerlendirilmesi, *TMMOB Mimarlar Odası Cumhuriyet' in Mimarlık Mirası Sempozyumu*, Ankara, 234

Egli, E. A., 2015, Atatürk'ün mimarının anıları, genç Türkiye inşa edilirken, *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,* Ankara, 5-43

Ekmekçi, S., 2012, Cumhuriyet dönemi eğitim sisteminde Ayşe Sıdıka Avar ve eğitim faaliyetleri, Yüksek Lisans Tezi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Van, 4

Erdoğan, H. A., 2009, Konya' da cumhuriyet dönemi Türk mimarlığı ve kamu binaları, *TMMOB Mimarlar Odası Cumhuriyet' in Mimarlık Mirası Sempozyumu*, Ankara, 313

Ergün, M., 2008, Cumhuriyet dönemi eğitim tarihi, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 1

Eroğlu, B., 2001, Konya' da cumhuriyetin ilk yıllarındaki eğitim yapılarından birkaç örnek, *Konya Ticaret Odası Dergisi İpek Yolu*, IV, 213-215

Eroğlu, B., 2008, Selçuk Üniversitesi Mimarlık Tarihi Ders Notları

Eyüce, Ö., 2009, İzmir' de cumhuriyet dönemi mimarlık mirası ve ulusal mimarlık yaklaşımları, *Ege Mimarlık Dergisi*, Ekim, 20

Fırat, N. İ., 2005, Konya' daki eski sanayi mektebi, *Vakıflar Dergisi*, 29, 352-358

Gündüz, Ö., 1982, Arif Hikmet Koyunoğlu ve yaşamı, *Mimarlık*, 7, 5-7

Güngör, İ. H., 2010, Modern mimarlığın 100 yıllık gelişimi, *Bilgisayar Destekli Baskı ve Reklam Hizmetleri San. Ve Tic. Ltd. Şti.,* İstanbul, 2-9

Hasol, D., 2017, 20. yüzyıl Türkiye mimarlığı, *Yem Yayın,* Türkiye-İstanbul, 12-35

Hesapçıoğlu, M., 2009, Türkiye' de cumhuriyet döneminde eğitim politikası ve felsefesi, M.Ü. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29, 122-129

Işık, G., 2010, Kayseri' de erken cumhuriyet dönemi eğitim yapıları, Yüksek Lisans Tezi, *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Kayseri, 14-41

Karakaya, D., 2009, Osmanlı eğitim sisteminde darülmuallimatlar ve Konya örneği, *Merhaba Akademik Sayfalar*, 9-27, 423-426

Kasaba, R., 2014, Eski ile yeni arasında Kemalizm ve modernleşme, Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik, *Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, 21-32

Kemal, A., 1933, Roma bankası ve Amerikan konsoloshanesi, *Arkitekt*, 1933-12, 368

Kızıldere, S. ve Sözen, M., 2005, İstanbul'da birinci ulusal mimarlık dönemi yapılarının kent bütünü içindeki yerinin değerlendirilmesi, *İ.T.Ü. Dergisi,* 2-1, 89

Köroğlu, H., 1989, Konya lisesi tarihi, *Konya Gazetesi Yayını*, Türkiye-Konya, 97-98

Kul, F. N., 2011, Erken cumhuriyet dönemi ilkokul binaları, *Mimarlık*, 360, 66-71

Kuş, A., 2012, Konya sanayi mektebi, *Merhaba Akademik Sayfalar*, 12-14, 214

Öztürk, R. H., 2015, 1923-1938 yılları arasında yerel basında Konya ekonomisi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 98-99

Seçkin, S. ve Sönmezer, Ş., 2002, Mimar Vedat Tek ve mimarlığı, *Eyüp Sultan Sempozyumu VI*, İstanbul, 243

Sıkıçakar, A., 1991, "Birinci ulusal mimarlık dönemi" giriş cepheleri analizi, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 4-146

Sözen, M. ve Dülgerler, O. N., 1978, Mimar Muzaffer' in Konya öğretmen lisesi, *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 4-1, 104-128

Sözen, M., 1984, Cumhuriyet dönemi türk mimarlığı, *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, Ankara, 27-167

Sürgevil, S. ve ark, 2013, Değişim sürecinde Türkiye – I, V, *İlya İzmir Yayınevi*, Türkiye-İzmir, 68-305

Sürgevil, S. ve ark, 2013, Değişim sürecinde Türkiye – II, VI, *İlya İzmir Yayınevi*, Türkiye-İzmir, 137-364

Şenyurt, O., 2011, Osmanlı mimarlık örgütlenmesinde değişim ve dönüşüm, *Doğu Kitapevi*, İstanbul, 31-250

Şimşek, U., Küçük, B. ve Topkaya, Y., 2012, Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının ideolojik temelleri, *Uluslar arası Türk Kültür Coğrafyasında Eğitim Bilimleri Araştırmaları Sempozyumu*, Sinop, 2814-2819

Taşer, S., 2010, Konya darülmuallimininde eğitim yönetimi ve denetimi, *Selçuk Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 211-212

Taşer, S., 2014, Konya vilayeti sancak merkezlerinde eğitim veren darülmualliminler, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 670

Yaldız, E., 2003, Konya' daki medrese yapılarının yeniden kullanım koşullarına göre değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya, 56

Yavuz, Y., 1973, Cumhuriyet dönemi Ankara' sında mimari biçim endişesi, *Mimarlık*, 11-12, 36

Yavuz, Y., 1976, İkinci meşrutiyet döneminde ulusal mimari üzerindeki batı etkileri, *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 2-1, 9

Yavuz, Y., 1981, Mimar kemalettin bey, *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 7-1, 59-72

Yavuz, Y., 2009, İmparatorluktan cumhuriyete mimar kemalettin, *Mimar Kemalettin Anma Programı Dizisi,* Ankara, 11-247

Yaylıoğlu, E., 2010, Konya ili Akşehir ilçesi Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu' nun Akşehir eğitim tarihi açısından öneminin ve okulun tarihi gelişiminin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya, 61

Yenice, S., 2005, Kentsel planlama sürecinde Konya kent formunun gelişimi üzerine bir araştırma, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Konya, 36-38

Yetgin, D. ve Yılmaz, A., 2015, Eskişehir porsuk (turing klöp) oteli'nin kurum tarihi açısından incelenmesi, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi,* I-2, 73

Url 1,
https://mttd.files.wordpress.com/2013/01/cumhuriyet-dc3b6nemi-ve-sonrasc4b1-2013.ppt [Ziyaret Tarihi: 06.01.2018]

Url 2,
http://www.restoraturk.com/mimarlik-mimari/mimarlik/300-ulusal-mimarimizin-olusumu.html [Ziyaret Tarihi: 10.02.2016]

Url 3,
http://arifhikmetkoyunoglu.kimdirkimdir.com/ [Ziyaret Tarihi: 06.01.2018]

Url 4,
http://www.erolsasmaz.com/?oku=722 [Ziyaret Tarihi: 06.01.2018]

Url 5,
https://www.academia.edu/4070668/%C3%96zlem_ACER_I.Ulusal_Mimarl%C4%B1k_Ak%C4%B1m%C4%B1 [Ziyaret Tarihi: 06.01.2018]

Url 6,
http://www.kto.org.tr/konyanin-tarihi-500s.htm [Ziyaret Tarihi: 06.01.2018]

Url 7,
http://www.bizimkonya.com/konyatarihi.html [Ziyaret Tarihi: 06.01.2018]

Url 8,
http://ihsaniyeistasyon.tr.gg/Demiryolu-Tarihi-.htm [Ziyaret Tarihi: 06.01.2018]

Url 9,

http://konyalisesi.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/42/26/964123/icerikler/tarihi_624886.html [Ziyaret Tarihi: 06.01.2018]

Url 10,
http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-76/1926-ilkmektep-mufredati-ve-cumhuriyet-donemi-egitiminin-ekonomik-hedefleri [Ziyaret Tarihi: 06.01.2018]

Url 11,
http://konya.meb.gov.tr/www/konyada-milli-egitimin-tarihi-gelisimi/icerik/16 [Ziyaret Tarihi: 06.01.2018]

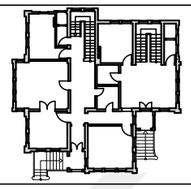
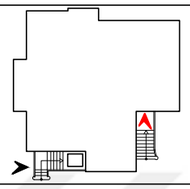
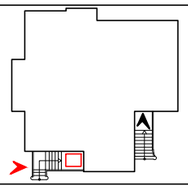
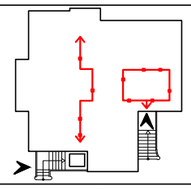
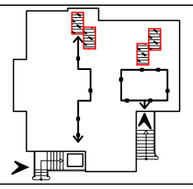
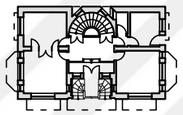
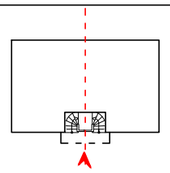
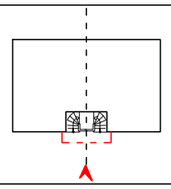
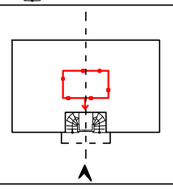
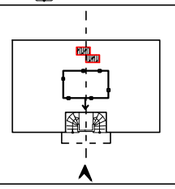
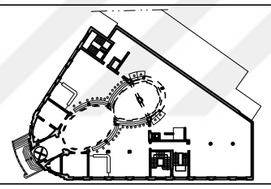
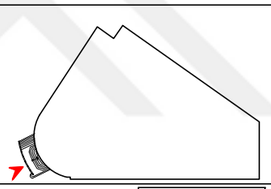
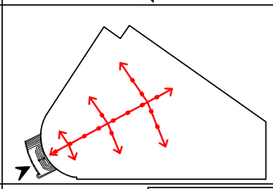
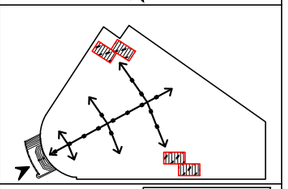
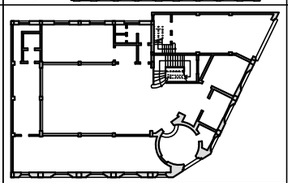
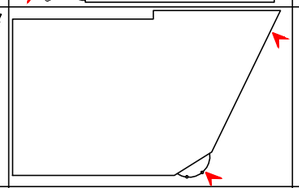
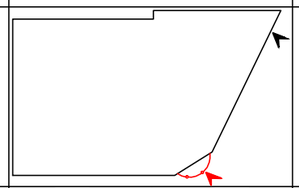
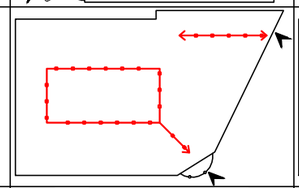
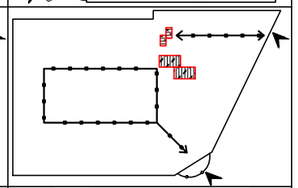
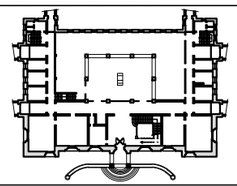
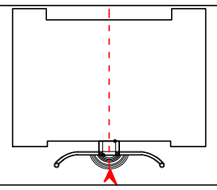
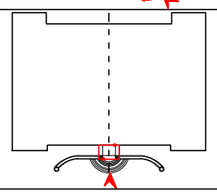
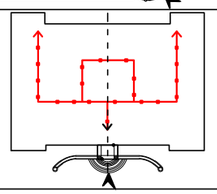
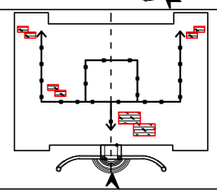
Url 12,
http://karatay23nisan.meb.k12.tr/tema/icerikler/karatay-belediyesi-23-nisan-imam-hatip-ortaokulu-tarihcesi_49516.html [Ziyaret Tarihi: 06.01.2018]

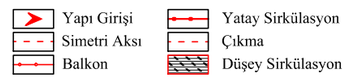
Url 13,
http://konyaismetpasaio.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/42/25/390702/icerikler/listele_sayfalar.html?CHK=4c5d919ec2f1f9c14ebff502615c40b2 [Ziyaret Tarihi: 21.03.2016]

Url 14,
http://www.porsukotel.com/sayfa.asp?tur=kurumsal [Ziyaret Tarihi: 21.03.2016]

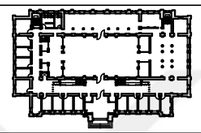
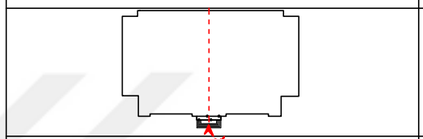
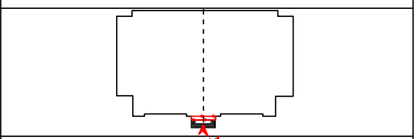
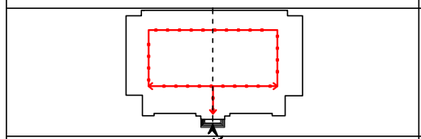
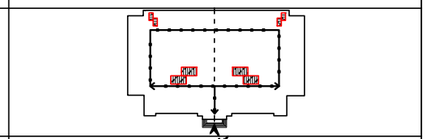
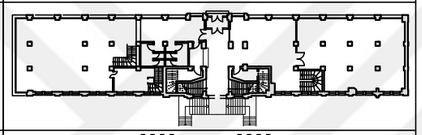
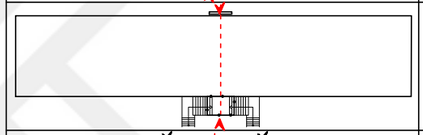
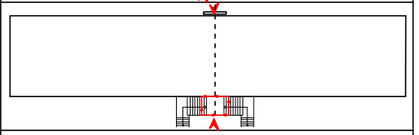
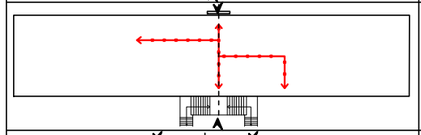
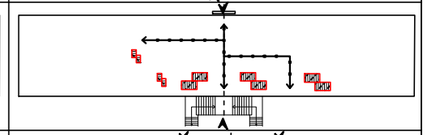
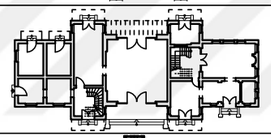
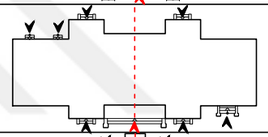
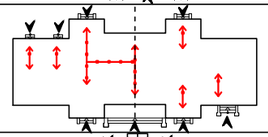
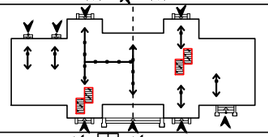
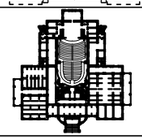
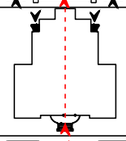
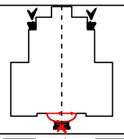
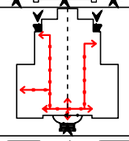
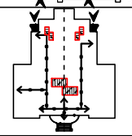
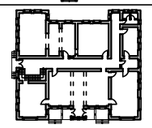
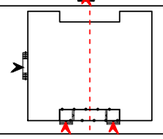
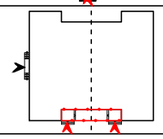
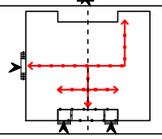
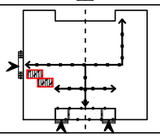
EKLER

EK-1 Tablo 1 Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları Plan Tipolojisi

Yapı Tipi	Yapı İsmi	Yapım Yılı	Mimarı	Topoğrafya	Plan Şeması	Plan	Yapı Girişleri (Köşe Girişli)	Yapı Girişleri (Simetri Aksından Girişli)	Yapı Girişleri (Üzeri Balkon Girişler)	Yapı Girişleri (Üzeri Çıkma Girişler)	Yatay Sirkülasyon	Düşey Sirkülasyon
Konut	Vakıf Evleri	1927	Mimar Kemalettin – A. Hikmet Koyunoğlu	Düz Arazi	Karma							
	İstanbul Dündar Sokak'ta Konut	1923 - 1930	Bilinmiyor	Eğimli Arazi	Simetrik							
Banka	Ankara İş Bankası	1929	Guilio Mongeri	Eğimli Arazi	Köşe Girişli							
	İzmir Roma Bankası	1930'lar	Ahmet Kemal	Düz Arazi	Köşe Girişli							
	Ankara Ziraat Bankası	1929	Guilio Mongeri	Eğimli Arazi	Simetrik							

EK-1 Tablo 2 Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları Plan Tipolojisi

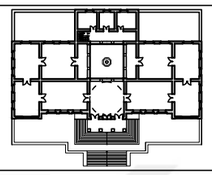
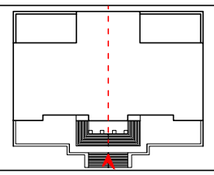
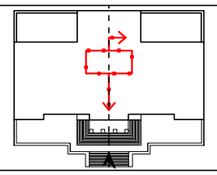
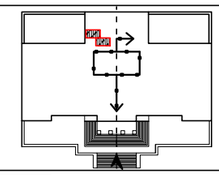
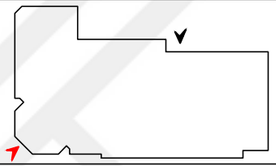
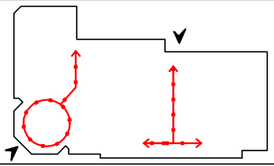
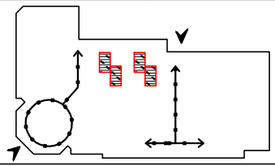
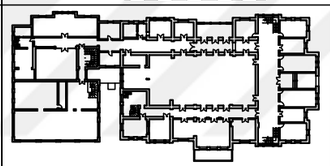
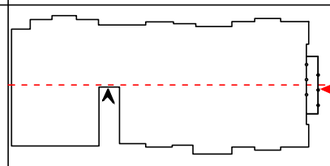
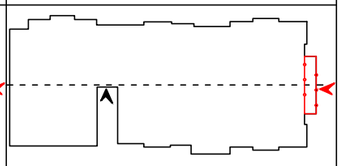
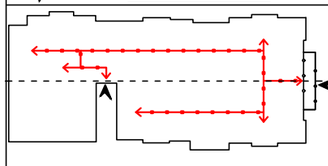
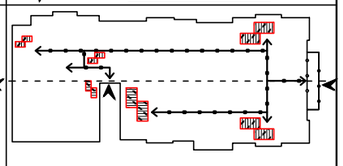
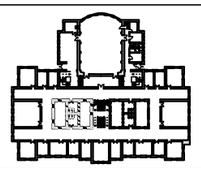
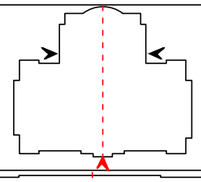
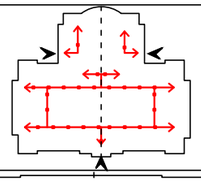
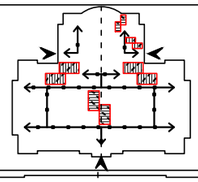
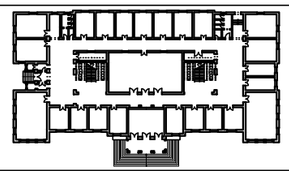
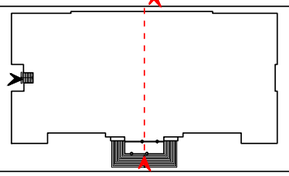
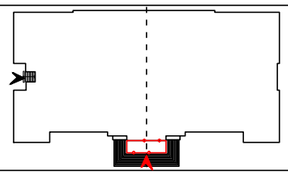
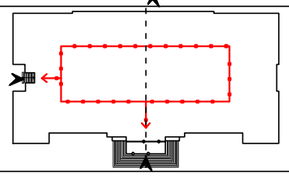
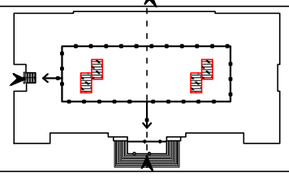
Yapı Tipi	Yapı İsmi	Yapım Yılı	Mimarı	Topoğrafya	Plan Şeması	Plan	Yapı Girişleri (Simetri Aksından Girişli)	Yapı Girişleri (Üzeri Balkon Girişler)	Yatay Sirkülasyon	Düşey Sirkülasyon
Otel	Ankara Palas	1924	Vedat Tek Mimar Kemalettin	Eğimli Arazi	Simetrik					
	Eskişehir Turing Otel	1927	Bilinmiyor	Düz Arazi	Simetrik					
Kamusal	Gazi Çiftliği İstasyonu	1926	A. Burhaneddin Tamcı	Düz Arazi	Simetrik					
	Ankara Türk Ocağı	1927	Arif Hikmet Koyunoğlu	Düz Arazi	Simetrik					
	Konya Ptt Binası	1926	Fatih Ülkü	Düz Arazi	Simetrik					

Yapı Girişleri (Köşe Girişli)

Yapı Girişleri (Çıkma Girişler)

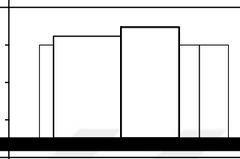
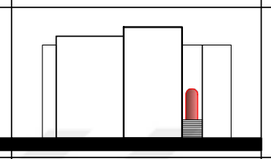
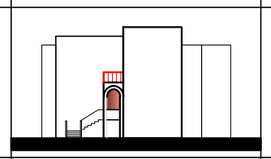
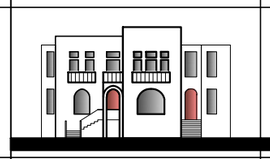
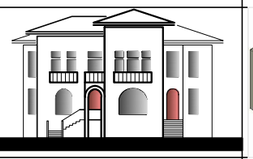
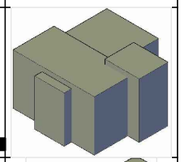
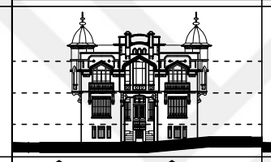
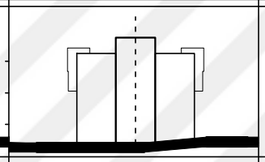
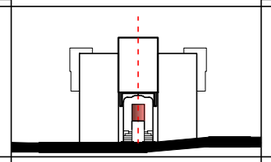
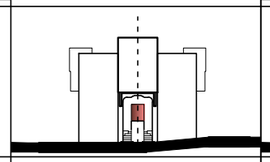
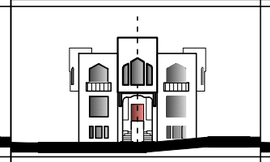
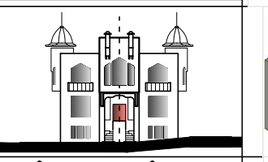
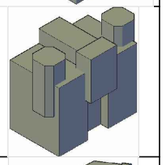
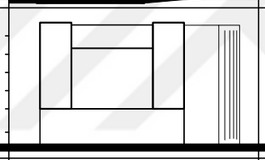
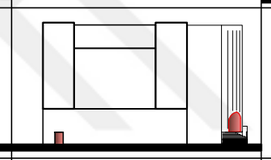
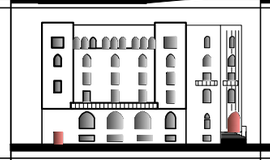
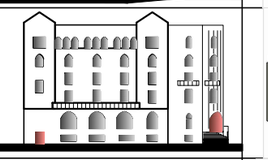
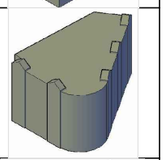
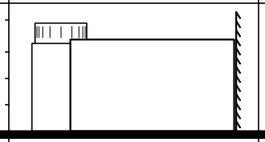
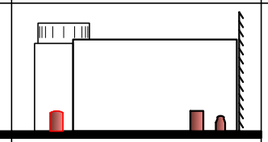
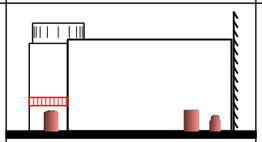
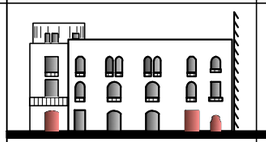
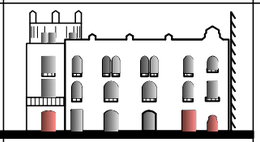
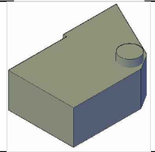
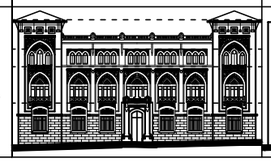
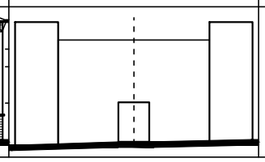
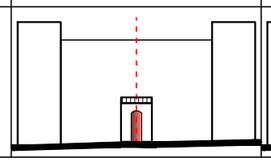
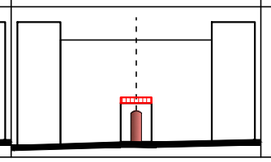
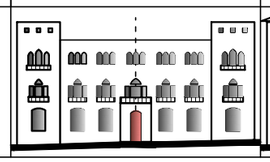
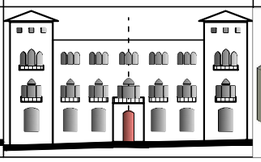
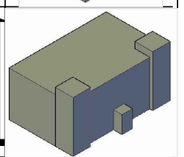
Yapı Girişi
Simetri Aksı
Balkon
Yatay Sirkülasyon
Çıkma
Düşey Sirkülasyon

EK-1 Tablo 3 Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları Plan Tipolojisi

Yapı Tipi	Yapı İsmi	Yapım Yılı	Mimarı	Topoğrafya	Plan Şeması	Plan	Yapı Girişleri (Köşe Girişli)	Yapı Girişleri (Simetri Aksından Girişli)	Yapı Girişleri (Üzeri Balkon Girişler)	Yapı Girişleri (Üzeri Çıkma Girişler)	Yatay Sirkülasyon	Düşey Sirkülasyon
Kamusal	Ankara Etnografya Müzesi	1925	Arif Hikmet Koyunoğlu	Düz Arazi	Simetrik							
	Ankara Tekel Baş Müdürlük Binası	1928	Giulio Mongeri	Eğimli Arazi	Köşe Girişli							
Bakanlık	II. TBMM Binası	1924	Vedat Tek	Düz Arazi	Simetrik							
	Ankara Adliye Sarayı (İlk Adalet Bakanlığı)	1925	Tahsin Bey	Düz Arazi	Simetrik							
	Hariciye Vekaleti (Dışişleri Bakanlığı)	1927	Arif Hikmet Koyunoğlu	Düz Arazi	Simetrik							

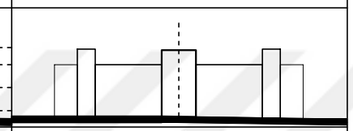
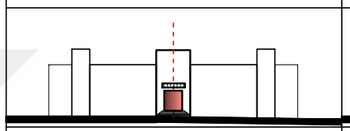
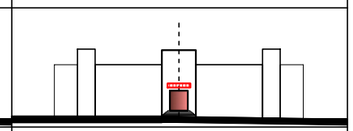
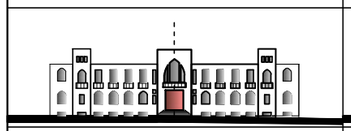
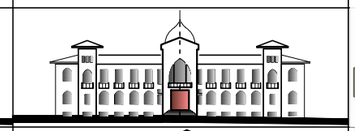
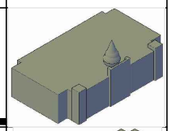
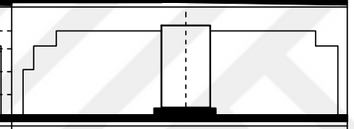
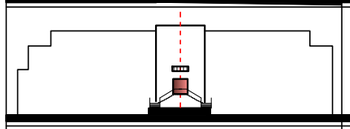
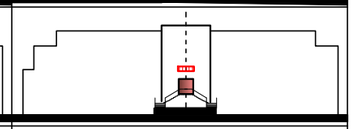
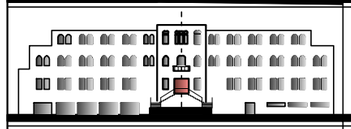
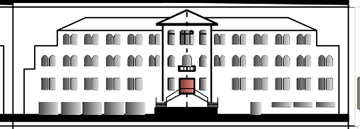
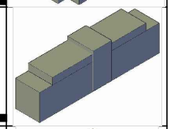
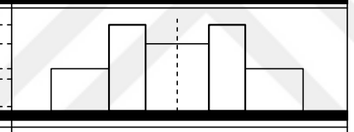
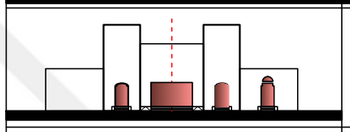
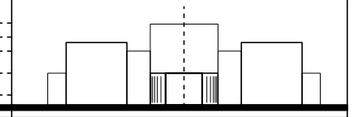
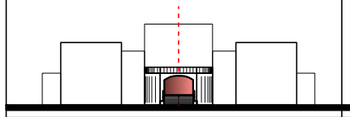
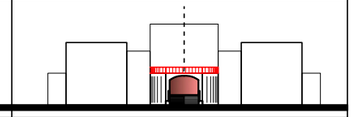
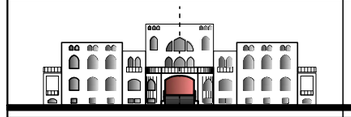
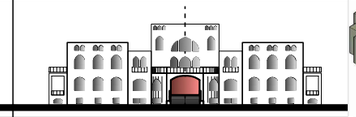
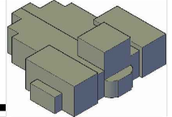
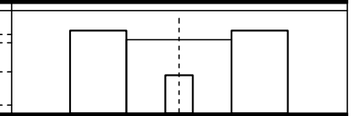
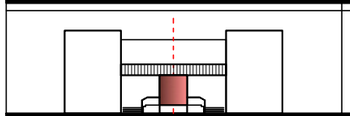
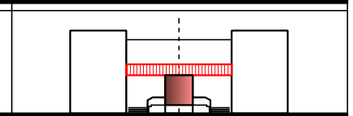
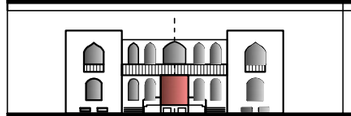
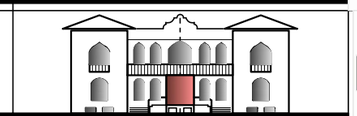
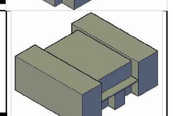
Yapı Girişi
Simetri Aksı
Balkon
Yatay Sirkülasyon
Çıkma
Düşey Sirkülasyon

EK- 1 Tablo 4 Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları Cephe Tipolojisi

Yapı Tipi	Yapı İsmi	Kat Sayısı	Cephe	Cephe Silueti	Yapı Girişleri (Köşe Girişli)	Yapı Girişleri (Simetri Aksından Girişli)	Yapı Girişleri (Üzeri Balkon Girişler)	Yapı Girişleri (Üzeri Çıkma Girişler)	Pencere Düzeni	Son Kat Yapıyı Bitirme Elemanı	Kütle Formu
Konut	Vakıf Evleri	2									
	İstanbul Dündar Sokak'ta Konut	B+2									
Banka	Ankara İş Bankası	B+5									
	İzmir Roma Bankası	3+Çatı Arası									
	Ankara Ziraat Bankası	3									

EK- 1 Tablo 5 Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları Cephe Tipolojisi

Yapı Tipi	Yapı İsmi	Kat Sayısı	Cephe	Cephe Silueti	Yapı Girişleri (Simetri Aksından Girişli)	Yapı Girişleri (Üzeri Balkon Girişler)	Yapı Girişleri (Köşe Girişli)	Yapı Girişleri (Üzeri Çıkma Girişler)	Pencere Düzeni	Son Kat Yapıyı Bitirme Elemanı	Kütle Formu
Otel	Ankara Palas	B+2 'Çatı Arası									
	Eskişehir Turing Otel	4									
Kamusal	Gazi Çiftliği İstasyonu	2									
	Ankara Türk Ocağı	B+3									
	Konya Ptt Binası	B+2									

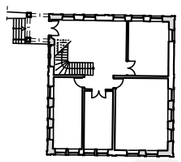
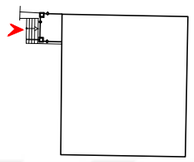
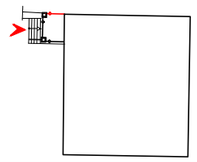
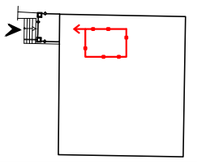
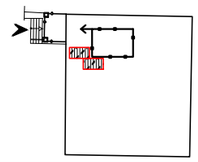
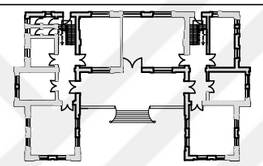
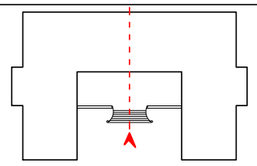
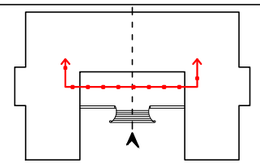
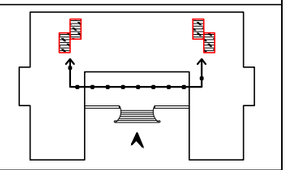
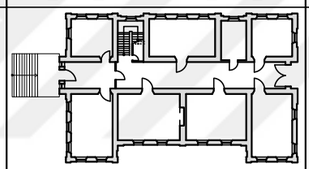
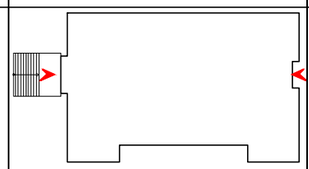
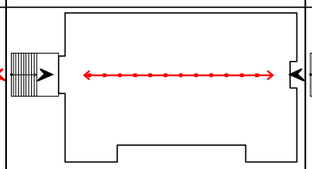
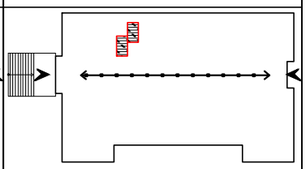
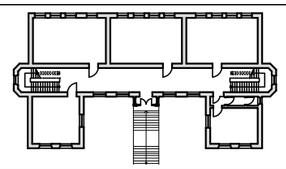
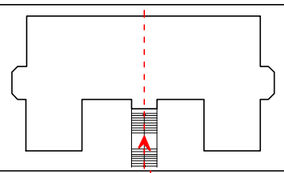
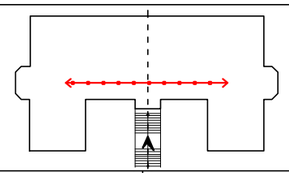
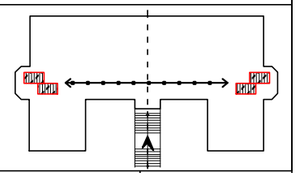
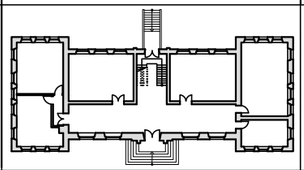
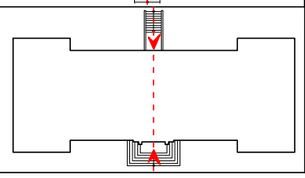
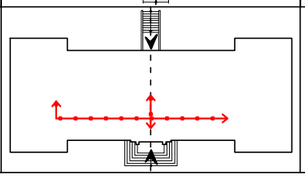
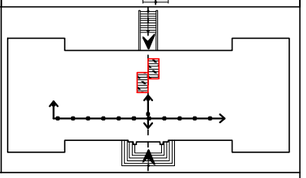
Yapı Girişi
Pencereler
Simetri Aksı
Balkon

EK- 1 Tablo 6 Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Yapıları Cephe Tipolojisi

Yapı Tipi	Yapı İsmi	Kat Sayısı	Cephe	Cephe Silueti	Yapı Girişleri (Köşe Girişli)	Yapı Girişleri (Simetri Aksından Girişli)	Yapı Girişleri (Üzeri Balkon Girişler)	Yapı Girişleri (Üzeri Çıkma Girişler)	Pencere Düzeni	Son Kat Yapısı Bitirme Elemanı	Kütle Formu
Kamusal	Ankara Etnografya Müzesi	B+Z									
	Ankara Tekel Baş Müdürlük Binası	B+3+ Çatı Arası									
Bakanlık	II. TBMM Binası	B+2									
	Ankara Adliye Sarayı (İlk Adalet Bakanlığı)	3									
	Hariciye Vekaleti (Dışişleri Bakanlığı)	B+2									

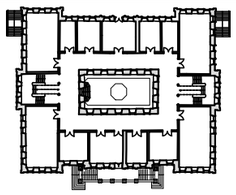
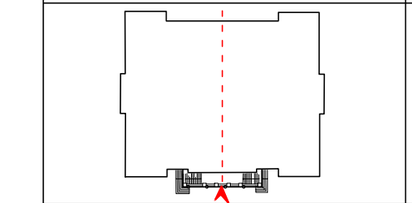
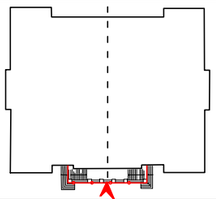
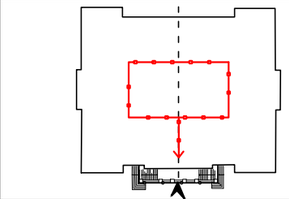
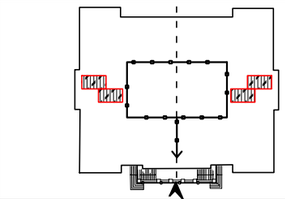
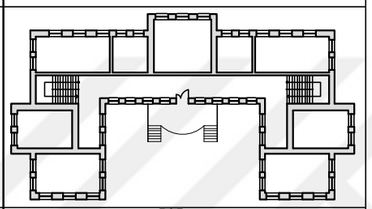
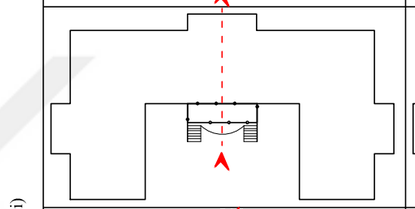
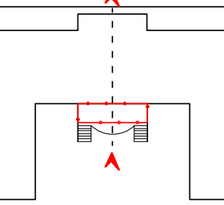
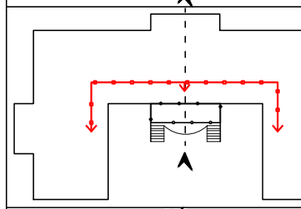
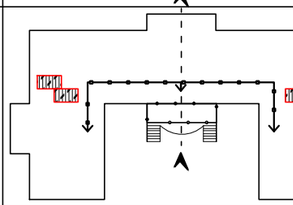
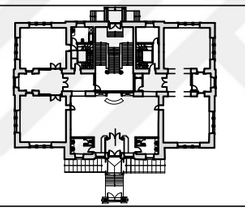
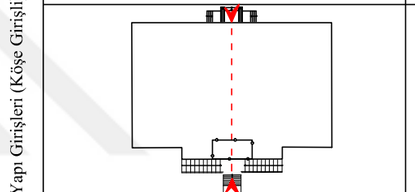
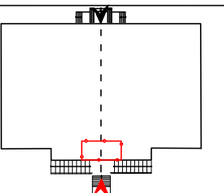
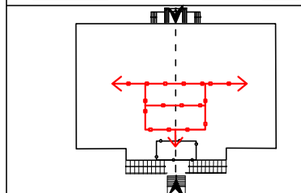
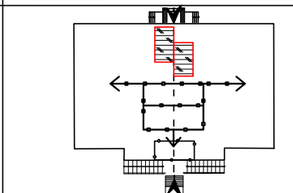
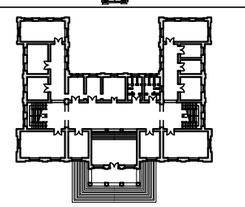
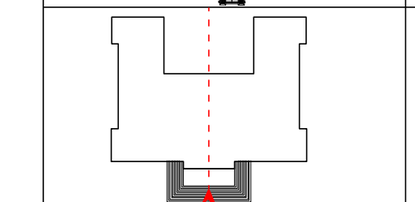
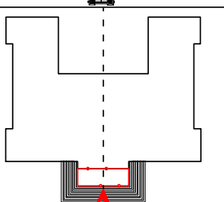
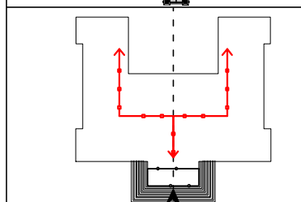
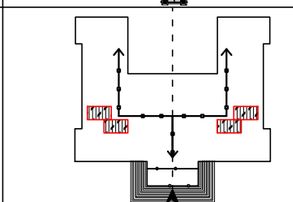
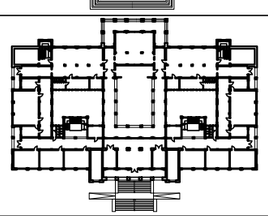
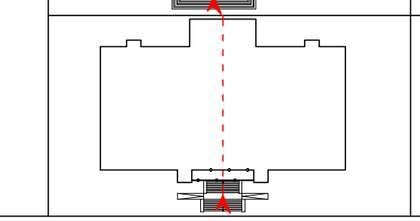
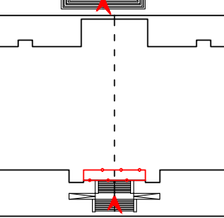
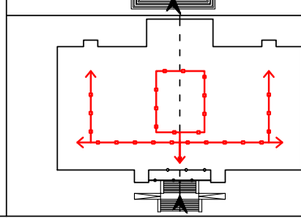
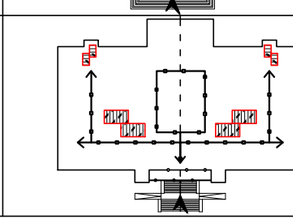
Yapı Girişi
Simetri Aksı
Pencereler
Balkon

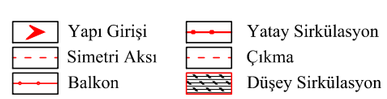
EK-2 Tablo 1 Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapıları Plan Tipolojisi

Yapı Tipi	Yapı İsmi	Yapım Yılı	Mimarı	Topoğrafya	Plan Şeması	Plan	Yapı Girişleri (Köşe Girişli)	Yapı Girişleri (Simetri Aksından Girişli)	Yapı Girişleri (Üzeri Balkon Girişler)	Yapı Girişleri (Koridor Aksı Girişi)	Yatay Sirkülasyon	Düşey Sirkülasyon
Eğitim (İlkokul)	Akşehir Gazi Mustafa Kemal (Ermeni Mektebi)	1862	Bilinmiyor	Düz Arazi	Köşe Girişli							
	Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu	1918	Bilinmiyor	Düz Arazi	Simetrik							
	Bursa Atatürk İlkokulu	1914-1915	Bilinmiyor	Eğimli Arazi	Karma							
	Mimar Kemal İlkokulu	1926	Mimar Kemalettin	Düz Arazi	Simetrik							
	Tip Proje (Gazi ve Latife Okulları)	1924	Mukbil Kemal Taş	Düz Arazi	Simetrik							

Yapı Girişi
Simetri Aksı
Balkon
Yatay Sirkülasyon
Çıkma
Düşey Sirkülasyon

EK-2 Tablo 2 Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapıları Plan Tipolojisi

Yapı Tipi	Yapı İsmi	Yapım Yılı	Mimarı	Topoğrafya	Plan Şeması	Plan	Yapı Girişleri (Köşe Girişli)	Yapı Girişleri (Simetri Aksından Girişli)	Yapı Girişleri (Üzeri Balkon Girişler)	Yapı Girişleri (Üzeri Çıkma Girişler)	Yatay Sirkülasyon	Düşey Sirkülasyon
Eğitim (Lise)	Sivas Erkek Lisesi (Atatürk Kongre Müzesi)	1894	Şahin Agopyan	Düz Arazi	Simetrik							
	Kayseri Develi Lisesi	1923	Mimar Süleyman Unutulmaz	Düz Arazi	Simetrik							
	Konya Sanayi Mektebi	1898	İzzetli Şefik Bey	Düz Arazi	Simetrik							
	Eskişehir Atatürk Lisesi	1930	Bilinmiyor	Düz Arazi	Simetrik							
	Ankara Gazi Öğretmen Okulu	1930	Mimar Kemalettin	Düz Arazi	Simetrik							

EK- 2 Tablo 3 Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapıları Cephe Tipolojisi

Yapı Tipi	Yapı İsmi	Kat Sayısı		Cephe	Cephe Silueti	Yapı Girişleri (Köşe Girişli)	Yapı Girişleri (Simetri Aksından Girişli)	Yapı Girişleri (Üzeri Balkon Girişler)	Yapı Girişleri (Koridor Aksı Girişi)	Pencere Düzeni	Son Kat Yapıyı Bitirme Elemanı	Kütle Formu
Eğitim (İlkokul)	Akşehir Gazi Mustafa Kemal (Ermeni Mektebi)	B+2										
	Merzifon Kara Mustafa Paşa İlkokulu	B+2										
	Bursa Atatürk İlkokulu	2										
	Mimar Kemal İlkokulu	B+2										
	Tip Proje (Gazi ve Latife Okulları)	B+2										

Yapı Girişi
Simetri Aksı
Pencereler
Balkon

EK- 2 Tablo 4 Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Eğitim Yapıları Cephe Tipolojisi

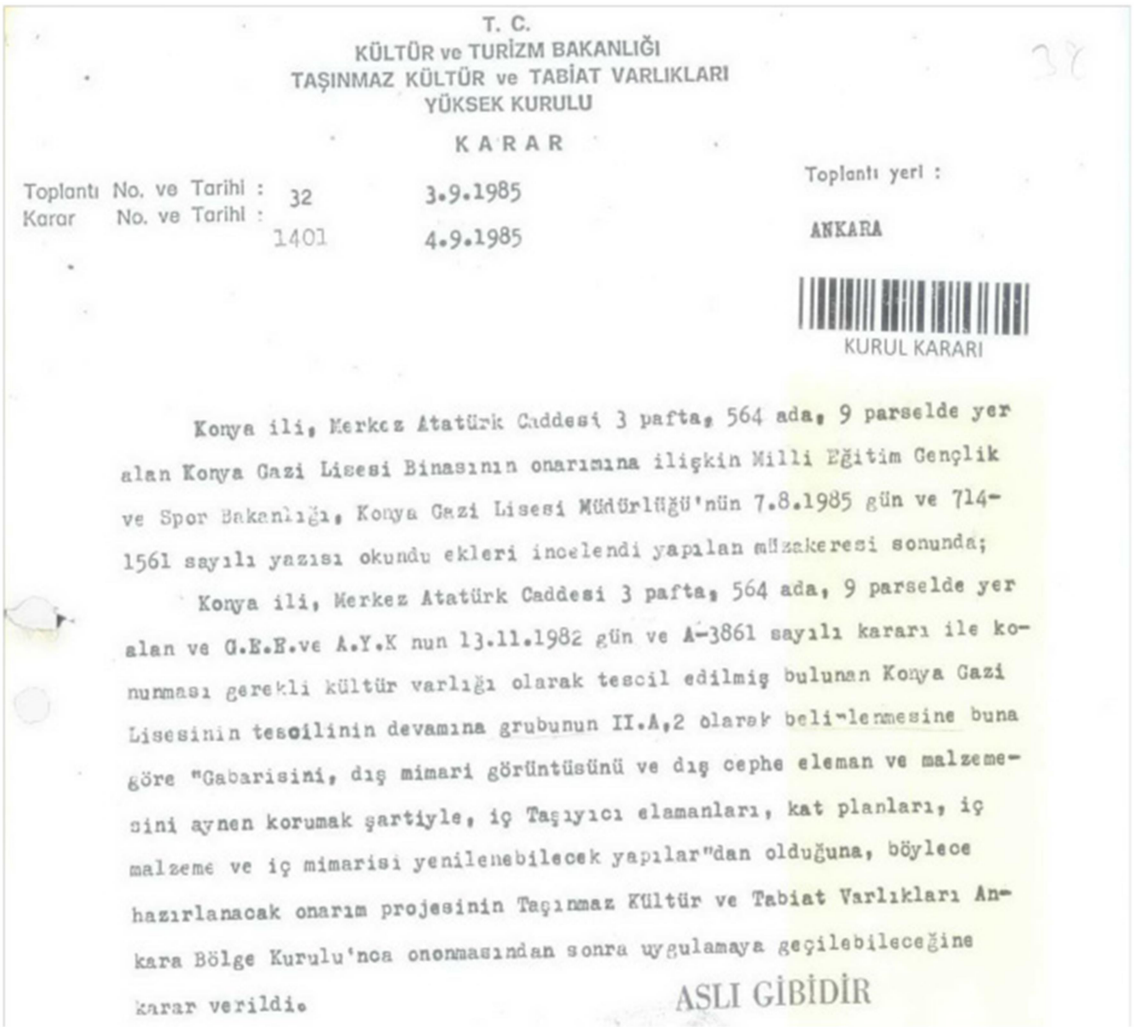
Yapı Tipi	Yapı İsmi	Kat Sayısı	Cephe	Cephe Silueti	Yapı Girişleri (Simetri Aksından Girişli)	Yapı Girişleri (Üzeri Balkon Girişler)	Pencere Düzeni	Son Kat Yapıyı Bitirme Elemanı	Kütle Formu
Eğitim (Lise)	Sivas Erkek Lisesi (Atatürk Kongre Müzesi)	B+2							
	Kayseri Devlet Lisesi	B+2							
	Konya Sanayi Mektebi	B+2+ Çatı Arası							
	Eskişehir Atatürk Lisesi	3							
	Ankara Gazi Öğretmen Okulu	3 +Çatı Arası							

Yapı Girişleri (Köşe Girişli)

Yapı Girişleri (Üzeri Çıkma Girişler)

Yapı Girişi
Simetri Aksı
Pencereler
Balkon

EK-3 Dar-ül Muallimin Mektebi (Konya Lisesi) 1985 Yılına Ait Rapor

T. C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
TAŞINMAZ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARI
YÜKSEK KURULU

KARAR

Toplantı No. ve Tarihi : 32 3.9.1985
Karar No. ve Tarihi : 1401 4.9.1985

Toplantı yeri :
ANKARA

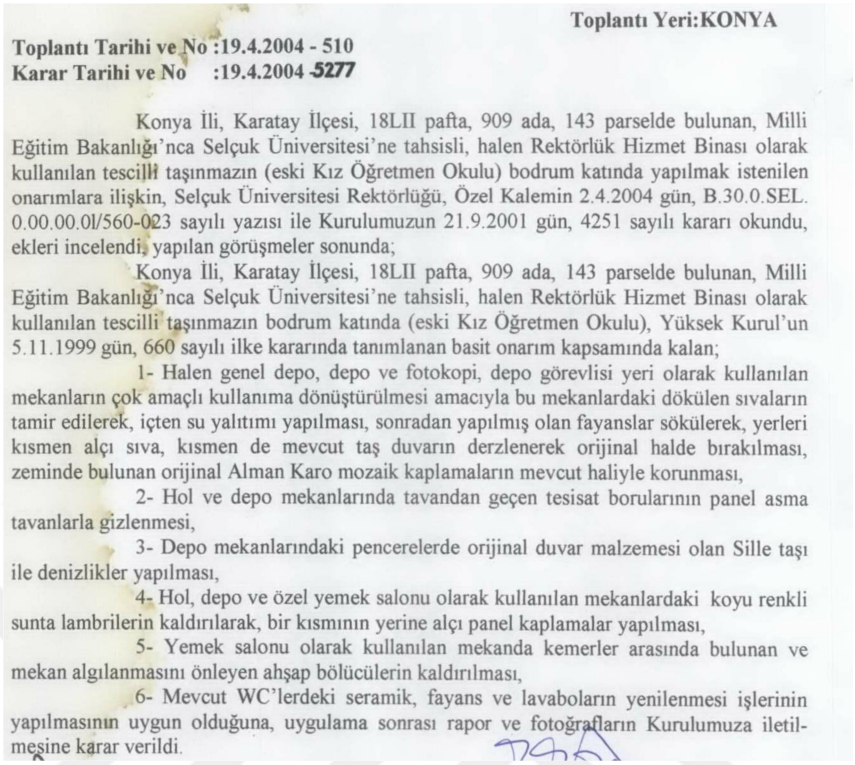
KURUL KARARI

Konya ili, Merkez Atatürk Caddesi 3 pafta, 564 ada, 9 parselde yer alan Konya Gazi Lisesi Binasının onarımına ilişkin Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Konya Gazi Lisesi Müdürlüğü'nün 7.8.1985 gün ve 714-1561 sayılı yazısı okundu ekleri incelendi yapılan müzakeresi sonunda;

Konya ili, Merkez Atatürk Caddesi 3 pafta, 564 ada, 9 parselde yer alan ve G.E.E.ve A.Y.K nun 13.11.1982 gün ve A-3861 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescil edilmiş bulunan Konya Gazi Lisesinin tescilinin devamına grubunun II.A,2 olarak belirlenmesine buna göre "Gabarisini, dış mimari görüntüsünü ve dış cephe eleman ve malzemesini aynen korumak şartiyle, iç Taşıyıcı elamanları, kat planları, iç malzeme ve iç mimarisi yenilenebilecek yapılar"dan olduğuna, böylece hazırlanacak onarım projesinin Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Ankara Bölge Kurulu'nca onanmasından sonra uygulamaya geçilebileceğine karar verildi.

ASLI GİBİDİR

EK-4 Dar-ül Muallimat Mektebi (S.Ü. Mimarlık Fakültesi) 2004 Yılına Ait Rapor

Toplantı Yeri:KONYA

Toplantı Tarihi ve No :19.4.2004 - 510
Karar Tarihi ve No :19.4.2004 -5277

Konya İli, Karatay İlçesi, 18LII pafta, 909 ada, 143 parselde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'nca Selçuk Üniversitesi'ne tahsisli, halen Rektörlük Hizmet Binası olarak kullanılan tescilli taşınmazın (eski Kız Öğretmen Okulu) bodrum katında yapılmak istenilen onarımlara ilişkin, Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü, Özel Kalemin 2.4.2004 gün, B.30.0.SEL. 0.00.00.0l/560-023 sayılı yazısı ile Kurulumuzun 21.9.2001 gün, 4251 sayılı kararı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Karatay İlçesi, 18LII pafta, 909 ada, 143 parselde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'nca Selçuk Üniversitesi'ne tahsisli, halen Rektörlük Hizmet Binası olarak kullanılan tescilli taşınmazın bodrum katında (eski Kız Öğretmen Okulu), Yüksek Kurul'un 5.11.1999 gün, 660 sayılı ilke kararında tanımlanan basit onarım kapsamında kalan;

1- Halen genel depo, depo ve fotokopi, depo görevlisi yeri olarak kullanılan mekanların çok amaçlı kullanıma dönüştürülmesi amacıyla bu mekanlardaki dökülen sıvaların tamir edilerek, içten su yalıtımı yapılması, sonradan yapılmış olan fayanslar sökülerek, yerleri kısmen alçı sıva, kısmen de mevcut taş duvarın derzlenerek orijinal halde bırakılması, zeminde bulunan orijinal Alman Karo mozaik kaplamaların mevcut haliyle korunması,

2- Hol ve depo mekanlarında tavandan geçen tesisat borularının panel asma tavanlarla gizlenmesi,

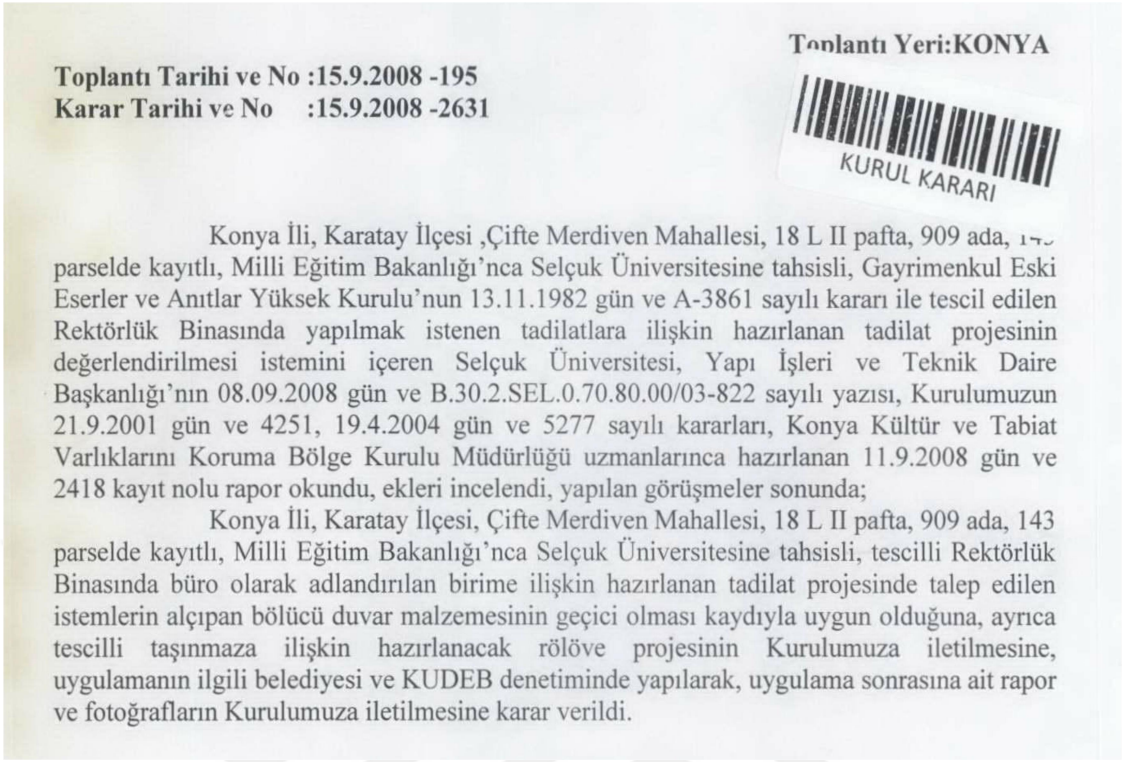
3- Depo mekanlarındaki pencerelerde orijinal duvar malzemesi olan Sille taşı ile denizlikler yapılması,

4- Hol, depo ve özel yemek salonu olarak kullanılan mekanlardaki koyu renkli sunta lambrilerin kaldırılarak, bir kısmının yerine alçı panel kaplamalar yapılması,

5- Yemek salonu olarak kullanılan mekanda kemerler arasında bulunan ve mekan algılanmasını önleyen ahşap bölücülerin kaldırılması,

6- Mevcut WC'lerdeki seramik, fayans ve lavaboların yenilenmesi işlerinin yapılmasının uygun olduğuna, uygulama sonrası rapor ve fotoğrafların Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

EK-5 Dar-ül Muallimat Mektebi (S.Ü. Mimarlık Fakültesi) 2004 Yılına Ait Rapor

Toplantı Yeri:KONYA

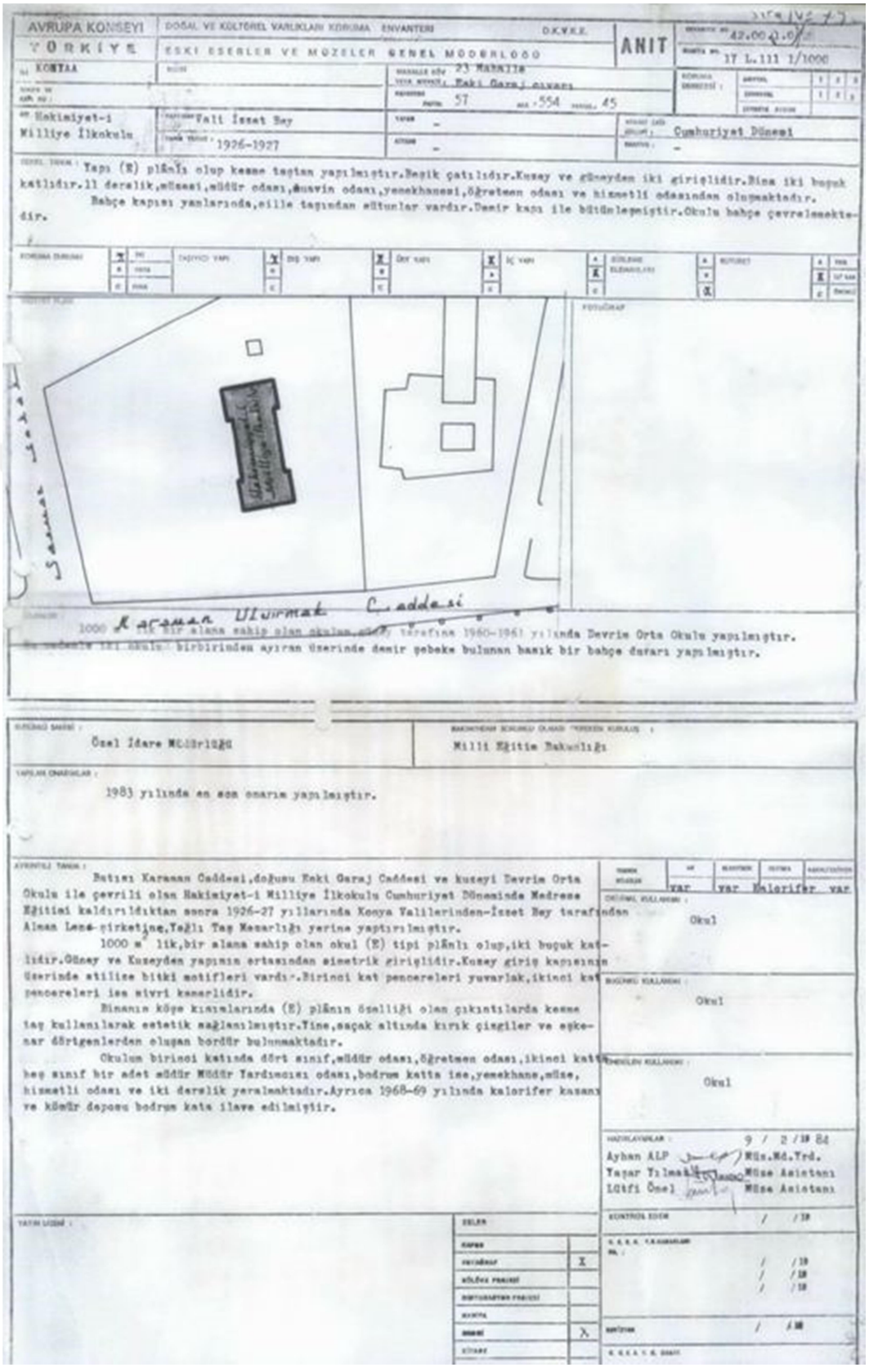
Toplantı Tarihi ve No :15.9.2008 -195
Karar Tarihi ve No :15.9.2008 -2631

KURUL KARARI

Konya İli, Karatay İlçesi ,Çifte Merdiven Mahallesi, 18 L II pafta, 909 ada, 143 parselde kayıtlı, Milli Eğitim Bakanlığı'nca Selçuk Üniversitesine tahsisli, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.11.1982 gün ve A-3861 sayılı kararı ile tescil edilen Rektörlük Binasında yapılmak istenen tadilatlara ilişkin hazırlanan tadilat projesinin değerlendirilmesi istemini içeren Selçuk Üniversitesi, Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı'nın 08.09.2008 gün ve B.30.2.SEL.0.70.80.00/03-822 sayılı yazısı, Kurulumuzun 21.9.2001 gün ve 4251, 19.4.2004 gün ve 5277 sayılı kararları, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uzmanlarınca hazırlanan 11.9.2008 gün ve 2418 kayıt nolu rapor okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Karatay İlçesi, Çifte Merdiven Mahallesi, 18 L II pafta, 909 ada, 143 parselde kayıtlı, Milli Eğitim Bakanlığı'nca Selçuk Üniversitesine tahsisli, tescilli Rektörlük Binasında büro olarak adlandırılan birime ilişkin hazırlanan tadilat projesinde talep edilen istemlerin alçıpan bölücü duvar malzemesinin geçici olması kaydıyla uygun olduğuna, ayrıca tescilli taşınmaza ilişkin hazırlanacak rölöve projesinin Kurulumuza iletilmesine, uygulamanın ilgili belediyesi ve KUDEB denetiminde yapılarak, uygulama sonrasına ait rapor ve fotoğrafların Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

EK-6 Hakimiyet-i Milliye İlkokulu 1984 Yılına Ait Rapor

AVRUPA KONSEYİ — DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ — D.K.V.K.E.
TÜRKİYE — ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ — ANIT

İL: KONYA — İLÇE: — KÖY VE MAH. NO: — MAHALLE VEYA MEVKİİ: 23 Mahallesi, Eski Garaj civarı — PAFTA: 57 — ADA: 554 — PARSEL: 45

ADI: Hakimiyet-i Milliye İlkokulu — YAPIMCISI: Vali İzzet Bey — YAPIM TARİHİ: 1926-1927 — ONARIM: — ONARIM TARİHİ: — KULLANIŞ ŞEKLİ: Cumhuriyet Dönemi — MÜLKİYET: —

Yapı (E) planlı olup kesme taştan yapılmıştır.Beşik çatılıdır.Kuzey ve güneyden iki girişlidir.Bina iki buçuk katlıdır.11 derslik,müzesi,müdür odası,duavin odası,yemekhanesi,öğretmen odası ve hizmetli odasından oluşmaktadır.
Bahçe kapısı yanlarında,sille taşından sütunlar vardır.Demir kapı ile bütünleşmiştir.Okulu bahçe çevrelemektedir.

KORUMA DURUMU: İyi — TAŞIYICI YAPI: X — DIŞ YAPI: X — ÖRT YAPI: X — İÇ YAPI: X — SÜSLEME ELEMANLARI: X — MÜLKİYET: X

FOTOĞRAF

1000 m² bir alana sahip olan okulun, [illegible] tarafından 1960-1961 yılında Devrim Orta Okulu yapılmıştır.
Bu nedenle iki okulu birbirinden ayıran üzerinde demir şebeke bulunan basık bir bahçe duvarı yapılmıştır.

SÜREKLİ BAKIM: Özel İdare Müdürlüğü — BAKIMDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ: Milli Eğitim Bakanlığı

YAPILAN ONARIMLAR: 1983 yılında en son onarım yapılmıştır.

AYRINTILI TARİH:
Batısı Karaman Caddesi,doğusu Eski Garaj Caddesi ve kuzeyi Devrim Orta Okulu ile çevrili olan Hakimiyet-i Milliye İlkokulu Cumhuriyet Dönemi'nde Medrese Eğitimi kaldırıldıktan sonra 1926-27 yıllarında Konya Valilerinden-İzzet Bey tarafından Alman Lenz şirketine,Yağlı Taş Mezarlığı yerine yaptırılmıştır.
1000 m² lik,bir alana sahip olan okul (E) tipi planlı olup,iki buçuk katlıdır.Güney ve Kuzeyden yapının ortasından simetrik girişlidir.Kuzey giriş kapısının üzerinde stilize bitki motifleri vardır.Birinci kat pencereleri yuvarlak,ikinci kat pencereleri ise sivri kemerlidir.
Binanın köşe kısımlarında (E) planın özelliği olan çıkıntılarda kesme taş kullanılarak estetik sağlanılmıştır.Yine,saçak altında kırık çizgiler ve eşkenar dörtgenlerden oluşan bordür bulunmaktadır.
Okulun birinci katında dört sınıf,müdür odası,öğretmen odası,ikinci katta beş sınıf bir adet müdür Müdür Yardımcısı odası,bodrum katta ise,yemekhane,müze, hizmetli odası ve iki derslik yeralmaktadır.Ayrıca 1968-69 yılında kalorifer kazanı ve kömür deposu bodrum kata ilave edilmiştir.

TAMAM	var
KISMEN	var
YIKIK	Kalorifer var

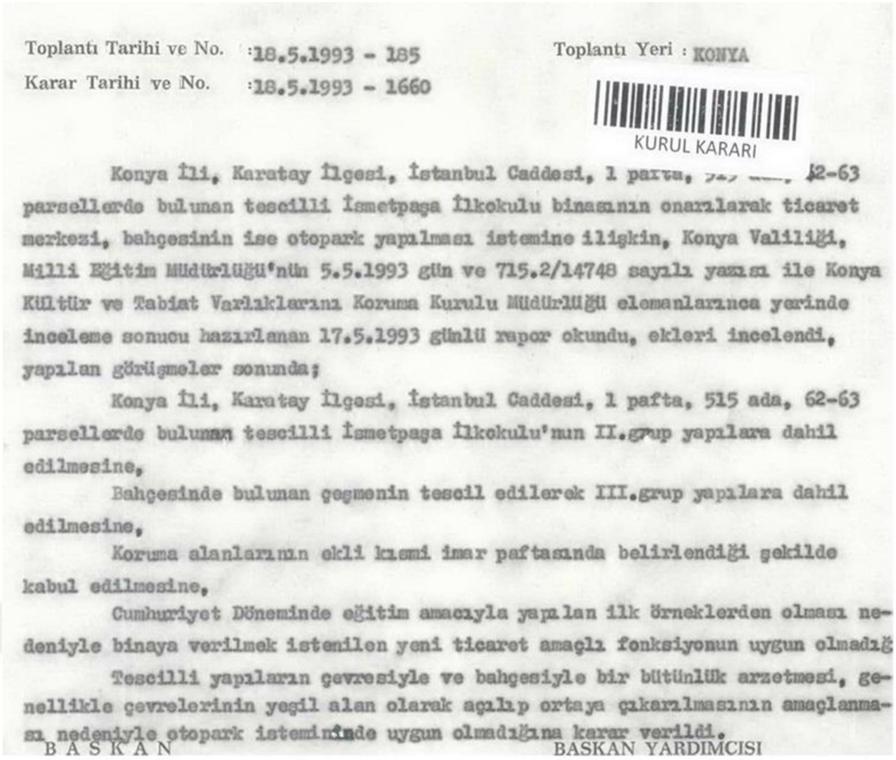
ÖRGÜNÜL KULLANIMI: Okul
BUGÜNKÜ KULLANIMI: Okul
ÖNERİLEN KULLANIM: Okul

HAZIRLAYANLAR: 9 / 2 / 19 84
Ayhan ALP — Müs.Md.Yrd.
Yaşar Yılmaz — Müze Asistanı
İQtfi Önel — Müze Asistanı

YAYIN LİSTESİ: ÖZLER — X — X

KONTROL EDEN: / / 19
/ / 19
/ / 19
/ / 19

EK-7 İsmetpaşa İlkokulu 1993 Yılına Ait Kurul Kararı

Toplantı Tarihi ve No. :18.5.1993 - 185 Toplantı Yeri : KONYA
Karar Tarihi ve No. :18.5.1993 - 1660

KURUL KARARI

Konya İli, Karatay İlçesi, İstanbul Caddesi, 1 parta, [illegible] 62-63 parsellerde bulunan tescilli İsmetpaşa İlkokulu binasının onarılarak ticaret merkezi, bahçesinin ise otopark yapılması istemine ilişkin, Konya Valiliği, Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 5.5.1993 gün ve 715.2/14748 sayılı yazısı ile Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü elemanlarınca yerinde inceleme sonucu hazırlanan 17.5.1993 günlü rapor okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Karatay İlçesi, İstanbul Caddesi, 1 pafta, 515 ada, 62-63 parsellerde bulunan tescilli İsmetpaşa İlkokulu'nun II.grup yapılara dahil edilmesine,

Bahçesinde bulunan çeşmenin tescil edilerek III.grup yapılara dahil edilmesine,

Koruma alanlarının ekli kısmi imar paftasında belirlendiği şekilde kabul edilmesine,

Cumhuriyet Döneminde eğitim amacıyla yapılan ilk örneklerden olması nedeniyle binaya verilmek istenilen yeni ticaret amaçlı fonksiyonun uygun olmadığı

Tescilli yapıların çevresiyle ve bahçesiyle bir bütünlük arzetmesi, genellikle çevrelerinin yeşil alan olarak ağalıp ortaya çıkarılmasının amaçlanması nedeniyle otopark isteminde uygun olmadığına karar verildi.

B A Ş K A N BAŞKAN YARDIMCISI

EK-8 İsmetpaşa İlkokulu 2014 Yılına Ait Kurul Kararı

Toplantı Yeri: KONYA

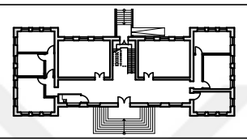
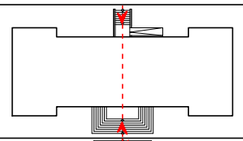
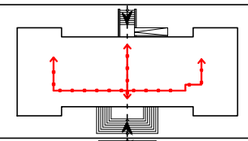
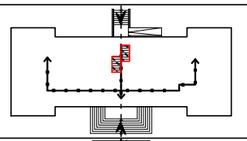
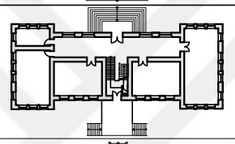
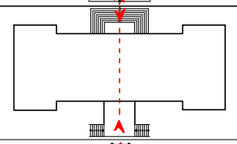
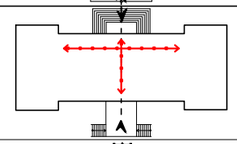
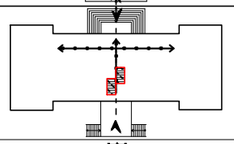
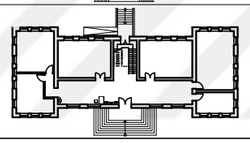
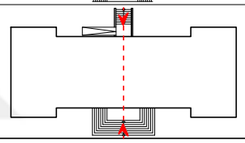
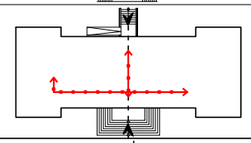
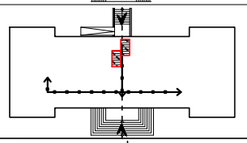
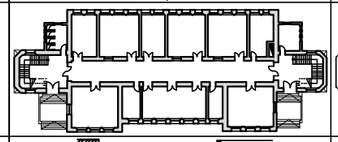
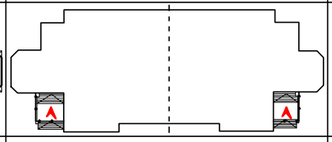
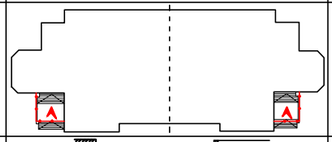
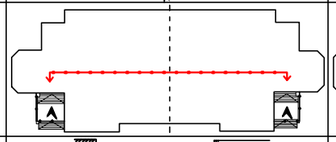
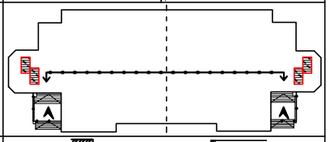
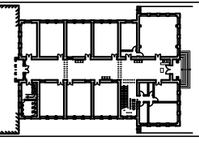
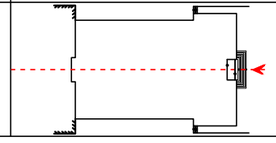
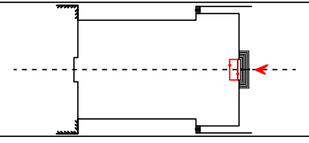
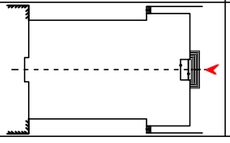
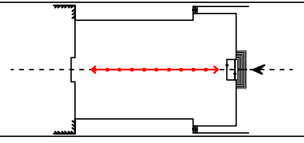
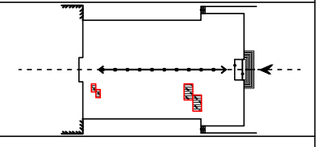
Toplantı Tarihi ve No : 31.01.2014 - 89
Karar Tarihi ve No : 31.01.2014 - 1831

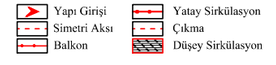
KURUL KARARI

Konya İli, Karatay İlçesi, 1 pafta, 515 ada, 62-63 parseller üzerinde yer alan, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.11.1982 tarih ve A-3861 sayılı kararı ile tescil edilen, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 18.05.1993 tarih ve 1660 sayılı kararı ile II.grup yapılara dahil edilerek koruma alanının belirlenen İsmet Paşa İlkokulu'na ilişkin hazırlanan ahşap pencere detayları rölöve, restorasyon projelerinin değerlendirilmesi istemini içeren, Konya İl Özel İdaresi İmar ve Yapı İşleri Daire Başkanlığı'nın 29.01.2014 tarih ve 61654916-754-2038 sayılı yazısı, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uzmanlarınca hazırlanan 30.01.2014 tarih ve 376 kayıt nolu raporu okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Karatay İlçesi, 1 pafta, 515 ada, 62-63 parseller üzerinde yer alan, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.11.1982 tarih ve A-3861 sayılı kararı ile tescil edilen, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 18.05.1993 tarih ve 1660 sayılı kararı ile II.grup yapılara dahil edilerek koruma alanı belirlenen İsmet Paşa İlkokulu'na ilişkin hazırlanan ahşap pencere detayları rölöve ve restorasyon projelerinin ölçüm ve çizim tekniği olarak hatalı olması nedeniyle uygun olmadığına, söz konusu onarımın Yüksek Kurul'un 05.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda basit onarım kapsamında olduğundan pencerelerin özgün biçimlerine uygun olarak ahşap malzeme ile yenilenmesinin uygun olduğuna, uygulamanın KUDEB ve ilgili Belediyesi denetiminde yapılarak, uygulama sonrasına ait rapor ve fotoğrafların Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

EK-9 Tablo 1 Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya Eğitim Yapıları Plan Tipolojisi

Yapı Tipi	Yapı İsmi	Yapım Yılı	Mimarı	Topoğrafya	Plan Şeması	Plan	Yapı Girişleri (Köşe Girişli)	Yapı Girişleri (Simetri Aksından Girişli)	Yapı Girişleri (Üzeri Balkon Girişler)	Yapı Girişleri (Koridor Aksı Girişi)	Yatay Sirkülasyon	Düşey Sirkülasyon
Eğitim (İlkokul)	Gazi İlkokulu	1926 -1927	Tip Proje (Makbil Kemal Taş)	Düz Arazi	Simetrik							
	Hakimiyet-i Milliye İlkokulu	1926 -1927	Tip Proje (Makbil Kemal Taş)	Düz Arazi	Simetrik							
	İsmetpaşa İlkokulu	1926 -1927	Tip Proje (Makbil Kemal Taş)	Düz Arazi	Simetrik							
Eğitim (Lise)	Dar-ül Muallimin Mektebi	1917	Mimar Muzaffer	Eğimli Arazi	Köşe Girişli							
	Dar-ül Muallimat Mektebi	1924	Mimar Muzaffer	Eğimli Arazi	Simetrik							

EK- 9 Tablo 2 Birinci Ulusal Mimarlık Dönemi Konya Eğitim Yapıları Cephe Tipolojisi

Yapı Tipi	Yapı İsmi	Kat Sayısı	Cephe	Cephe Silueti	Yapı Girişleri (Köşe Girişli)	Yapı Girişleri (Simetri Aksından Girişli)	Yapı Girişleri (Üzeri Balkon Girişler)	Yapı Girişleri (Koridor Aksı Girişi)	Pencere Düzeni	Son Kat Yapıyı Bitirme Elemanı	Kütle Formu
Eğitim (İlkokul)	Cazı İlkokulu	B+2									
	Hakimiyet-i Milliyye İlkokulu	B+2									
	İsmetpaşa İlkokulu	B+2									
Eğitim (Lise)	Darü-l Muallimin Mektebi	B+3									
	Darü-l Muallimat Mektebi	B+2									

Yapı Girişi
Simetri Aksı
Pencereler
Balkon

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Özge Parlak
Uyruğu : TC
Doğum Yeri ve Tarihi : Konya, 1988
Telefon : 0505 356 16 18
Faks : ---
e-mail : oozgeercann@gmail.com

EĞİTİM

Derece		**Adı, İlçe, İl**	**Bitirme Yılı**
Lise	:	Karatay S.D.M.P. Anadolu Lisesi, Karatay, Konya	2006
Üniversite	:	Selçuk Üniversitesi, Selçuklu, Konya	2010
Yüksek Lisans	:	Necmettin Erbakan Üniversitesi, Meram, Konya	---
Doktora	:	---	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	**Kurum**	**Görevi**
2007	Yontu Mimarlık	Stajyer
2008	Yapıt Mimarlık ve İnşaat	Stajyer
2009	Menekşe Mimarlık	Stajyer
2010	UMP Mimarlık	Mimar
2010	Cengiz Acar Mimarlık	Mimar
2010	Masel Mimarlık	Mimar
2011	Delfi Mimarlık	Mimar
2013	Konsol Yapı Denetim	Mimar
2015-Halen	KTO Karatay Üniversitesi	Öğretim Elemanı

YABANCI DİLLER

İngilizce

YAYINLAR

Parlak, Ö. ve Yaldız, E., 2017, Konya'da erken cumhuriyet dönemi ilkokul yapıları, *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 12-24, 175-202

Parlak, Ö. ve Yaldız, E., 2016, Konya mevlana çarşısı, *Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açınımları XII,* Docomomo Türkiye